Supplementum Aristotelicum editum consilio et auctoritate ...

Preussische Akademie der Wissenschaften

SUPPLEMENTUM ARISTOTELICUM
EDITUM CONSILIO ET AUCTORITATE
ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE BORUSSICAE

VOL. I PARS II

PRISCIANI LYDI
QUAE EXTANT

METAPHRASIS IN THEOPHRASTUM
ET
SOLUTIONUM AD CHOSROEM LIBER

EDIDIT

I. BYWATER

BEROLINI
TYPIS ET IMPENSIS GEORGII REIMER
MDCCCLXXXVI

COMMENTARIA IN ARISTOTELEM GRAECA

* paratur ** prelo traditum † editum

* I.		Alexander in Metaphysica.	
II. † 1.		— in Priora Analytica ed. M. WALLIES	**Mark 14.**
* 2.		— in Topica.	
3.		— (Michael Ephesius) in Sophisticos elenchos.	
III. * 1.		— de Sensu.	
2.		— in Meteora.	
IV. ** 1.		Porphyrii Isagoge, in Categorias.	
* 2.		Dexippus in Categorias.	
3.		Herminae Protheoria. Ammonius in Porphyrii V voces.	
4.		Ammonius in Categorias.	
5.		— de Interpretatione.	
V. 1.		Themistius in Analytica Posteriora.	
2.		— in Physica.	
3.		— de Anima.	
4.		— (Sophonias) in Parva Naturalia.	
* 5.		— de Coelo (ex hebr. in lat. Ven. 1574) et l. XII (Λ) Metaph. (ex hebr. in lat. Ven. 1558).	
VI. 1.		Syrianus in Metaphysica.	
* 2.		Asclepius in Metaphysica.	
* VII.		Damascii παραβολαί. Simplicius de Caelo.	
* VIII.		Simplicius in Categorias.	
† IX.		— in Phys. I—IV ed. H. DIELS	Mark 27.
* X.		— — V—VIII	
† XI.		— de Anima ed. M. HAYDUCK	Mark 12.
XII. * 1.		Olympiodori Prolegomena in Categorias.	
* 2.		— in Meteora.	
XIII. * 1.		Joannes Philoponus in Analytica Priora cum Anonymo.	
* 2.		— — in Analytica Posteriora c. Anon.	
XIV. 1.		— — in Meteora.	
2.		— — de Generatione et corruptione.	
3.		— — de Generatione animantium.	
XV.		— — de anima cum Anonymo.	
** XVI.		— — in Physica ed. H. VITELLI.	
XVII.		— — in Metaphysica.	
XVIII. * 1.		David (Elias) in V voces.	
* 2.		Davidis Prolegomena et in Categorias.	
† 3.		Stephanus de Interpretatione	Mark 4.
* XIX.	\	Aspasius, Michael, Eustratius, Anonymus in Ethica. Heliodorus Prusensis	
* XX.	/	(Andronicus) paraphrasis Ethicorum.	
XXI. 1.		Eustratius in Analytica II Post. cum Anonymo.	
2.		Anonymus Neobarii et Stephanus in Rhetorica.	
XXII. 1—5.		Michael Ephesius.	
XXIII. † 1.		Sophonias de Anima. } ed. M. HAYDUCK	Mark 9.
† 2.		Paraphrasis in Categorias. }	
† 3.		[Themistius] in Priora Analytica ed. M. WALLIES }	Mark 9.
† 4.		Paraphrasis in Sophisticos elenchos ed. M. HAYDUCK }	
* XXIV.		Leo Magentinus.	
XXV.		Varia incertorum commentaria.	

SUPPLEMENTUM ARISTOTELICUM

EDITUM CONSILIO ET AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE BORUSSICAE

VOLUMINIS I

PARS II PRISCIANI LYDI QUAE EXTANT

BEROLINI

TYPIS ET IMPENSIS GEORGII REIMER

MDCCCLXXXVI

PRISCIANI LYDI
QUAE EXTANT

METAPHRASIS IN THEOPHRASTUM
ET
SOLUTIONUM AD CHOSROEM LIBER

CONSILIO ET AUCTORITATE

ACADEMIAE LITTERARUM REGIAE BORUSSICAE

EDIDIT

I. BYWATER

BEROLINI
TYPIS ET IMPENSIS GEORGII REIMER
MDCCCLXXXVI

PRAEFATIO

Prisciani Lydi duo edimus quae sola hodie extant opuscula, Metaphrasim in Theophrasteam de Anima disputationem, et Solutionum ad Chosroem versionem Latinam.

I

Prior horum librorum, quanquam Μετάφρασις τῶν Θεοφράστου in codicibus inscribitur, nec totus ab uno Theophrasto pendet nec revera habet quod in metaphrasi vel paraphrasi inveniri solet. ex Iamblicho enim Metaphrasta in suos commentarios permulta transtulit et transtulisse se fatetur; quae autem Theophrastus ipse Peripatetico sensu intellegenda scripserat, ea omnia omni interpretis arte ad Iamblicheam veritatis normam accommodare studuit. huius modi recentiora si removeris — et facile removentur si colorem orationis attendas — Theophrastea sunt reliqua, Physicorum e libro quinto, qui de Anima erat, fragmenta exigua ea quidem sed haud spernenda. in his enim Theophrastum videmus Aristotelis vestigia sequentem verba eius citare et interpretari, quaestiones instituere, solutiones indicare: et sicubi pro librorum de Anima ratione aliam sive ex alio Aristotelis scripto arcessit sive de suo substituit, in summa tamen re et rationem et orationem refert quales et ipsi novimus ex libris qui de Anima inter nos circumferuntur Aristoteleis. quae cum intercedat inter Aristotelem necessitudo et Theophrastum de Anima scribentes, nescio quo fato factum est ut hac nostra aetate insignes Aristotelis interpretes Trendelenburgius uno tantum loco Metaphrasim Priscianeam memoraverit, ne uno quidem Torstrikius; qui si Prisciano operam dedisset, coniecturarum quas de

textu qualis nunc habetur Aristoteleo proposuerat quasdam Theophrasti testimonio confirmatas invenisset, alias, opinor, aut retractasset aut, ut erat candidus semper et sincerus sui iudex, reiecisset.

Quod in hoc libello possidemus Prisciani id magni operis fragmentum est perpetuo commentario universa Theophrasti Physica illustrantis. octo enim omnino Physicorum libros cum Theophrastus conscripsisset, quorum duo, quartus et quintus, teste Themistio (cf. Usener Analect. Theophr. p. 8) de Anima essent, horum non nisi quinti interpretatio Metaphrastae ex naufragio litterarum antiquarum servata hodie extat: extat autem et ipsa mutila, cum omissa sint et in medio libro capituli περὶ φαντασίας exitus capitulique περὶ νοῦ initium et in extremo libro ea quibus clausa erat disputatio, archetypi ut videtur foliis aliquot avulsis.

Codices in hac editione instituenda adhibiti sunt septem:

L I. Laurentianus LXXXVII. 20 bombycinus in 4 maiore saeculi XIV; de quo cf. Bandini Cat. codd. Graec. Bibliothecae Laurentianae II. 405. Metaphrasis Prisciani in foliis est 157—170, perverso tamen rerum ordine cum ea quae de Sensu sunt posteriorem in codice locum (foll. 163—170) teneant; quem errorem non glutinatoris socordiae adscribendum esse auctor mihi est E. Pistelli Florentinus quem de hac re per litteras consului. correctiones codex habet passim vel supra versum vel in margine adpositas, et ipse quidem descriptus, ni fallor, ex archetypo sui simillimo, cuius duplices scripturas in unam confudit nonnunquam librarius Laurentianus; nam ἀγνοοίη (p. 31,19) ex ἀγνοο$\overset{\eta}{\iota}$, εἰδικτικάς (p. 5,18; cf. 9,34) ex εἰδ$\overset{\kappa}{\iota}$τικάς (i. e. εἰδ$\overset{\eta}{\iota}$τικάς) ortum esse apparet. contulit Hieronymus Vitelli Florentinus; mox aliquot in locis meo rogatu iterum inspexit E. Pistelli.

B II. Barberinus II. 58 (foll. 30—45) saeculi XVI. eundem rerum ordinem habet ac Laurentianus, quocum etiam in universa scriptura ita consentit ut ab eo totus pendere videatur. est autem mutilus amissa in capitulo περὶ αἰσθήσεως textus parte ea quae est ab οὐκ αἰσθανόμεθα (p. 17,2) usque ad finem capituli, duobus scilicet foliis in extremo codice deperditis. excussit Ignatius Guidi Romanus.

Q III. Parisinus Graec. 2073 (foll. 130—169) chartaceus; de quo cf. Cat. codd. MSS. Bibliothecae Regiae II. 439. exaratus est (ut me H. Omont docet, sagacissimus harum rerum investigator) manu Christophori Aueri natione Germani circa annum 1545 Romae florentis (cf. Gardthausen Gr. Pal. p. 317); translatus autem Lutetiam in Bibliothecam Regiam iam ante annum 1550. pendet ex codice Laurentiani simillimo;

quare quamvis mendose scriptus sit in tanta tamen penuria bonorum librorum ne hunc quidem neglegendum esse existimavi.

IV. Venetus Bibliothecae Marcianae 263 membranaceus; de quo cf. Zanetti Graec. D. Marci Biblioth. p. 129, qui saeculi cum XV. esse perhibet. est eiusdem fere stirpis ac Parisinus 2073 (Q). excussit Daniel Riccoboni Venetus. V

V. Monacensis Graec. 461 (foll. 48—77) chartaceus saeculi fortasse XV.; de quo cf. Hardt Cat. codd. MSS. Bibliothecae Regiae Bavaricae I. 432. textus ad scripturam Laurentiani haud raro proxime accedit, ita tamen ut depravationum omni genere scateat et aperte fluxerit ex codice ubi casu scribarumve incuria nonnihil hic illic excidisset. contulit E. Trampe Berolinensis. M

VI. Parisinus Graec. 1954 (foll. 1—28) chartaceus; de quo cf. Cat. codd. MSS. Bibliothecae Regiae II. 424. exaratus est (ut ab H. Omont certior factus sum) manu Valeriani Forolivienis circa annum 1540 Venetiis florentis (cf. Gardthausen Gr. Pal. p. 341), quo tempore videtur in Bibliothecam inductus Gulielmi Pelliserii qui ad senatum Venetum legatus ex Gallia missus fuerat. est eiusdem fere stirpis ac Monacensis (M). P

VII. Harleianus 6299 (foll. 1—30) chartaceus saeculi fortasse XVI.; de quo cf. 'Cat. of the Harleian MSS. in the British Museum' III. 355. est eiusdem fere stirpis ac Monacensis (M), sed ut textum habeat non indocte a quodam refictum qui passim manifestiora vitia deprehendit scitaque coniectura aut vera aut veri similia nonnunquam repperit. consentit cum hoc artissime Bodleianus noster Misc. Graec. 235 (e Bibliotheca Saibantiana), quem Harleiani apographum esse certis indiciis cognovi. H

Editio a Trincavelo promissa

Editio promissa quidem est a V. Trincavelo ad calcem Alexandri Aphrodisiensis Quaestionum Naturalium et Moralium anno 1536 Venetiis editarum; cuius libri, etsi et in fronte Metaphrasis Prisciani cum aliis opusculis accedere dicitur et in Praefatione idem significatur, nemo unquam exemplum vidit quod hanc accessionem habuerit. itaque duae tantummodo sunt Graeci textus editiones:

I. Basileensis, ad calcem Theophrasti operum anno 1541 Basileae editorum: praefationem habent alia exempla Hieronymi Gemusaei alia Ioachimi Camerarii. est liber deterrime excusus et ex deterrimo codice, cum variis in margine lectionibus partim ex altero fortasse codice partim ex Ficiniana versione haustis. b

II. Editio Fr. Wimmeri, ad calcem Theophrasti operum in Bibliotheca Teubneriana anno 1854 editorum. textus est Basileensis ab ipso w

Wimmero ope praecipue versionis Ficinianae, quoad talibus subsidiis fieri potuit, emendatus.

Ficini versio — Basileensem tamen antecesserat editio Latina Marsilii Ficini, una cum Iamblichi de Mysteriis libro aliisque opusculis ab eodem conversis anno 1497 Venetiis in aedibus Aldi primum typis expressa. de codice suo haec Ficinus in epistula praeposita ad Philippum Valorem: *quamvis autem Graecum exemplar unicum invenerimus et id quidem mendosum atque mutilatum, attamen lege securus et ita caeteris praebe legendum: nam emendare hoc atque resarcire diligentissime studui, et Angelus Politianus noster, acerrimo vir iudicio plurimaque doctrina, nostram hanc diligentiam approbavit.* quaedam sane codicis sui vitia non infeliciter sustulisse videtur, sed et ipse nova invexit, supplementis additis etiam ubi Graeca oratio aut sana erat aut alio modo sananda: usus autem est codice nescio quo deterioris generis, ad Harleianum nostrum (H) ni fallor propius accedente; nam Harleianum textum Ficini ope esse emendatum vix crediderim, quanquam ad hanc opinionem firmandam nonnulla adferri posse scio. de versione Ficini eiusque usu fusius disputat Fr. Wimmer in Commentatione de Prisciani Lydi metaphrasi in Theophrastum de Sensu et de Phantasia (Vratisl. 1862).

Iacuit Priscianus per tria fere saecula, sordibus Basileensis textus obsitus ac veluti sepultus, nec nostra aetate multorum in manibus est: Wimmerum enim si excipias, ac Philippsonum in Ὕλῃ ἀνθρωπίνῃ (Berol. 1831) de Metaphrasi disserentem, nemo quod sciam recentiorum, nisi forte obiter et aliis rebus intentus, ad Priscianum illustrandum operam dedit. atqui iam saeculo XVI non multum abfuisse comperi quin emendatior libri textus prodiret. est Oxonii in bibliotheca Chandleri mei — olim fuit Ant. Rolandi, deinde Io. Grammii — exemplum Basileense manu antiqua (hominis Francogalli, ut conicio) apparatu critico ornatum: collatio inest codicis qui *R*, i. e. Regius, appellatur, qui idem est ac Parisinus 2073 (noster Q), accedentibus coniecturis quarum aliae Ficino acceptae referuntur, aliae Turnebo (quem Theophrasto studium navasse novimus), aliae Ranconeto Turnebi amico laborumque socio et consorti; quaedam autem ipsius Anonymi ingenio debentur. quae quanquam non magni momenti sunt, si cui ad plures melioresve codices aditus patet, bis tamen terve in adnotatione nostra Anonymum, utpote non prorsus inutilem, laudare potui.

II

Solutionum ad Chosroem versionis Latinae anno tandem 1853 memoriam prope intermortuam renovavit Iulius Quicherat qui in 'Biblioth. de l'école des Chartes' (III. 4 p. 248) et ex codice quem unum cognovit Sangermanensi excerpta quaedam deprompsit et de Prisciano ipso eiusque temporibus docte ac luculenter disseruit. mox quidquid libri in Sangermanensi (mutilo eo quidem) superest, id insigni diligentia a se exscriptum ad calcem Plotini Didotiani (Paris. 1855) Fr. Duebner evulgavit. Valentinus denique Rose, litterarum Aristotelearum indefessus explorator, desideratas in Sangermanensi partes cum in codicibus Musei Britannici extare repperisset, has in Aristotele quem vocat Pseudepigrapho et in Anecdotis Graecis cum brevi commentario in lucem protraxit. universus autem liber nunc demum hac nostra opera in medium exit.

Codices in hac editione instituenda adhibiti sunt quattuor:

I. PARISINUS Lat. 13386, olim Sangermanensis, e monasterio Corbeiensi Lutetiam tralatus. est pars libri miscelli plura in se continentis, quorum e catalogo Leopoldi Delisle ('Biblioth. de l'école des Chartes' VI. 4 p. 228) indicem desumptum subicio: — G

13386 *Tractatus Peregrini [Vincentii Lirin.] contra haereticos — Epistulae Pascalis Theophili episcopi* (42 v°) — *Epistula Epyfanii* (98) — *Epistula S. Hieronymi* (98 v°) — *Homilia S. Augustini* (100 v°) — *Iohannis [Scoti] liber de praedestinatione* (103) — *Prisciani solutiones eorum de quibus dubitavit Chosroes* (106) — *Libellus sacerdotalis quem Lios monachus heroico metro composuit* (208) — *VIII. et IX. s.*

Prisciani in hoc codice liber duorum est manu librariorum uno tempore exaratus, quorum alter postquam ad infimum versum folii 199 r. (v. ad p. 77,16) opus executus est, folio verso alter velut uno tenore reliqua peregit.[1] saeculi est IX. vel ut quibusdam videtur X. desiderantur folia, ut nunc est, in Cap. VII. (v. ad p. 77,29), si recte rem putavi, octo, in Capp. IX.—X. ad finem libelli (v. ad p. 94,13) septem: atque est ubi perierunt temporis iniuria cum in margine adscriptae glossae, tum in ipso textu schedis perforatis litterae ac voculae; quod detrimentum etiam nostro saeculo maius factum esse cognovi, cum Duebnero olim plura quam mihi anno 1883 codicem evolventi cernere contigisset.

[1] Suspicor equidem ea quoque inter se usos ratione librarios ut mutua opera quod alter scripserat id alter corrigeret.

sed haec sane levia sunt legentibus incommoda: gravissimum ac molestissimum in eo est quod toto libro in pristinam scripturam corrector[1] grassatus, si quid sibi minus placebat deleto, omnia ad suam normam reformata exhibere studuit. et Duebner quidem ipsius interpretis manu et textum Sangermanensem et correctiones scriptas esse perhibet, mihi vero non persuasit. multa hercle sunt quae apographum hunc librum esse arguant — (1) duplices scripturae in unam confusae, velut *Thurionum* (p. 91,7; cf. 97,10), quod ex $\overset{um}{Thurion}$ ortum esse apparet; (2) omissa vocabula, a scriba sive dormitante sive oculis decepto inter scribendum praeterita; (3) tralaticia scribarum menda, velut *mortum* pro *in ortum*, *ramosos* pro *raviosos*, *factis* pro *calefactis*, *minora* pro *minorantia*, *caliores* pro *calidiores*, *consequens* pro *inconsequens*, *priorum* pro *propriorum*; (4) Graecae locutiones in mira monstra mutatae, velut μετθεωρων, υπποθεσιν, ευριππος, *fastama*, *fastasma*, *Terrenico*, *Pasidonius* — quae delicta in ipso interprete, homine scilicet Graecis litteris saltem imbuto Graecumque exemplar ante oculos habente, incredibilia essent, in librario non habent quod admireris. nec correctionum dissimilis ratio. nam si quae passim vitia prioris scripturae corrector sustulit et omissa quaedam supplevit, non tamen ideo est intellegendus ad Graecum exemplar omnia iterum exegisse; praesertim cum videamus eum nonnunquam a veritate longius aberrasse — id quod demonstrant loci Graeci, si forte supersunt qui cum versionis scriptura conferantur, e. g. Aristoteleus ille (p. 75,3) ex Meteor. II. 2 (355^b6) desumptus locus, ubi cum *dulci* rectissime prior scriba dedisset, corrector inconsulte ac temere omnia refingens pro eo *dulcedine* reposuit. istas utique correctiones nemo, opinor, dixerit ab ipso interprete ad Graeca iterum opus exigente profectas. unum autem concedo, non omnes ex mera coniectura ortas videri, potuisse nonnullas ex eo oriri quod etiam in archetypo codice alterae adfuissent, ut fit, scripturae (sive super versum sive in margine adpositae) quas priore scriptione erasa in textum corrector intulerit. ceterum ut de re obscura et dubia nihil adfirmo. illud tantum admoneo: si quid in rasura est in codice, numerum litterarum erasarum in Adnotatione subinde indicavi, ita tamen ut ipsi numero nolim nimis tribui; potuit sane modum a me indicatum scriptura erasa excedere, brevior eo esse vix potuit: qua monitione opus est, ne quis dum apices litterularum curiosius reputat de rebus gravioribus in fraudem delabatur.

[1] Vel correctores, si vera est quam superius indicavi suspicio.

II. Harleianus 3969. 14 (foll. 139ᵛ—160) saeculi XIV.; de quo cf. 'Cat. of the Harleian MSS. in the British Museum' III. p. 100. alteram fere scripturam refert Sangermanensis codicis, in ordine autem verborum et scribendi ratione passim immutatam; optimus tamen hic ex deterioribus, quanquam certis in locis suo ipse Marte, ut videtur, novas quasdam easque valde ridiculas lectiones librarius Harleianus invexit. H

III. Mantuanus in bibliotheca Lycei A. IV. 25 (saec. XIV.?). alteram fere scripturam refert Sangermanensis codicis incuria scribarum miro modo depravatam: in capitulo autem X., transpositis, ut patet, foliis codicis ex quo Mantuanus derivatus est, pars quaedam orationis alieno loco legitur. huius apographo utor manu D. Detlefseni descripto, qui eximia humanitate hanc mihi editionem instruenti schedulas suas tradidit utendasque permisit. M

IV. Cottonianus Vesp. A. II. 13 (foll. 148—157) saeculi XIV.; de quo cf. 'Cat. of the MSS. in the Cottonian Library' p. 433. incipit ut nunc est a verbis Cap. III. *sedente et sanguine* (p. 61, 14), aliquot videlicet in fronte amissis foliis. eiusdem prorsus est stirpis ac Mantuanus. C

Hactenus de codicibus. nunc de interpretatione pauca et interprete; quem Carolidarum aetate floruisse, studiis ea Graecarum litterarum quasi renascentibus illustri, opinio est probabilis, quanquam Quicheratio vix assentior suspicanti ab ipso Ioanne Scoto interpretationem esse confectam. nimis barbare enim interpres loquitur, quisquis is fuit, et Graece eum parum scivisse apparet sicubi loci a Prisciano adhibiti nobis quoque Graece extant quos cum versione conferamus. sed non omnia quae in interpretatione perperam dicta sunt ipsi interpreti attribueris, quippe qui in Graeco quo usus est exemplari multa iam corrupta invenisset, veluti Ἀλβίνου in Λαυίνου, Κυδωνίαν in Κυλωνίαν, ἐν τοῖς ὠσί in ἐν τοῖς σώμασι, σύντηξις in σύλληψις depravata: quibus aliud ioculare illud quidem depravationis exemplum addo ex iis quae Cap. IX. de serpente quodam exitiali produntur, *non solum si mordeat sed etiam in terra exiliter interimit*, siquidem Latino *in terra* Graecum ἐν τῇ γῇ subest, ἐν τῇ γῇ autem ex ἐὰν θίγῃ depravato originem duxit (cf. ad p. 97, 11)

Quod ad ipsum Priscianum adtinet, difficile hodie dictu est, ex quibus fontibus in hoc Solutionum libro hauserit. qui si in Prooemio multitudinem tantam scriptorum a se adhibitorum ostentat, horum tamen vix dimidiam partem in manibus ei adfuisse crediderim:

immo vero ubi forte de auctoribus eius satis constat, velut in Cap. II., unum et alterum sequi cernitur, neque est cur plures ei adfuisse credamus (cf. Rose anecd. Gr. 1. p. 26). atque ut dicam quod sentio, ea est universa huius libri condicio, ut quos in corpore operis sui Priscianus citavit auctores, hos mihi non ipsos inter scribendum oculis usurpasse, sed ab aliis iam memoratos et apud alios invenisse videatur. quae si vera est opinio, et eiusdem certe fraudis non desunt apud Graeculos exempla, Hippocratem, Posidonium Strabonem, Plotinum, nobilissimos scriptores, non ipse legerat. quos autem legerit, si coniecturam de re tam dubia et obscura requiras, hi fere sunt quos potissimum videtur in Solutionibus condendis adhibuisse auctores:

Cap.	I.	Iamblichus, Proclus.
„	II.	Aristoteles, Theophrastus.
„	III.	Aristoteles, Theophrastus.
„	IV.	Geminus.
„	V.	Scriptor incertus.
„	VI.	Scriptor incertus, deinde Aristoteles.
„	VII.	Aristoteles, Theophrastus.
„	VIII.	Albinus.
„	IX.	Theophrastus.
„	X.	Aristoteles, Theophrastus.

Ceteris vero quid debeat, quid commentatoribus Aristotelicis Didymo, Themistio, Alexandro, quid Ptolemaeo, Martiano, Dorotheo, Theodoto, Porphyrio, hoc aliis, si cui libuerit, investigandum relinquo, non sine suspicione fore ut ex his vix quicquam cepisse Priscianum appareat.

Solutiones Prisciani a nemine quod sciam Graeco scriptore citantur, ne a Nicephoro quidem Blemmida, qui ut multa habet cum Prisciano communia, ita non ex eo sed ex communi fonte hausisse putandus est. inter Latinos autem Vincentius Bellovacensis cum in Speculo suo Naturali (IV. 23, 39, 42, 47; V. 9; XV. 4; XX. 10, 11; XXVI. 8, 10, 32 — conf. Rose de Aristot. librorum ordine et auctoritate p. 87) excerpta quaedam ex Priscianeo libro inseruit, tum in Speculo quoque Historiali (XXI. 50) mentionem libri iniecit, tanquam a Caesariensi Prisciano profecti: cuius opera dum recenset, *extat*, ait, *etiam liber Prisciani de Naturalibus quaestionibus ad Cosdroe regem Persarum, de quo plura excerpsi et in superiore huius operis parte* [sc. in Speculo Naturali] *congruis locis inserui.* eadem fere a Vincentio mutuati dictitant si qui alii medio aevo Prisciani nostri meminerunt, velut Gulielmus Pastrengus de Originibus

Rerum fol. 58r, Xicco Polentonus de Claris Grammaticis l. XVIII (cod. Taurin. Univ. D. 111. 35) — quos locos Detlefseno acceptos refero — Gualterus Burleius (nisi potius pseudo-Burleius vocandus est) libelli de Vita Philosophorum capitulo in codicibus editionibusque optimis ultimo: omnes scilicet in eodem versati errore, utpote qui Lydum Priscianum a Caesariensi non fuisse diversum ponant; quem diu pervulgatum errorem nescio an primus I. A. Fabricius in Bibliotheca Ecclesiastica (ad Trithemii de Scriptoribus Ecclesiasticis c. 217) notaverit.

Iamque, antequam finem facio, liceat mihi honoris causa duos gratissimo animo nominare, D. Detlefsenum, qui ut dixi schedulas mihi suas tam liberaliter concessit, et H. Dielsium, cuius ego saepissime in hoc libello componendo humanitatem ac benevolentiam expertus sum.

I. Bywater.

Scribebam Oxonii mense Maio 1886.

ADDENDA ET CORRIGENDA

p. 14,31 l. 'ὕστερον'
p. 17 adn. v. 3 l. 'ὀξέος'
p. 23 test. v. 2 l. '13 τὰ Ἰαμβλίχεια'
p. 28 adn. v. 7 dele 'ὑπὸ scripsi: ἀπὸ vulg.'
p. 34 adn. v. 3 l. '*subsistentia*'
p. 44 test. ad v. 16 adde 'cf. Chalcidius in Platonis Tim. c. 221, p. 257 ed. Wrobel'
p. 45,30 l. 'uínculis'
p. 58 test. v. 1 l. '3 cf. Aristot.'
p. 67,23 l. 'temperantia'
p. 69 adn. v. 1 l. '*compendium syllabae* pro'
p. 79,2 l. 'supereminet'
test. v. 13 dele 'Ideler ad loc.' et adde 'Philoponus in Aristot. de Gen. et corr. II. 2, 329 b 30 (fol. 49 r 4 ed. Ald.)'
p. 87,12 l. 'uisibilium'
p. 88,24 l. 'et incorporalitate'
p. 91,22 l. 'sibimet'

I

METAPHRASIS

IN THEOPHRASTUM

SIGLA

B = codex Barberinus
H = codex Harleianus
L = codex Laurentianus
M = codex Monacensis
P = codex Parisinus 1954
Q = codex Parisinus 2073
V = codex Venetus
b = editio Basileensis
w = editio Wimmeri

Numeri 1,2 *adpositi* (L^1, L^2) *pristinam et correctam codicum scripturam indicant.*

ΠΡΙΣΚΙΑΝΟΥ
ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΛΥΔΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΑΙΣΘΗΣΕΩΣ

Περὶ αἰσθήσεως αὐτῷ ὁ σκοπὸς ἐφεξῆς. ἐπεὶ δὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν 273 ed. Basil. κινούμενα τὰ αἰσθητήρια ἐξομοιοῦσθαι τοῖς αἰσθητοῖς τῷ πάσχειν βούλεται ὁ Ἀριστοτέλης, ζητεῖ τίς ἡ ὁμοίωσις. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων καὶ ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τῆς ψυχῆς ἄτοπον φαίνεται τὸ χρώματι καὶ χυμοῖς καὶ ψόφῳ καὶ μορφῇ ἐξομοιοῦσθαι δυνατόν. λέγει μὲν οὖν καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ εἴδη καὶ τοὺς λόγους ἄνευ τῆς ὕλης γίνεσθαι τὴν ἐξομοίωσιν. ἐπεξεργαστέον δὲ πότερον ἔξωθεν τὸ εἶδος καὶ ποῖον καὶ ποῦ ἐπιφαινόμενον, καὶ εἰ πρὸς γνῶσιν ἱκανὸν τὸ περὶ τοῖς σώμασι μεριζόμενον καὶ εἰς ἓν οὐ συναιρούμενον, κατὰ τὴν εἰς ἓν συναίρεσιν καὶ τὴν ἀμέριστον τοῦ γνωστοῦ παντὸς περίληψιν ἁπάσης ἱσταμένης γνώσεως.

Ἐνεργεῖν μὲν οὖν κατὰ τὸ εἶδος τοῦ γνωστοῦ ἀνάγκη τὸ γινῶσκον καὶ 2 τὸν ἐκείνου προβεβλῆσθαι χαρακτῆρα, καὶ τοῦτο ἡ ἐξομοίωσις· πάθημα δὲ τοῦ αἰσθητηρίου προηγεῖσθαι ἀνάγκη τῆς αἰσθήσεως. οὐ γὰρ παντελῶς οὖσα χωριστὴ σωμάτων δύναμις ἡ αἴσθησις, ἀλλ' ἐν τῇ πρὸς τὰ αἰσθητήρια οὐσιωμένη νεύσει καὶ τοῦ ζῴου οὖσα συμπληρωτικὴ οὐδὲ ἐνεργεῖν ἄνευ αὐτῶν οἵα τε. οὐ μὴν οὐδὲ προηγουμένως αὐτὴ ἐγειρομένη συγκινεῖ τὸ ὄργανον, ὡς ἡ φαντασία, διὰ τὸ πολὺ κατατεταμένον, καὶ διὰ τὴν ὅλην περὶ τὰ ἐκτὸς ἀπότασιν, καὶ παρόντων καὶ αὐτῶν δεῖσθαι τῶν αἰσθητῶν. τὰ μὲν οὖν φανταστὰ οὐχ ἐκτός, εἰ καὶ τῶν ἔξω ἐστὶν ἀφομοιώματα, τὰ δὲ αἰσθητὰ ἔξω· τούτων γὰρ ἡ αἴσθησις ἀλλ' οὐχὶ τῶν ἐν τοῖς αἰσθητη-

5 Ἀριστοτέλης] 416b33, 418a5 8 cf. Aristot. 424a18 11 sqq. cf. Simplic. in Aristot. de An. p. 125,25 sqq. ed. Hayduck 18 cf. Simplic. l. c. 202,3 22 sqq. cf. Simplic. l. c. 125,30 sqq.

6 τὸ H²w: τῷ L ceteri 7 δύνασθαι w 14 ἡ om. bw 17 οὐσιωμένῃ bw ἐνεργεῖν Hbw (Ficinus *agere*): ἐνεργὴς L ceteri 18 οὐδὲ scripsi: οὔτε vulg. αὕτη vulg. 19 πολὺ] ἐπὶ πολὺ w κατατεταμένον BL¹M¹w (Ficinus *extensa*): κατατεταγμένον b cet. 20 τὰ] τὸ L¹ καὶ παρόντων] fort. ὡς παρόντων

ρίοις παθῶν, σὺν δὲ τούτοις τῶν ἐν τοῖς σώμασιν εἰδῶν ἀντιλαμβάνεται.

3 Πάσχει δὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν τὰ αἰσθητήρια οὐχ ὡς τὰ ἄψυχα, ἀλλὰ ζῶντος σώματος τὸ πάθος. διὸ οὐδὲ πάθος τὸ ὅλον οὐδὲ ἔξωθεν πάντῃ ἀλλὰ καὶ κατ' οἰκείαν ἐνέργειαν· καὶ οὐ κινεῖται μὲν πρότερον ἐνεργεῖ δὲ ὕστερον, ἀλλ' οὐδὲ κινεῖται ὅλως εἰ μὴ ἅμα καὶ ἐνεργοίη· οὐ μὴν οὐδὲ ἐνεργεῖ ἄνευ τοῦ κινεῖσθαι. τὸ δὴ τοιοῦτον ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις κίνημα ὁμοιοῦται τοῖς αἰσθητοῖς εἴδεσιν ὡς ἅμα ὑπ' αὐτῶν τε καὶ κατὰ τὴν πρὸς αὐτὰ τῆς ζωτικῆς ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ ἐμφάσεως διέγερσιν ἐγγινόμενον. ἀλλ' οὔπω τοῦτο ⟨ἡ⟩ αἴσθησις, τὸ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ πρὸς τὰ αἰσθητὰ ὁμοίωμα, πάθημα ὂν μᾶλλον ἢ ἐνέργημα, καὶ σωματοειδὲς καὶ μεριστὸν καὶ χρόνῳ παρατεινόμενον, καὶ σπεῦδον μὲν εἰς εἶδος οὔπω δὲ ὂν ἐν τῷ εἴδει ἀλλ' ἐν κινήσει ἔτι· ἡ δὲ αἴσθησις ἀμερίστως τε τὴν ἀρχὴν καὶ μέσα καὶ τέλος τοῦ αἰσθητοῦ περιλαμβάνει, καὶ ἐνέργειά ἐστι καὶ κρίσις τελεία καὶ ἐν τῷ νῦν ἅμα ὅλη, καὶ κατὰ τὸ εἶδος ἤδη τοῦ αἰσθητοῦ ἕστηκε. διὸ οὐκ ἄνευ μὲν τοῦ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ παθήματος, οὐ μὴν τοῦτο ἡ αἴσθησις· ὅθεν καὶ πάσχοντες καθεύδοντές τε καὶ ἐγρηγοροῦντες ἐνίοτε οὐκ ἐπαισθανόμεθα. δεῖ τοίνυν μετὰ τὸ πάθημα εἰς εἶδος τελειωθῆναι τὸ τῷ αἰσθητῷ ὅμοιον· κατὰ γὰρ τὸ τέλειον εἶδος ἡ αἴσθησις ἐπειδὴ κρίνει. τὸ δὲ τοῦ αἰσθητοῦ εἶδος τοῦτο δὴ οὐκ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ· πάθημα γὰρ καὶ κίνημα καὶ ἐν μερισμῷ ἀλλ' οὐκ εἶδος· οὐ μὴν οὐδὲ ἐν τῇ ἐμφάσει τῆς ζωῆς τῇ [ἐν] τῷ αἰσθητηρίῳ ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἐνδιδομένῃ· μετὰ γὰρ πάθους καὶ τὸ ταύτης ἐνέργημα, καὶ κοινόν ἐστιν ἀμφοῖν τὸ κίνημα τοῦ τε ὀργάνου καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ζωῆς. ἀλλ' ἐν ζωῇ μὲν δηλαδὴ τὸ εἶδος καθ' ὃ ἡ αἴσθησις, τῇ δὲ κατ' ἐνέργειαν ἱσταμένῃ, οὐ τῇ χωριστῇ, ἀλλὰ τῇ συμπληρούσῃ τὸ ζῷον ψυχικῇ ζωῇ, καὶ τῇ ζωτικῇ αὐτῆς προβολῇ τῇ περὶ τὰ σώματα μεριζομένῃ.

4 Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο ἱκανὸν πρὸς τὴν αἴσθησιν. τὸ γὰρ τελεωθὲν περὶ τὸ αἰσθητήριον κατ' ἐνέργειαν εἶδος, ἅτε περὶ τὸ σῶμα μεριζόμενον καὶ εἰς ἓν ἀμερὲς οὐκ ἐπιστρεφόμενον, οὐκ ἔστι γνωστικόν, ἀλλ' ἔστι τις ἐν τῇ ψυχῇ προειλημμένος τῶν αἰσθητῶν λόγος ὃς ζῇ καὶ καθ' ἑαυτὸν καὶ οὐ μόνον ἐστὶ τοῦ συνθέτου· διὸ καὶ ἀμερίστως ἐνεργεῖ καὶ δύναμις ὑπάρχει τῶν κατὰ μέρος (ἀλλ' οὐχ ὡς ἕν τι μεριστὸν εἶδος ἐγγίνεται) λόγος τε γνωριστικὸς τῶν αἰσθητῶν, ἐν ψυχῇ ὑφεστὼς ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ σώματι ἱδρυμένος, εἷς μὲν ἀλλ' οὐχ ὡς τὰ ἄτομα, τὸ δὲ ἓν ἔχων περι-

---

2 τὰ (ante ἄψυχα) om. w cum Usenero Mus. Rhen. N. S. XVI 267 ἔμψυχα L^1
3 πάντα HMPbw (Ficinus *omnia*) 5 ἅμα w (Ficinus *simul*): μία codd. b
6 κίνημα B^{2}HM^{2}P^2 (Ficinus *motio*): κινημένη L cet.: κινημένα b: κινούμενον w
7 αἰσθητοῖς] αἰσθητῶν b: τῶν αἰσθητῶν w 9 τοῦτο ἡ scripsi (coll. Simplic. in Aristot. de An. 125,37): τούτων BLM^{1}QV: τοῦτο HM^{2}Pbw ὁμοιώματα L^{1}M^1
11 περιτεινόμενον L^1 εἶδος] τὸ εἶδος w 12 ἔτι] ἑτέρου MPbw 16 post πάσχοντες add. μὲν HM^{2}Pbw 18 τὸ δὲ] τὸ L^1 19 εἴδους b 20 ἐν (ante τῷ αἰσθητηρίῳ) uncinis inclusi 21 ἐνδεδεμένῃ w (Ficinus *colligata*) τὸ ταύτης scripsi: τοιαύτης codd. b: ταύτης τὸ w 25 προσβολῇ H^{2}M^{2}P^{2}bw (Ficinus *applicamento*) 30 μόνον] μέρος coni. Wimmer comm. p. 10 31 μέρος] τὸ μέρος MPbw 32 γνωστικὸς bw 33 τὸ δὲ] δὲ L^1 ἔχων L^2 w: ἔχον cet.

ληπτικὸν τῶν πολλῶν καὶ ἑκάστῳ αὐτῶν ἐφαρμόζων· τῷ γὰρ ἑνὶ | τοῦ 274
λευκοῦ λόγῳ πάντων αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ τῶν κατὰ μέρος λευκῶν. δεῖ τοίνυν τὸν τοιοῦτον προβληθῆναι λόγον εἰ μέλλει γίνεσθαι αἴσθησις· προβάλλεται δὲ ὡς πρὸς οἰκεῖον τὸ ζωτικὸν εἶδος διεγειρόμενος καὶ τούτῳ συναρμοζόμενος τῷ ὁμοιώματι τοῦ ἐκτὸς εἴδους καὶ σὺν αὐτῷ ἐνεργῶν· τὸ γὰρ κρῖνον ὁ λόγος καὶ ἡ σύνεσις κατὰ τὴν αἰσθητικὴν ψυχὴν καὶ ἡ εἰς τὸ ἀμερὲς συναίρεσις ἐν τῇ χωριστῇ σωμάτων ὑποστάσει. Οὐκοῦν ἔχει τὸ 5
τοῦ αἰσθητοῦ εἶδος ἡ ψυχὴ τῷ τὸν λόγον αὐτοῦ προβάλλειν, ἀλλ' οὐχ ὡς ἀπ' αὐτοῦ μορφήν τινα ἢ τυπωσιν ὡς ἀπὸ σφραγῖδος δεχομένη. ἡ γὰρ κρίσις καὶ ἡ ἐνέργεια ἔνδοθεν καὶ ζωτική. ὁ μὲν οὖν λόγος ἔνδον καὶ οὐσιώδης τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ τοῦ ζῴου συμπληρωτικὴ ζωή, ἀπὸ μὲν τῶν οὐσιώδων ἠρτημένη λόγων, κατὰ δὲ τὴν πρὸς τὸ σῶμα τάσιν ὑφισταμένη αἰσθητικὴ καὶ ἥδε, καὶ ὅρος καὶ τελειότης τοῦ ζῴου. διὸ ἐν ταύτῃ τὸ τοῦ αἰσθητοῦ ὁμοίωμα τελειωθέν, ἐν δὲ τῷ αἰσθητηρίῳ ἀτελὴς καὶ συμμιγὴς πάθει ἡ ἐνέργεια· καὶ τὸ μὲν πάθος ἔξωθεν, ἡ δὲ ἐνέργεια ἀπὸ τῆς ζωῆς· καὶ τὸ μὲν εἶδος ἐν τῇ τοῦ ζῴου ζωῇ, ἡ δὲ κρίσις καὶ ἡ σύνεσις ἐν τῇ τοῦ λόγου ἐνεργείᾳ.

Πῶς οὖν ὁμοιοῦται τοῖς αἰσθητοῖς ἡ ψυχή; οὐ τῷ δέχεσθαί τι ἀπ' 6
αὐτῶν, ἀλλὰ τῷ κατὰ τὸν λόγον αὐτῶν ἐνεργεῖν δι' ἐμφάσεως τῶν ἐκτὸς εἰδῶν. πῶς οὖν ἅμα πλείοσι καὶ τοῖς ἐναντίοις ἐνίοτε ὁμοιοῦται; ἐπειδὴ πάσχειν οὐχ οἷόντε ἅμα τὰ ἐναντία, ἐνεργεῖν δὲ δυνατόν· ἡ δὲ αἴσθησις κατ' ἐνέργειαν καὶ κρίσιν ἀλλ' οὐ κατὰ πάθος· κατὰ γὰρ τὸν λόγον ἡ αἴσθησις, τὸ δὲ πάθος ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ· σῶμα δὲ ὂν καὶ μεριστὸν τὸ αἰσθητήριον καὶ αὐτὸ κατὰ διάφορα μέρη πλείω ἅμα καὶ τἀναντία ἔχειν οὐκ ἀδύνατον. ὁ λόγος δὲ ἐν ἀμερεῖ ἅμα τὰ ἐναντία καὶ τὰ διάφορα ὅσα ἂν ᾖ συλλαβὼν ἐνεργεῖ· διὸ καὶ τὴν ἑτερότητα αὐτῶν κρίνει ὡς ἅμα τῶν πλειόνων ἐν ἀμερεῖ ἐφαπτόμενος. Ὅταν οὖν καὶ ὁ Θεόφραστος τὴν 7
ὁμοίωσιν βούληται γίνεσθαι κατὰ τὰ εἴδη καὶ τοὺς λόγους ἄνευ τῆς ὕλης, ἀποδεξώμεθα, ἀλλ' οὐκ ἔξωθεν ἁπλῶς ἐγγινόμενα, ἀπὸ δὲ τῶν ἔνδον λόγων ἐν τῇ ζωῇ κατ' ἐνέργειαν ἱστάμενα αἰσθητικήν, τῷ μέντοι πρὸς τὰ ἐκτὸς ἀποτείνεσθαι καὶ ἐκείνοις ἀφομοιοῦσθαι. εἰκότως ἄρα καὶ δύναμις νομίζεται ἡ αἴσθησις ὡς ἐπιφέρουσα τὰς ἐνεργείας. ἐπὶ μὲν οὖν τῆς ψυχῆς κατ' ἐνέργειαν τοῦ λόγου ἡ ὁμοίωσις, ἐπὶ δὲ τοῦ αἰσθητηρίου κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ πάθην ἅμα καὶ ζωτικὴν ἐνέργειαν. Πῶς οὖν ἅμα ὑπό 8
τε τοῦ πικροῦ καὶ τοῦ γλυκέος πάσχει; οὐ γὰρ μέρει μέν τινι

20 cf. Aristot. 426 b 28, 448 b 18: Simplic. l. c. 196,22. 198,35 31 δύναμις] cf. Aristot. 424 a 28

1 ἐφαρμόζων scripsi (coll. Simplic. l. c. 126,11): ἐφαρμόζον vulg. 4 ὥσπερ οἰκεῖον καὶ ζωτικὸν w 5 τῷ ὁμοιώματι] ὡς ὁμοιώματι mg. b (Ficinus *tanquam similitudini*) 6 σύνεσις w (Ficinus *cogitatio*): σύνθεσις codd. b 12 οὐσιωδῶν vulg. 14 ἀτελὲς καὶ συμμιγὲς HM²P²b 15 ἡ ἐνεργεία LM¹: καὶ ἡ ἐνέργεια HM²Pbw 18 τοῖς om. bw 20 ἐπεὶ δεῖ MPb: ἐπεί τοι w 33 ὑπὸ scripsi: ἀπὸ vulg. 34 αἰσθητοῦ] αἰσθητηρίου w

τῆς γλώττης τόδε, φησί, μέρει δὲ θάτερον ⟨ἄλλῳ⟩, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ· καὶ ἐπὶ τῆς ἀκοῆς δὲ ὁμοίως, εἰ ἄρα καὶ διελεῖν ἔστι τὴν ἀκοήν. ἢ εἴτε ἡ γλῶττα τὸ γευστικὸν αἰσθητήριον εἴτε πνεύματα ⟨τὰ⟩ ἐν τῇ γλώττῃ, μεριστὸν πάντως ὂν σῶμα, ἑτέρῳ μὲν μορίῳ ἄλλο ἑτέρῳ δὲ ἄλλο τι πάσχειν οὐκ ἀδύνατον· ὡς ἐναργὲς τοῦτο γίνεται ἐκ τῆς ἁφῆς· θερμαίνεσθαι γὰρ κατὰ ἄλλο μόριον καὶ ψύχεσθαι κατὰ ἄλλο ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ δυνατόν· καὶ τὸ αἰσθητικὸν δὲ τῆς ἀκοῆς πνεῦμα μεριστὸν δηλαδή. ὁ δὲ λόγος εἴρηται ὡς ἀμερὴς μὲν ἐνεργεῖν δὲ ἅμα τἀναντία οὐ κωλύεται· πάσχειν γὰρ οὐχ οἷόντε κατὰ τὸ αὐτὸ τὰ ἐναντία. Ἀλλ' ἡ μὲν θερμότης ὡς δύ- 9
ναμις φυσικὴ δρῴη ἂν εἰς τὸ αἰσθητήριον, ἡ δὲ μορφὴ καὶ ὁ τύπος καὶ ἡ κίνησις καὶ ὁ ἀριθμὸς πῶς ἐξομοιοῖ; ἢ καὶ ταῦτα ἔχειν τι δραστήριον ἐροῦμεν, δρᾶν δὲ μᾶλλον εἰδητικῶς· ὡς τὴν θερμότητα καὶ τὰς συστοίχους αὐτῇ δυνάμεις σωματοειδέστερον καὶ διὰ τοῦτο πληκτικώτερον καὶ παθητικώτερον — εἰ μὴ ἄρα καὶ τὰ μὲν ἴδια αἰσθητὰ ἑκάστης αἰσθήσεως ἐναργεστέραν ἔχει τὴν ἐνέργειαν τὰ δὲ κοινὰ ἀμυδροτέραν, τὰ μὲν προσεχῆ ὡς οἰκεῖα τὰ δὲ πορρωτέρω. καὶ ἴσως ὡς κρείττω τὰ κοινὰ οὐχ ὡσαύτως ἐστὶ τῇ αἰσθήσει σύμμετρα. ἀλλ' ὅμως αἰσθητὰ καὶ ⟨τὰ⟩ κοινὰ καὶ οὐ μόνῃ τῇ διανοίᾳ γνωρίζεται. εἰς ἔνιά γε μὴν ἐκ τῶν αἰσθητῶν ἡ διάνοια ἀναγομένη αὐτὴ καθ' αὑτὴν λογίζεται οὐκέτι ὄντα τῇ αἰσθήσει καταληπτά, ὡς ὅταν τὴν οὐσίαν γνωρίζῃ τῶν αἰσθητῶν. εἰ δὲ καὶ χρόνου καὶ ἀριθμοῦ μὴ ἀντιλαμβάνεται ἡ αἴσθησις, καὶ τούτων ἔσται ἡ διάνοια ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν ἀναπεμπομένη γνωριστική. Ἀλλ' εἰ καθ' ὁμοίωσιν ἡ γνῶσις, 10
πῶς μὴ πάσχουσα ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ὁμοιοῦται πρὸς αὐτὰ ἡ διάνοια; εἰ δὲ πάσχει, ὁποῖον αὐτῆς τὸ πάθος; ἢ οὐ κατὰ πάθος οὐδὲ ἡ αἰσθητική, ὡς ἐλέγομεν, κρίσις (οὔπω λέγω ἡ διανοητικὴ σύνεσις) ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν καὶ λόγων προβολήν. ὡς δὲ ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ | 275
πάθους εἰς εἶδος τελειουμένου ὅμοιον τῷ αἰσθητῷ ὁ τῶν αἰσθητῶν προβάλλεται λόγος, ὡς οἰκείῳ τῷ αἰσθητικῷ συναρμοζόμενος εἴδει καὶ πρὸς οἰκεῖον συμμέτρως ἐγειρόμενος, οὕτω καὶ ὁ τῶν αἰσθητῶν ποιοτήτων κριτικὸς λόγος τὴν τῆς οὐσίας τῶν αἰσθητῶν γνωριστικὴν κινεῖ δύναμιν οἰκείως, κατὰ τὴν τῶν αἰσθητῶν ποιοτήτων πρὸς τὴν οὐσίαν ἀφ' ἧς προέρχονται οἰκειότητα. Ἐπειδὴ ὑπὸ μὲν τῶν ἰδίων αἰσθητῶν ἐναργῶς πλήττεται τὸ 11
αἰσθητήριον, τῶν δὲ κοινῶν οὐ πρώτως ἀλλὰ δευτέρως ἡ καθ' ἕκαστα ἀντιλαμβάνεται αἴσθησις — πρώτως γὰρ χρώματος ἡ ὄψις, δευτέρως δὲ

11 sqq. cf. Simplic. l. c. 126,24. 127,9.

1 ἄλλῳ addidi (Ficinus *alia*) 3 γλῶτα L τὰ addidi 4 πάντων MPbw 6 ἄλλο ἐν] ἄλλων M¹b 10 δρῷ κἂν M²Pb 12 εἰδικῶς w 14 ἐνεργεστέραν bw (Ficinus *vehementiorem*) 17 τὰ add. w 21 ἀντιλαμβάνηται BLMPQVb 23 ὑπὸ] ἀπὸ bw 27 ὁμοίου BLM¹QV 28 αἰσθητικῷ] αἰσθητῷ PM²bw εἴδει scripsi: εἰ δὲ codd. b: εἴτε w 29 συμέτρως L 30 κινεῖ om. L¹ 32 ἐναργῶς scripsi: ἐναμενῶς LM: ἐναμένως Bbw: ἐνα cum lacuna HQV

μεγέθους καὶ κινήσεως — δόξειεν ἂν τὰ κοινὰ μᾶλλον εἶναι ψυχῆς, καὶ οἱονεὶ κατὰ συμβεβηκὸς γινώσκεσθαι ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως τὰ κοινά. ἀλλ', ὡς εἴρηται, δευτέρως αὐτὸ δὴ τοῦτο γνωρίζεται ὑπὸ αἰσθήσεως, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ μόνης τῆς διανοίας. τοῦ δὲ ἄχρου καὶ τοῦ ἐσκοτισμένου ἡ ὄψις καὶ τῆς σιωπῆς ἡ ἀκοὴ συναισθάνεται οὐ κατὰ ἐπέρεισιν, ἀλλ' αὐτῷ τῷ κωλύεσθαι τὴν ἐνέργειαν ἐν τῷ πειρᾶσθαι κρίνει ἡ αἴσθησις, τὸ ἐλλιπὲς αὐτῶν καὶ διεσταμένον τῷ μὴ ἐφαρμόζειν τὸν λόγον γνωρίζουσα, τοῦ δὴ αἰσθητηρίου καὶ παρατρεπομένου πως διὰ τὸ πάσχειν ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ. 12 Τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ κοινὸς περὶ αἰσθήσεως λόγος.

Περὶ δὲ τῶν κατὰ μέρος αἰσθήσεων, οἷον ὄψεως ἀκοῆς καὶ τῶν λοιπῶν, ἐκεῖνο τέως διοριστέον ὡς οὐ μία οὖσα, καθάπερ τινές φασιν, ἡ αἴσθησις εἰδοποιεῖται διαφόρως ὑπὸ τῶν μετεχόντων ὀργάνων· οὐ γάρ ἐστι προηγουμένη τῆς τῶν δυνάμεων διαφορᾶς ἡ τῶν ὀργάνων ἑτερότης, οὐδὲ κυρία τοῦ μερίζειν τὰς δυνάμεις, ἀλλ' αὐτὴ ἡ αἴσθησις μί' οὖσα καθ' αὑτὴν καὶ εἰς πέντε μεμέρισται, εἰς τὰς τῶν καθ' ἕκαστα αἰσθητῶν διαγνώσεις, καὶ τῇ τῶν αἰσθήσεων διακρίσει καὶ ἡ τῶν ὀργάνων ἐπηκολούθησε διαφορότης οἰκείως πρὸς ἑκάστην συναρμοζομένη· τοῦ γὰρ ὑλικοῦ καὶ ὀργανικοῦ μερισμοῦ προηγεῖται ἡ εἰδητικὴ καὶ ἐν τοῖς χρωμένοις ὡς κυριωτέρα ἑτερότης. 13 Ἀλλὰ τί τὸ ὁρᾶν ἢ ἀκούειν ἢ ὀσφραίνεσθαι; καὶ πότερον διὰ μέσου πᾶσαί τινος, ὡς ἡ ὄψις διὰ τοῦ διαφανοῦς, ἢ ἔνιαι ἀμέσως ἐφάπτονται τῶν αἰσθητῶν; καὶ τί τὸ διαφανές; οἶμαι τοίνυν οὔτε κατ' εἰσδοχὴν ἀποτελεῖσθαι τὴν ὄψιν, ὡς μορφουμένην ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν κατά τινα ἀπ' αὐτῶν ἀπορροήν· οὔτε κατὰ ἐκπομπήν, ὡς σώματός τινος ἐκπεμπομένου καὶ θιγγάνοντος τῶν αἰσθητῶν· οὔτε τὰ μὲν χρώματα τοῦ διαφανοῦς εἶναι κινητικὰ ὡς οἷον μορφοῦντα αὐτό, τὸ δὲ διαφανὲς τῆς ὄψεως· ἀλλὰ δραστήριον ἔχοντα τὰ εἴδη δύναμιν δρᾶν ἕκαστα εἰς τὸ παθεῖν ἐπιτήδειον οὐκ ἐφαπτόμενα πάντως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ διεστῶτα, ἕως ἂν σύμμετρος ᾖ τοῖς μὲν εἰς τὸ ποιῆσαι τοῖς δὲ εἰς τὸ παθεῖν ἡ διάστασις. διὰ γὰρ τὸ σωματικὰ εἶναι καὶ ἔν τινι κατέχεσθαι καὶ τόπῳ περιγράφεσθαι οὐκ εἰς τὸ ὁπουδήποτε ὂν ἐνεργεῖ, ἀλλ' εἰς τὸ συμμέτρως τῇ τε δραστικῇ τῶν ποιούντων δυνάμει καὶ τῇ τῶν πασχόντων ἐπιτηδειότητι

4 sqq. cf. Aristot. 422a20: Simplic. l. c. 134,35 14 cf. Aristot. 449a17
20 sqq. cf. Simplic. l. c. 136,29: Aristot. 423b1

1 καὶ om. LM[1] post ἂν add. οὖν w 2 οἱωνεὶ LMPQV 3 δὴ] δὲ L[1]: δὲ δὴ L[2]: δὲ δὴ BQV αἰσθήσεως] τῆς αἰσθήσεως w 7 διεταμένον LQ: διιστάμενον w τοῦ δὲ vulg. 9 αἰσθήσεων L[1] 14 μί' scripsi: μήα M[2]P[2]: μία bw (Ficinus *unus*): μὴ L cet. 15 εἰς (ante τὰς) seclusit w 16 αἰσθήσεων] αἰσθητῶν w ἐπικολούθησε L[1] 17 διαφοράτης M[2]P: διαφορά τις bw 18 προηγεῖσθαι b εἰδικτικὴ LMVb: εἰδιτικὴ HQP: εἰδικὴ mg. bw ὡς seclusit w 22 μορφουμένη MPb 25 αὐτῷ L[1]M[1]P[1] text. b 27 ἐπιτήδεια BLM[1]Q 28 ᾖ Hw: ἦν L cet. 29 σωματικὸν HMPbw 31 ἐπιτηδειότητι] ἰδιότητι L[1]

διεστός, καὶ ἔτι πρὸς τὸ μέτρον τῆς πείσεως. οἷον ὁρᾷ τὸ ὁρατὸν εἰς τὸ
τῆς ὄψεως αἰσθητήριον ἀπό τινος διαστήματος ὅσον ἂν σύμμετρον ᾖ τῷ τε
ὁρῶντι καὶ τῷ ὁρωμένῳ, τῷ μὲν εἰς τὸ παθεῖν τῷ δὲ εἰς τὸ ποιῆσαι.
ἀλλ' ἐπεὶ οὐχ ἁπλῶς ἡ τοῦ ὁρατικοῦ ὑπὸ τοῦ ὁρατοῦ πεῖσις ποιεῖ τὴν
αἴσθησιν — παραποδίζει γὰρ ἡ ὑπερβάλλουσα διὰ τὸ ἀσύμμετρον πρὸς τὸ
μέτρον τῆς πείσεως καθ' ἣν ἡ αἴσθησις — καὶ τῆς διαστάσεως δεῖ. ὅθεν
τὰ σφόδρα λαμπρὰ ἔγγιον τοῦ μέτρου γινόμενα ἐμποδίζειν καὶ τελέως κω-
λύειν εἰς τὴν ὅρασιν. ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον ἐν τῷ πάσχειν τὸ αἰσθητήριον
ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ἐνεργεῖν, ὡς ἤδη εἴρηται, ἡ αἴσθησις ἐπιτελεῖται, ἐνεργή-
σει καὶ τὸ ὁρῶν περὶ τὸ ὁρώμενον, οὐκ ἀλλοιοῦν αὐτὸ οὐδὲ πάθος τι ἐμ-
ποιοῦν, ἀλλὰ κριτικῶς περὶ αὐτὸ ἐνεργοῦν. οὐ γὰρ ὡς σῶμα ἀλλ' ὡς
ζωτικὸν καὶ ὁρατικὸν ἐνεργεῖ. διότι γε μὴν ἐν σώματι ἡ τοιάδε ζωὴ καὶ
ἡ γνωστικὴ αὕτη δύναμις, καὶ οὐκ ἐν αὑτῇ αἰτιώδως ὡς ἡ οὐρανία τὰ αἰ-
σθητὰ περιέχουσα, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρὸς αὐτὰ τελειοῦται ἀπόστασιν, δεῖται
καὶ αὕτη συμμέτρου τῆς συναπτούσης αὐτὰ διαστάσεως.

Καὶ ταῦτα μὲν κοινὰ καὶ ἀκοῆς καὶ εἴ τις ἄλλη μὴ θιγγάνειν ἀναγκά- 14
ζεται τοῦ οἰκείου αἰσθητοῦ. ἐπὶ δὲ τῆς ὄψεως ἐξαίρετος ἡ τοῦ φωτὸς χρεία
ἄμφω τελειοῦντος καὶ τὸ ὁρῶν εἰς τὸ ὁρᾶν καὶ τὸ ὁρατὸν εἰς τὸ ὁραθῆναι·
οὔτε γὰρ τὸ ὁρατὸν δράσειεν ἄν τι εἰς τὸ ὁρατικὸν ἄνευ φωτὸς οὔτε τὸ
ὁρῶν ἐνεργήσειεν ἂν περὶ τὸ ὁρατόν. φωτοειδὲς γὰρ ὂν καὶ τὸ ὁρατικὸν
ἡμῶν, ὡς περιφανῶς τοῦτο | ἔνια τῶν ζῴων ἐπιδείκνυσι προλάμποντα τὰ 276
ὑφ' ἑαυτῶν ὁρώμενα — διὸ καὶ νυκτὸς ὁρᾶν δύναται — καὶ τὰ χρώματα
δὲ περὶ τὰ πέρατα τοῦ διαφανοῦς τῶν ὡρισμένων σωμάτων θεωρούμενα, ὑπὸ
τοῦ φωτὸς εἰκότως ἄμφω τελειοῦται, ἀμυδρότερον ἔχοντα καθ' ἑαυτὰ τὸ
φωτοειδὲς ὡς πρὸς τελείαν τὴν πρὸς ἄλληλα ἐνέργειαν. διὸ καὶ τοῦ ἔξωθεν
δεῖται φωτὸς καὶ τὸ ὁρατικὸν ὡς φωτοειδὲς καὶ τὰ χρώματα ὡς φῶτά τινα
ὄντα, ὡς ἡ ὑποδοχὴ αὐτῶν δηλοῖ· ταῦτα γὰρ τοῦ διαφανοῦς πέρατα· τὸ
δὲ διαφανὲς ἐπιτηδειότης ἐστὶν εἰς ὑποδοχὴν φωτὸς ἢ ἴχνος τι φωτὸς ἀμυ-
δρὸν [οὔ ποτε] τελειοῦν [τὸ μεταξὺ πρὸς τὴν ὄψιν] καὶ τὸ μεταξὺ πρὸς τὴν
ὄψιν οὐχ ὡς ἀὴρ ἢ ὡς ὕδωρ ἢ ἄλλο τι, ἀλλ' ὡς διαφανὲς εἰς ἐνέργειαν
ἤδη τελειωθὲν ὑπὸ τοῦ φωτίζοντος καὶ τελειοῦν ἑκάτερον, τό τε ὁρῶν καὶ

---

17 cf. Plato Rep. VI 507E: Simplic. l. c. 128,38 22 τὰ χρώματα] cf. Aristot. 439^b11 26 φῶτά τινα] cf. Simplic. l. c. 129,30 28 ἐπιτηδειότης] cf. Simplic. l. c. 132,30 30 cf. Aristot. 418^b7

---

1 διεστώς codd. b ποιήσεως text. b 3 μὲν] μένον b 6 ἡ om. bw 9 καὶ om. bw 11 ὡς (ante σῶμα) om. BLM^{1}QV 13 αὕτη] αὐτὴ vulg. ἐν αὐτῇ BLQV: ἐν αὐτῷ HMPbw αἰτιωδῶς vulg. 18 ἀμφοτελειοῦντος MPbw 19 οὐδὲ vulg. δράσειεν scripsi: δράσει HMPbw: δράσοι BLQV οὐδὲ vulg. 20 ἐνεργήσει HMPbw: ἐνεργήσοι BLQV 22 ὑφ' scripsi: ἀφ' vulg. ἑαυτοῦ BLM^{1}P^{1}QV ὁρῶμεν b 23 θεωροῦμεν L^1 27 ἡ Hw: om. L cet. ὑποδοχῇ LM ταῦτα] τὰ BLM^{1}Q 29 οὔποτε om. text. HBLM^{1}QV τὸ μεταξὺ πρὸς τὴν ὄψιν om. BLM^{1}QV 30 ἢ (post ἀὴρ) om. bw

τὸ ὁρώμενον. ἐπεὶ εἴ γε αὐτὸ τὸ ὁρατὸν οὕτως ἔχει λαμπρότητος ὡς ἱκανὸν αὐτὸ εἶναι τελειοῦν τὴν ὄψιν, καθάπερ τὸ πῦρ καὶ ἐν σκότει καὶ ὅσα λαμπρὰ ὁρῶμεν, οὐκέτι τὸ μέσον ὡς τελειοῦν ἀλλ' ὡς μόνην τὴν διάστασιν σύμμετρον παρεχόμενόν ἐστι χρήσιμον· τοῖς γὰρ ὀφθαλμοῖς ἐπιτεθὲν τὸ λαμπρὸν οὐχ ὁρᾶται διὰ τὸ ἀσύμμετρον· ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἐν φωτὶ ὁρώμενα χρώματα ἐπιτεθέντα τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρᾶται διὰ τὸ μὴ φωτίζεσθαι. Πολλὴ 15
οὖν συμβαίνει ἐπὶ τῆς ὄψεως ἡ ποικιλία. καὶ γὰρ ἐκτὸς δοκεῖ προϊέναι διὰ τὸ περὶ τὸ αἰσθητὸν ἐνεργεῖν ἔξω κείμενον, καὶ εἰσδέχεσθαί τι ἀπὸ τοῦ ὁρατοῦ διὰ τὸ πάσχειν τι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ διαπορθμεύειν νομίζεται τὸ διαφανὲς καὶ τὸ μεταξὺ ὡς τῷ τε φωτὶ τελειοῦν καὶ τῇ διαστάσει τὸ σύμμετρον παρεχόμενον. προσθῶμεν δὲ καὶ ὅσα κοινῇ περὶ πάσης ἐθεωρήσαμεν αἰσθήσεως· τὴν ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ τοῦ αἰσθητοῦ ἔμφασιν κατὰ τὴν πεῖσιν ἅμα καὶ τὴν ἐνέργειαν συνισταμένην ἐν τῇ πρὸς τὸ αἰσθητὸν ὁμοιότητι· καὶ τὴν ἔμφασιν εἰς εἶδος τελειουμένην ἐν τῇ κοινῇ τοῦ συνθέτου ζωῇ· καὶ τὸν τοῖς εἴδεσι τούτοις ἐφαρμόζοντα προβαλλόμενον ἀπὸ τῆς αἰσθητικῆς ψυχῆς λόγον καθ' ὃν ἡ κρίσις καὶ ἡ σύνεσις. τοιοῦτος ὁ τρόπος τῆς περὶ ἑκάστην αἴσθησιν θεωρίας, ὃν δεῖ μάλιστα ἐκ τῶν Ἰαμβλίχῳ ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς πεφιλοσοφημένων ἀναλαμβάνειν, ἐξ ὧν καὶ νῦν ἡμεῖς ταῦτα συνῃρημένως γεγράφαμεν τὸν τύπον ὑπογράψαι τῆς ἀκριβοῦς περὶ ἑκάστην θεωρίας βουλόμενοι· ἐπεὶ οὐ τοῦτο νῦν ἡμῖν πρόκειται ἐπεξιέναι τῇ περὶ αὐτῶν διαρθρώσει, ἀλλὰ τὰ τοῦ Θεοφράστου, εἴ τί τε ἐπὶ πλέον τῆς Ἀριστοτέλους παραδόσεως προστίθησι συναιρεῖν, καὶ εἴ τι ἀπορῶν προτείνει ἐπεξεργάζεσθαι κατὰ δύναμιν. Ἐπὶ οὖν τὰ τοῦ Θεοφράστου ἐπανίωμεν. φαίνεται δὴ καὶ 16
αὐτὸς οὐδεμίαν ἀξιῶν αἴσθησιν αὐτόθεν θιγγάνειν τοῦ αἰσθητοῦ· τὸ γὰρ μὴ κοινόν, φησί, μηδὲ ὅμοιον ἐν τοῖς ὁμογενέσιν οὐκ εὔλογον. ἐπάγει δὲ περὶ τοῦ διαφανοῦς ὡς ἐπιταράξειεν ἄν τινας διὰ τὸ ἀσύνηθες, ὅπως λέγεται ὁρατὸν μὴ καθ' αὑτὸ ἀλλὰ διὰ τὸ ἀλλότριον χρῶμα· ὡσεὶ καὶ γευστόν τι κατὰ ἀλλότριον ἐλέγετο χυμόν. εὐαπόλυτος δὲ ἡ δοκοῦσα ταραχή. ἀλλότριον γὰρ χρῶμα τὸ φῶς ὡς ἀλλαχόθεν ἧκον ἀπὸ τοῦ φωτίζοντος λέγεται, ἐπεὶ ὥς ὅτι οἰκειότατόν ἐστι τῶν ὁρωμένων τὸ φῶς ὡς τελειοῦν αὐτὰ καὶ εἰς ἐνέργειαν ἄγον. διὸ εἴτε ἔχει ἴδιον χρῶμα τὸ διαφανές, τελειοῦται ὥσπερ καὶ τὰ τῶν ἄλλων χρώματα ὑπὸ τοῦ φωτός· οὐ γὰρ ἀφαιρεῖται τὰ οἰκεῖα τὸ φῶς ἀλλὰ τοὐναντίον εἰς ἐνέργειαν ἄγει· εἴτε ἄχρουν ἐστὶ καθ' αὑτό, ὑπὸ τοῦ φωτὸς οἷον χρωννύ-

4 cf. Simplic. l. c. 137,11: Aristot. 419a12 27 λέγεται] Aristot. 418b4
32 ἴδιον χρῶμα] cf. Aristot. 439b13 34 ἄχρουν] cf. Aristot. 418b28

1 ἔχοι HL²MVb 2 ἐν σκότει] ὅσα ἐν σκότει bw καὶ ὅσα uncinis inclus. w 5. 6 διὰ τὸ ἀσύμμετρον — ὁρᾶται BL: om. ceteri 9 διαπορθμεύων LMPQV 10 τῷ μεταξὺ M¹P¹QV: τὼ (sic)μεταξὺ L 19 τοῦ ἀκριβοῦς HMPbw θεωρίαν HM²P¹bw 20 διαθρόσει LMPQV 22 παραδόσεως om. BLM¹QV συνεπεξεργάζεσθαι w 23 ἐπανίομεν BMPQb 28 ἔλεγε τὸν χυμόν bw 29 χρώματος φῶς w 31 ἔχει w: ἔχοι codd. b 34 καθαυτός L¹ χρωνύμενον BLQV

μενον τελειοῦται καὶ ὁρατὸν ἀποτελεῖται. Τί οὖν ἡ φύσις τοῦ δια- 17
φανοῦς; οὐ γὰρ ἀρκεῖ τὸ φάναι ἐνυπάρχειν αὐτὸ ἀέρι καὶ ὕδατι
καὶ αἰθέρι καὶ ἔν τισι στερεοῖς. ἀνάγκη δή, φησίν, ἤτοι πάθος
ἢ διάθεσιν εἶναι· σῶμα γὰρ οὐχ οἷόν τε ἐν σώματι. εἰ δὲ πάθος
ἢ διάθεσις, ὑπὸ τίνος, ζητήσομεν. ἢ γὰρ ὑφ᾽ ἑνὸς ἢ ὑπὸ πλειό-
νων τῶν ἁπλῶν. ἀλλ᾽ οὐχ οἷόν τε. αὐτὰ γὰρ τὰ ἁπλᾶ, ὅ τε ἀὴρ
καὶ τὸ ὕδωρ, διαφανῆ. εἰ δὲ κατὰ τὸ πῦρ, καὶ ἡ γῆ, μᾶλλον δὲ
καὶ τὰ σύνθετα πάντα σώματα, εἴπερ πάντα κέχρωσται, τὸ δὲ
χρῶμα πέρας τοῦ διαφανοῦς. λέγω δὴ οὐ πάθος οὐδὲ διάθεσιν ὑπό
τινος ἐγγινομένην εἶναι τὸ διαφανὲς ἀλλ᾽ εἶδος ὑπάρχειν συναρμοστικὸν τῶν
ἐν γενέσει σωμάτων πρὸς τὴν τοῦ φωτὸς τελειότητα καὶ ἐπιτηδειότητα αὐ-
τοῖς πρός τε τὴν τοῦ φωτὸς καὶ πρὸς τὴν τοῦ σκότους ὑποδοχὴν παρεχό-
μενον, ἢ οὐσιώδως θατέρου μετέχουσιν ἢ παρὰ μέρος ἀμφοτέρων ἢ κατά
τινα μῖξιν. τὸ μὲν γὰρ ἐν πυρὶ διαφανὲς οὐσιῶδες ἔχει φῶς, τὸ δὲ ἐν γῇ
οὐσιῶδες σκότος. διὸ ὡς φωτουργὸν τὸ πῦρ, οὕτω σκοτοποιὸν ἡ γῆ· οὐ
γὰρ στέρησις φωτὸς τὸ σκότος ἀλλ᾽ ἐνέργεια καὶ αὐτό. ἀλλὰ μήποτε κα-
κῶς τὸ διαφανὲς τιθέμεθα εἶναι καὶ ἐν γῇ, εἴ γε φωτὸς δεκτικὸν τὸ διαφανές.
ἢ οὐ κακῶς. οὐ γὰρ φωτὸς μόνου ἀλλὰ καὶ σκότους δεκτικὸν ὡς εἴρηται.
ἔπειτα δὲ καὶ ἡ γῆ κέχρωσται, | τὸ δὲ χρῶμα πέρας τοῦ ἐν ὡρισμένοις 277
σώμασι διαφανοῦς· ὥστε καὶ ἐν γῇ τὸ διαφανὲς οὐ μόνον ὡς σκότους οὐ-
σιώδως ἐν αὐτῇ δεκτικόν, ἀλλὰ τούτου μὲν κατὰ τὸ βάθος, κατὰ δὲ τὰ πέ-
ρατα καὶ φωτός, εἰ φῶτά τινα τὰ χρώματα, καὶ εἴ γε φωτίζεται καὶ ἡ γῆ
κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν. τὸ δὲ ἐν ἀέρι καὶ ὕδατι παρὰ μέρος ἀμφοῖν δεκτικόν
— ὃ καὶ ἰδικώτερον διαφανὲς προσαγορεύειν εἰώθαμεν — τὸ δὲ ἐν τοῖς
συνθέτοις κατὰ σύμμιξιν. οὐ ζητήσομεν οὖν ὑπὸ τίνος τῶν ἁπλῶν τὸ
διαφανές· οὐ γὰρ ὑπὸ τῶν στοιχείων ἢ τῶν σωμάτων ὅλως τὰ εἴδη,
αὐτὰ δὲ μετέχει τῶν εἰδῶν καὶ χαρακτηρίζεται κατ᾽ αὐτά· καὶ διὰ τοῦτο
τὰ μὲν προσδεῖται φωτὸς εἰς τὸ ὁραθῆναι τὰ δὲ οὔ, ὡς πῦρ καὶ τὰ λαμπρά,
ᾗ οὐσιώδως μετέχει τοῦ φωτεινοῦ εἴδους ἀρκούντως, οὐ προσδεῖται. Καὶ 18
πῶς ἐνέργεια τοῦ διαφανοῦς τὸ φῶς ὃ διὰ φωτίζοντος παρατεί-

---

2 φάναι] Aristot. 418b6   4 σῶμα] cf. Aristot. 418b15   9 cf. Aristot. 439b11   16 ἐνέργεια] cf. Simplic. l. c. 133,11   28 πῦρ καὶ τὰ λαμπρά] cf. Aristot. 419a3   30 cf. Aristot. 418b9

---

2 ἐνυπάρχει b   3 δή scripsi: δέ vulg.   4 διάθεσιν Hw: διάθεσις L cet.   7 εἰ δὲ κατὰ scripsi: ἡ δὲ κατὰ codd. b: κατὰ δὲ w   8 εἴπερ] ἤπερ MP: ᾗπερ w   10 ὑπάρχει b   11. 12 τελειότητα — φωτὸς om. text. b   12 πρός τε] πρὸς bw   13 οὐσιωδῶς codd. b (et sic passim)   παρὰ] περὶ L[1]   15 οὐ] ἡ w   17 εἴγε Hw (Ficinus *si modo*): εἴτε L cet.   18 μόνον H[1]w   21 τούτου w (et fort. Ficinus): τοῦτο L cet.   22 εἰ Hb (Ficinus *si modo*): εἰς L cet.: καὶ w   25 ὑπὸ τίνος mg. Hw (Ficinus *a quonam*): ὑπό τινος L cet.   26 ὑπὸ scripsi: ἀπὸ vulg.   27 τοῦτο Anon. w (et fort. Ficinus): τὸ L cet.   29 ᾗ scripsi cum Anon. (Ficinus *quippe cum*): ἢ codd. b: ἃ w   φωτινοῦ LQbw   ἀρκοῦντος L[1]   30 διαφωτίζον BHLM[1]Q   παρατίνεται L[1]

νεται; ἐκείνου γὰρ ἐνέργεια δόξειεν ἂν μᾶλλον. τοῦτο δὲ ἀπορήσας
ἐπιλύεται, ὁμοίως ἔχειν τοῦτο λέγων ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις τοῖς πά-
σχουσιν, ἐκεῖνο ἴσως ἐνδεικνύμενος, ὅτι ὡς ἡ θερμότης τοῦ μὲν πυρὸς ὡς
ποιοῦντός ἐστιν ἐνέργεια, τοῦ δὲ θερμαινομένου ὡς πάσχοντος, οὕτω καὶ τὸ
φῶς τοῦ δεχομένου ὡς πάθημα λέγοιτ' ἂν ἐνέργεια, οὐ κυρίως ἐνέργεια
ὀνομαζομένη. διὸ καὶ ἐπάγει μὴ δεῖν ζητεῖν τὰ ὀνόματα, ἀλλ' εἰ τὴν
φύσιν αὐτοῦ νοοῦμεν ἱκανὸν εἶναι. πρῶτον μὲν οὖν ἐκεῖνο ἀξιῶ διο-
ρίζεσθαι ὡς ἕτερον μὲν τὸ αἰτιατὸν φῶς ἕτερον δὲ τὸ τούτου αἴτιον, οἷον
τὸ ἐν ἡλίῳ ἢ ἐν πυρί· καὶ οὐ περὶ τοῦ αἰτίου ὁ λόγος ἐν τῇ περὶ τοῦ τί
τὸ φῶς ζητήσει, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ προϊόντος, ὃ δὴ ἐνέργεια εἶναι
λέγεται τοῦ διαφανοῦς τοῦ ἐν ἀέρι καὶ ὕδατι καὶ ἐν τοῖς παρὰ μέρος φωτὸς
καὶ σκότους δεκτικοῖς. Ἔπειτα δὲ τῷ Ἰαμβλίχῳ ἑπόμενος οὔτε σῶμα 19
τοῦτο εἶναι ἀξιῶ, ὥσπερ οἱ Περιπατητικοί, οὔτε μὴν πάθος ἢ ποιότητα σώ-
ματος ὁτουοῦν· οὐ γὰρ ἐν τῷ ἀέρι ἔχει τὸ εἶναι φῶς· κινουμένου γοῦν
ἐκείνου ἕστηκεν αὐτὸ καὶ τρεπομένου πολυειδῶς αὐτὸ χωριστῶς ἀποτέτμη-
ται καὶ σώζει τὴν πρὸς τὸ αἴτιον ἀδιαίρετον συνέχειαν. ἀλλὰ καὶ ἡ ἀθρόα
αὐτοῦ παρουσία ἐπὶ πάντα τὰ δέχεσθαι αὐτὸ δυνάμενα παρόντος τοῦ ἐλλάμ-
ποντος, καὶ αὖθις ἀπελθόντος ἡ ἀθρόα ἀπόλειψις, μηδὲν ἴχνος ἑαυτοῦ κατα-
λείποντος, σημεῖον τοῦ μὴ πάθημα εἶναι τοῦ ἀέρος τὸ φῶς. τὰ γὰρ πάθη
οἷον ἡ θερμότης οὔτε ἀθρόως ἐγγίνεται, καὶ τοῦ πυρὸς ἀπελθόντος ἀμυδρόν
τι ἐγκαταλείπει ἑαυτῆς εἶδος τῷ πεπονθότι. καὶ τὸ μὴ κατὰ διάδοσιν δὲ
μηδὲ κατὰ τροπὴν ἐγγίνεσθαι, καὶ τὸ μὴ περιγράφεσθαι μέχρι τινός, προϊέ-
ναι δὲ ἄχρι παντὸς τοῦ δυναμένου αὐτὸ δέχεσθαι, καὶ τὸ μὴ συγκεῖσθαι
ἐν ἀλλήλοις τὰ φῶτα, δηλοῖ ἅπαντα ταῦτα χωριστὴν εἶναι σωμάτων τὴν
τοῦ φωτὸς ἐνέργειαν. πῶς οὖν ἐνέργεια λέγεται τοῦ διαφανοῦς; οὐχ ὡς
πάθος, φήσω, οὐδὲ ὡς τελειότης αὐτοῦ ἐν ὑποκειμένῳ αὐτῷ γενομένη, ἀλλ'
ὡς χωριστῶς αὐτὸ τελειοῦσα, οὐκ αὐτὴ ἐκείνου ἀλλ' ἑαυτῆς ἐκεῖνο ποιου-
μένη, μένουσα συνεχὴς αὐτὴ τῷ ἐλλάμποντι καὶ ἐκείνῳ συμπεριαγομένη.
τοῦτο μὲν οὖν ὧδε συντόμως ὑπεμνήσθην, ἵνα μὴ ὁμοίως ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις
τοῖς πάσχουσι καὶ τὸ φῶς ἐγγίνεσθαι ὑποπτεύσωμεν. Ἀλλ' εἰ ἀσώμα- 20
τον τὸ φῶς, διὰ τί, φησί, πυρὸς ἢ ὅλως σώματος παρουσίᾳ γίνεται;
δόξειε γὰρ ἂν ἀπορροή τις εἶναι σωματικὴ καὶ σῶμα. ὃ δὴ ἐπι-
λυόμενος, ληπτέον, φησίν, οὐ τοῦτον τὸν τρόπον ἀλλ' ὡς πέφυκεν,
ἐκεῖνο πάντως δηλῶν ὡς εἰδητική τις ἐστὶν ἡ τοῦ φωτὸς ἐνέργεια· ἐπεὶ

12 Ἰαμβλίχῳ] cf. Simplic. l. c. 131,38 seqq. 31 cf. Aristot. 418b15

3 ἐκεῖνόσως L[1] ὡς om. L[1] 9 τὸ] τῷ LMPb 12 οὔτε] οὔποτε vulg.
13 ὥσπερ οἱ περιπατητικοί post ὁτουοῦν M[2]Pbw (cum Ficino): om. HM[1] fort. recte
15 αὐτοχειριστῶς HMPbw (Ficinus *suo in se impetu*) 17 αὐτῷ L[1] (et sic passim)
19 τοῦ μὴ scripsi: τὸ μὴ vulg. 20 ἀθρόα w 21 διδόασιν L[1] 28 ἐλάμ-
ποντι L ἐκεῖνο L[1] συνπεριαγομένη LM 29 ὑπεμνήσθην scripsi: ὑπεμ-
νήσθω (sic) codd. b: ὑπεμνήσθη w 32 δόξει codd. w: δόξῃ b 34 εἰδητική
BQV: εἰδιτική L (cf. supra ad p. 5,18): εἰδηκή MP: εἰδική Hw: εἰδικήν b

καὶ ἡ θερμότης ἀπ᾽ εἴδους. διὸ οὐ σῶμα. οὐ γὰρ κατὰ ἀπομερισμὸν ἢ
ἀπορροήν, ἀλλ᾽ ὡς αὐτὸ τοῦτο ἐνέργεια τοῦ λαμπροῦ εἴδους ἢ ὅτι ποτὲ δεῖ
καλεῖν τὸ τοῦ φωτὸς αἴτιον εἶδος. ἀλλ᾽ εἰ τὸ σκότος ὁρᾶται ἄνευ
φωτός, οὐκ ἔσται πᾶσι τοῦ ὁρᾶσθαι τὸ φῶς αἴτιον, ἢ οὐχ ὁρα-
τόν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐπάγει, τὸ σκότος. οὐ γὰρ κατ᾽ ἐπέρεισιν αὐτοῦ αἰ-
σθανόμεθα ἀλλὰ κατὰ στέρησιν καὶ τὸ μὴ ὁρᾶν· τὸ δὲ πῦρ καὶ εἴ τι τοιοῦ-
τον ἐν σκότει ὁρᾶται, ὡς αὐτὸ καὶ τοῦ διαφανοῦς αἴτιον καὶ διὰ τοῦτο οὐ
δεόμενον πρὸς τὸ ὁραθῆναι ἐκείνου. τοῦ μὲν οὖν κατ᾽ ἐνέργειαν διαφανοῦς,
τοῦτ᾽ ἐστὶ τοῦ ἤδη πεφωτισμένου, οὐ δεῖται πρὸς τὸ ὁραθῆναι τὸ πῦρ.
ἐπεὶ δὲ δεῖ τι εἶναι μεταξύ (οὐ γὰρ κατ᾽ ἐπαφὴν ἡ ὅρασις) διαφανὲς εἶναι
τοῦτο χρή, ἵνα μὴ στερεὸν καὶ ἀντίτυπον ὂν παραποδίζῃ τῷ σκοτοποιῷ ἰδιώ-
ματι τὴν τῶν φωτοειδῶν εἰς ἄλληλα ἐνέργειαν, τοῦ τε πυρός φημι καὶ τοῦ
αἰσθητικοῦ ὀργάνου. Συμβαίνει δέ, φησί, καὶ τοῦ ὁρᾶσθαι τὰ 21
χρώματα χρῶμα τὸ αἴτιον εἶναι καὶ τοῦ ἁπλῶς τὰ ὁρατὰ τὸ ὁρα-
τόν, εἴπερ τὸ φῶς αἴτιον χρῶμα ὂν τοῦ διαφανοῦς καὶ ὁρατοῦ. καὶ οὐκ
ἄτοπον, φησίν, ἀλλὰ καὶ ὁμολογούμενον τοῖς ἄλλοις· καὶ γὰρ ἡ
γεῦσις διὰ χυμοῦ. ἀλλ᾽, | ἐρεῖ τις, ὡς ὁ μὲν χυμὸς ἴδιον αἰσθητὸν τῆς 278
γεύσεως καὶ ὁ ψόφος τῆς ἀκοῆς οὐδενὸς ἔξωθεν εἰς τὸ κινεῖσθαι τὸ αἰσθη-
τήριον δεόμενος, εἰ μὴ ἄρα τοῦ διηχοῦς τις εἴποι, ὡς τὸ χρῶμα τοῦ δια-
φανοῦς, ἀλλὰ καὶ ὧς ὁ μὲν ἦχος εὐθὺς αἰσθητὸς συμμέτρου ἀέρος ὄντος
μεταξύ, τὸ δὲ χρῶμα δεῖται ἔξωθεν τοῦ φωτίζοντος, εἰ μέλλει γενέσθαι
ὁρατόν. ἢ τοῦτο τῆς ὄψεως ἐξαίρετον, τὸ δεῖσθαι φωτός, οὐ διὰ τὸ ἀτελέ-
στερον ἢ κατὰ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις αἳ οὐδενὸς ἄλλου ἔξωθεν τοῦ τελειοῦν-
τος χρῄζουσιν, ἀλλὰ διὰ τὸ κρεῖττον καὶ ὑπερφυέστερόν πως τῆς ἐνεργείας,
οὐκ ἀρκούσης ἑαυτῇ τῆς αἰσθητικῆς δυνάμεως θειοτέρου δέ τινος δεομένης
εἴδους. ὡς γὰρ τὸ ἡμέτερον σῶμα πρὸς μὲν τὸ βαρὺ εἶναι καὶ τὴν ἐπὶ τὸ
κάτω φορὰν οὐ δεῖται τῆς ψυχῆς, πρὸς δὲ τὴν καθ᾽ ὁρμὴν κίνησιν διὰ τὸ
ὑπερφυέστερον ἢ ὡς αὐτὸ πέφυκεν οὕτω κινεῖσθαι, καὶ οὐ διὰ τοῦτο χείρων
ἡ καθ᾽ ὁρμὴν τῆς κατὰ φύσιν ἀλλὰ κρείττων, οὕτω καὶ ἡ ὄψις κρείττων τῶν
ἄλλων διὰ τὸ κρειττόνως ἐνεργεῖν, ἄλλου τοῦ τελειοῦντος δεομένη. Μή 22
ποτε δὲ εἴπῃ τις καὶ τὸ προηγουμένως ὁρατὸν τὸ λαμπρὸν εἶναι καὶ αὐτὸ
τὸ φῶς, ὃ καθ᾽ αὑτὸ κινεῖ τὴν ὄψιν καὶ περὶ ὃ αὐτὴ ἐνεργεῖ ἔξωθεν οὐ-
δενὸς ἄλλου τοῦ τελειοῦντος δεομένη· τὰ δὲ χρώματα ὡς ἀμυδρά τινα φῶτα
μὴ καθ᾽ αὑτὰ εἶναι ὁρατά, ἀλλὰ δεῖσθαι τοῦ προηγουμένως ὁρατοῦ ⟨τοῦ⟩

---

6 τὸ δὲ πῦρ] cf. Aristot. 419a23 10 μεταξύ] cf. Aristot. 419a20 19 διηχοῦς] v. infra ad p. 16,1 31 cf. Simplic. l. c. 135,25

---

6 fort. τῷ μὴ ὁρᾶν εἴ τι] εἰ bw 15 εἴπερ] ὅπερ bw 17 χιμὸς L[1] 18 ψόφον L[1] 20 ὧς w: ὡς codd. b 25 ἑαυτῇ scripsi: ἑαυτῆς codd. b: αὐτῇ w (et fort. Ficinus) δεομένης w (cum Ficino): δεομένου codd. b 26 ἐπὶ τῶ L[1] 29 κρείττῶ L: κρείττω MPVb 30 ἄλλού του HLMP (Ficinus *alio quodam*): ἀλλ᾽ οὐ τοῦ bw 31 εἴποι vulg. προηγούμενον vulg. 32 ὃ αὐτὴ] αὐτὴν bw 33 δεομένης b: δεόμενον w 34 τοῦ addidi

ἐπιτελειοῦντος καὶ αὐτά. ἀλλ' οὕτω, φαίη ἄν τις, οὐ συνεργεῖν ἐχρῆν τὸ φῶς τοῖς χρώμασι πρὸς τὸ ὁρᾶσθαι, τοὐναντίον δὲ ἐπικαλύπτειν αὐτά, ὡς καὶ ὁ μείζων ψόφος ἐκκρούει τὸν ἐλάττω, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων τὸ λαμπρότερον οὐ συγχωρεῖ διαφαίνεσθαι τὸ ἧττον λαμπρόν· ἐν γοῦν ἡλίῳ τὸ λυχναῖον οὐχ ὁρᾶται φῶς. ἢ οὐχ ἡ αὐτὴ παραβολὴ μείζονος πρὸς ἔλαττον καὶ προηγουμένου πρὸς ἑπόμενον. οὐ γὰρ ὡς ἧττον ὁρατὸν παραβάλλεται τὸ χρῶμα πρὸς τὸ φῶς· οὐδὲ γὰρ ὁρατὸν ὅλως ἄνευ φωτός· διὸ ἑπομένως ὁρατὸν ὡς ὑπ' αὐτοῦ τελειούμενον καὶ δι' ἐκείνου ὁρώμενον, αὐτὸ δὲ τὸ φῶς καθ' αὑτὸ πρὸς τὸ ὁρᾶσθαι ἱκανόν. εἰ δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων τὸ ἀνάλογον μὴ εὑρίσκεται, ὡς τὸ μὲν προηγουμένως τὸ δὲ ἑπομένως εἶναι ἀκουστὸν ἢ γευστόν, περιουσία αὕτη τοῦ τε πρώτως ὁρατοῦ, ὃ δὴ τὸ φῶς εἶναί φαμεν, τὸ καὶ ἄλλα ἄττα ὁρατὰ ἐπιτελεῖν, καὶ τῆς ὁρατικῆς δυνάμεως, οὐ τοῦ φωτὸς μόνου ἀλλὰ καὶ ἑτέρων τινῶν διὰ τοῦ φωτὸς αἰσθανομένης. Ἐπεὶ δὲ φαίνεται κινεῖσθαι τὸ διαφανὲς ὑπὸ τῶν χρωμάτων 23 βουλόμενος, καὶ τὴν ἀπορίαν τὴν πῶς κινεῖται, πότερον ἀπορροῇ τινι ἢ τῷ τὰ μὲν ποιεῖν τὰ δὲ πάσχειν, διατείνειν καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ διὰ τοῦ διαφανοῦς ποιοῦντας τὸ ὁρᾶν ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν ἐπιφερομένων τῶν χρωμάτων, καὶ ἔτι ἐπὶ τοὺς ἐκπέμπεσθαι τὸ αἰσθητήριον ὑπολαμβάνοντας, δίκαιον ἡμᾶς ἐπιζητῆσαι ἔτι, εἰ τῷ ὄντι κινεῖται τὸ διαφανὲς καὶ τίνα κίνησιν. φαίνεται δὴ διὰ μέσου τοῦ διαφανοῦς ὁρώμενα τὰ χρώματα, ἐὰν δὲ ἐπ' αὐτὴν τεθῇ τὴν ὄψιν οὐχ ὁρώμενα. πρὸς δὲ τοῦτο ἐλέγομεν ὡς μέσου τοῦ διαφανοῦς δεῖ ἵνα φωτίζηται τὰ ὁρώμενα. ἀλλὰ καὶ ὅταν λαμπρὸν ᾖ τὸ ὁρώμενον, μέσου δεῖ τοῦ διαφανοῦς, ᾗ καὶ τότε ἐλέγομεν, διὰ τὸ συμμέτρου τῆς διαστάσεως δεῖν * * μὴ [μεῖναι] στερεὸν εἶναι τὸ μεταξὺ ἵνα μὴ τῷ σκοτοποιῷ παραποδίζῃ τὴν ἐνέργειαν. ἆρα οὖν ὡς μὴ ἐμποδίζον μόνον χρήσιμόν τὸ διαφανές, καθάπερ εἰ καὶ κενὸν ἦν τὸ μεταξύ; ἢ οὐχ εὔλογον, ἀλλὰ συνεισφέρειν τι δεῖ καὶ αὐτό· οὐ γὰρ μάτην σῶμά ἐστι τὸ

---

3 ψόφος] cf. Aristot. 447^{a}14sqq. 14 κινεῖσθαι] cf. Aristot. 418^{a}31, 419^{a}13 15 ἀπορροῇ] cf. Aristot. 418^{b}15 20 cf. Aristot. 419^{a}12 26 κενὸν] cf. Aristot. 419^{a}16

---

3 τὸ μεῖζον φῶς ἐκκρούει τὸ ἔλαττον w (cum Ficino) ψόφος scripsi: τὸ φῶς codd. b 6 ἧττον om. HMPbw περιβάλλεται L^1 7 post τὸ φῶς add. διὸ ἑπομένως ὁρατὸν L^1 12 ἐπιτελεῖν L (ut videtur) M^{2}P^{2}mg.bw: ἐπιτελῆ BM^{1}P^{1}QV text. b: ἐπιτελοῦν H 14 αἰσθανομένοις L^1 post χρωμάτων comma bw 15 βουλομένους H^{2}M^{2}P^{2}bw (cum Ficino) 16 τὸ μὲν w τὸ δὲ HM^{2}P^{2}bw διατείνειν scripsi (Ficinus *extendere*): διά τινων BHLM^{1}QP^{1}V: διατινεῖν M^{2}P^{2}b: διακρίνειν w 16. 17 διὰ τοῦ om. HP^{1}M^{1}bw 19 ζητῆσαι w ἔτι εἰ scripsi: ἐπεὶ codd. b: εἰ w 22 ᾖ ex ἡ fact. (vel vice versa) L: ἢ b 23 ᾗ w (cum Ficino ut videtur): ἢ codd. b συμμέτρου scripsi, puncto post διαστάσεως deleto: σύμμετρον vulg. 24 lacunam indicavi: δὲ add. HM^{2}Pbw (Ficinus *oportere quinetiam medium non esse solidum*) μεῖναι om. HM^{2}Pbw 25 περιποδίζει BLM^{1}P^{1}QV ἆρα w: ἄρα codd. b (et sic passim) ἐμποδίζον μόνον] ἐμποδιζόμενον BL^{1}Q

μεταξύ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν χρωμάτων ἐναργῶς συντελεῖ· οὐ γὰρ ἂν μὴ δια-
πεφωτισμένου τοῦ μεταξὺ ἴδοιμεν. ἀκόλουθον οὖν καὶ ἐπὶ τῶν λαμπρῶν τι
συνεισάγειν. Ἔτι δὲ εἰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀκοῆς κινεῖταί πως ὁ ἀὴρ καὶ ἐπὶ 24
τῆς ὀσφρήσεως, καὶ ἐπὶ τῆς ἀφῆς δέ, ὅταν μεταξὺ ᾖ τοῦ θερμαίνοντός τε
καὶ θερμαινομένου, καὶ ἐπὶ τῆς γεύσεως, εἰ τῶν ὑγρῶν τι εἴη μεταξύ, ἢ εἰ
καὶ ἐπὶ τούτων τῷ μεμῖχθαι ἀλλ' οὐ τῷ ἐνεργεῖν, ἀκόλουθον καὶ ἐπὶ τῆς
ὄψεως. ἔτι ἅπαν τὸ φωτίζον ἐνεργεῖ σαφῶς εἰς τὸ διαφανές· τοιοῦτον δὲ
καὶ τὸ ἄγαν λαμπρόν· ὥστε καὶ τὸ ἀμυδρῶς λαμπρὸν ἐνεργεῖ, εἰ καὶ μὴ
οὕτως ὥστε φωτίζειν· καὶ τὰ χρώματα συντελεωθέντα καὶ ἐπιλαμπρυν-
θέντα ὑπὸ τοῦ φωτίζοντος κινοίη ἂν καὶ αὐτὰ τὸ διαφανές. Ἆρα οὖν αὐτὰ 25
μὲν τὸ διαφανές, τοῦτο δὲ κινεῖ τὴν ὄψιν, οἷον μορφωθὲν αὐτὸ ὑπὸ τῶν
χρωμάτων; ἀλλ' οὕτω τοῦ διαφανοῦς ἂν πεπονθότος ᾐσθανόμεθα καὶ οὐ
τοῦ χρώματος· εἰ δὲ τοῦ χρώματος, τοῦτο ἂν καὶ τὴν ὄψιν κινοίη. ἀλλὰ
τοῦ διαφανοῦς — τὸ δὲ διαφανὲς καὶ καθ' αὑτὸ κινητικὸν τῆς ὄψεως, ὅταν
φωτίζηται, οὐ δι' ἑτέρου καὶ ὡς ὑπὸ τῶν | χρωμάτων κινηθέν — τίς οὖν ἡ 279
κίνησις; ἵνα καὶ ὅπως αὐτὰ τὰ ὁρώμενα διὰ τοῦ μεταξὺ κινεῖ τὴν ὄψιν
γνωρίσωμεν. φημὶ τοίνυν ὡς καθάπερ τὸ φωτίζον τελειοῖ τὸ διαφανὲς χω-
ριστῶς παρούσης αὐτῷ τῆς ἀπ' ἐκείνου ἐνεργείας καὶ τῷ ἡμετέρῳ ὄμματι
διὰ τοῦ διαφανοῦς, οὐχ ὡς πεπονθότος ἀλλ' ὡς καὶ αὐτοῦ κατὰ τὴν χωρι-
στὴν ἐνέργειαν τελειουμένου, οὕτω καὶ τὸ χρῶμα λαμπρυνθὲν ἐνεργεῖ εἰς
τὸ διαφανὲς χωριστῶς αὐτῷ ἐποχουμένην ἐνέργειαν, καὶ διὰ τοῦτο οὐ κατὰ
διάδοσιν ἀλλ' ἀθρόως καὶ ὁμοῦ παντὶ καὶ ὅλην ἀμερίστως πανταχοῦ αὐτῷ
παροῦσαν καὶ οἷον εἰδοποιοῦσαν αὐτὸ χωριστῶς, καὶ σὺν τῷ οὕτως εἰδοποιη-
θέντι καὶ τὴν ἡμετέραν κινοῦσαν ὄψιν· ὡς τὸ χρῶμα αὐτὸ καὶ εἰς τὴν
ὄψιν ἐνεργεῖν, ἀλλ' οἷον ὑποκειμένῳ τῆς ἰδίας ἐνεργείας τῷ διαφανεῖ χρώ-
μενον, οὐχ ὡς πάσχοντι ἀλλ' ὡς εἰδοποιουμένῳ χωριστῶς κατ' αὐτήν.
διὸ καὶ ἀμιγῶς τῇ ὄψει πάρεστιν ἡ τοῦ χρώματος ἐνέργεια, καίτοι οὐχ
ἄλλως παροῦσα ἢ τῷ ἐποχεῖσθαι τῷ διαφανεῖ, ἐπειδὴ ἀμιγῶς ἐποχεῖται.
Τί οὖν συντελεῖ πρὸς ὅρασιν τὸ διαφανές, εἰ ἀμιγῶς αὐτῇ προσπίπτει ἡ τοῦ 26
χρώματος ἐνέργεια; ἢ δῆλον ὡς τῷ διαβιβάζειν. ἥκει γὰρ καὶ εἰς τὴν
ὄψιν τῷ διαφανεῖ ἐποχουμένη χωριστῶς, ὡς εἴρηται, καὶ ἀμερίστως παντὶ
παροῦσα. διὸ καὶ πάντες ἐν τῷ αὐτῷ, ὅσοι ἂν οἱ βλέποντες ὦσι, τοῦ αὐ-
τοῦ καὶ ὅλου αἰσθάνονται, ὡς καὶ τῆς φωνῆς ἀκούουσι πάντες ὅλης οἱ ἐν

---

3 ἀκοῆς] cf. Aristot. $419^{a}25$ 4 ἀφῆς] cf. Aristot. $419^{a}30$ 6 μεμῖχθαι] cf. Aristot. $422^{a}13$ 9 συντελεωθέντα] cf. Simplic. l. c. 136,8 11 cf. Aristot. $419^{a}13$ 21 sqq.] cf. Simplic. l. c. 137,3 30 διαβιβάζειν] cf. Simplic. l. c. 136,24 32 πάντες] cf. Aristot. $446^{b}22$

---

2 τι] τε LM[1]Q 4 ἡ LQ 8 καὶ (ante τὸ ἄγαν) uncinis inclus. w 9 φωτίζει bw ἐπιλαμπρωθέντα bw 11 τοῦτο w (cum Ficino): τοῦτο. τὸ codd. b 13 ἀλλὰ] ἀλλὰ καὶ M[2]Pbw (cum Ficino) 16 ὅπως] ὅπερ bw 17 γνωρίζωμεν bw 20 λαμπρυνθὲν L: λαμπρωθὲν ceteri 21 ἐπηχουμένην L οὐ om. bw καταδιδόασιν LM[1]V 25 fort. τῇ ἰδίᾳ ἐνεργείᾳ 30 τὸ διαβιβάζειν L καὶ om. HMPbw 32 αὐτῷ] θεάτρῳ marg. bw (Ficinus *theatro*) οἱ om. w

τῷ θεάτρῳ· καὶ γὰρ ἡ φωνὴ ἐνέργειά ἐστιν ἀμέριστος πανταχοῦ ὅλη ἡ
αὐτὴ χωριστῶς αὐτῷ παροῦσα, ἅτε μήτε συμφερομένη μήτε συναλλοιου-
μένη τῷ ἀέρι· τῆς γὰρ ἀπολύτου παρουσίας τεκμήριον τὸ καὶ πᾶσι καὶ
ἑκάστῳ τῶν ἀκουόντων ὅλην ἐνυπάρχειν καὶ πληροῦν πάντας μονοειδῶς. Τί 27
οὖν; οὐ πλήττεται καὶ κινεῖται παθητικῶς ὑπὸ τοῦ ψοφοῦντος ὅ τε ἀὴρ καὶ
τὸ αἰσθητήριον; ἢ τὸ μὲν πάθημα καὶ ἡ κίνησις προκατάρχει περὶ τὰ σώ-
ματα· ἀλλ' οὐ ταῦτα καὶ φωνή, ἀλλ' οὐδὲ ἡ ἀκοή, ἡ δὴ κατ' ἐνέργειαν
τελειότης ἡ κατὰ τὸ εἶδος ἱσταμένη τῆς κινήσεως. ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν προη-
γεῖται τὸ τοῦ ἀέρος πάθος, ἐπειδὴ διὰ πληγῆς τὸ ἀκουστόν· τὸ δὲ ὁρατὸν
οὐ διὰ τὸ παθεῖν τὸ διαφανὲς ἀλλ' ἤδη ὂν αὐτὸ τὸ χρῶμα. εἰ δὲ κἀν-
ταῦθα δοίη τις ἐγγίνεσθαί τινα παθητικὴν ὑπὸ τῶν χρωμάτων τῷ ἀέρι διά-
θεσιν, οὐ κατὰ ταύτην ὁρατὸν ἀποτελεῖται τὸ χρῶμα ἀλλὰ κατὰ τὴν τε-
λείαν καὶ ἀθρόαν καὶ ὅλην ὁμοῦ τοῦ εἴδους ἐνέργειαν ἀπολύτως παροῦσαν
τῷ διαφανεῖ, καὶ παθητικῶς μὲν κινοῦσαν τὸ αἰσθητήριον, οὐχ ἐν τῷ
πάθει δὲ ὑπαρχούσης τῆς ὄψεως ἀλλ' ἐν τῇ εἰδητικῇ τῆς ζωῆς τελειώσει
καὶ τῇ τοῦ λόγου προβολῇ. Ἐπὶ δὲ τοῦ ὀσφραντοῦ καὶ τῆς ὀσφρήσεως 28
ἐναργέστερον τὸ συμβαῖνον ἐν τῷ μεταξὺ πάθημα, ὡς καὶ ἀπελθόντος τοῦ
ὀσφραντοῦ ἐμμένειν τὴν ὀσμὴν οὐ διὰ τὰ ἀπορρεύσαντα μόρια μόνον ἀλλὰ
καὶ αὐτοῦ πεπονθότος τι τοῦ ἀέρος, ὥσπερ καὶ θερμανθέντος ὅταν μεταξὺ
τοῦ θερμαίνοντός τε καὶ τοῦ θερμαινομένου γίνηται, καὶ γλυκαζομένου τοῦ
ἀέρος τοῦ μεταξὺ τῆς γλώττης καὶ τοῦ μέλιτος. καὶ κατὰ τὸ εἶδος μὲν
κἀνταῦθα ἥ τε αἴσθησις καὶ τὸ αἰσθητόν, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐνυλότερον καὶ τοῦ
αἰσθητηρίου καὶ τοῦ αἰσθητοῦ ἐν τούτοις εἴδους σφοδρότερον καὶ διὰ τοῦτο
ἐναργέστερόν τε τοῖς αἰσθητηρίοις καὶ ἐν τῷ ἀέρι, ἵνα μετάσχῃ τοῦ αἰσθη-
τοῦ εἴδους, διαφαίνεται τὸ πάθος. οὔτε δὲ ταῦτα κατ' ἀπορροίας αἰσθανό-
μεθα, οὔτε ἔτι μᾶλλον τῶν χρωμάτων τι ἀπορρέον ποιεῖ τὴν ὅρασιν, ἀλλὰ
τῷ ἐνεργεῖν ὁρᾶται. Καὶ πῶς οὕτως ἰσχυρὰ ἡ τοῦ χρώματος δύναμις ὡς 29
ἄνευ ἀπορροῆς κινεῖν καὶ τοῦτο συνεχῶς ποιεῖν; δῆλον γὰρ ὅτι τὴν ἐνερ-
γειαν τὴν αὐτοῦ ἐνεργεῖ συνεχῶς, εἰ μὴ καθάπερ τὸ πῦρ ὕλης δεῖται καὶ
ἀφ' οὗ τὸ φῶς γίνεται τοῦ διαφανοῦς. ἢ οὐ τὸ χρῶμα μόνον ἀλλ', ὡς
εἴρηται, καὶ πᾶν αἰσθητὸν τῷ ἐνεργεῖν κινεῖ τὰς αἰσθήσεις· τὸ δὲ χρῶμα
καὶ οὐκ ἀεὶ ἀλλ' ὅταν ἐλλάμπηται, καὶ ὅταν, ὡς αὐτὸς ἔφη, ἡ ὕλη αὐτῷ
παρῇ, τὸ διαφανές, ὃ ἅμα καὶ τελειοῖ τὰ χρώματα τῷ φωτὶ καὶ εἰδο-

---

1 φωνὴ] cf. Simplic. l. c. 142,4 16 cf. Aristot. 424b16 31 πᾶν αἰσθητὸν] cf. Aristot. 438b22

---

1 καὶ γὰρ] οὐ γὰρ BH[1]LM[1]QN (Ficinus *etenim*) φωνῆς M[2]P[2]bw (Ficinus *vocis*) 2 μήτε alterum] μηδὲ codd. b 5 marg. L ἀπορία 6 marg. L λύσις 7 fort. ⟨περὶ⟩ ταῦτα δὴ scripsi: δὲ vulg. 9 τοῦ ex em. L 10 αὐτὸ] fort. αὐτοῦ 17 παθήματι vulg. 18 ἀπορεύσαντα L[1]bw 22 τε om. L[1] 23 εἶδος L[1]w 24 ἐνεργέστερόν Qbw 26 χρωμμάτων LM 29 τὴν supra vers. L: om. B τὴν αὐτοῦ[β] ἐνεργεῖ[α] LM: τὴν ἐνεργεῖ αὐτοῦ Pb: ἐνεργεῖ τὴν αὐτοῦ HV εἰ μὴ καθάπερ τὸ bis L[1] 31 καὶ L[1]: om. ceteri πᾶν αἰσθητὸν om. BLM[1]QV

ποιεῖταί πως ὑπ' αὐτῶν τῇ χωριστῇ ἀπ' αὐτῶν ἐνεργείᾳ· τὸ δὲ φῶς οὐ
διὰ τοῦ διαφανοῦς ἀλλ' ἐν τῷ διαφανεῖ καὶ καθ' αὑτὸ ὁρατόν. καὶ αὐτὸ
δὲ τὸ διαφανὲς τῷ φωτί, ἢ οὐ διαιρετέον, φησίν, ὀρθῶς λέγων. οὔτε
γὰρ τὸ φῶς ἄνευ τοῦ διαφανοῦς οὔτε τούτου χωρὶς φωτὸς αἴσθησις· καὶ
εἴ γε χρῶμα τοῦ διαφανοῦς τὸ φῶς, οὐδ' ἂν ἕτερον εἴη τοῦτο ὁρατὸν παρὰ
τὰ χρώματα. Τί οὖν πάσχον τὸ διαφανὲς ποιεῖ τὴν ὄψιν; ἔνιοι γὰρ ὑπο- 30
τυποῦσθαί φασιν. ἢ οὐχ οὕτως, ἀλλ' εἴρηται ὡς ἀπολύτως δεχόμενον τὴν
ἀπὸ τῶν ὁρατῶν ἐνέργειαν καὶ τῷ αἰσθητηρίῳ | ταύτην συνάπτον. ὁρατὰ 280
δὲ οὐ τὰ χρώματα μόνα ἀλλὰ καὶ μεγέθη καὶ σχήματα, εἰ καὶ δευτέρως,
ὡς ἤδη διώρισται. ἡ δὲ ὄσφρησις, φησί, διὰ τοῦ ἀέρος ὥσπερ ἀνα-
μιγνυμένου πως ἔοικε καὶ πάσχοντος, ἡ δὲ ἀκοὴ σχηματιζο-
μένου. εἴρηται δὲ ὡς οὐ κατὰ τὸ πάθος ἡ αἴσθησις, οὐδὲ σχῆμα ἡ φωνή,
ἀλλά τι τέλειον τῆς ἐνεργείας εἶδος· καὶ τὸ ὀσφραντὸν δὲ οὐ τὸ πάθος
ἀλλὰ τὸ εἶδος. πάσχει δὲ μᾶλλον ὑπὸ τούτων ὁ ἀὴρ ὡς ἐνυλοτέρων καὶ
σωματοειδεστέρων εἰδῶν.

Ζητεῖ δὲ εἰ διικνεῖται πρὸς τὴν αἴσθησιν ἕκαστον ὁμοίως, 31
ἢ τὸ μὲν μᾶλλον τὸ δὲ ἧττον. καὶ δῆλον, οἶμαι, ὡς οὐχ ὁμοίως, ἀλλ'
ὅπως ἂν ἔχῃ αὐτό τε δυνάμεως τὸ αἰσθητὸν μείζονος ἢ ἐλάττονος εἰς τὸ
ἐνεργεῖν, καὶ τὸ αἰσθητήριον ἀκριβεστέρας ἢ ἀμυδροτέρας καθαρότητος, ἔτι
δὲ καὶ τὸ μεταξὺ μᾶλλον καὶ ἧττον πρὸς τὸ διαβιβάζειν τὴν ἐνέργειαν ἐπι-
τηδειότητος, ἔτι δὲ κατὰ τὸ διάστημα, πορρωτέρω ἢ ἐγγυτέρω ὄντος τοῦ
αἰσθητοῦ, γίνεταί τις πρὸς τὴν δίιξιν διαφορά. Ὅπως δὲ καὶ ἐπὶ πασῶν 32
ἐστι τὸ ἀνὰ μέσον, εἰ καὶ τῶν μὲν ἔξω τὸ μεταξύ, τῶν δὲ ἐν ἡμῖν, ἀρ-
κούντως τε παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει διώρισται καὶ ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου ἐπι-
στάσεως μόνον ἠξίωται, ἠπόρηται δὲ οὐδέν. ἀλλ' ἐκεῖνο ἄν τις ζητή-
σειεν, εἰ ἀθρόα ἡ παρουσία, ὡς ἐλέγομεν, γίνεται ἡ τῆς φωνῆς [παρουσία],
πῶς οἱ ἔγγιον μᾶλλον καὶ θᾶττον ἀκούουσιν, ἢ πῶς ὁρῶμεν πρότερον πλή-
ξαντα τὸν δρυτόμον ὕστερον δὲ τοῦ ἤχου αἰσθανόμεθα· δῆλον γὰρ ὡς οὐχ
ἅμα τῇ πληγῇ. ἢ ἐπειδὴ παθεῖν τι πρότερον καὶ κινηθῆναι χρὴ τὸν ἀέρα,
τὸ δὲ εἶδος τῆς φωνῆς ἀθρόον ὕστερον ἐπιγίνεται, τὸ δὲ πάθος καὶ ἡ κίνη-
σις ἐν χρόνῳ [τὸ δὲ εἶδος ὕστερον ἀθρόως τῷ γινομένῳ ἐπιγίνεται]· καὶ
ἐπὶ τῆς φωνῆς τοίνυν ὕστερον ἐπὶ τῷ πάθει τὸ τῆς ἐνεργείας εἶδος, ἐφ'
ὅσον κατὰ τὴν συνέχειαν τοῦ ἀέρος καὶ τὸ πάθος διικνεῖται. διὸ καὶ οἱ
ἔγγιον θᾶττόν τε καὶ μᾶλλον ἀκούουσι· καὶ γὰρ θᾶττόν τε καὶ μᾶλλον πά-

---

11 σχηματιζομένου] cf. Aristot. $446^{b}8$, $901^{b}16$ 27 οἱ ἔγγιον] cf. Aristot. $446^{a}24$ sqq.: Simplic. l. c. 142,10sqq.

---

2 αὐτὸ] fort. ταὐτὸ 3 ἢ om. bw 4 οὔτε H: οὐδὲ L cet. 8 συνάπτων MPbw 9 μόνα L^{1}V: μόνον cet. 18 ἐλάττους bw 23 post μεταξύ add. διαφαίνεται HM^{2}Pbw (cum Ficino) post ἡμῖν add. οὐδὲ M^{2}Pb: οὐδὲν w (Ficinus *minime*) 26 παρουσία om. HM^{2}Pbw 27 οἱ] οὐ b 31 uncinos add. w ἐπιγίνεται] καὶ ἐπιγίνεται BLM^{1}QV 32 τοίνυν om. L^1 τὸ] τῷ L^1 33 τὴν] τοὺς τὴν BLM^{1}QV

σχουσιν οἱ τοῦ πληγέντος τὴν ἀρχὴν ἔγγιον· τὸ δέ γε ὁρατὸν οὐ κατὰ πάθος ἐνεργεῖ εἰς τὸ διαφανές, ἐπεὶ μηδὲ τὸ φωτίζον. διὸ καὶ ἀχρόνως καὶ ἅμα πᾶσιν ὁρατὸν οἷς ὁρᾶται, εἰ καὶ μὴ ὁμοίως ἀλλὰ τοῖς ἔγγιον ἀκριβέστερον, διότι ἐνεργεῖ μέν, εἰς τὰ ἐπιτηδειότερα δὲ τὰ προσεχῆ κατὰ τόπον διὰ τὸ σώματα εἶναι

Ἀφοριστέον δέ, φησὶν ὁ Θεόφραστος, καὶ τὰ περὶ τὰς ἀνακλά- 33
σεις. φαμὲν γὰρ δὴ καὶ τῆς μορφῆς ὥσπερ ἀποτύπωσιν ⟨ἐν⟩ τῷ ἀέρι γίνεσθαι, ἴσως καὶ αὐτός, ὡς Πλάτων, εἰδωλικήν τινα ἐν τῷ περὶ τὸ λεῖον φωτὶ τῶν σωματικῶν εἰδῶν ἔμφασιν γίνεσθαι τιθέμενος. τὰς δ' οὖν κλάσεις οὐ σωματικὰς θετέον· πάθος γὰρ τοῦτο καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἐνεργείας ἀπᾷδον, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ οὐρανίου φωτός· ἀλλ' ἐνεργητικὰς καὶ τὰς κλάσεις νοητέον, εἰς τὸ λεῖον καὶ πυκνὸν καὶ στίλβον μειζόνως τοῦ φωτίζοντος καὶ τοῦ ὁρῶντος ἐνεργοῦντος, ὡς καὶ ἄλλα δι' αὐτοῦ καταλάμπειν ἢ ὁρᾶν. ἐκείνου γὰρ ἡ δευτέρα ἐνέργεια συνεργοῦντος καὶ τοῦ ὑποκειμένου λείου καὶ στίλβοντος διὰ τὴν πρὸς τὸ φῶς συγγένειαν· καὶ διότι μὲν τὸ φωτίζον ἑκατέρωθι ἐνεργεῖ, συνεχὴς καὶ ἡ δευτέρα τῇ πρώτῃ· διότι δὲ τὸ λεῖον ἐν τῇ δευτέρᾳ συνεργεῖ, διαίρεσίς τις ἀμφοτέρων συμπίπτει, ὅπερ ἡ κλάσις. ἐπὶ δὲ τῆς διὰ τῶν κατόπτρων τῶν προσώπων θέας γίνεται μὲν καὶ ἡ τῆς ὄψεως κατ' ἐνέργειαν, ὡς εἴρηται, ἀλλ' οὐ κατὰ πάθος ἡ ἀνάκλασις ἐπὶ τὸ πρωτότυπον. ὁ δὲ Πλάτων καὶ εἰδωλικήν τινα ἐν τῇ προϊούσῃ τῆς ὄψεως ἐνεργείᾳ περὶ τὸ λεῖον τῶν σωματικῶν εἰδῶν ἔμφασιν, οὐ κατὰ ἀπόρροιαν σωμάτων ἀλλὰ [καὶ] κατὰ τὴν τῶν εἰδῶν σκιαγραφίαν, ἐν τῷ δοκεῖν καὶ φαίνεσθαι ὑφίστασθαι βούλεται. ὃ δὴ ἴσως καὶ ὁ Θεόφραστος ἐνδείκνυται, κατὰ τὰς ἀνακλάσεις λέγων τῆς μορφῆς ὥσπερ ἀποτύπωσιν ἐν τῷ ἀέρι γίνεσθαι. Ἐπάγει δὲ ὡς ἐπ' ἐνίων ὁμο- 34
γενὲς ἔοικεν εἶναι τὸ αἰσθητήριον τοῖς αἰσθητοῖς. ἥ τε γὰρ γλῶττα διὰ ὑγροῦ τῶν χυμῶν καὶ ἀκοὴ δὴ διὰ τοῦ ἀπειλημμένου ἀέρος κινουμένου τῆς φωνῆς αἰσθάνεται. ζητεῖ οὖν διὰ τί μὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως, καὶ πῶς τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πάσχει, ὑπὸ τοῦ ἔξωθεν ἀέρος ὁ ἀὴρ καὶ ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ τὸ ὑγρόν. ἢ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὅμοιος ὁ λόγος. ἐφ' ἑκάστῃ γὰρ τὸ αἰσθητήριον τοιοῦτον ὁποῖον καὶ τὸ ἔξω ταῖς τῶν αἰσθητῶν ἐνεργείαις ὑποκείμενον, διαφανὲς μὲν ἐπὶ τῆς ὄψεως, διηχὲς δὲ ἐπὶ τῆς ἀκοῆς· οὐ γὰρ καθὸ

8 Πλάτων] Tim. 46 A 14 συνεργοῦντος] cf. Simplic. l. c. 142,26 27 γλῶττα] cf. Aristot. 422^{a}34 ἀκοὴ] cf. Aristot. 420^{a}19 29 τὸ ὅμοιον] cf. Aristot. 416^{b}35 420^{a}5 31 ἐφ' ἑκάστῃ] cf. Aristot. 438^{b}17 33 διαφανὲς] cf. Aristot. 438^{b}6 καθὸ] cf. Aristot. 438^{a}14

1 οἱ] ὃ BLM^{1}QV 4 post ἐπιτηδειότερα add. ταῦτα M^{2}Pbw (cum Ficino) 6 ἀνακράσεις LM^{1}Q 7 ἐν addidi 12 τὸ λεῖον LQ: τό τε λεῖον vel τὸ τέλειον cet. 15 λείου] τελείου BLM^{1}PV 16 καὶ] δὲ w 21 λεῖον Hbw (Ficinus *lene*): πλεῖον L cet. 22 καὶ om. bw 27 ἀπηλειμένου b

ἀὴρ ἀλλὰ καθὸ διηχὲς δέχεται τὸν ψόφον· δίοσμον δὲ ἐπὶ τῆς ὀσφρήσεως·
διὸ κἀνταῦθα ἢ ὑγρὸν ἢ ἀὴρ [ἢ] τὸ μεταξύ· ὑγρὸν δὲ ἐπὶ τῆς γεύσεως,
καὶ ἐπὶ τῆς ἁφῆς τὸ δυνάμενον τὰς ἁπτικὰς δέχεσθαι ποιότητας. καὶ οὐ
τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πάσχει, ἀλλὰ τὸ δυνάμει ὑπὸ τοῦ ἐνεργείᾳ· οὐ
μὴν ὡς ὁ ἀὴρ ὑπὸ τοῦ ἀέρος, ἀλλ' ὡς δυνάμει διηχὲς ὑπὸ τοῦ ἐνεργείᾳ
διηχητικοῦ. Διὰ τί οὖν ὑγρὸν ἐπὶ τῆς ὄψεως ἀλλὰ μὴ κοινὸν ὕδατος καὶ 35
ἀέρος, ἐπειδὴ κοινὸν ἀμ|φοῖν τὸ διαφανές; καὶ διὰ τί μὴ καὶ ἐπὶ ἀκοῆς τὸ 281
κοινόν, εἴ γε καὶ ἐν ὕδατι τὸ διηχές; ὁμοία δὲ καὶ ἐπὶ ὀσφρήσεως ἡ ἀπο-
ρία. ἢ ἀρκεῖ καὶ θάτερον. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἔξω οὐ μίξεως δεῖ, ἀλλ' εἴτε
ὕδωρ εἴτε ἀὴρ εἴη τὸ μεταξύ, γίνεται ἡ ὅρασις. διὰ τί οὖν ὕδατος ἡ κόρη;
ἐπειδὴ εὐφυλακτότερον καὶ εὐπιλητότερον ἀέρος ὕδωρ. διὰ τί δὲ ἡ ἀκοὴ
ἀέρος; ἐπειδὴ εὐκινητότερον ὁ ἀήρ, συντελεῖ δὲ ἡ κίνησις πρὸς τὴν τοῦ
ψόφου αἴσθησιν. ἀλλ' εἰ ἄνευ τῆς ἀναπνοῆς δυνατὸν ὀσφραίνε-
σθαι, τί κωλύει, φησί, καὶ ἀκούειν ἄνευ τοῦ ἀέρος; ἐπειδὴ οὐ δυ-
νατὸν ἄνευ τῆς τοῦ ἐν τοῖς ὠσὶν ἀέρος πληγῆς γενέσθαι ψόφον· τὸ γὰρ
τῆς ἀκοῆς αἰσθητήριον ἀήρ· τῆς δὲ ὀσφρήσεως οὐ τὸ τῆς ἀναπνοῆς εἰσφε-
ρόμενον πνεῦμα, ἀλλὰ χρήσιμον τοῦτο ἐπὶ τοῦ διανοίγειν τοὺς ὀσφραντικοὺς
πόρους οἷς εἰσὶν ἐπικεκαλυμμένοι· οἷς δὲ μή, τούτοις καὶ ἄνευ τοῦ ἀνα-
πνεῖν ἡ ὄσφρησις. Ὁ δὲ ψόφος ἆρα πάντως πρὸς στερεόν, φησίν, ἢ 36
καὶ στερεοῦ χωρὶς ὡς ὁ τῶν ἀνέμων; ἀλλὰ καὶ οὗτοι τῇ γῇ προσ-
πίπτοντες ψοφοῦσι, καὶ αἱ βρονταὶ δὲ ὡς πρὸς στερεὸν τὸ νέφος
τοῦ πνεύματος προσρηγνυμένου. ἀλλ' εἰ ὁ ἀὴρ συμφυής, τὸ δὲ
ἀκούειν, ὅταν ὑπὸ τῆς πληγῆς ὁ ἔξω συνάψῃ, κινούμενος δὴ καὶ οὗτος ἀεὶ
καὶ ἠχῶν, ἡ κίνησις ἂν τὴν κίνησιν αἰσθάνοιτο καὶ οὐχ ὁ ψόφος τὸν ψό-

---

1 δίοσμον] cf. Philoponus in Aristot. de An. 419a32: οἱ μέντοι μεταγενέστεροι, ὧν ἐστι Θεόφραστος, τεθείκασιν αὐτῇ ὄνομα τὸ δίοσμον, ὥσπερ καὶ τῇ τῶν ἤχων διαπορθμευτικῇ τὸ διηχές, καθάπερ καὶ Ἀριστοτέλης τὸ διαφανὲς τῇ τῶν χρωμάτων διαπορθμευτικῇ δυνάμει 2 ὑγρὸν ἢ ἀήρ] cf. Aristot. 421b9 4 τὸ δυνάμει] cf. Aristot. 417a17, 422b3 8 κοινὸν] cf. Aristot. 438a14 10 ὕδατος] cf. Aristot. 438a16 sqq. 13 ἄνευ τῆς ἀναπνοῆς] cf. Aristot. 421b18 15 πληγῆς] cf. Aristot. 419b10, 420a9 17 διανοίγειν] cf. Aristot. 422a2, 444b22 18 πόρους] cf. Aristot. 744a2 19 πρὸς στερεόν] cf. Aristot. 419b19 22 συμφυής] cf. Aristot. 420a4 (ubi ἀκοῇ δὲ συμφυὴς ἀὴρ reponendum) 23 συνάψῃ] cf. Aristot. 419b35

---

2 ἢ ἀὴρ ἢ ὑγρόν w ἢ uncinis inclusi τὸ om. w 4. 5 οὐ μὴν—ἐνεργείᾳ om. L (οὐ γὰρ ὡς ὁ ἀὴρ ὑπὸ τοῦ ἀέρος add. marg. L) 5 μὴν] γὰρ QV (cum marg. L) διηχὲς] διὰ χειρὸς M^1: διηχητικοῦ QV ὑπὸ τοῦ om. M^1 lacuna relicta 6 ὕδατι HL^{1}MPbw 7 ἀέρι HM^{2}Pbw μὴ om. L^1 9 ἡ om. L^1 ἐπὶ] καὶ ἐπὶ b 10 ὕδατι^{ος} L: ὕδατι M^1: ὕδατος QV: ὑδάτιος B: ἐν ὕδατι HM^{2}bw 11 ἀφυλακτότερον BLM^{1}P^{1}QV εὐπιλητότερον w: εὐπιληπτότερον L: εὐεπιληπτότερον cet 14 οὐ om. BLM^{1}QV 15 post πληγῆς add. ἐν ἡμῖν M^1 γίνεσθαι w: ἐγγίνεσθαι marg. H: ἐπίγεσθαι (sic) marg. M marg. b 17 χρήσιμον] καὶ χρήσιμον HMPbw 18 οἷς w (cum Ficino): οἷοι codd. b ἀναπνοεῖν MPb 19 ἡ om. bw 22 προσρηγνυμένη MPQV 23 συνάπτεται b: συνάπτηται w δὴ scripsi: δὲ vulg.

φον· καίτοι γε κωλύοι ἂν τὸ ἐνυπάρχον ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις. ἢ οὐκ
αἰσθητὸς ὁ ἐντὸς ἦχος ἁπλῶς. οὐκ αἰσθανόμεθα γοῦν ἠχοῦντος ἂν μὴ τὰ
ὦτα ἐμφράξωμεν. ἀλλὰ καὶ ἡ κίνησις αὐτοῦ ζωτικὴ καὶ οὐχ οἵα ἡ τοῦ
πληττομένου. ὅταν δὲ ὑπὸ τοῦ πληγέντος πάθῃ καὶ τὸ τοῦ ψόφου ανα-
δέξηται εἶδος, τότε ἡ ἐνέργεια ἀκοή. οὐκ ἄρα παραποδίζει ὁ πρότερος
ἦχος ἐπειδὴ μὴ αἰσθητός, ἡ δὲ κίνησις ζωτικὴ οὖσα καὶ συνεργεῖ πρὸς τὴν
αἴσθησιν τοῦ πληγέντος. Ἀλλ' εἰ ὁ ψόφος ἔξωθεν διικνεῖται μέχρι τῆς 37
ἀκοῆς, πῶς ἀποφαίνεται μηδεμίαν γίνεσθαι αἴσθησιν ἁψαμένου τοῦ
αἰσθητοῦ; ἐπεὶ καὶ ἐπὶ τῆς ὀσφρήσεως τῇ ἀναπνοῇ τὴν ὀσμὴν ἕλκομεν
ἕως ἂν προσπέσῃ δηλονότι τῷ κυρίῳ. ἢ τὸ αἰσθητὸν ὅπου καὶ ἡ πληγὴ
καὶ ὅπου τὸ εὐῶδες ἄρωμα ὡς καὶ ὅπου τὸ χρῶμα· ἃ δὴ οὐχ οἷόν τε
αὐτὰ προσπελάζειν τοῖς αἰσθητηρίοις εἰ μέλλοι γίνεσθαι αἴσθησις. τὸ δὲ
ἀπ' αὐτῶν τῷ μεταξὺ ἐγγινόμενον εἶδος τῆς ἐνεργείας παρεῖναι δεῖ καὶ τῷ
αἰσθητηρίῳ. οὐ γὰρ δή, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐπιφέρει, μηδενὸς ἀπὸ τοῦ
αἰσθητοῦ διικνουμένου κινοῖτο ἄν τις αἴσθησις. καὶ γὰρ τὸ χρῶμα
διὰ τοῦ διαφανοῦς κινεῖ τὴν ὄψιν ποιοῦντός τι καὶ τοῦ μεταξὺ καὶ συνερ-
γοῦντος καὶ αὐτοῦ κινηθέντος πως ὑπὸ τοῦ ὁρατοῦ — καὶ ὅπως, ἤδη κατὰ
δύναμιν διήρθρωται — καὶ οὐ τοῦ μεταξὺ ἀλλὰ τοῦ ποιοῦντος ἡ αἴσθησις.
οὐ γὰρ ταὐτὸν ποίησις καὶ ποιοῦν, οὐδὲ ἐνέργεια καὶ ἐνεργοῦν. ποιεῖ δὲ
τὸ ποιοῦν κατὰ τὴν ποίησιν, καὶ τὸ πάσχον ὑπὸ τοῦ ποιοῦντος μὲν πάσχει,
ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπ' αὐτοῦ ποίησιν, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τῆς ποιήσεως. καὶ αἰσθα-
νόμεθα οὖν οὐ τῆς ἀπὸ τοῦ αἰσθητοῦ ἐνεργείας, ἀλλὰ τοῦ αἰσθητοῦ μὲν
κατὰ δὲ τὴν ἀπ' αὐτοῦ ἐνέργειαν. διὸ οὐ τοῦ μεταξὺ ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐν
τῷ μεταξὺ ἐκπεμπόμενον ἐνεργείας εἶδος τοῦ ἐκπέμποντος. Εἰπόντι δὲ τῷ 38
Ἀριστοτέλει ὡς αἱ διαφοραὶ τῶν ψόφων, οἷον ὀξὺς καὶ βαρύς, ἐν τῷ
κατ' ἐνέργειαν ψόφῳ δηλοῦνται, καὶ ἐπαγαγόντι, ὥσπερ γὰρ ἄνευ
φωτὸς οὐχ ὁρᾶται τὰ χρώματα, οὕτως οὐδὲ ἄνευ ψόφου τὸ ὀξὺ
καὶ βαρύ, ἐπισημαίνεται ὡς ὁμοίως ἔχειν λέγοντι φῶς πρὸς χρώματα
καὶ ψόφον πρὸς ὀξὺ καὶ βαρύ [ἀντιλέγειν ἔστιν]. οὐ γὰρ τὸ φῶς ἀλλὰ τὸ
χρῶμα ὁμοίως πρὸς λευκὸν καί μέλαν. ἢ ὡς μὲν γένος τὸ χρῶμα ἀνα-
λογεῖ τῷ ψόφῳ ἀλλ' οὐ τὸ φῶς. ἐπεὶ δὲ τὰ χρώματα οὐκ ἄνευ φωτὸς
ὁρᾶται, ὡς οὐδὲ τὸ ὀξὺ καὶ βαρὺ ἄνευ ψόφου, ταύτῃ κατὰ τὸ ὁρᾶσθαι
μόνον γέγονεν ἡ παραβολή.

---

2 ὁ ἐντὸς ἦχος] cf. Aristot. $420^{a}16$: Simplic. l. c. 145,11 5 ἡ ἐνέργεια] cf. Aristot. $426^{a}6$ 7 μέχρι τῆς ἀκοῆς] cf. Aristot. $420^{a}3$ 8 ἀποφαίνεται] Aristot. $419^{a}26$ $423^{b}20$ 25 Ἀριστοτέλει] $420^{a}26$

---

1 κωλύει LMQb 3 οἷα L^{2}: οἷα vulg. 5 ἐνεργείᾳ L^{2}M 12 μέλλει Hw 13 τῷ μεταξὺ L^{1}w: τὸ μεταξὺ vulg. δεῖ bw (Ficinus *oportet*): δὲ LQ: δὲ^{δεῖ} MP: δὲ δεῖ H 15 διικνομένου LM 20 μὲν scripsi: μὴ $LM^{1}Q^{1}$: om. $HM^{2}PQ^{2}$bw πάσχῃ LMP^{2} 23. 24 ἐν τῷ om. H: τῷ om. MPb 25 ὀξὺν καὶ βαρὺν MPb: ὀξέος καὶ βαρέος H: ὀξὺ καὶ βαρὺ w 29 ἀντιλέγειν ἔστιν om. LM^{1}QV 30 ὁμοίως —χρῶμα om. $L^{1}M^{1}$ πρὸς τὸ λευκὸν HMPbw 31 τῷ om. bw

Ἀλλὰ διὰ τί τὸ αἰσθητήριον τοῦ γευστοῦ ἀξιοῖ ὁ Ἀριστοτέλης μήτε 39
ὑγρὸν εἶναι μήτε ἀδύνατον ὑγραίνεσθαι, ἐπειδή φησιν ὑγρὸν τὸ γευστόν; ἢ οὐχ ⟨ὡς⟩ ὑγρόν, φαίη ἄν τις, ἀλλ' ὡς ἔγχυμον ὑγρὸν τῇ γεύσει ἐστὶν αἰσθητόν. ἔδει οὖν μὴ ἔγχυμον εἶναι τὸ αἰσθητήριον μόνον. ἢ ἐπειδὴ ἁπτικῶς καὶ ἡ γεῦσις ἀντιλαμβάνεται τοῦ οἰκείου αἰσθητοῦ, πάσχειν αὐτὴν καὶ ὡς ὑπὸ ἁπτοῦ ἀνάγκη. ὥστε καὶ ὡς ὑπὸ ὑγροῦ· διὸ οὐ χρὴ οἰκείᾳ προκατειλῆφθαι ὑγρότητι τὸ αἰσθητήριον. Βούλεται δὲ ὁ Ἀριστοτέλης, ᾧ 40
καὶ ὁ Θεόφραστος ἕπεται, μὴ τὴν γλῶτταν εἶναι τὸ ὄντως αἰσθητήριον τῆς γεύσεως, μηδὲ τὴν σάρκα τῆς ἁφῆς, ἀλλὰ ἀναλογεῖν ταῦτα τοῖς μεταξὺ γινομένοις ἐπὶ ὄψεως καὶ ἀκοῆς. καὶ γὰρ ἐπὶ ἁφῆς καὶ γεύσεως δεῖ μὲν εἶναι τὸ μεταξύ, εἴ γε μηδέποτε αὐτῷ προσπῖπτον τῷ αἰσθητηρίῳ τὸ αἰσθητὸν κινεῖ τὴν αἴσθησιν, οὐκ ἔξωθεν δὲ ἐπ' αὐτῶν τὸ μεταξύ· καὶ γὰρ ὅταν ᾖ τι μεταξύ, οὐ διὰ τούτου ἡ γεῦσις ἢ ἡ ἁφή, ἀλλὰ σὺν τούτῳ· οἷον εἰ μέση εἴη | ἡ ἀσπίς, οὐ διὰ τῆς ἀσπίδος ὁ λίθος πλήττει, ὡς τὸ 282
χρῶμα ὁρᾶται διὰ τοῦ ἀέρος, ἀλλὰ σὺν τῇ ἀσπίδι καὶ τὴν χεῖρα, ὡς ἄμφω ἅμα πληγῆναι. ἐπεὶ οὖν οὐκ ἔξωθεν, ἐπὶ τῆς ἁφῆς καὶ γεύσεως τὸ δι' οὗ ἐν ἡμῖν ἔσται. τοῦτο δὲ πῇ μὲν ἡ σάρξ πῇ δὲ ἡ γλῶττα. ὅτι μὲν οὖν πάσχει καὶ ἡ σὰρξ ἐναργές· δῆλον δὲ ὡς οὐχὶ τοῖς ἀψύχοις ὁμοίως· οὐκοῦν ζωτικῶς, καὶ ἐπειδὴ αἰσθητικὴ ἡ ζωὴ τῆς σαρκός, καὶ αἰσθητικῶς. διὰ τί οὖν, εἰ μὴ καὶ ἐν αὐτῇ τὸ κρῖνον; εἰ γὰρ καὶ ἄλλο τι μᾶλλον καὶ ἀκριβέστερον εἴη ἁφῆς αἰσθητήριον, οἷον τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ ἡ σὰρξ αἰσθητική· καὶ ἔστω μὲν ἀναλογοῦσα τῷ ἀέρι ἐπὶ τῆς ὄψεως μεταξὺ τοῦ κυριωτέρου αἰσθητηρίου· τῷ δὲ μὴ ⟨κομίζεσθαι⟩ ἔξωθεν ἀλλὰ συμπεφυκυῖα ἡμῖν εἶναι [μὴ νομίζεσθαι], ταύτῃ οὐκ ἀναίσθητος. διὰ τί οὖν, εἰ ἡ σὰρξ αἰσθητική, ἄλλο τι δεῖ αἰσθητήριον ἁπτικὸν προϋποτίθεσθαι; ἐπειδή, φαίην ἄν, σφοδρότερον πάσχουσα ὑπὸ τοῦ αἰσθητοῦ ἀμέσως αὐτῇ προσπίπτοντος ἐκκρούει τῇ σφοδρότητι τοῦ πάθους τὴν αἰσθητικὴν ἐνέργειαν. διὸ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἀξιοῖ εἶναί τι καὶ ἐπὶ τῆς ἁφῆς τε καὶ γεύσεως τὸ μεταξύ. τοῦτο δὲ συμφυὲς τιθέμενος τοῖς ζῴοις ζωτικὸν δηλαδὴ καὶ αἰσθητικὸν καὶ αὐτὸς οἶδε τὸ μεταξὺ ἐπὶ τούτων. Ἀξιοῦται δὲ κἀκεῖνο ὀρθῶς, τὸ δεῖν 41

---

1 Ἀριστοτέλης] 422a34 3 ἔγχυμον] cf. Aristot. 442b29 4 ἁπτικῶς] cf. Aristot. 422a8 7 Ἀριστοτέλης] 423b17 10 ἐπὶ ἁφῆς] cf. Aristot. 423b14 29 συμφυὲς] Aristot. 423a5 30 ἀξιοῦται] Aristot. 424a4

---

1 ὁ om. bw 3 ὡς addidi 6 ὡς ὑπ' αὐτοῦ b ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ Hbw 7 προκαταλεῖφθαι L^1b 8 μὴ] μηδὲ HPbw γλῶσσαν LQ 13 ἢ om. HPbw 14 εἰ Hw (cum Ficino): om. L cet. ἡ λίθος HMPbw 15 ἀλλὰ σὺν Hw (cum Ficino): ἀλλ' οὖν LMPQV: ἀλλὰ οὖν text. b: ἀλλὰ οὖν ἅμα marg. b 16 τὸ δι' οὖν b 19 ζωτικός text. b ἡ in ras. L ζωῇ L^1 αἰσθητικός text. b 20 διὰ τίνος w αὐτῷ w 21 αἰσθητηρίου b 22 μὲν om. bw 23 τῷ] τὸ LM^1P^1Q κομίζεσθαι addidi et quod mox sequitur νομίζεσθαι uncinis inclusi 24 μὴ om. HMPbw ταύτῃ] αὕτη LM^1P^1QV: θ' αὕτη bw οὐκ om. LM^1QV εἰ om. LM^1P^1QV 27 ὁ om. HMPbw 28 τε om. w γεύσεως] ἐπὶ τῆς γεύσεως w τῷ μεταξὺ L^1

τὸ αἰσθητήριον ἐν μεσότητι ὑπάρχειν τῆς ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ἐναντιώσεως οὐ κατὰ μῖξιν τῶν ἄκρων, ἤδη γὰρ ἂν εἴη πεπονθός, ἀλλ' ὡς τὸ ἀπαθὲς καὶ δεκτικὸν τῶν παθῶν — ἐπεὶ τὸ ἐκ τῶν ἄκρων οὐκ ἔσται τῶν μέσων κριτικόν· ἀπαθὲς γὰρ ὑπὸ τοῦ ὁμοίου τὸ ὅμοιον — καὶ ὅτι σῶμα μὲν καὶ μέγεθος τὸ αἰσθητήριον, οὐ μὴν ᾗ μέγεθος αἰσθητικόν, ἀλλὰ κατὰ λόγον καὶ δύναμιν. ἐν λόγῳ γάρ τινι πρὸς τὰ αἰσθητὰ τὸ αἰσθητήριον καὶ ζωῆς εἴδει κριτικῷ τῶν σωμάτων χαρακτηριζόμενον. ἀλλ', ἐπεὶ πάθη ἢ διαφοραὶ σωμάτων εἰσὶ πάντα τὰ αἰσθητὰ — ποιότητες γὰρ καὶ ποσότητες· οἷς δέ ἐστι γνωστὸν ἅπαν ἐν τούτοις καὶ ἔστι — δόξειεν ἂν ⟨ἐν τοῖς πάθεσι καὶ⟩ ταῖς διαφοραῖς εἶναι πᾶν σῶμα. ἢ οὐ μόνῃ τῇ αἰσθήσει ἀλλὰ καὶ τῷ δοξαστικῷ λόγῳ γνωστὸν τὸ σῶμα. δόξῃ γὰρ μετ' αἰσθήσεως γνωστὸν κατὰ τὸν Πλάτωνα, καὶ τῆς οὐσίας τῆς σωματικῆς ἡ δόξα ἐστὶν ἀντιληπτική.

42 Τοῦ δὲ Ἀριστοτέλους τὸ μὴ εἶναι πλείους αἰσθήσεις πιστουμένου διά τε τοῦ πάντα ἡμῖν αἰσθητὰ εἶναι, τὰ ἁπτὰ μὲν τῇ ἁφῇ, τὰ δὲ διὰ τῶν μεταξὺ τῷ ἔχειν ταῦτα δι' ὧν τὸ μεταξὺ γινώσκεται· γινώσκεται μὲν γὰρ τοῦτο διὰ μόνων δύο τῶν ἁπλῶν, ἀέρος τε καὶ ὕδατος, ἐκ δύο δὲ μόνων ἁπλῶν τούτων καὶ τὰ αἰσθητήρια ἡμῖν· τὸ γὰρ πῦρ ἢ οὐδενὸς ἢ κοινὸν πάντων, οὐδὲ ἡ γῆ, ἀλλ' εἴπερ, τῇ ἁφῇ πως μέμικται — βουλομένου δέ, εἰ μὲν δι' ἑνὸς αἰσθητηρίου πλείω αἰσθητά, τὸν ἔχοντα τοῦτο ἀρκεῖν πρὸς τὰ πλείω· εἰ δὲ διὰ πλειόνων τὸ αὐτό, καὶ τὸν τὸ ἕτερον ἔχοντα ἀμφοῖν αἰσθητικὸν ὑπάρχειν· ζητεῖ ὁ Θεόφραστος πρῶτον μέν, πόθεν, ὡς διὰ μόνων ἀέρος καὶ ὕδατος. μή ποτε γὰρ ἡμῖν διὰ μόνων τούτων, ἐπειδὴ καὶ τὰ αἰσθητήρια ἡμῖν ἐκ τούτων, ἡ μὲν ὄψις ὕδατος ἡ δὲ ἀκοὴ ἀέρος θατέρου δὲ τούτων ἡ ὄσφρησις. δεύτερον δέ, εἰ διὰ τοῦ αὐτοῦ πλείω, οὐ πάντως ὁ τοῦτο ἔχων καὶ τὰ πλείω εἴσεται, οἷον εἰ δι' ἀέρος καὶ τὰ ὀσφραντὰ καὶ τὰ ἀκουστά, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἄμφω· οὐ γὰρ ὅσα ὀσφραίνεται ταῦτα καὶ ἀκούει· οὐδὲ γὰρ [ὡς] ὁ ἀὴρ ἁπλῶς ὀσφραντικὸς ἢ ἀκουστικός (ὁ γοῦν ἐν τῷ φάρυγγι οὐδέτερον) ἀλλὰ κατὰ λόγον, καὶ δεῖ πρὸς ἑκάτερον ἔχειν λόγον, καὶ ὁ μὴ ἔχων οὐκ αἰσθήσεται ἀμφοῖν. 43 Ἔτι

4 ἀπαθὲς] cf. Aristot. 416a32 5 μέγεθος] cf. Aristot. 424a26 12 Πλάτωνα] Tim. 28 A 14 Ἀριστοτέλους] 424b22 sqq. 24 τὰ αἰσθητήρια] cf. Aristot. 425a3

1 τῆς] τοῖς L[1] 2 πεπονθὼς codd. ἀλλ' ὡς] ἀλλὰ L[1] 3 δεκτικὸν H: δεικτικὸν LMPQVb: κριτικὸν marg. bw (cum Ficino) τὸ ἐκ om. L[1]: ἐκ om. QV 5 οὐ μὴν HL[1]bw: οὐ μὴ L[2]: οὔ μὴ MPQ 9 δόξειεν w: δόξοι codd. b ἐν τοῖς πάθεσι καὶ marg. bw (cum Ficino): om. codd. 14 post πλείους add. τῶν πέντε w (cum Ficino) διά τε] διὰ δὲ Pbw 15 τοῦ] τούτων w 17 τοῦτο HM[2]bw: τὰ LM[1]QV: τοῦτο τὰ P 21 τὸν τὸ scripsi: τὸ τὸν LQV: τὸν HM[1]: τὸ PM[2]bw post ἀμφοῖν add. ταὐτοῦ H[2]M[2]Pbw 23 μόνον LM[1]QV μόνον L[1] 24 ἐπεὶ bw 25 ἀκοὴ δὲ LV: δ̤ε̤ ἀκοὴ Q 26 τοῦτο] τὸ αὐτὸ Philippson 29 ὡς uncinis inclus. w 31 λόγιον LM[1]PQVb

ἐπισκήπτει, μή ποτε οὐδὲ ἐκεῖνο ἀληθές. τὸ [γὰρ] ἐξ ἀμίκτων ἁπλῶς εἶναι τὰ αἰσθητήρια, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν· τὸ γοῦν θερμὸν κοινὸν εἶναί φαμεν, ἐπί τινων δὲ καὶ τὸ ὑγρόν· ἐπεὶ καὶ τὸ ἀμιγέστατον ἔσται αἰσθητικώτατον, ὥστε καὶ τὸ χωριζόμενον τοῦ ζῴου ἔσται αἰσθητικόν. ἔτι εἰ ὁ λόγος αἴτιος τῆς αἰσθήσεως — καὶ γὰρ φθείρεται τῷ διαλύεσθαι τὸν λόγον, ὁ δὲ λόγος ἐν τῇ τῶν πλειόνων μίξει — ἐκ πλειόνων ἂν εἴη τῶν αἰσθητηρίων ἕκαστον. διὰ τί δὲ ἐκ δύο μόνων αἱ αἰσθήσεις; τὸ γὰρ ζῆν ἐν τῷ θερμῷ μᾶλλον, ἡ δὲ αἴσθησις τοῦ ζῆν. Ἐξ ἀρχῆς τοίνυν 44 πρὸς τὰς ζητήσεις ἐροῦμεν, ἐν δύο μὲν μόνοις εἶναι τὰ μεταξὺ οὐ κατὰ τὸ φαινόμενον ἀλλὰ κατὰ τὸ φυσικὸν εὔλογον. τῶν γὰρ ἁπλῶν ἡ μὲν γῆ διὰ τὸ στερεὸν καὶ ἀντίτυπον οὐκ εὐπαθὴς οὐδὲ δεκτικὴ τῶν ἀλλοτρίων ὅρων· τὸ δὲ πῦρ ἑτέρως διὰ τὸ δραστήριον καὶ αὐτὸ εἰδοποιόν· ὁ μέντοι ἀὴρ καὶ τὸ ὕδωρ διὰ τὸ εὐόριστον εὐπαράδεκτα καὶ εὐπαθῆ καὶ οἷον εἰδοποιούμενα ῥᾳδίως· ἀκολούθως ἄρα καὶ τὰ αἰσθητήρια ἡμῖν ἐκ τούτων. πῶς οὖν καὶ πύριον καὶ ἡλιοειδὲς | παρὰ τοῖς Πυθαγορείοις τὸ 283 ὀπτικὸν λέγεται αἰσθητήριον; ὡς φωτός, φήσω, δεκτικὸν διά τε τοὺς λεπτοὺς καὶ διαυγεστάτους καὶ καθαρωτάτους ὑμένας καὶ διὰ τὰ ἐν αὐτοῖς περιεχόμενα διαφανέστατα ὑγρά· τὸ γὰρ φῶς πύριον εἶδος, οὐχ ὡς σῶμα ἀλλ' ὡς ὑπὸ πυρὸς μετεχόμενον. διὰ μὲν οὖν τὸ εὐόριστον ἐν δύο μόνοις τὸ μεταξύ. εἰ δὲ διὰ τοῦ αὐτοῦ πλείω, τὸ τοῦτο ἔχον καὶ τὰ πλείω εἴσεται ἐν τοῖς μὴ πεπηρωμένοις μηδ' ἀτελέσι ζῴοις. καλῶς μὲν γὰρ τοῦτο ὑπὸ τοῦ Θεοφράστου ἀξιοῦται ὅτι διὰ τοῦ αὐτοῦ τὰ πλείω γινώσκεται κατὰ λόγους καὶ κατὰ διαφόρους πρὸς τὰ πλείω λόγους. τὸ δὲ τέλειον τῷ ὄντι ἅπαντας ἔχειν τοὺς λόγους ἀναγκαῖον, εἰ τέλειον εἶναι μέλλοι. τέλειον δὲ δηλαδὴ τὸ καὶ τῶν ἐξῃρημένων τῆς αἰσθήσεως μετέχον δυνάμεων, ὡς ἄνθρωπος ὅ γε καὶ νοῦ μετειληχώς. τὰ δὲ ὀσφραινόμενα μὲν μὴ ἀκούοντα δὲ ἀτελῆ. εἰ δὲ καὶ τὸ θερμὸν πᾶσι κοινὸν καὶ τὸ ὑγρὸν ἐνίοις, οὐ διὰ τοῦτο μικτὰ ἔσται τὰ αἰσθητήρια. οὐδὲ ⟨γὰρ⟩ ὁ ἔξω ἀὴρ ἢ τὸ ὕδωρ μικτὰ ἐν τῇ τοῦ θερμοῦ μεταλήψει γίνεται· ἕως γὰρ ἂν μὴ οὐσιωδῶς μεταβάλλῃ μένει τὰ ἁπλᾶ· εἰ δὲ καὶ μικτά, ἀλλὰ τὸ ἐπικρατοῦν ὅμως κατὰ μόνα τὰ δύο· καὶ εἰ ἁπλᾶ δέ, οὐκ ἔσται

1 ἀμίκτων] cf. Aristot. $425^{a}3$ 5 λόγος] cf. Aristot. $424^{a}28$ 9 τὸ ζῆν] cf. Aristot. $466^{a}19$ 16 πύριον] cf. Empedocles ap. Aristot. $437^{b}32$: Plato Tim. 45 B ἡλιοειδὲς] cf. Plato Rep. VI. 508 B 22 πεπηρωμένοις] cf. Aristot. $425^{a}10$

1 ἐπισκόπτει MPb γὰρ uncinis inclus. w 3 ἔπειτα w (cum Ficino) 8 μόνον L^1 αἱ om. Pbw 10 μόνοι M^2Pb τὸ μεταξὺ w 12 εὐπαθὴς HM^2bw (cum Ficino): εὐθὴς LM^1V: εὐθὺς Q: ἀπαθὴς P οὐδὲ w: οὔτε codd. b δεικτικὴ LM^1P^1Q 15 ἀκουλόθως L^1 16 πυθαγορίοις L^1 20 οὖν om. LM^1PQ 22 πεπυρωμένοις MPb 23 διὰ τοῦ] δι' L: διὰ M^1 γίνεται HMPb 25 τῷ ὄντι] τῶ ὂν LM^1Q 26 μέλλει Qw 27 ὅ γε] τό γε LM^1Q καινοῦ LM: καὶ τοῦ νοῦ w μετειληφὼς bw 29 καὶ τὸ ὑγρὸν] τὸ δὲ ὑγρὸν w 30 γὰρ addidi 32 δέ om. bw

τὸ χωριζόμενον αἰσθητικόν· ἐπειδὴ οὐχ ὡς ἁπλᾶ, ὡς δὲ τοιᾷδε ζωῇ χα-
ρακτηριζόμενα ἦν αἰσθητικά, ἧς στερόμενα εἰκότως ἀναίσθητα — εἰ μὴ
ἄρα πλατωνικώτερον καὶ τὰ ὄντως ἁπλᾶ μάλιστα αἰσθητικώτατα, ὄντως
δὲ ἁπλᾶ τὰ ἐν ταῖς οἰκείαις μένοντα ὁλότησι. Πῶς οὖν ὁ λόγος τῆς 45
αἰσθήσεως αἴτιος; ὁ γὰρ λόγος ἐν τῇ τῶν πλειόνων μίξει καὶ ἐν
τῇ πρὸς ἄλληλα αὐτῶν σχέσει. ἢ τοῦτο καὶ αὐτὸς ἐπιλύεται, οὐκ
ἐν τῇ τῶν στοιχείων ἀλλὰ ἐν τῇ τοῦ αἰσθητηρίου πρὸς τὰ
αἰσθητὰ σχέσει ἀφορίζων τὸν λόγον. κάλλιον δὲ οἶμαι μὴ ἐν σχέσει
προηγουμένως τὸν αἰσθητικὸν θεωρεῖν λόγον, ἀλλ' ἐν οὐσίᾳ ζωτικῇ, κριτικῇ
τῶν αἰσθητῶν· καὶ τὴν διάλυσιν τοῦ λόγου τῇ ἀνεπιτηδειότητι τοῦ δεχο-
μένου αὐτὸν ὀργάνου ὑποτίθεσθαι· ἀνεπιτήδειον δὲ τίθεσθαι καὶ τῇ ἀσυμ-
μέτρῳ τοῦ αἰσθητοῦ προσβολῇ διαλυούσῃ τὴν δεκτικὴν τοῦ λόγου ἐν αὐτῷ
ἐπιτηδειότητα. εἰ δὲ καὶ ἡ αἴσθησις τοῦ ζῆν, τὸ δὲ ζῆν ἐν τῷ θερμῷ
μᾶλλον, ἔσται καὶ τὸ θερμὸν ἐν τοῖς ἐν ἡμῖν ἁπλοῖς κατὰ τὴν τῆς ζωῆς
μετάληψιν ἐπικτήτως· εἰ δὲ καὶ μικτά, ἀλλ' ἡ ἐπικράτεια, ὡς εἴρηται,
κατὰ μόνα τὰ δύο. Πάλιν ὁ Ἀριστοτέλης δεικνὺς μὴ εἶναι τῶν κοινῶν 46
ἰδίαν αἴσθησιν τῇ κινήσει φησὶν ἡμᾶς αἰσθάνεσθαι τῶν κοινῶν (καὶ διὰ
τοῦτο πλείοσιν αἰσθήσεσι γνωρίζειν) οἷον μεγέθους καὶ ὄψει καὶ ἁφῇ.
ἄτοπον δὲ ὁ Θεόφραστός φησιν εἰ τὴν μορφὴν τῇ κινήσει, μὴ διο-
ρισθέντος, οἶμαι * * * δεῖ οὖν οὐχ οὕτω τῇ κινήσει λέγεσθαι γνωριστι-
κοὺς ἡμᾶς εἶναι τῶν κοινῶν, ὡς προηγουμένως μὲν τῆς κινήσεως, κατὰ
συμβεβηκὸς δὲ ἢ δευτέρως τῶν ἄλλων, ἀλλ' ὁμοίως μὲν πάντων τῶν κοι-
νῶν, πάντως δὲ ἐπὶ πάντων τῇ κινήσει, τουτέστι τῷ ἀλλοιοῦσθαι, συναι-
σθάνεσθαι. εἰ δὲ κινεῖται ὑπὸ τοῦ μεγέθους ἡ ὄψις, οὐ κατὰ συμβεβηκὸς
αὐτοῦ αἰσθάνεται ὡς τοῦ γλυκέος· οὐ γὰρ πάσχει οὐδὲ ἀλλοιοῦται ἡ ὄψις
ὑπὸ τοῦ γλυκέος. εἰ δὲ καὶ τὸ μέγεθος ἰδίαν τινὰ εἶχεν αἴσθησιν, κατὰ
συμβεβηκὸς ἂν ταῖς ἄλλαις ἦν αἰσθητὸν ὡς τὸ γλυκύ. νῦν δὲ οὐχ οὕτως
ἀλλὰ τῷ κινεῖν. οὐκ ἄρα ἔστι τις μεγέθους ἰδία ὡς αἴσθησις· ὁμοίως δὲ
οὐδὲ τῶν ἄλλων ὅσα κοινά. καὶ ἡ μορφὴ δὲ κινεῖ, καὶ ἧττον διαφαίνεται
τὸ ὑπ' αὐτῆς πάθος, ἀλλὰ μᾶλλον ἡ ἐνέργεια τῆς αἰσθήσεως διὰ τὸ εἰδι-
κώτερον τῆς μορφῆς ἐνεργητικώτερον καὶ στασιμώτερον κινούσης τὴν
αἴσθησιν. Ἐφ' οἷς ὅπως αἰσθανόμεθα ὅτι αἰσθανόμεθα, κατὰ τὰ 47
αὐτὰ τῷ Ἀριστοτέλει διατίθησι τὸν λόγον, τὴν κοινὴν αἴσθησιν βουλό-
μενος εἶναι τὴν ἐπικρίνουσαν, τὴν καὶ τῆς ἐνεργείας συναισθανο-

8 μὴ ἐν σχέσει] cf. Simplic. l. c. 195,9 16 Ἀριστοτέλης] 425a13 19 μορφὴν] cf. σχῆμα Aristot. 425a17 26 εἰ δὲ καὶ τὸ μέγεθος] cf. Aristot. 425a24 33 Ἀριστοτέλει] 425b12, 455a15

2 ἧς scripsi: ἣ vulg. ἂν αἰσθητά L[1] 11 καὶ uncinis inclus. w 18 μέγεθος w: om. LM[1]QV 19 φησιν om. w εἰ] εἰς HMPb 20 lacunam cum w indicavi οὕτω] ὅτω LM[1] 22 ἢ] καὶ w 28 τὸ κινεῖν LM[1]Q ὡς uncinis inclus. w 30 ὑπ' scripsi: ἀπ' vulg. 32 ὅπως] δὲ ὅπως M[2]P: δὲ πως b: δέ πως w

μένην ἑκάστης καὶ τῆς ἀργίας· τῆς γὰρ αὐτῆς τἀναντία. ἡ δὲ
κοινὴ αἴσθησις οὔτε ἡ αὐτὴ ταῖς κατὰ μέρος οὔτε πάντῃ ἑτέρα. κατὰ
γὰρ τὴν πασῶν συναίρεσιν καὶ τὴν εἰς ἓν ἀμέριστον ἀποκορύφωσιν· διὸ
καὶ ἑκάστῃ πως συναισθήσεται ὅτι αἰσθάνεται, οὐχ ᾗ μεμέρισται ἀλλ᾽ ᾗ
συνῆπται τῇ μιᾷ. ἤδη γὰρ χωριστῆς ἐστιν ἀπὸ σωμάτων δυνάμεως εἰς
ἑαυτὴν ἐπιστρέφεσθαι καὶ ἑαυτὴν γνωρίζειν, σωματοειδεστέρα δὲ μᾶλλον
ἑκάστη καθὸ μεμέρισται, ἐπὶ δὲ τὸ χωρὶς ἄνεισι μᾶλλον κατὰ τὴν πρὸς
τὰς ἄλλας ἀμέριστον ἕνωσιν. καὶ γὰρ αὕτη ἡ ἀμέριστος ἕνωσις τοῖς χωρὶς
τῶν σωμάτων προσήκει εἴδεσιν. εἰ δέ, ὡς αὐτὸς καλῶς ἀξιοῖ, τῆς αὐτῆς
τἀναντία κρίνειν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν ἀργίαν, ἕξει μὲν καὶ ἑκάστη
τὸ χωριστόν πως ἀπὸ τῶν οἰκείων ὀργάνων — οὐ γὰρ ἂν ὅτι σκότος ᾐσθά-
νετο ἡ ὄψις | τῷ μὴ πάσχειν τὸ αἰσθητήριον· ἐνεργεῖν γὰρ ἔοικε καὶ μὴ 284
πάσχοντος — μειζόνως δὲ ἡ κοινὴ καὶ τὰς αὐτῶν τῶν αἰσθήσεων κρίνουσα
ἀργίας. Διὸ καὶ ἡ κοινὴ ἀλλ᾽ οὐχ ἑκάστη ἑαυτῆς συναισθήσεται καὶ τῆς 48
οἰκείας ἐνεργείας. εἰ μὲν γὰρ τῆς ἐνεργείας, καὶ τῆς ἀργίας· εἰ δὲ τῆς
ἀργίας, ἅμα τε ἂν ἀργοίη καὶ ἐνεργοίη ὡς συναισθανομένη. οὐκοῦν ἀργεῖ
μὲν ὡς μεριστὴ καὶ καθ᾽ ἑαυτήν, ἐνεργεῖ δὲ καὶ καθὸ ἐξῄρηται τῆς ἰδίας
ἐνεργείας τε καὶ ἀργίας. ὥστε κατὰ τὴν κοινήν, καθ᾽ ἣν καὶ ἑκάστη, οὐχ
ὡς ἑκάστη οὐδὲ ὡς διῃρημέναι, ἀλλ᾽ ὡς ἡνωμέναι κατὰ τὴν μίαν πασῶν
ἕνωσιν, ἧς καὶ τὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων αἰσθητὰ κρίνειν ἔργον ἐν ταὐτῷ
καὶ ἀδιαιρέτως κατὰ τοὺς διαφόρους ἐνεργούσης λόγους. διὸ καὶ ἀριθμῷ
μὲν ἓν τὸ κρῖνον καὶ ἀδιαίρετον, τῷ δὲ εἶναι διαιρετόν, ᾗ κατὰ
διαφόρους ἐνεργεῖ λόγους.

Ἡ δὲ φωνὴ συμφωνία εἴρηται παρὰ τῷ Ἀριστοτέλει, ἐπειδὴ κατ᾽ 49
ἐνέργειάν ἐστιν αἰσθητὴ ὅταν ἀκούηται· ἀκούεται δὲ ὅταν ἓν γένωνται ἡ
φωνὴ καὶ ἡ ἀκοὴ συμφωνήσασαι καὶ συναρμοσθεῖσαι ἀλλήλαις· ἡ γὰρ
ὑπερβολὴ τοῦ αἰσθητοῦ λύει ἢ φθείρει τὴν αἰσθητικὴν ἐνέργειαν· ἐν συμ-
μετρίᾳ δὲ ἡ αἴσθησις, καὶ ἡδέα φαμὲν τὰ κατὰ τὴν συμμετρίαν. ἆρα οὖν
ὅταν μὴ ἐνεργῇ ἡ αἴσθησις, οὐκ ἐν συμμετρίᾳ καθ᾽ ἑαυτήν; ἢ ἐπειδὴ οὐκ
ἐνεργεῖ καθ᾽ ἑαυτὴν ἀλλ᾽ ἐν τῇ πρὸς τὰ ἔξω ἀποτάσει καὶ τῇ πρὸς τὰ
αἰσθητὰ σχέσει, δῆλον ὡς οὐδὲ τὴν ἐνεργητικὴν ἕξει συμμετρίαν καθ᾽ ἑαυ-
τήν, τὴν μέντοι κατὰ δύναμιν ἕξει συμμετρίαν. προϋπάρχει γὰρ ἡ δύναμις
καὶ καθ᾽ ἑαυτὴν θεωρεῖται. ἀλλ᾽ ἐπὶ τὰ ἑξῆς ἴωμεν, ἀπ᾽ ἄλλης ἡμῖν
ἀρχῆς τὰ λοιπὰ τοῦ πέμπτου βιβλίου ἐπεξεργαζόμενοι.

---

4 οὐχ ᾗ μεμέρισται] cf. Aristot. 425^{a}31 5 cf. Simplic l. c. 187,31 8 ἕνωσιν] cf. Simplic. l. c. 185,35 18 cf. Simplic. l. c. 186,6 21 ἀριθμῷ] cf. Aristot. 427^{a}2 24 Ἀριστοτέλει] 426^{a}27 32 προϋπάρχει] cf. Aristot. 441^{b}21

---

7 χωρὶς ἄνεισι scripsi: χωρίσαν εἰσὶ codd. b: χωριστὸν εἰσι w 9 τοῖς αὐτοῖς LM^{1}P^{1}QV 11 ὅτι] τὸ w 12 τῷ] τὸ LM^{1}P^{1}QV 16 συναισθανομένη w: συναισθομένη codd. b 18 τε om. bw 22 τῷ] τὸ M^{2}P^{2}bw ᾗ] ἡ LM^1 25 αἰσθητὴν LM^{1}PQV 33 ἀπ᾽ H (cum Ficino): ἐπ᾽ L cet.

ΠΡΙΣΚΙΑΝΟΥ
ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΛΥΔΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΤΩΝ ΘΕΟΦΡΑΣΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ

Ἡ φαντασία, περὶ ἧς ἑξῆς ἀκολούθως τῷ Ἀριστοτέλει ἐπεξεργάζεται, 1
ὅτι μὲν ἑτέρα αὕτη δύναμις παρὰ τὴν αἴσθησιν ἐκ τῶν ἐκείνου ληπτέον· καὶ ὡς διαφέρει καὶ δόξης καὶ πάσης λογικῆς ὑπολήψεως· καὶ ὡς, καθάπερ αἴσθησις ὑπὸ τῶν αἰσθητῶν κινεῖται εἰδῶν ζωτικῶς ἐγειρομένη καὶ κατὰ τὴν τῶν οἰκείων λόγων προβολὴν περὶ αὐτὰ ἐνεργοῦσα, οὕτω καὶ ἡ φαντασία ὑπὸ τῶν αἰσθητικῶν εἰδῶν κινεῖται, τούτοις ὡς ὑποκειμένοις προσεχῶς χρωμένη καὶ περὶ αὐτὰ ἐνεργοῦσα. διὸ καὶ αὕτη σωματοειδὴς ζωὴ καὶ οὐκ ἄνευ τῶν σωματικῶν ἐνεργοῦσα ὀργάνων, ἐπειδὴ καὶ τὰ αἰσθητικὰ εἴδη ὑφ' ὧν κινεῖται ἐκ τῶν ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις τελεοῦται ἐμφάσεων. προσθετέον δὲ καὶ τὰ Ἰαμβλίχεια, ὡς πάσαις ταῖς δυνάμεσι τῆς ψυχῆς παραπέφυκεν ἡ φαντασία καὶ πάσας ἀποτυποῦται καὶ ἐκμάττεται τὰς τῶν εἰδῶν ὁμοιότητας καὶ ταῖς τῶν ἑτέρων δυνάμεσιν ἐμφάσεις εἰς τὰς ἑτέρας διαπέμπει, τὰς μὲν ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως εἰς δόξαν ἀνεγείρουσα, τὰς δὲ ἀπὸ νοῦ δευτέρας τῇ δόξῃ προτείνουσα, ἐν ἑαυτῇ δὲ ἀπὸ τῶν ὅλων τὰ φαντάσματα παραδεχομένη· καὶ ὡς ἰδίως κατὰ τὴν ἀφομοίωσιν χαρακτηρίζεται ἔν τε τῷ ποιεῖν καὶ ἐν τῷ δέχεσθαι τὰ προσεοικότα ἢ τοῖς νοεροῖς ἢ τοῖς γενεσιουργοῖς ἢ τοῖς μέσοις ἐνεργήμασιν, ἀποτυπουμένη τε τὰς πάσας τῆς ψυχῆς ἐνεργείας καὶ συναρμόζουσα τὰς ἐκτὸς πρὸς τὰς εἴσω καὶ ἐπιτιθεῖσα ταῖς περὶ τὸ σῶμα κατατεινομέναις ζωαῖς τὰς ἀπὸ τοῦ νοῦ κατιούσας ἐμφάσεις. καθ' ἑαυτὴν ἄρα ἡ φαντασία δύναμις οὖσα τοῦ ἀφομοιοῦν αὐτὰ πρὸς ἑαυτὴν ἐντεῦθεν καὶ ταῖς ἄλλαις συνάπτεται δυνάμεσι, προκατάρχουσα αὐτῶν ταῖς ἐνεργείαις, οὐχ οὖσα πάθος οὐδὲ κίνησις ἀλλ' ἀμέριστος καὶ ὡρισμένη ἐνέργεια, καὶ οὐ κατὰ παραδοχὴν ἔξωθεν ὡς ὁ κηρὸς διαπλαττομένη ἀλλ' ἔνδοθεν καὶ κατὰ ⟨τὴν⟩ λόγων τῶν ἀφομοιωτικῶν προβολὴν

4 Ἀριστοτέλει] 427b29 5 παρὰ τὴν αἴσθησιν] Aristot. 428a5 6 δόξης] Aristot. 428a19 ὑπολήψεως] Aristot. 427b25 10 τὰ Ἰαμβλίχεια] cf. Simplic. l. c. 213,25 sqq.

1 tit. Πρισκιανοῦ φιλοσόφου λυδοῦ μετάφρασις τοῦ περὶ φαντασίας Θεοφράστου BLQ 4 fort. ἀκολουθῶν 5 αὐτὴ bw παρὰ] περὶ L^1 (et sic passim) 6 δόξης Anon. w (cum Ficino): δόξει codd. b 8 τὴν om. MPbw περὶ αὐτὰ om. w 14 πάσαις b ἐκμμάττεται (sic) L 15 τὰς τῶν ἑτέρων δυνάμεων w (cum Ficino) 17 νοῦ] τοῦ νοῦ Hw δευτέρως w αὐτῇ b: αὐτῇ w 19 ἢ τοῖς νοεροῖς] ἐν τοῖς νοεροῖς HMPbw 20 fort. πάσας τὰς 23 καθ' ἑαυτὰ codd. αὐτὰ] τἄλλα bw: fort. ἅττα 26 ἡ κηρὸς bw 27 τὴν addidi λόγων scripsi: λόγον vulg. προβολῶν w

εἰς τὴν τῶν φαντασμάτων ἐγειρομένη ἐπίκρισιν. Ἀλλ' εἰ καὶ τὰς ἄλλας 2
ἀποτυποῦται ζωὰς κατὰ τὸν Ἰάμβλιχον καὶ αὐτὰς τὰς λογικάς τε καὶ νοερὰς ἐνεργείας, πῶς ἔτι ἀληθὲς τὸ Ἀριστοτελικόν, τὸ ὑπὸ τῶν αἰσθητικῶν εἰδῶν κινεῖσθαι τὴν φαντασίαν; ἢ εἰ καὶ | τὰς κρείττους ἀποτυποῦται ἐνερ- 285
γείας πάσας, ὅμως κατὰ τὰ αἰσθητικὰ ἀπεικονίζεται εἴδη μορφωτικῶς καὶ μεριστῶς καὶ κατὰ τὴν πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἀναφοράν, ὥστε καὶ τὰς κρείττους ἀποτυποῦται ἐνεργείας ᾗ ὑπὸ τῶν αἰσθητικῶν κινεῖται εἰδῶν. πῶς οὖν καὶ μὴ παρόντων τῶν αἰσθητῶν κινεῖται ἡ φαντασία; καὶ γὰρ εἰ ὑπὸ τῶν αἰσθητικῶν κινεῖται, ἀλλὰ καὶ ταῦτα παρόντων τῶν αἰσθητῶν προβάλλεται καὶ ἀπόντων ἀπολείπει. ἢ οὐχ ὡς ἡ αἴσθησις παρόντων μόνον κινεῖται τῶν αἰσθητῶν, οὕτω καὶ ἡ φαντασία. ἀλλ' ἐπειδὰν ἅπαξ κινηθῇ, δύναται ἀφ' ἑαυτῆς ἐγείρεσθαι καὶ προβάλλειν τὰ φαντάσματα κατὰ τὴν πρὸς τὰ εἴδη ⟨τὰ⟩ κινήσαντα ἀναφοράν. ἐνίοτε δὲ οὐχ ἅπαξ ἢ δὶς ἀλλὰ πλεονάκις κινηθῆναι δεῖται πρὸς τὸ ἀφ' ἑαυτῆς ὅμοια τοῖς κινήσασι προτείνειν. καὶ τῷ μὲν μορφωτικῷ καὶ μεριστῷ κοινωνεῖ πρὸς τὴν αἴσθησιν· τῷ δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῆς προτείνειν τὰ φαντάσματα καὶ μὴ παρόντων ἔτι τῶν κινούντων ἐξῄρηται τῆς αἰσθήσεως· τῷ δὲ εἰς ἕτερα ἀναφέρειν ἀεὶ καὶ ἀφομοιοῦσθαι πρὸς τὰς διαφόρους ἐνεργείας τῆς ψυχῆς, ταύτῃ πρὸς πάσας τε τῆς ψυχῆς παραπέφυκε τὰς δυνάμεις καὶ κατὰ τὸ ἀφομοιωτικὸν τῆς ψυχῆς ἵσταται ἰδίωμα. Ἐν τίνι οὖν ἡ φαντασία, ζητεῖ ὁ Θεόφραστος. οὔτε γὰρ ἐν 3
τῷ αἰσθητικῷ, διότι ἀληθοῦς οὔσης τῆς αἰσθήσεως ψευδὴς γίνεται ἐνίοτε ἡ φαντασία· οὔτε ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ· τὸ μὲν γὰρ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ πάθημα παρόντος συμβαίνει τοῦ αἰσθητοῦ, τὰ δὲ φαντάσματα γίνεται καὶ ἀπόντος. λέγω δὴ οὖν ἑτέραν εἶναι δύναμιν τὴν φαντασίαν παρὰ τὴν αἴσθησιν, προσεχῆ δὲ καὶ διὰ τοῦτο ὑπ' αὐτῆς πως κινουμένην, καὶ οἷον μὲν ὑποκειμένοις τοῖς αἰσθητικοῖς χρωμένην εἴδεσιν ἐξ ὧν ἐγείρεται καὶ πρὸς ἃ ἀναφέρει τὰ φαντάσματα, παντοδαπῶς δὲ ταῦτα ποικίλλουσαν τῷ ὑπερανέχειν· καὶ ἀφ' ἑαυτῆς μετὰ τὸ ἅπαξ κινηθῆναι ἐπὶ τὴν διαμόρφωσιν ὡς ἂν ὁρμήσῃ ἐγείρεσθαι· τὰς δὲ ἐμφάσεις τῶν ἀπὸ τῆς φαντασίας προβαλλομένων εἰδῶν δέχεσθαι καὶ τὸ αἰσθητήριον, ὡς οἱ μορφωτικοὶ καὶ μεριστοὶ δηλοῦσι τύποι τὸ χωριστὸν σωμάτων οὐκ ἐμφαίνοντες. καὶ ἐναργῶς δὲ πολλάκις τοῦ σώματος συγκινουμένου ταῖς φαντασίαις καὶ κατ' αὐτὰς διατιθεμένου ἐμφαίνεσθαι σύμφημι καὶ ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ τὰ φαντάσματα, ἀλλ' οὐχ ὡς αἰσθητικῷ (διὸ οὐκ ἔξωθεν) οὐδὲ ὡς ὑπὸ σωμάτων τινῶν δρώντων μεταβαλλομένῳ, ἀλλ' ὡς τὰ φανταστὰ

2 Iamblichus ap. Simplic. l. c. 214,18 3 τὸ Ἀριστοτελικόν] 429^{a}1 13 ἐνίοτε] cf. Simplic. l. c. 214,6 21 cf. Aristot. 428^{a}11 22 ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ] cf. Aristot. 425^{b}23 25 προσεχῆ] cf. Simplic. l. c. 214,20 28 ποικίλλουσαν] cf. Simplic. l. c. 206,20. 215,36

3 ἀληθὲς ἔτι w 7 ᾗ bw: ἡ codd. 9 post αἰσθητικῶν excidit fort. εἰδῶν 11 κινηθῇ scripsi: κινῇ vulg. 13 τὰ addidi 16 προτείνειν bis L^1 17 τῷ Hw: τὸ L cet. 20 οὔτε scripsi: οὐδὲ vulg. 22 οὐδὲ w 25 παρὰ Hbw: περὶ L cet. 26 κινουμένην Hw (cum Ficino): κινουμένη L cet. 35 μεταβαλλομένῳ w: μεταβαλλομένων L^1: μεταβαλλομένως B: μεταβαλλομένοις L^2 cet.

δεχομένῳ εἴδη. καὶ οὐ θαυμαστόν· ἐπεὶ καὶ τῆς λογικῆς ἡμῶν ἐνεργείας ἐμφάσεις τινὲς εἰς τὸ σῶμα καθήκουσιν, ὡς αἱ συστροφαὶ δηλοῦσι τῶν ὀμμάτων καὶ αἱ τῶν ὀφρύων συναγωγαὶ ἐν ταῖς ζητήσεσι· καὶ εἰ καὶ τὰ στερεὰ ταῦτα συνδιατίθεται μόρια, πολλῷ πρότερον τὸ αἰσθητήριον αὐτὸ ὡς ζωτικώτερον δέχεσθαι τὰ ἴχνη τῆς ζωῆς ἀνάγκη. καὶ γὰρ ἐν οἷς μὲν αἰσθητικὴ μόνως ἐστὶν ἡ ζωή, καὶ τὸ ὄργανον μόνως ἐστὶν αἰσθητήριον, ἐν οἷς δὲ καὶ φανταστικὴ καὶ ὀρεκτικὴ ἢ καὶ λογική, καὶ τὸ ὄργανόν ἐστι πρὸς τὴν τῆς ζωῆς ταύτης ὑποδοχὴν ἐπιτήδειον. δέξεται οὖν καὶ τὰς φανταστικὰς ἐμφάσεις ὡς φανταστικόν, καὶ ψευδεῖς, ἐὰν ὦσι ψευδεῖς αἱ φαντασίαι. καὶ ὥσπερ ἅμα τῶν ἀληθῶν αἰσθανόμενοι δυνάμεθα ψευδεῖς περὶ αὐτῶν προβάλλειν φαντασίας, οὕτως ἑπομένως, ὡς μὲν αἰσθητικὸν τὸ πνεῦμα τὰς ἀληθεῖς ἀπὸ τῶν αἰσθητικῶν δέχεται ἐμφάσεις, ὡς δὲ φανταστικὸν τὰς ψευδεῖς ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν τὰς δὲ ἀληθεῖς ἀπὸ τῆς φαντασίας· ὡς ὅταν ποδιαῖον ὁρῶντες τὸν ἥλιον πολλαπλασίονα τῆς γῆς φανταζώμεθα ταῖς γεωμετρικαῖς ἐπακολουθοῦντες ἀνάγκαις. καὶ οὔτε τοῦ φαντάσματος ἡ αἴσθησις, ἐπειδὴ καὶ τὸ φάντασμα ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ, ἀλλὰ κατὰ μὲν τῶν αἰσθητῶν ἡ αἴσθησις, τὰ δὲ φαντάσματα ἀπὸ τῆς φανταστικῆς προβολῆς· οὔτε ἀδύνατον ἅμα καὶ ἀληθεῖς καὶ ψευδεῖς περὶ τῶν αὐτῶν, οἷον περὶ ἡλίου, δέχεσθαι τὸ ὑποκείμενον ἐμφάσεις, ἐπειδὴ ἀπὸ διαφόρων δυνάμεων καὶ κατὰ διάφορα ζωῆς εἴδη τὰ ἀντικείμενα δέχεται. καὶ οὐ κωλύεται ἐν ταὐτῷ συμβαίνειν τὸ φάντασμα καὶ τὸ αἴσθημα κἂν ἀντικείμενα ᾖ, ὡς μὴ τῆς αὐτῆς ὄντα συστοιχίας μηδὲ τῆς αὐτῆς δυνάμεως ἐνεργήματα· ἐπεὶ καὶ ἡ δόξα ἐν ταὐτῷ καὶ ἡ αἴσθησις ἡ περὶ τοῦ ἡλιακοῦ μεγέθους ἀντικειμένως ἔχουσαι. τοῦτο μὲν οὖν ὧδε ἀπολογιζώμεθα. εἴρηται δὲ κἀκεῖνο ὡς οὐ παρόντων ἀεὶ δεῖ τῶν αἰσθητῶν πρὸς τὸ κινεῖσθαι τὴν φαντασίαν, ἀλλ' ἐπειδὰν ἐγερθῇ καὶ ἐν τῇ προβλητικῇ τῆς τοίας μορφῆς * *

* * *

⟨ΠΕΡΙ ΝΟΥ⟩

* * *

Οὐ γὰρ οὕτω, φησί, ληπτέον οὐδὲ ὡσαύτως· ἐριστικὸν γάρ· ἀλλ' 4
ὡς ὑποκειμένην τινὰ δύνα|μιν, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ὑλικῶν. 286

4 τὰ στερεὰ ταῦτα] cf. Simplic. l. c. 214,1 14 ποδιαῖον] cf. Aristot. 428^b3: Simplic. l. c. 213,15 28 Theophrastus ap. Themist. paraphr. 2. 198,20 ed. Speng.

5 οἷς] τοῖς b 6 αἰσθητικοῖ L^1: αἰσθητικοὶ L^2M: αἰσθητικοῖς b αἰσθητήριον] αἰσθητικόν w (cum Ficino) 7 φανταστικοὶ L^1 9 αἱ] καὶ αἱ w 10 αἰσθανόμενοι H^2w: αἰσθανόμεθα L cet. 14 πολλαπλάσιον Qw: πολλαπλασίον (sic) Pb φανταζώμεθα HL^1: φανταζόμεθα vulg. 15 ὑπακολουθοῦντες w 16 κατὰ] ἀπὸ w 21 τὰ φαντάσματα w 22 αὐτῆς ὄντα Hw (cum Ficino): αὐτοῦ ὄντα L cet. 24 ἀπολογιζόμεθα vulg. 26 τοιᾶς bw post μορφῆς supplendum οὐσίᾳ vel δυνάμει. excidit ultima pars huius capituli et initium sequentis: quam iacturam dissimulat Ficini versio, *sed postquam semel experrecta est, atque in talis formae partu iam enititur sibi ipsi sufficere. Pergamus ad reliqua.* Lacunam notavi et titulum supplevi 28. 29 ἀλλ' ὡς w (ex Themistio): ἁπλῶς codd. b

καὶ ὀλίγον προελθὼν ἐπάγει· τάχα δ' ἂν φανείη καὶ τοῦτο ἄτοπον εἰ ὁ νοῦς ἔχει ὕλης φύσιν μηδὲν ὢν ἅπαντα δὲ δυνατός. οὐχ οὕτω δὲ ληπτέον οὐδὲ πάντα νοῦν, ἀλλὰ δεῖ διελεῖν. ποῖος οὖν καὶ τίς ἡ διαίρεσις; ἡ μὲν γὰρ ὕλη οὐ τόδε τι, ὁ δὲ νοῦς εἰ μὴ οὕτω, τί ἂν ἕτερον; κατὰ ἀναλογίαν οὖν καὶ τὸ δυνάμει ληπτέον ἐπὶ τοῦ ψυχικοῦ νοῦ· ὡς γὰρ πρὸς τὸν ἐνεργείᾳ νοῦν, τουτέστι τὸν χωριστόν. ἡ μὲν οὖν ὕλη ὡς ἐσχάτη εἰκότως πάντα δυνάμει, οὐ μὴν ἡ αἴσθησις ὡς ἡ ὕλη· εἶδος γὰρ καὶ λέγεται καὶ ⟨ἔστι⟩ περιέχουσα κατ' οὐσίαν ⟨τοὺς⟩ τῶν αἰσθητῶν λόγους ἡ αἴσθησις. ἕτερον δὲ τρόπον δυνάμει λέγεται τὰ αἰσθητὰ ὡς ὑπ' αὐτῶν κινουμένη πρὸς τὴν προβολήν, καὶ παρόντων καὶ δρώντων αὐτῶν εἰς τὸ αἰσθητήριον δεομένη πρὸς τὴν οἰκείαν ἐνέργειαν. ὁ δὲ ψυχικὸς νοῦς οὔτε ὡς ἡ ὕλη οὔτε ὡς ἡ αἴσθησις. καὶ γὰρ εἶδός ἐστι καὶ πάντων εἰδῶν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν περιεκτικός, καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ἐνεργεῖ, καὶ ἐν ἑαυτῷ περιέχει τὰ νοητά· ἀλλὰ διὰ τὴν πρὸς τὴν ψυχὴν συγγένειαν, καὶ διὰ τὴν οὐσιώδη πρὸς αὐτὴν σχέσιν, καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸ μεριστόν πως ἀπόνευσιν, αὐτός τε ἀπὸ τῆς ἀκραιφνῶς ἀμερίστου καὶ πάντῃ ἡνωμένης ὑπέβη νοερᾶς οὐσίας τε καὶ ἐνεργείας, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ νοητὰ τῆς ὑπερλάμπρου καὶ αὐτοφανωτάτης ἀπολείπεται τῶν πρώτων νοητῶν ὑποστάσεως· καὶ ἡ ἀμφοῖν συνέχεια κεχαλασμένη πώς ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ἀκριβὴς ὁποία ἡ ἐν τῷ χωριστῷ ἕνωσις. καὶ διὰ ταῦτα αὐτός τε πρὸς τὴν καθαρῶς ἀμέριστον γνῶσιν τοῦ ἐνεργείᾳ τελοῦντος δεῖται νοῦ, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ νοητὰ τῆς ἀπὸ τῶν χωριστῶν νοητῶν καταλάμψεως, ἵνα τέλεια ἀποτελεσθῇ νοητά — ὅθεν καὶ ὁ Ἀριστοτέλης χρώμασιν αὐτὰ ἀπεικάζει τῆς ἀπὸ τοῦ ἡλίου δεομένοις αὐγῆς — ἥ τε ἀμφοῖν αὐτῶν συναφὴ εἰς τὸ ἀδιαίρετον συναιρεῖται ὑπὸ τῆς συνῃρημένης ἀκραιφνοῦς ἑνώσεως. ταύτῃ οὖν δυνάμει ὁ ψυχικὸς νοῦς, ὡς πρὸς τὸν χωριστὸν νοῦν, διότι καθαρῶς ἐκεῖνος ἀμέριστος καὶ ἡνωμένος ἀκραιφνῶς πρὸς τὰ νοητά, ὑπέρλαμπρα ὄντα καὶ πρῶτα καὶ τέλεια φῶτα, καὶ ὡς ὑπὸ τοῦ τοιούτου νοῦ τελειούμενος. καὶ τὸ ἄγραφον οὖν γραμματεῖον κατὰ ἀναλογίαν ἐπ' αὐτοῦ ἀκουστέον. οὐ γὰρ ὡς μηδὲ ὅλως ἔχοντος τὰ εἴδη, ἀλλ' ὥσπερ αὐτὸς νοῦς ἐστι δυνάμει, οὐχ ὡς μηδὲ ὅλως ὢν νοῦς, ἀλλ' ὡς νοῦς μὲν τοιοῦτος δὲ οἷος τοῦ τελειοῦσθαι ὑπὸ τοῦ πρώτου δεῖσθαι νοῦ· οὕτω καὶ τὰ ἐν αὐτῷ νοητὰ νοητὰ μὲν ἀλλὰ τοιαῦτα οἷα τῆς ἀπὸ τῶν χωριστῶν δεῖσθαι κατα-

---

1 Theophrastus ap. Themist. l. c. 2. 199,5 (cf. infra p. 30,29)   8 εἶδος] cf. Aristot. 432a2   23 Ἀριστοτέλης] 430a16   29 γραμματεῖον] cf. Aristot. 430a1

---

2 μηδὲν ὂν b: μηδὲ ὢν L: μηδὲ ὢν BMPV   5 τὸ δυνάμει] τῇ δυνάμει HMPbw   8 ἔστι addidi   9 τοὺς addidi   12 ἡ ante ὕλη add. L² (supra vers.): om. b cet. ὕλης MPb   18 αὐτοφανωτάτης Anon.: αὐτῶν φανωτάτης codd. b: αὐτοφανεστάτης w   19 συνέχεια w (*continuatio* Ficinus): συνεχῆ LM¹P¹QV: συνεχὴς B: συνεχὴ M²P²b   22 καταλήψεως L¹M¹P¹   24 δεομένης BH¹LMPQV   27 ἡνωμένως BLMPVb   28 τοιούτου νοῦ H: τοιούτον̈ νοῦ L: τοιούτον οὐ QV: τοιοῦτον νοῦ BMP: τοιουτὶ νοῦ bw   29 γραμμάτιον L¹   29 ἐπ'] ἀπ' MPbw

λάμψεως, ἵνα ἀκραιφνῶς ᾖ νοητά. διὸ καὶ χρώμασιν ἀπῄκασται, καὶ τὸ γραμματεῖον ὡς πρὸς τὴν τῶν τελείων τούτων εἰδῶν ὑποδοχὴν ἄγραφον εἴρηται. ὀρθῶς ἄρα καὶ ὁ Θεόφραστος ἄτοπον ἀποφαίνεται τὸ ὑλικὴν ἀποδιδόναι φύσιν τῷ νῷ, καὶ τὸ οὕτως ὡς ὕλη μηδὲν εἶναι ἀλλὰ πάντα δυνατόν· καὶ μὴ δεῖν οὕτω λαμβάνειν παρακελεύεται, ζητεῖν δὲ πῶς καθ' ἕτερον τρόπον δυνάμει λέγεται. ὅπως δέ, ὡς πρὸς τὰ παρόντα εἴρηται ἱκανῶς· καὶ ἅμα ὅτι οὐδὲ πᾶς νοῦς δυνάμει ἀλλὰ ποιός, διακέκριται.

Ἀπορεῖ δὲ ἑξῆς ὅπως γίνεται τὰ νοητά, καὶ τί τὸ πάσχειν 5 αὐτόν. δεῖ γάρ, εἴπερ εἰς ἐνέργειαν ἥξει καθάπερ αἱ αἰσθήσεις. ἀσωμάτῳ δὲ ὑπ' ἀσωμάτου τί τὸ πάθος ἢ ποία μεταβολή; καὶ πότερον ἀπ' ἐκείνου ἡ ἀρχὴ ἢ ἀφ' ἑαυτοῦ; τῷ μὲν γὰρ πάσχειν ἀπ' ἐκείνου δόξειεν ἄν· οὐδὲν γὰρ ἑαυτοῦ τῶν ἐν πάθει· τῷ δὲ ἀρχὴν πάντων εἶναι καὶ ἐφ' ἑαυτῷ τὸ νοεῖν καὶ μὴ ὥσπερ ταῖς αἰσθήσεσιν, ἀφ' ἑαυτοῦ. γίνεται μὲν οὖν τὰ νοητά, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ὡς ὁ χωριστὸς νοῦς τὰ πράγματα, διὰ τὸ κεχαλασμένον, ὡς εἴρηται, τῆς ἑνώσεως· καὶ ἐπειδὴ συνάπτεται μὲν αὐτοῖς ἀκριβῶς ὑπὸ τοῦ ἐνεργείᾳ νοῦ συναιρούμενος, ταύτῃ δὲ καὶ πάσχει πως, διότι ὑπόβας ἀπὸ τῆς καθαρῶς καὶ πάντῃ ἀμερίστου τῶν χωριστῶν νοητῶν ἑνώσεως καὶ οἷον ἐκφοιτήσας διὰ τὴν πρὸς ψυχὴν ὁμοφυΐαν, ὡς ἕτερος ὑφ' ἑτέρων, ὑπό τε τοῦ ἐνεργείᾳ νοῦ καὶ ὑπὸ τῶν ἐν ἐκείνῳ νοητῶν τελειοῦται. ἐπεὶ δὲ αὐτὸς ἑαυτὸν τελειοῖ ἀφ' ἑαυτοῦ τε ἐγειρόμενος καὶ ἑαυτὸν συνάπτων τῷ ἐνεργείᾳ νῷ καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνου τελειότητα αὐτενεργήτως δεχόμενος, καὶ ἐπειδὴ μὴ παντελῶς τοῦ ἐνεργείᾳ ἐκπεφοίτηκε νοῦ, ἀλλά, καίτοι ὑπόβας, συνῆπται ὅμως πρὸς ἐκεῖνον ἅτε νοῦς ὢν καὶ αὐτός — διὸ καὶ οὐκ ἔξω ποι στρεφόμενος ἀλλ' εἰς ἑαυτὸν εἰσιὼν καὶ πρὸς ἑαυτὸν ὡς ὅτι μάλιστα συναιρούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ ἐνεργείᾳ τελειοῦται νοῦ — διὰ ταῦτα τοίνυν ἑτέρως ἢ ὡς αἱ αἰσθήσεις πάσχει, καὶ ὅλως οὐ κυρίως ἀλλὰ καθ' ὁμωνυμίαν πάσχει, ἐνεργεῖ δὲ μᾶλλον. τῇ γὰρ ἑαυτοῦ ἐνεργείᾳ καὶ τὰς ἀπὸ τῶν προτέρων δέχεται τελειότητας καὶ οὐκ ἔξωθεν εἰσδέχεται ἅπερ νοεῖ. ἔστι γὰρ καὶ αὐτὸς τὰ πράγματα τελειωθεὶς δευτέρως, ἡνωμένος τοῖς | ἑαυτοῦ νοητοῖς 287 καὶ ἅμα καὶ τοῖς κρείττοσι συνημμένος τῷ μὴ ἀπεσπάσθαι τὰ αὐτοῦ τῶν προτέρων. καὶ ἐνεργεῖ μὲν καὶ τὰ νοητὰ εἰς τὸν νοῦν, ὡς καὶ τὰ αἰσθητὰ

8 Theophrastus ap. Themist. l. c. 2. 198,25 13 ἐφ' ἑαυτῷ] cf. Aristot. 417 b 24
27 κυρίως] cf. Aristot. 418 a 2

1 ἀπῄκασται L[1]: ἀπείκασται cet. 2 γραμμάτιον L[1] 3 ἀποφαίνεται bw (Ficinus *clamat*): ἀποφαίνεσθαι codd. 6 ὡς om. bw 7 ποῖος vulg. 9 αὐτόν w (ex Themistio): αὐτό codd. b 10 ὑπὸ σώματος w (ex Themistio) τὸ πάθος bw: πάθος codd. 11 ἀφ' ἑαυτοῦ] ἀπ' αὐτοῦ w τῷ scripsi: τὸ vulg. 12 ἀφ' ante ἑαυτοῦ add. w (ex Themistio) τῷ] τὸ w (ex Themistio) 13 ἀρχὴν Themistius: ἀρχὴ codd. bw (probat Usener ap. Brandis. *Handbuch d. Gesch. d. Gr. Röm. Philos.* 3. I. 290) ἐφ' ἑαυτῷ] ἐπ' αὐτῷ w 14 ἀπ' αὐτοῦ w 17 ἀπὸ] ὑπὸ BL[1] καθαρᾶς Hw 18 ἀφοιτήσας bw 19 ὁμοφυΐας L[1] 20 ἐκείνων L[1]Mb 23 ἐκπεφοίτηται Hbw: ἐκπεφοίτοτε MP νοῦν Pb 24 ποι] τοι HMPb

εἰς τὴν αἴσθησιν, ἀλλ' οὐκ ἔξωθεν, ἐπειδὴ μὴ κεχώρισται. διὸ μία ἡ ἀμφοῖν, τοῦ τε νοῦ περὶ τὰ νοητὰ καὶ τῶν νοητῶν εἰς τὸν νοῦν ἡ ἐνέργεια, καθὸ οὐ διέσπασται ἀλλ' ὁ νοῦς ἐστι τὰ νοητά. ἔτι καὶ ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως τὸ πάθος περὶ τὸ αἰσθητήριον συμβαίνει, ἐπεὶ τὸ πρῶτον αἰσθητικὸν κατ' οἰκείαν τελειοῦται ἐνέργειαν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν κίνησιν οὐ παθητικῶς ἀλλ' ἐνεργητικῶς δεχόμενον· μειζόνως δὲ ὁ νοῦς ἀφ' ἑαυτοῦ τε ἐνεργεῖ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν νοητῶν τελείωσιν οὐ παθητικῶς ἀλλ' ἐνεργητικῶς δέχεται· εἰ καὶ δέχεσθαι δέοι φάναι ἀλλὰ μὴ προάγειν· ἀφ' ἑαυτοῦ γὰρ ἀρχόμενος τελειοῦται. καὶ ὅλως ἐν τοῖς ἑτεροκινήτοις τὸ πάθος ὡς ἔξωθεν διεγειρομένοις, ἐν δὲ τοῖς πάντα ἔνδοθεν ἐνεργοῦσι καὶ ὅλοις δι' ὅλων ἐνεργητικοῖς ἀδύνατον ὑπονοεῖν τι πάθος, εἰ μὴ ὁμωνύμως. καὶ γὰρ τῇ οὐσίᾳ ἐστὶν ἐνέργεια δευτέρως καὶ ὁ δυνάμει νοῦς. αὐτὴ δ' ἡ ἐνέργεια ἀντίκειται τῷ πάθει καὶ οὐκ ἄν ποτε παθητικῶς διατεθείη. καὶ ἁπλῶς δὴ ἐν τοῖς χωριστοῖς σωμάτων [ἀσωμάτοις], ὅπερ καὶ αὐτός φησι. τί τὸ πάθος ἢ ποία μεταβολή; καὶ τὰ μὲν πάθη ἔξωθεν, ὁ δὲ νοῦς ἀρχὴ καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ. ὡς οὖν παθητικός. εἰ γὰρ ὅλως ἀπαθής, φησίν, οὐδὲν νοήσει, τὴν ἀπὸ τῶν νοητῶν τελείωσιν πάθος καλῶν, ἐπεὶ πάντῃ καθαρεύειν τὸν νοῦν ἀνάγκη. ἐπεὶ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν νοητῶν κατ' οἰκείαν τελειοῦται ἐνέργειαν, διὰ τοῦτο κοινότερον ἀλλ' οὐ κυρίως ἂν τοῦ πάθους ἐκείνου ἀκούοιμεν· ἀπαθὲς γὰρ ὁ νοῦς, φησὶν ὁ Θεόφραστος, εἰ μὴ ἄρα ἄλλως † ᾖ † τὸ παθητικόν, οὐχ ὡς τὸ κινητικόν, ἀτελὴς γὰρ ἡ κίνησις, ἀλλ' ὡς ἐνέργεια. ταῦτα δὲ διαφέρει. χρῆσθαι δὲ ἀναγκαῖον ἐνίοτε τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασιν. ὁρᾷς ὅτι οὐδ' ἀτελὲς οὐδὲ κατὰ τρόπον ἤ τινα κίνησιν οὐδὲ ἔξωθεν ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν τὸ πάθος ἀφορίζεται ἐπὶ τοῦ νοῦ. συγγινώσκειν δὲ ἀξιοῖ τῇ τῶν ὀνομάτων χρήσει, διότι ἐκ τῶν αἰσθητῶν καὶ ἐπὶ τὰ νοερὰ μεταφέρομεν τὰ ὀνόματα. ἀξιοῖ δὲ ἀφορίζεσθαι τὸ πάσχειν. καὶ εἴρηται ὅτι κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κρείττονος ἐνδιδομένην τελείωσιν ἐνεργητικῶς τοῦ δευτέρου τελειουμένου * * * καὶ πῶς νοητὸν ὑπὸ νοητοῦ πάσχει; ἐπειδὴ ὡς νοητὸν δεύτερον, τουτέστιν ὡς ἐνεργητικὸν καὶ ὡς ἄρχον καὶ αὐτενεργήτως ὁριζόμενον ὑπὸ τοῦ κρείττονος. καὶ πῶς αὐτὸς ἑαυτὸν τελειοῖ; διότι, ὡς εἴρηται,

3 ὁ νοῦς] cf. Aristot. $429^{b}30$ 12 τῇ οὐσίᾳ] cf. Aristot. $430^{a}18$ 16 ἀπαθής] cf. Aristot. $429^{b}23$ 18 καθαρεύειν] ἀμιγῆ εἶναι Aristot. $429^{a}18$ 20 Theophrastus ap. Themist. l. c. 2. 199,18 (cf. Aristot. $429^{a}15$) 21 ἀτελής] cf. Aristot. $431^{a}6$ 22 χρῆσθαι] cf. Aristot. $418^{a}2$ 29 νοητὸν] cf. Aristot. $429^{b}24$

1 ἡ om. w 3 ἐστι om. L^1 καὶ] δὲ w 4 συμβαῖνον L^1 7 τε om. Hbw 8 δεῖ w post προάγειν add. ἀφ' ἑαυτοῦ bw (cum Ficino) 11 ἐνεργητικοῖς Hbw (cum Ficino): ἐνεργητικόν L cet. 12 αὐτὴ w: αὕτη codd. b δι' ἐνέργειαν b 14 δὴ scripsi: δὲ vulg. ἀσωμάτοις uncinis inclusi 16 ὡς] πῶς w 21 excidisse nonnihil videtur (coll. Themist. 2. 199,18 Speng.) 23 οὐδ' ἀτελὲς Hw: οὐ διατελὲς L cet. 24 fort. τροπὴν (cf. Simplic. in Aristot. de An. 18,35) 25 ἀξιοῖς L^1 27 ἀφορίζειν L^1 ὑπὸ scripsi: ἀπὸ vulg. 28 lacunam indicavi 29 καί πως w fort. δευτέρως 31 καὶ πως w

καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ κρείττονος αὐτενεργήτως δέχεται. Καὶ διὰ τί οὐκ ἀεί; 6
ἢ ὁ μὲν νοῦς ἀεὶ ἐνεργεῖ, ἡ δὲ ψυχὴ οὐκ ἀεὶ χρῆται καὶ παρόντι τῷ νῷ ἐν τῇ πρὸς τὰ σώματα στροφῇ. ἐοίκασι δὲ οἱ ἄνδρες οὗτοι, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Θεόφραστος, ὅπερ καὶ ἤδη ἔφαμεν, νοῦν ἐνίοτε καὶ πᾶσαν τὴν λογικὴν προσαγορεύειν ζωήν, ὅπου γε καὶ μέχρι φαντασίας τὸ τοῦ νοῦ διατείνουσιν ὄνομα. καὶ οὕτως εὐλόγως ἂν ἐπὶ τῆς ψυχῆς ζητοίη διά τί οὐκ ἀεί, οὐ τῷ μὴ ἔχειν δὴ τὴν δύναμιν ἀλλὰ τῷ πρὸς τὰ δεύτερα καὶ σωματικὰ καὶ ὅλως ἔξω ἑαυτῆς ἀποτείνεσθαι διὰ τὸ ἀμφίβιον τῆς μερικῆς ζωῆς. ἐν γὰρ τῇ εἰς ἑαυτὴν στροφῇ καὶ τῇ πρὸς νοῦν συννεύσει ἡ τελείωσις αὐτῇ, ἐν δὲ τῇ πρὸς τὰ σώματα ῥοπῇ ἡ τοῦ νοεῖν ἀπόστασις. τελεοῦται δὲ καὶ ἡ ψυχὴ ἀφ' ἑαυτῆς τε ἀρχομένη καὶ ἑαυτὴν προσάγουσα τῷ νῷ, καὶ αὐτενεργήτως καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνου δεχομένη τελείωσιν· ἐπεί, φησί, τὸ ὑφ' ἑτέρου κινοῦντος τὴν ἐνέργειαν εἶναι τοῦ νοῦ καὶ ἄλλως ἄτοπον, καὶ πρότερόν τι ποιεῖν ἐστιν ἕτερον τοῦ νοῦ, καὶ οὐκ ἐφ' ἑαυτῷ τὸ νοεῖν, εἰ μή τις ἄλλος ὁ κινῶν νοῦς. καὶ ταῦτα ἀληθῆ εἴτε τὴν μετεχομένην ὑπὸ ψυχῆς ἀμέριστον οὐσίαν καλοίη νοῦν, εἴτε αὐτὴν τὴν λογικὴν ψυχήν.

Ἀλλὰ τί τὸ ἐπαγόμενον; εἰ γὰρ ἐνεργῶν, φησί, γίνεται τὰ πράγ- 7
ματα, τότε δὲ μάλιστα ἑκάτερόν ἐστι, τὰ πράγματα ἂν εἴη ὁ νοῦς. οὐ μόνον γὰρ τὰ νοούμενα ἀλλὰ καὶ νοῦς τότε μάλιστά ἐστιν ὅταν νοῇ· διὸ ἑκάτερον ἔφη. εἰ οὖν ὅτε τὰ πράγματά ἐστι τότε καὶ νοῦς ἐστιν, ὁ νοῦς ἂν εἴη τὰ πράγματα. ἆρα οὖν, ὅταν μὴ νοῇ, μὴ ὢν τὰ πράγματα οὐδὲ νοῦς ἐστιν; ἢ ὁ μὲν ὄντως νοῦς καὶ ὁ δυνάμει ὑπὸ ψυχῆς μετεχόμενος νοεῖ, ἅτε ὢν καὶ αὐτός, εἰ καὶ δευτέρως, τῇ οὐσίᾳ ἐνέργεια. ἐπὶ δὲ τῆς μερικῆς ψυχῆς ἔχοι ἂν χώραν ἡ ἀπορία· αὕτη γὰρ καὶ οὐκ ἀεὶ νοεῖ. ἆρα οὖν οὐδέν ἐστι πρὶν νοεῖν; ἢ ἔστι μὲν οἷον ὕλη, εἰδοποιεῖται δὲ ἔξωθεν ἐπιγινομένοις τοῖς πράγμασιν, ὅταν γινώσκῃ. ἀλλὰ καὶ ἔστι τι πρὶν ἐπίστασθαι ἡ ψυχὴ καὶ οὐκ ἔξωθεν ἀλλ' ἀφ' ἑαυτῆς ἄρχεταί τε καὶ προβάλλει τὰ γνωστὰ καὶ εἰς ἑαυτὴν εἰσιοῦσα εὑρίσκει τὰ πράγματα. καὶ πρὶν οὖν γνῶναί ἐστι τὰ πράγματα, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ταύτῃ μεμέρισταί πως ἡ ψυχὴ τῷ μὴ τῇ οὐσίᾳ εἶναι ἐνέργεια, δευτέραν δὲ ἴσχειν καὶ προϊοῦσαν ἀπὸ τῆς οὐσίας ἐπιστημονικὴν ἐνέργειαν, ὥσπερ ἐστὶ καὶ ὅταν μὴ ἐπίστηται, οὕτω καὶ τὰ πράγματά ἐστιν οὐκ ἐνεργητικῶς

1 Theophrastus ap. Themist. l. c. 2. 200,8 (cf. Aristot. 430a5) 4 νοῦν] cf. Simplic. l. c. 220,38. 286,31 15 ἐφ' ἑαυτῷ] cf. Aristot. 417b24 19 τὰ πράγματα] cf. Aristot. 430a4 26 πρὶν νοεῖν] cf. Aristot. 429a24

7 οὐ τῷ w: οὐ τὸ codd. b τῷ πρὸς w: τὸ πρὸς codd. b 9 ἐν γὰρ τῇ w: ἐναργῆ BH¹L¹M¹: ἐναργεῖ H²L²M²PQVb στροφὴν L¹ 10 αὐτὴ L 11 ἀφ' scripsi: ὑφ' vulg. 12 δεχομένη Hbw (cum Ficino): δεχομένην L cet. 15 οὐκ] μὴ bw ἄλλως H¹Pb 16 καλοίην νῦν L¹: καλοίη νῦν MPw 19 τότε w: τὸ codd. b 23 οὐδὲ] ὅδε L¹ 25 ἐνεργεία L¹ ἔχει LMPVb χῶρος b: χῶρον w 31 ἐνέργειαν w

ἀλλ' οὐσιωδῶς. δεῖ γὰρ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ πράγματα συστοίχως τῇ ψυχῇ νοεῖν, οὐ τῷ εἶναι νοούμενα ἀλλὰ τῷ γνωστῶς ἐνεργεῖν, καὶ γνωστὰ ἀποτελούμενα κατὰ | δευτέραν καὶ προϊοῦσαν ἀπὸ τῆς οὐσίας ἐνέργειαν — εἰ 288
μὴ ἄρα ἐπὶ τῆς ψυχῆς οὐχ ἁπλοῦν οὐδὲ μονοειδὲς οὔτε τὸ εἶναι οὔτε τὸ ἐνεργεῖν, ἀλλὰ τὸ μὲν μόνιμον τὸ δὲ μεταβαλλόμενον, περὶ δὴ τὴν μένουσαν τῆς μεταβαλλομένης προϊούσης, κατ' ἀμφοτέρας τῆς ὅλης θεωρουμένης ψυχῆς, καὶ διὰ τοῦτο ἅμα τε μενούσης καὶ μεταβαλλομένης· καὶ ἅμα τε ἀεὶ ἐνεργούσης κατὰ τὴν κρύφιον καὶ συμφυῆ τῇ μονίμῳ οὐσίᾳ ἐνέργειαν καὶ κατὰ τὴν ἔξω προϊοῦσαν καὶ μεταβαλλομένην ζωήν· ὅταν αὐτὴ περὶ τὰ δεύτερα καὶ μεριστὰ ὅλη στρέφηται, πρὸς ταῦτα καὶ ἐνεργούσης, δόξῃ μετ' αἰσθήσεως χρωμένης, ἀλλ' οὐ πρὸς τὰ ἐπιστητά, ἅπερ τὰ ἐν αὐτῇ ἐστι πράγματα, οὐδὲ ἔτι μᾶλλον πρὸς τὰ νοητά, οἷς διὰ τῶν ἐπιστητῶν συνάπτεται κατὰ μίαν οἷον συνέχειαν. καὶ ὅταν δὴ πρὸς τὰ ἐν αὐτῇ μένοντα τὴν προβεβλημένην ἐπανακαλέσηται ζωήν τε καὶ ἐνέργειαν, οὐ περὶ πάντα ἅμα ἐνεργεῖ, ἀλλὰ νῦν μὲν τάδε νῦν δὲ ἄλλα διὰ τὴν μεριστὴν φύσιν. Τὸ 8
οὖν δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ κατὰ τὴν μεταβολήν. ἢ ὅταν μὴ παρῇ ἡ προϊοῦσα ἐνέργεια καθ' ἣν ἡ ἐπιστήμη, τότε τὴν ταύτης προβλητικὴν τὴν μένουσαν οὐσίαν δυνάμει φαμέν, οὖσαν μὲν τὰ πράγματα, οὐκ ἐνεργοῦσαν δὲ κατὰ τὴν προϊοῦσαν ἐνέργειαν. κἂν οὖν μὴ πάντα ἅμα, ἄλλοτε δὲ ἄλλα γινώσκῃ, οὐ διὰ τοῦτο καὶ ἔστιν ἄλλοτε ἄλλα καὶ οὐδέποτε τὰ αὐτά, διότι οὐ πάντῃ μεταβάλλεται, ἀλλ' ἔστι τι καὶ τὸ μένον ἐπὶ τῆς ψυχῆς, καθὰ ἀεὶ ἕστηκεν ἐν αὐτῇ τὰ πράγματα. καὶ γὰρ ἄτοπον, φησίν, εἰ δυνάμει μὲν ὢν μηδέν ἐστιν, ἐνεργείᾳ δὲ ἕτερος ὅταν μὴ ἑαυτὸν νοῇ. τῷ δὲ ἄλλο καὶ ἄλλο νοεῖν οὐδέποτε ὁ αὐτός. ἄκριτος γάρ τις αὕτη γε καὶ ἄτακτος ἡ φύσις — ἄριστα ἐλέγχων τοὺς δυνάμει πάντα καὶ μηδὲν εἶναι καθ' αὑτὸν ⟨τὸν⟩ νοῦν ὑποτιθεμένους. πρῶτον μὲν γὰρ ὅταν μὴ νοῇ οὐδὲν ἔσται· ἔπειτα δὲ καὶ νοῶν, ὅταν ἄλλα καὶ μὴ ἑαυτὸν νοῇ, ἕτερόν τι ἔσται καὶ οὐκ αὐτός, καὶ ἄλλοτε ἄλλος καὶ ἀεὶ μεταβαλλόμενος. διό φησιν, οὐχ οὕτω ληπτέον, ἀλλ' ὡς ἐλέχθη πρότερον ἐν οἷς ἠξίου κατὰ ἀναλογίαν ἀκούειν τὸ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ μὴ ὡς ἐπὶ τῆς ὕλης οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ νοῦ· τόδε γάρ τι εἶναι τὸν νοῦν· μηδὲ μὴν ὡς 9

---

10 δόξῃ] cf. Aristot. 428a25 (Plat. Tim. 28 A)

---

3 κατὰ] κατὰ τὴν w 4 ἐπὶ w (cum Ficino): ἀπὸ codd. b οὔτε — οὔτε] οὐδὲ — οὐδὲ vulg. 5 δὴ scripsi: δὲ codd. b: μὲν w 9 καὶ ante κατὰ om. L[1] 9 περιοῦσαν L[1]M[2]P[2] 10 στρέφηται w: στρέφεται codd. b καὶ ἐνεργούσης] ἐνεργούσης b: ἐνεργεῖ w 11 χρωμένη w 15 τάδε] ἐνθάδε bw 18 μὲν H: δὲ L cet. 20 γινώσκῃ L[1]bw: γινώσκει L[2] cet. αὐτά, διότι οὐ πάντῃ om. text. L 21 πάντοτε L[1]Qbw: πάντῃ L[2]: πάντοτέ τῃ MPV: πάντοτέ π$^{\sigma}$ῃ H 23 post ἐνεργείᾳ add. ἐνεργείᾳ δὲ ὢν ἐστιν ἕτερος w (partim cum Ficino), cuius additamenti nullum vestigium in contextu sequente post ἕτερος add. δὲ w τῷ w: τὸ codd. 25 ἄριστ' ἂν ἐλέγχοι w 26 τὸν add. w νοῦν om. L[1] 28 καὶ (ante ἄλλοτε) om. HMPbw

ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως· αὕτη μὲν γάρ, ὡς καὶ νῦν ἐπάγει, οὐκ ἄνευ σώματος, ὁ δὲ χωριστός. διὸ τῶν ἔξω προελθόντων οὐ δεῖται πρὸς τὴν τελείωσιν. καὶ ὅταν ἄρα μὴ γινώσκῃ ἡ ψυχή, ἐνεργείᾳ πάντα ἐστὶ κατὰ τὴν μένουσαν καὶ οὐσιώδη τελειότητα, ἐλλείπει δὲ ἡ κατὰ προβολὴν ἐνέργεια· διὸ δυνάμει ὡς πρὸς ταύτην· καὶ ἐπειδὴ συμφυής ἐστι τοῖς ἐπιστητοῖς, ὅταν ὁτιοῦν ἐπίστηται, ἐνεργείᾳ οὖσα ὅπερ τὸ ἐπιστητὸν οὐχ ἑτέρα ἐστὶν ἑαυτῆς, διότι αὕτη κατὰ τὰ ἐπιστητὰ πάντα οὐσίωται. ἀλλὰ δὴ φαίνεται καὶ γινομένη πως. ὅταν γὰρ οὕτως ἕκαστα γένηται ὡς ἐπιστήμων κατ' ἐνέργειαν λέγεται, τοῦτο δὲ συμβαίνειν φαμὲν ὅταν δύνηται δι' ἑαυτοῦ ἐνεργεῖν, ἔστι μὲν οὖν καὶ τότε δυνάμει πως, οὐ μὴν ὁμοίως καὶ πρὶν μαθεῖν καὶ εὑρεῖν. ὑπὸ τίνος οὖν ἡ 10
γένεσις καὶ πῶς, εἴτ' οὖν [ἢ] ἕξεως καὶ δυνάμεως εἴτε οὐσιας; ἔοικε δὲ μᾶλλον ἕξεως, αὕτη δὲ οἷον τελεοῦν τὴν φύσιν. γίνεται μὲν οὖν πως ἡ ψυχὴ ἐπειδὴ μὴ ἔστι μονοειδὴς ὡς τὰ νοερά, μηδὲ καθαρῶς μόνιμος· ἅμα δὲ μένει καὶ ἔμφυτον ἔχει τὴν μεταβολήν, ἀμφίβολός τέ ἐστι διὰ τὴν μεσότητα καὶ τὴν ἐν κινήσει ἀφοριζομένην ζωήν. διὸ καὶ εἰς ἄγνοιαν ὑποφέρεται κατὰ τὴν εἰς τὸ χεῖρον ῥοπὴν καὶ τῇ ἐπιστήμῃ αὖ τελεοῦται κατὰ τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον στροφήν. διὸ καὶ ἀτελής ποτε γίνεται καὶ τελεία, ὅταν μὲν ἀγνοῇ ἀτελὴς καὶ διὰ τοῦτο δυνάμει, ἐπειδὴ τὴν τοῦ γνῶναι δύναμιν ἔχει καὶ τότε· ὅταν δὲ ἐπίστηται τελεία. διὸ ἐνεργεῖ μὲν ⟨καὶ ἐν⟩ τῷ ἐνεργεῖν ἡ τελειότης· ἐπεὶ δὲ καὶ ὅταν ἐπίστηται οὐ πάντως ἐνεργεῖ, δυνάμει μέν ἐστι καὶ τότε, οὐ μὴν ὁμοίως ὥσπερ καὶ πρὶν μαθεῖν ἢ εὑρεῖν, ἅτε τὴν ἕξιν ἤδη ἀπειληφυῖα καὶ τελεώσασα τὴν τῶν ἐπιστημονικῶν ἐνεργειῶν προβλητικὴν δύναμιν. ὑπὸ τίνος οὖν, φησίν, ἡ γένεσις, εἴτε ἕξεως καὶ δυνάμεως εἴτε οὐσίας; τουτέστι πότερον καθ' ἕξιν μόνην καὶ δύναμιν ἐν τῇ ψυχῇ ἡ μεταβολὴ ἢ καὶ κατ' οὐσίαν;

11 Ἐπεὶ οὖν ἀπὸ τῆς οὐσίας αἵ τε ἕξεις καὶ ἐνέργειαι, ἀδύνατον ὑποτίθεσθαι τὴν οὐσίαν μένουσαν πάντῃ ἀμετάβλητον καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ἔχουσαν, ποτὲ μὲν τελείων καὶ ἀγαθοειδῶν ἐνεργειῶν εἶναι ἀποδοτικήν, ποτὲ δὲ ἀτελῶν καὶ διεστραμμένων. αἱ γὰρ οὐσίαι τῶν ἐνεργειῶν αἰτίαι, καὶ ὁποῖαι ἂν ὦσιν αἱ ἐνέργειαι τοιοῦτον ἡμῖν καὶ τῆς δυνάμεως καὶ τῆς οὐσίας τὸ εἶδος συλλογίζεσθαι παρέχονται. εἰ δὲ διττὴν ἐν ἡμῖν οὐσίαν νοοῖτό τις καὶ διττὰς δυνάμεις τε καὶ ἐνεργείας, καὶ τὰς μὲν ἀεὶ τελείας,

---

1 Theophrastus ap. Themist. l. c. 2. 199,21 (cf. Aristot. 429^b4) 8 cf. Aristot. 429^b5

---

2 προπροελθόντων LMP 3 γινώσκει L^1Pb 4 ἐλλείπει δὲ] κἂν ἐλλείπῃ Wimmer Comm. p. 10 προβολὴν w: προσβολὴν codd. b 6 ὁτωοῦν L^1 7 αὐτὴ w 8 γινομένη BL^1w: γινόμενος L^2: γινομένης cet. 10 αὐτοῦ Pb: αὑτῆς w 12 ἢ del. w 15 μονίμως MPb 18 τελειοῦται w 19 ἀγνοῇ H: ἀγνοίῃ PQ: ἀγνοοίῃ L cet. 21 ἐνεργεῖ] ἐνεργείᾳ bw καὶ ἐν addidi τῷ] τὸ L^1bw 26 μόνον HMPbw 27 καὶ (ante κατ' οὐσίαν) om. L^1 28 ὡσαύτως] ἀμεταβλήτως w 29 ἀποδεικτικὴν B^1L^1 31 ἐνεργείαι L^1

τὰς δὲ ποτὲ μὲν ἀτελεῖς ποτὲ δὲ τελείας οἰηθείη, εἰ μὲν διεσπασμένας, πολλὰ ζῷα τὸ ἓν ποιήσει καὶ παντελῶς ἀποστήσει τὴν κρείττονα οὐσίαν, ὡς μήτε ἄρχουσαν τῆς ζωῆς μήτε κοινόν τι ἔχουσαν, εἴ γε κατὰ τὴν δευτέραν τὸ παρὰ μέρος ἀτελές τε καὶ τέλειον, ἐν ᾧ ἡ ἀνθρωπεία ὁρίζεται ζωή. εἰ δὲ σχέσεις λέγων διττὰς ἢ λόγους ἢ ζωὰς τὴν ἕνωσιν τοῖν δυοῖν | μὴ ἀναιροίη, ἵνα μὴ χορῷ ἢ ἄλλῳ πλήθει προσεοίκῃ τὸ ἡμέτερον, συ- 289 νέργηται δὲ εἰς ἓν πάντα καὶ πρὸς μίαν συμφύηται ἀρχήν, τὸ ἓν τοῦτο ζητήσωμεν, πότερον μονοειδές ἐστι καὶ ἀκήρατον πάντῃ καὶ ἀμετάβλητον. ἀλλ' οὕτω πάλιν οὐδεμία ἔσται ποτὲ ἐν ταῖς ψυχαῖς ἢ κατ' οὐσίαν ἢ κατ' ἐνέργειαν ἀτέλεια ἢ κακία ἢ πάθος· ἀκολουθοῦσι γὰρ τῇ οὐσίᾳ καὶ αἱ ἐνέργειαι. ἀλλ' οὐδὲ πάντῃ μεταβαλλόμενον οἷόν τε συγχωρεῖν· διαμένει γὰρ ἡ ζωὴ ἐν ταῖς μεταβολαῖς.

Ἄμφω ἄρα κατὰ τὸν Ἰάμβλιχον ἡ μερικὴ ψυχὴ ἐξ ἴσου συνείληφε, 12 καὶ τὸ μόνιμον καὶ τὸ μεταβαλλόμενον, ἵνα καὶ ταύτῃ ἡ μεσότης σώζηται. τὰ μὲν γὰρ κρείττω μόνιμα μόνως, τὰ δὲ θνητὰ πάντῃ μεταβλητά. ἡ δὲ μερικὴ ψυχή, ὡς μέση πᾶσι τοῖς περικοσμίοις γένεσι συμμεριζομένη τε καὶ συμπληθυνομένη, οὐ μόνον μένει ἀλλὰ καὶ μεταβάλλει τοσαύτας διαζῶσα μεριστὰς ζωάς. καὶ οὐ κατὰ τὰς ἕξεις μόνας ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν οὐσίαν μεταβάλλεταί πῃ. ὃ δή, οἶμαι, καὶ αὐτὸς ἐνδεικνύμενος ἔοικε μᾶλλον, φησίν, ἕξεως. διαφαίνεται μὲν γὰρ ἡ κατὰ τὰς ἕξεις μεταβολὴ καὶ τελείωσις· διὸ μᾶλλον· αὐτὸ δὲ τὸ μᾶλλον φάναι ἠνίξατο καὶ τὴν κατ' οὐσίαν τελείωσιν. διὸ καὶ ἐπάγει· αὕτη δὲ οἷον τελεοῦν τὴν φύσιν, τοῦ ἐνεργοῦντος δηλαδὴ ὡς οὐ πρότερον οὖσαν τελείαν· οὐδὲ γὰρ ἂν πάντῃ τελείας οὔσης τῆς οὐσίας ἀτελὴς ἦν ἥ τε ἕξις καὶ ἡ ἐνέργεια ἀπὸ μόνης προϊοῦσα τῆς οὐσίας. Ἐφεξῆς δὲ καὶ αὐτός, ὥσπερ ὁ Ἀριστοτέλης, τιθέ- 13 μενος ἔνια μὲν ἄυλα τῶν εἰδῶν, ἐφ' ὧν ταὐτὸν αὐτό τε ἕκαστον καὶ τὸ εἶναι αὐτῷ· τὸν γὰρ λόγον καὶ τὸ εἶδος τὸ εἶναι δηλοῖ, αὐτὸ δὲ τὴν ὅλην ὑπόστασιν, ἐπὶ δὲ τῶν ἀΰλων κατὰ μόνον καὶ τὸ εἶδος καὶ τὸν λόγον ἡ ὅλη ὑπόστασις· ἔνια δὲ ἔνυλα, ἐφ' ὧν ἕτερον αὐτὸ καὶ τὸ εἶναι αὐτῷ· κατὰ γὰρ τὸ συναμφότερον αὐτό, τὸ δὲ εἶναι πάλιν κατὰ τὸ εἶδος· ἐπειδὴ ἀμφοτέρων θεωρητικὸς ὁ δυνάμει νοῦς, ζητεῖ, πῶς ἑκάτερα, καὶ πῶς τὰ ἐν ὕλῃ καὶ ἀφαιρέσει· καὶ γὰρ αὐτὰ τὰ ἔνυλα ἢ κατὰ τὸ συναμφότερον ἢ κατὰ μόνον θεωρεῖ τὸ εἶδος. διακέκριται μὲν οὖν ταῦτα σαφέστερον παρὰ τοῖς γνησίοις τοῦ Ἀριστοτέλους ἐξηγηταῖς, τῷ τε Ἰαμβλίχῳ καὶ τῷ Νεστορίου Πλουτάρχῳ φημί· μνηστέον δ' ἔτι καὶ ἡμῖν δι' ὀλίγων

13 Iamblichus ap. Simplic. l. c. 240,37. 238,6 25 Ἀριστοτέλης] cf. 429 b 10
35 Πλουτάρχῳ] cf. Philoponus in Aristot. de An. 429 b 13

1 οἰηθεὶς HMPb διεσπασμέναις LMPQ 6 μὴ prius om. w προσεοίκῃ BL¹: προσεοίκοι HL²MPQV: προσέοικε b: προσεοικὸς w συνέχηται bw 7 δὲ om. bw συμφύεται codd. b 8 ζητήσομεν Pbw 9 οὕτω] οὔτε L¹ 15 γὰρ om. L¹ μόνως] μόνον w 19 μεταβάλλει w 21 δὲ om. w 22 τελεοῖ w 26 ταὐτὸν] αὐτὸν L¹ 29. 30 καὶ τὸ εἶναι — αὐτό om. text. L 34 παρὰ] περὶ MPVb ἀριστοτέλου L¹MP 35 δ' ἔτι] δέ τι Pbw δι' ὀλίγον MPb: δι' ὀλίγου Hw

τὰ ζητούμενα διευκρινοῦσι. φημὶ τοίνυν τὸν δυνάμει νοῦν, τόν τε μετεχόμενον ὑπὸ τῆς ψυχῆς καὶ αὐτὴν τὴν λογικήν, ὅταν καθαρῶς τῷ λόγῳ χρῆται καὶ μὴ σὺν αἰσθήσει καὶ φανταστικῶς εἰς τὰ ἔξω ἀποτείνηται, τὰ ἐν αὐτῇ θεωροῦσαν εἴδη καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ ἀύλους λόγους, κατὰ τούτους καὶ τὰ ἄυλα καὶ τὰ ἔνυλα θεωρεῖν, τὰ μὲν κατὰ ταὐτότητα καὶ τὴν πρὸς ἄλληλα τῶν ἀύλων ἕνωσιν, τὰ δὲ ὡς ἀπὸ αἰτίας τὰ πρὸς τὴν αἰτίαν ὅμοια. ὡς γὰρ ὁ ἐνεργείᾳ νοῦς ἑαυτὸν νοῶν καὶ τὰ μεθ' ἑαυτὸν ἅπαντα γινώσκει, ἅτε αὐτὸς ὢν τὰ αἰτιώδη πράγματα καὶ ἀπὸ αἰτίων τούτων καὶ τὰ αἰτιατὰ κρειττόνως ἢ ἔστιν ἐκεῖνα νοῶν, οὕτω καὶ ὁ δυνάμει νοῦς δευτέρως ἀπὸ τῶν ἐν αὐτῷ προσεχῶν αἰτίων γινώσκει τὰ ἔνυλα, ἄυλα μὲν εἰδὼς τὰ ἐν ἑαυτῷ, αἴτια δὲ τῶν ἐνύλων. Γινώσκει δὲ τὰ ἔνυλα οὐχ ὡς ἡ αἴσθησις. 14 αὕτη μὲν γὰρ ὡς μερικὰ κατὰ τὰς ποιότητας, οἷον ὡς θερμὰ ἢ ψυχρὰ ἢ λευκὰ ἤ τι τοιοῦτον· ὁ δὲ νοῦς καὶ ἡ λογικὴ ζωὴ τὰς οὐσίας καὶ κατὰ τὰ τῶν ἐνύλων κοινὰ εἴδη. ἆρα οὖν ὅτι θερμὸν τὸ πῦρ οὐκ εἴσεται; ἢ καὶ αἱ ποιότητες καὶ τὰ συμβεβηκότα πάντα ἀπὸ τῆς ἑκάστης προΐασιν οὐσίας. διὸ ὁ τὴν οὐσίαν εἰδὼς νοῦς * * καὶ τὰ συμβεβηκότα κρειττόνως τῷ τῆς οὐσίας γνωρίζεται λόγῳ. ἀλλὰ τὸ προκείμενον, πῶς ἑκάτερα γινώσκει ἡ ψυχή, τά τε ἄυλά φημι καὶ τὰ ἔνυλα. ἤ, ὡς εἴρηται, ἄμφω μὲν κατὰ τοὺς ἐν αὐτῇ λόγους, ἀλλὰ τὰ μὲν ὡς σύστοιχα τοῖς ἐν ἑαυτῇ ἢ καὶ ὡς κρείττω, τὰ δὲ ὡς αἰτιατά. τὰ δὲ ἐν ἀφαιρέσει ἐστὶ μέν πως τὰ αὐτὰ τοῖς ἐνύλοις εἴδεσιν, ἐπινοεῖται δὲ καθ' αὑτά, τουτέστιν οὐ μετὰ τῆς ὕλης· ἐπεὶ οὐδὲ ὑφέστηκε χωριστῶς οὐδὲ νοεῖται ὡς χωριστῶς οὐσιωμένα. ἀλλ' ὅταν μὲν μετὰ τῆς ὕλης αὐτὰ γινώσκωμεν, τότε ὡς ἔνυλα, ὅταν δὲ ὡς εἴδη μόνον εἰδότες ὅτι ἐν ὕλῃ καὶ οὐκ ἄλλως ὑφέστηκε, τότε ἐξ ἀφαιρέσεως.

Ἆρα οὖν ἑτέρῳ ἢ ἑτέρως ἔχοντι κρίνει τά τε ἄυλα καὶ τὰ 15 ἔνυλα, καὶ τὰ ἐν ὕλῃ αὖ καὶ τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως, ἢ τῷ αὐτῷ καὶ ὡσαύτως ἔχοντι; ἢ ἄμφω ἀληθῆ· καὶ γὰρ τὸ αὐτὸ τῶν διαφόρων ἐστὶ κριτικόν, τὸ νοητικόν φημι καὶ ὡσαύτως ἔχον· κατὰ γὰρ τοὺς οἰκείους λόγους· καὶ ἑτέρῳ δέ πως καὶ ἑτέρως ἔχοντι, διότι ἢ ὡς αἰτίους θεωρεῖ τοὺς οἰκείους λόγους, ὅταν ἀπ' αὐτῶν τὰ ἔνυλα θεωρῇ, ἢ ὡς συστοίχους τοῖς ἀύλοις, ἢ καὶ ὡς αἰτιατοὺς τῶν νοερῶν εἰδῶν, καὶ κατὰ τοῦτο ἑτεροιουμένοις καὶ ἑτέρως ἔχουσιν. Ὅλως δὲ ὡς χωριστὰ τὰ πράγματα τῆς 16

25 cf. Aristot. 429b20

3 συναισθήσει LMQVb 5. 6 πρὸς τὰ ἄλληλα HMPb 7 καὶ τὰ] κατὰ L[1] 10 τὰ (post εἰδὼς) om. w 11 ἑαυτῶ L: αὐτῷ b cet. 12 τὰς om. BL[1] 13 καὶ (ante κατὰ) om. HMPbw τὰ om. L[1] marg. LMP ἀπορία 14 κοινὰ] τὰ κοινὰ L[1] marg. LMP λύσις 16 lacunam indicavi: excidit fort. καὶ τὰ συμβεβηκότα γνωρίζει 16. 17 τῷ — λόγῳ scripsi: τῶν — λόγων codd. b: ⟨ἐκ⟩ τῶν τῆς οὐσίας γνωρίσει λόγων w 19 τοῖς] τῆς M[1]: τὰ b 22 νοῆται MPb 23 ἔνυλα w (Ficinus *materialia*): ἄυλα codd. b ὡς (ante εἴδη) om. bw 25 ἑτέρῳ w (cum Ficino): ἑτέρως codd. b ἔχοντι w (cum Ficino): ἔχοντα codd. b 27 ἔχοντα LQ 30 ὡσυστοίχους L[1] 31 καὶ (ante ὡς) om. w

ὕλης, οὕτω καὶ τὰ περὶ τὸν νοῦν ἀμφότεροι ἀποφαίνονται ὅ τε Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Θεόφραστος — ἢ τοῦτο δηλοῦντες, ὅτι, ὥσπερ τὰ ἔνυλα εἴδη τῇ ἐπινοίᾳ μόνῃ χωρίζεται τῆς ὕλης, καὶ ταύτῃ ἑτέρῳ καὶ ἑτέρως ἔχοντι κρίνεται, ὡς μόνῃ ἀποδιαλαμβανόμενα τῇ ἐπινοίᾳ, οὕτω καὶ τοῦ δυνάμει νοῦ κατὰ μόνην ἐπίνοιαν χωρίζεται τὰ εἴδη· ἐπεὶ κατ' οὐσίαν ἀεὶ σὺν τοῖς εἴδεσιν ὑπάρχει· ἵνα καὶ ὅπως δυνάμει λέγεται καὶ μηδὲν ἐνεργείᾳ ἐπιστήσωμεν, ὅτι κατὰ μόνην ἐπίνοιαν — ἢ οὖν τοῦτο σημαίνουσιν (οὕτω γὰρ ἐξηγεῖται ὁ Πλούταρχος) ἢ ὅτι, ὥσπερ τὰ χωριστὰ τῆς ὕλης τὰ μέν ἐστιν ὄντως χωριστὰ ὡς τὰ ἄυλα, τὰ δὲ | κατ' ἐπίνοιαν ὡς τὰ κατ' ἀφαί- 290
ρεσιν, οὕτω καὶ νοεῖται ἄμφω, τὰ μὲν ὡς ὄντως χωριστά, τὰ δὲ εἰ καὶ τῇ ἐπινοίᾳ χωρίζεται ἀλλ' οὐκ ἂν ἄλλως ἢ ἐνύλως ὑφεστῶτα· ἢ μᾶλλον ἐκεῖνο, ὅτι τὰ περὶ τὸν νοῦν οὕτω θετέον ὥσπερ τὰ χωριστὰ καὶ ἄυλα διατιθέμεθα, ἵνα μὴ κατ' ἐπίνοιαν ἀλλὰ κυρίως τὸ χωριστὸν ἀκούσωμεν. ὡς γὰρ τὰ ἄυλα εἴδη ὄντως χωριστά, οὕτω καὶ ὁ νοῦς χωριστός· καὶ γὰρ πρὸ τῶν ἐνύλων τὰ ἄυλα εἴδη ὑφεστάναι τε ἀνάγκη καὶ νοητῶς ὑφεστάναι, ἅτε ἀμέριστα ὄντα καὶ ζωῆς ὅλα δι' ὅλων καὶ γνώσεως ἡνωμένης πλήρη· ἡ γὰρ ἀζωΐα καὶ ἡ ἄγνοια κατὰ στέρησιν, ἡ δὲ στέρησις ἐν τῇ πρὸς ὕλην μίξει. ἐπεὶ οὖν νοερὰ τὰ ἄυλα, δῆλον ὡς καὶ ἐν νῷ. καὶ ὁ νοῦς αὐτός τέ ἐστιν ἄυλος καὶ τοῖς ἀύλοις συνουσίωται εἴδεσιν, εἴ γε ἀμέριστός ἐστιν ἡ ζωή τε καὶ ἡ γνῶσις εἰς ἑαυτὴν ἐστραμμένη καὶ ἐν ἑαυτῇ τὰ ὄντα εὑρίσκουσα. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐν τοῖς ὄντως χωριστοῖς καὶ ἀύλοις πράγμασι διαφορά τίς ἐστι καθ' ὑπόβασιν — τὰ μὲν γὰρ πάντῃ ἀμέριστα, τὰ δὲ μετά τινος ἀνελίξεως, τὰ δὲ μέσα ὡς ἀμέριστα μὲν ὁριστικὰ δὲ τῶν ἀνελιττομένων — οὕτω καὶ νοῦς πρώτως μὲν ὁ ἐνεργείᾳ χωριστός, δευτέρως δὲ ὁ δυνάμει ὢν μετεχόμενος ὑπὸ ψυχῆς καὶ αὐτὴ ἡ λογική. καὶ γὰρ αὕτη, εἰ καὶ μετὰ ἀνελίξεως, ἀλλὰ καὶ συνάγει καὶ εἰς τὸ ἀμέριστον συναιρεῖται, ἀφ' ἑαυτῆς τε ἄρχεται καὶ ἐν αὑτῇ θεωρεῖ τὰ ὄντα· καὶ αὕτη ἄρα χωριστὴ καὶ τῶν χωριστῶν ἐστι [δὲ] πλήρης λόγων.

Πάλιν δὲ ὑπομιμνήσκει φιλοσοφώτατα ὁ Θεόφραστος ὡς καὶ αὐτὸ τὸ 17
εἶναι τὰ πράγματα τὸν νοῦν καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ ληπτέον οἰκείως, ἵνα μὴ ὡς ἐπὶ ὕλης κατὰ στέρησιν τὸ δυνάμει, ἢ κατὰ τὴν ἔξωθεν καὶ παθητικὴν τελείωσιν τὸ ἐνεργείᾳ ὑπονοήσωμεν, ἀλλὰ μηδὲ

1 Ἀριστοτέλης] 429 b 21 8 Πλούταρχος] cf. Philoponus in Aristot. de An. 429 b 21 ἢ ὅτι κτέ] cf. Simplic. l. c. 234,6

1 τὰ om. w ἀμφότερα bw 2 ἔνυλα] ἐν ὕλῃ L[1] 5 εἴδη] ἤδη L[1] 6 λέγηται vulg. 7 ἐπιστήσομεν codd. 8 ὁ om. w 9 ἄυλα] ἔνυλα L[1] 10 ὄντος L[1] 11 χωρίζεται Hw: χωρίζηται L cet. ὑφεστῶτα Hw (Ficinus *subsistendia*): ἐφεστῶται Lb cet. 15 πρὸ τῶν] πρῶτον b 16 μεριστὰ w 17 ἡ γὰρ] εἰ γὰρ L[1] 19 εἴ γε Hw (Ficinus *siquidem*): εἴτε L cet. 20 ἥ τε ζωὴ w 22 πάντα w 24 πρῶτον bw 25 καὶ αὐτὴ ἡ λογική] τῆς αὐτὴ ἡ λογικὴ b: τῆς [αὕτη ἡ] λογικῆς w 27 αὑτῇ w: αὐτῇ codd. b αὐτὴ w 28 δὲ del. w 31 ἢ] ἢ καὶ L[1]

ὡς ἐπὶ αἰσθήσεως, ἔνθα διὰ τῆς τῶν αἰσθητηρίων κινήσεως ἡ τῶν λόγων γίνεται προβολή, καὶ αὕτη τῶν ἔξω κειμένων οὖσα θεωρητική· ἀλλὰ νοερῶς ἐπὶ νοῦ καὶ τὸ δυνάμει καὶ τὸ ἐνεργείᾳ εἶναι τὰ πράγματα ληπτέον· καθ' ἕνωσιν μὲν ἀμέριστον καὶ ὅρον ἀκραιφνῆ καὶ τελειότητα ἡνωμένην τὸ ἐνεργείᾳ — ἔστι γὰρ ὁ ἐνεργείᾳ νοῦς τὰ πράγματα οὐ κατὰ μέθεξιν οὐδὲ διῃρημένως, οὐδ' ὡς ἄλλος, ἀλλ' οὐδ' ὡς ὁριζόμενος ὑπ' αὐτῶν ἢ τελειούμενος· ὡς δὲ αὐτὸς ὢν τὰ πράγματα καὶ ὁ πάντων ὅρος καὶ ἡ τελειότης — κατὰ δὲ τὴν μεθ' ἑτερότητος συναφὴν καὶ τὴν εἰς τὸ ὁριζόμενόν πως καὶ τελειούμενον ὑπόβασιν τὸ δυνάμει, διαφανέστερον μὲν ἐπὶ τῆς λογικῆς ψυχῆς· τῆς ἑτερότητος ἐκφαινομένης, ὡς καὶ ἡ θεωρία αὐτῆς δηλοῖ μετὰ ἀνελίξεως συναιρουμένη τοῖς γνωστοῖς, οὔτε αὐτὴ πάντῃ μερισθεῖσα οὔτε διαστᾶσα τῶν πραγμάτων· οὐ γὰρ ἂν εἰς τὸ ἀμέριστον συνῃρεῖτο, οὐδ' ἂν ἐφ' ἑαυτῆς καὶ ἐν ἑαυτῇ ἐθεώρει τὰ γνωστά· ἀλλ' οἷον κεχαλασμένην ἔχουσα τὴν πρὸς τὰ πράγματα ἕνωσιν. διὸ καὶ ἤρτηται τοῦ ἀκραιφνῶς ἡνωμένου, καὶ ταύτῃ δυνάμει. διαφανέστερος μὲν οὖν ὁ χαλασμὸς οὗτος ἐπὶ τῆς ψυχῆς, ἤδη δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ μετεχομένου ὑπ' αὐτῆς νοῦ, διὰ τὴν ὑπόβασιν καὶ μετεχομένου καὶ τοῦ ἡνωμένου καὶ παντελῶς ἀμερίστου ὅρου ἀπῃωρημένου καὶ ὑπ' ἐκείνου κατ' οὐσίαν τελειουμένου· διὸ δυνάμει. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἀμέριστος καὶ οὐ κατὰ ἀπόστασιν οὐδὲ διὰ παντελοῦς ἑτερότητος ἀπὸ τοῦ πρώτου ὑπέβη, διὰ τοῦτο οὔτε ὡς ἑτεροκίνητος οὔτε ὡς ὑφ' ἑτέρου τελειοῦται, ἀλλ' ἑαυτὸν καὶ τῷ ἐκείνου τελειῶν ὅρῳ, ὡς δευτέρως ὢν ὅπερ ἐκεῖνος καὶ κατὰ δευτέραν τινὰ καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἡνωμένος ἕνωσιν. οὕτως οὖν οἰκείως τὸ δυνάμει ἐπὶ τοῦ νοῦ ληπτέον. Καί μοι δοκεῖ ἐπισημήνασθαι κἀνταῦθα τὸ δεῖν οἰκείως λαμβάνειν 18 ὑπιδόμενος τὸ ἄγραφον γραμματεῖον, ἐνταῦθά που ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ὡς παράδειγμα τοῦ δυνάμει νοῦ προφερόμενον, ἵνα καὶ τὸ ἄγραφον ὡς ἐν νῷ θεωρῶμεν, ἔχοντι μὲν κατ' οὐσίαν τὰ εἴδη καὶ τέλεια ἔχοντι, ὑπὸ δὲ τοῦ πρώτου νοῦ τελειουμένῳ καὶ ἐντελεχείᾳ γραφομένῳ. τὸ γὰρ ἀμέριστον καὶ ἡνωμένον τῆς τελειότητος ἐκεῖθεν. δυνάμει μὲν τὰ νοητὰ ὁ δυνάμει νοῦς, ὡς καθ' ὑπόβασιν μὲν καὶ μετά τινος ἑτερότητος, ἀλλ' ἐγειρόμενος ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ πρώτου νοῦ ἀμέριστον τελειότητα· τοιοῦτον γὰρ τὸ νοερὸν δυνάμει· ἐντελεχείᾳ δὲ οὐδὲν πρὶν νοεῖν, τουτέστιν οὐχ ἀμερίστως οὐδὲ ἡνωμένως, πρὶν ὑπὸ τοῦ πρώτου

---

25 Ἀριστοτέλους] $430^{a}1$ 29 δυνάμει] cf. Aristot. $429^{b}30$ 32 ἐντελεχείᾳ] cf. Aristot. $429^{b}31$

---

6 ἄλλως Pb αὐτοῦ w 11 συναιρουμένης w οὐδὲ vulg. 14 κεχαρισμένη MPb: κεχωρισμένη H 15 ἀκραιφνοῦς w διαφανέστερον w 17 μετερχομένου L^1M^1 18 τελειουμένου] λειουμένου L^1 19 διὸ scripsi: οὐ L^1: ὁ L^2b cet.: ὃ w 21 ἑαυτὴν w τελεῖον b: τελειοῖ w 22 δευτέρως (ut videtur) L^2: δεύτερον bw: δεύτερος L^1QV: δευτέρῳ B: δεῦ περὶ HMP 23 ἡνωμένη HMPb τὸ δυνάμει] τῇ δυνάμει HMPb 25 ὑπειδόμενος vulg. γραμμάτιον L^1 28 ὑπὸ] ἀπὸ vulg. 29. 30 μὲν τὰ νοητὰ ὁ δυνάμει om. HMPbw 31 ἀφ'] ἐφ' bw

τελειωθῆναι· τὸ δὲ πρίν, εἰ καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς, ἀλλ' οὔτι γε ἐπὶ τοῦ μετεχομένου νοῦ χρονικῶς ἀκουστέον, κατὰ δὲ τὴν ὕφεσιν καὶ τὸν ἐπινοούμενον χωρισμὸν καὶ κατὰ τὴν αὐτοῦ ἰδιότητα. ὡς γὰρ ὑφειμένος καὶ ὡς αὐτὸς ὁ δυνάμει νοῦς οὔπω ἐντελέχεια, ἀλλ' ᾗ τῷ πρώτῳ συνάπτεται ὑπ ἐκείνου τελειούμενος μᾶλλον δὲ κατ' ἐκεῖνον ἑαυτὸν τελειῶν.

Ἐπὶ δὲ τούτοις ἐκθέμενος τὰ Ἀριστοτέλους, ἐν οἷς ἐκεῖνος τὰ χωριστὰ 19
καὶ ἄυλα εἰς ταὐτὸν ἄγει τῷ νῷ, ἐν δὲ τοῖς ἐνύλοις δυνάμει ἕκαστον εἶναι τῶν νοητῶν καὶ τούτοις μὴ ἐνυπάρχειν τὸν νοῦν, ἐπιδιαρθροῖ τε τὰ εἰρημένα καὶ ἐπαπορεῖ τινα. ἵνα οὖν καὶ τούτων σαφέστερον ἀντιλαβώμεθα, τὰ Ἀριστοτέλους ἡμῖν προδιαρ|θρωτέον ὡς οἷόν τε διὰ βραχέων. ἐπειδή, 291
φησί, τὰ μέν ἐστιν ἐν ὕλῃ τὰ δὲ ἄνευ ὕλης, ὁποῖαι αἱ ἀσώματοι καὶ χωρισταὶ οὐσίαι, ἐν μὲν τοῖς χωριστοῖς ταὐτόν ἐστι τὸ νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον. ὅ τε γὰρ νοῦς οὐκ ἔξω ἀποτεινόμενος ἀλλ' ἐν αὑτῷ μένων νοεῖ τὰ πράγματα· διὸ ὁ αὐτὸς τοῖς νοητοῖς· τά τε ἄυλα πάντα ἀμέριστα ὄντα καὶ ζωῆς καὶ γνώσεως πλήρη νοερὰ τυγχάνει ὄντα· ἐπεὶ καὶ τὰ μὲν αἰσθητὰ διὰ τὸν ὑλικὸν διασπασμὸν ἑτέροις ἐστὶν αἰσθητά, ἑαυτοῖς δὲ ἔνια οὐδαμῶς· τὰ δὲ ἄυλα νοητὰ ὄντα καὶ ταύτῃ τῶν αἰσθητῶν διενήνοχε, τῷ μὴ διεσπάσθαι ἀπὸ τοῦ νοοῦντος μηδὲ ἔξωθεν τελειοῦσθαι, ἀλλὰ τελείως ἀφ' ἑαυτῶν εἶναι νοητά. διὸ καὶ νοοῦντα ἔτι ἀμέριστα ὄντα ἀμερίστως καὶ τῷ νοοῦντι ἥνωται, καὶ ὅλα δι' ὅλων ὄντα νοητὰ ὅλα δι' ὅλων ἥνωται τῷ νῷ, καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκὸς ἀλλὰ κατ' οὐσίαν ὄντα νοητὰ καὶ τέλεια ὄντα κατ' οὐσίαν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τέλεια κατὰ τὴν οἰκείαν οὐσίαν, νοητὰ εἴη ἂν καὶ νοοῦντα τὰ αὐτά· ἵνα καὶ καθ' ἑαυτὰ ᾖ νοητά τε καὶ τέλεια νοητά. ὁ δὲ Ἀριστοτέλης καὶ ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης ὑπέμνησεν ὅτι ἐν τοῖς χωριστοῖς ταὐτὸν τὸ νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον. ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἡ θεωρητική, φησί, καὶ τὸ οὕτως ἐπιστητὸν ταὐτόν ἐστι, τουτέστιν ἡ γὰρ ἐπιστήμη, καίτοι ἔξω οὐδ' ὅλως ἀποτεινομένη, ἐν ἑαυτῇ δὲ μένουσα καὶ εἴσω ἐνεργοῦσα, ὅμως θεωρητικὴ τῶν πραγμάτων τυγχάνει οὖσα, καὶ τὸ οὕτως ἐπιστητὸν ταὐτόν ἐστιν. ἐπεὶ γὰρ ἐπιστητά φαμεν καὶ τὰ ἔνυλα καὶ τὰ ἐξ ἀφαιρέσεως, οὐχ ὡς συστοίχως αὐτὰ τῆς ἐπιστήμης θεωρούσης, ἀλλ' ὡς ἀπὸ αἰτίων τῶν ἐν αὐτῇ λόγων, πρὸς ταῦτα ἀντιδιαστέλλων τὸ οὕτως ἐπιστητόν φησι, τουτέστι τὸ συστοίχως ἐπιστητόν, τοιοῦτον δὲ τὸ αἰτιῶδες καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ, τοῦτο δὲ ταὐτὸν τῇ ἐπιστήμῃ. ἤδη μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως εἴρηται ὡς οὐκ ἄλλως ἐπιτελεῖται ἡ γνῶσις, εἰ μὴ εἰς ταὐτὸν ἡ κατ' ἐνέργειαν ἔλθοι γνῶσις τῷ

6 Ἀριστοτέλους] 430a3 7 ἐνύλοις] Aristot. 430a6 10 Ἀριστοτέλους] cf. 430a10, 430a3 24 Ἀριστοτέλης] 430a3

3 αὐτοῦ] αὐτὴν BHPb ὡς (ante αὐτός) om L^1 4 fort. ἐντελεχείᾳ 5 τελειούμενον HMPb ἑαυτῶν L^1 7 ἄυλα] τὰ ἄυλα bw 8 ἐπιαρθροῖ Hbw: ἐπιορθροῖ MP 10 τά] τὸ bw 11 ὁποῖα Pbw 13 οὐκ] ἢ HMP: μὴ bw αὑτῷ w: αὐτῷ codd. b 23 νοοῦνται L^1 26 θεωριτικὴ BLV: θεωριστικὴ Mbw 33 αἰτιῶδες w: αἰῶδες codd. b 34 τῆς ἐπιστήμης b 35 ταυτὴν (sic) Mb

κατ' ἐνέργειαν γνωστῷ· ὥστε καὶ ἡ κατ' ἐνέργειαν ἐπιστήμη ἡ αὐτὴ τῷ κατ' ἐνέργειαν ἐπιστητῷ· ἀλλ' ἡ διαφορὰ ὅτι μὴ ἔξωθεν ἥκει μηδὲ ἔξω κεῖται τὸ προηγουμένως γνωστὸν ὡς ἐπὶ τῆς αἰσθήσεως. εἰ δ' οὖν ἡ ἐπιστήμη καὶ τὸ ἐπιστητὸν ταὐτόν, μειζόνως δὴ τὸ νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον ἥνωται. Διὸ καὶ εἰκότως ἐν μέσῳ ὡς ζητήσεως καὶ σκέψεως ἄξιον ἐπε- 20 σημήνατο, τί δήποτε μὴ ἀεὶ νοοῦμεν, εἴ γε ἐν ἡμῖν καὶ τὸ νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον; ταὐτὰ γὰρ ἄμφω· περὶ οὗ δὴ φθάνομεν τὸν δυνατὸν ἡμῖν τρόπον ἐπισκεψάμενοι. ἐν μὲν οὖν τοῖς χωριστοῖς ταὐτόν, ὡς εἴρηται, τὸ νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον· ἐν δὲ τοῖς μετὰ ὕλης δυνάμει ἕκαστον τῶν νοητῶν ἐστι. τὰ γὰρ ἔνυλα οὐ καθ' αὑτὰ νοητά ἐστιν, οὐδὲ κατ' οὐσίαν, οὐδὲ συστοίχως τῷ νῷ. πῶς οὖν δυνάμει λέγεται; εἰ γὰρ δυνάμει, καὶ ἐνεργείᾳ ποτὲ ἔσται νοητά. ἢ ἔσται μὲν ἀλλ' οὐ συστοίχως, κατὰ δὲ τὰ ἑαυτῶν ἐν τῷ νῷ αἴτια· καὶ ἐπειδὴ τῆς αὐτῆς ἐστι τοῖς αἰτίοις ἰδιότητος, καὶ αὐτὰ λέγεται νοητά, δυνάμει δέ, ὅτι ἐξῃρημένῳ τῷ νοοῦντι, κατὰ δὲ τὴν ἐξῃρημένην αἰτίαν ἀλλ' οὐχ ἑαυτοῖς· οὐ γὰρ ἑαυτὰ νοεῖ. διὸ καὶ ἐπάγει, ὥστε ἐκείνοις μὲν οὐχ ὑπάρχει ὁ νοῦς, τοῖς ἐνύλοις λέγων, διότι μὴ ἑαυτοῖς ἐστι νοητά, ἐπειδὴ ταῦτα μὲν ἔνυλα, ἄυλος δὲ ὁ νοῦς· ἄνευ γὰρ ὕλης, φησί, δύναμις ὁ νοῦς τῶν τοιούτων. ὧν τὸ μὲν ἄνευ ὕλης τὸ ἄυλον δηλοῖ τοῦ νοῦ· δύναμις δὲ ὁ νοῦς τῶν ἐνύλων ἢ ὡς αἰτία τῶν ἐνεργειῶν (οὕτω γὰρ ὁ Πλούταρχος) ἢ ὡς μὴ συστοίχως ἀλλὰ κρειττόνως αὐτὰ θεωρῶν, διότι ἀπὸ αἰτίας· ἢ ὁ δυνάμει νοῦς δύναμις καὶ τῶν τοιούτων, ὡς καὶ ταῦτα κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κρείττονος τελείωσιν νοῶν: τοῖς μὲν οὖν ἐνύλοις οὐχ ὑπάρχει ὁ νοῦς, ἐκείνῳ δὲ τὸ νοητὸν ὑπάρξει. τοῦτο δὲ διαρθρῶν ὁ Θεόφραστος ἐπάγει· ἀλλ' ὅταν γένηται καὶ νοηθῇ δηλονότι ταῦτα ἕξει, τὰ δὲ νοητὰ ἀεί, εἴπερ ἡ ἐπιστήμη ἡ θεωρητικὴ ταὐτὸ τοῖς πράγμασιν, αὕτη δὲ ἡ κατ' ἐνέργειαν δηλονότι· κυριωτάτη γάρ. τῷ νῷ, φησί, τὰ μὲν νοητά, τουτέστι τὰ ἄυλα, ἀεὶ ὑπάρχει, ἐπειδὴ κατ' οὐσίαν αὐτοῖς σύνεστι καὶ ἔστιν ὅπερ τὰ νοητά· τὰ δὲ ἔνυλα, ὅταν νοηθῇ, καὶ αὐτὰ τῷ νῷ ὑπάρξει, οὐχ ὡς συστοίχως αὐτῷ νοηθησόμενα· οὐδέποτε γὰρ τὰ ἔνυλα τῷ νῷ ἀύλῳ ὄντι· ἀλλ' ὅταν ὁ νοῦς τὰ ἐν αὐτῷ μὴ ὡς αὐτὰ μόνον ἀλλὰ καὶ ὡς αἴτια τῶν ἐνύλων γινώσκῃ, τότε καὶ τῷ νῷ ὑπάρξει τὰ ἔνυλα κατὰ τὴν αἰτίαν. ταῦτα δὴ περὶ μὲν τοῦ ἐνεργείᾳ οὐκ ἂν φαίην εἰρῆσθαι νοῦ (οὐ γὰρ δύναμις ἐκεῖνος) οὐδὲ τὸ ὅταν γένηται.

---

6 τί δήποτε] cf. Aristot. 430a5 9 Aristot. 430a6 16 cf. Aristot. 430a7—9

---

4 δὴ scripsi: δὲ vulg. 5 ἄξιον scripsi: ἀξίῳ vulg. 6 ἐπισημήνατο L[1]Q 7 ταῦτα Mb οὗ δὴ scripsi: οὗ δὲ codd.: τοῦδε bw fort. φθάνωμεν 9 τὸ νοοῦν] τὸν νοῦν L[1] τοῖς] τῆς L[1] 13 ἑαυτῶν] ἑ τῶν (sic) H: ἑτῶν MPb: om. w νῷ om. b 17 νοητὰ Lw: τὰ νοητὰ b cet 19 ἄνυλον bw 28 τὰ om. L[1] (correxit scriba inter scribendum) 34 add. in fine compendium vocis ζήτει codd.

II

SOLUTIONUM AD CHOSROEM

VERSIO LATINA

SIGLA

C	=	codex Cottonianus
G	=	codex Parisinus
G^1	=	pristina scriptura codicis *G*
G^2	=	correcta scriptura codicis *G*
H	=	codex Harleianus
M	=	codex Mantuanus
( )	=	lacuna in *G*, folio perforato
*	=	spatium litterae erasae

PRISCIANI PHILOSOPHI SOLVTIONES EORVM DE QVIBVS DVBITAVIT CHOSROES PERSARVM REX.

553 ed. Duebner.

PROOEMIUM

Cum sint multae et uariae in quaestione propositiones, et unumquodque capitulum differentes habeat interrogationum occasiones, necessarium est per singula separantes similiter quaestionibus apte adunare solutiones, et eisdem diligentes ac ualidas approbationes quantum possibile est adhibere ueterum excerptas libris; breui quidem et connexo sermone utentes, ita ut neque copia longa perturbet, neque quid praetermittat secundum nostram uirtutem et hoc praesenti usui decorum disputari indigentium: propter hoc etiam corrigere quae scripta sunt uolentibus, aut eorum quasi recte et bene habentem recipere conceptionem, facile fiat accipere ex qualibus haec constituta sunt libris, recordari et ipsos ubi ueteres cognouimus. ex Platonico enim Timaeo Phaedoneque et Phaedro et Politia et aliis conuenientibus disputationibus assumpta atque confecta sunt, et actionibus Aristotelis de Physica et de Caeli ge-

---

Tit. Prisciani—rex *G*: Incipit liber prisciani de hiis in quibus dubitauit Chosdroe rex persarum. Alibi est titulus sic: Solutiones philosophi eorum de quibus dubitauit Co. r. p. *H* 7 separantes] separa- G^2 *in ras.* 8 deligentes *G* 9 adhibere G^2 *in ras.* excerptas G^2 *in ras.* 11 perturbet] -et G^2 *in ras.* praetermutat G^1: *fort. legend.* praetermittatur, *i. e. graece* παραλείπηται 12 indigentium G^2 *in litura* 13 eorum G^2 *in litura* *graece fort.* ἢ αὐτῶν ὥσπερ ὀρθῶς καὶ εὖ ἔχουσαν ἐπιδέξασθαι τὴν κατάληψιν recipi G^2HM *ante* facile *add.* ut *Duebner* [*graece fort. fuit* ῥᾷον ἂν γένοιτο δέξασθαι ἐξ ὁποίων ταῦτα συνέστηκε βιβλίων τῷ μνημονεῦσαι καὶ αὐτοὺς ὅπου τοὺς ἀρχαίους ἐγνωρίσαμεν] 16 faedoneque et faedro *G* 18 *in graecis* περὶ οὐρανοῦ, περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς *alterum* περὶ *aut excidisse aut loco demotum fuisse patet*

neratione et corruptione et Μετεωρων; similiter quoque et ex his 553 quae sunt de Somno et somniis, et ex his quae quasi in dialogis scripta sunt de Philosophia et de Mundis. Theophrastus item plurimas occasiones sermone dignas praestetit his quae quaesita sunt ex Naturali historia et Naturali auditu, et ex his quae dicit de Somno et somniis, Morsibusque simul nociuis, et de Ventis, et de Modis et moribus et habitationibus; Hippocrates quoque ad hoc perueniens de Aere, locis, aquis. usi quoque sumus utilibus quae sunt ex Strabonis Geographia; Lauini quoque ex Gaii scholis exemplaribus Platonicorum dogmatum; adhuc etiam ex commento Gemini Posidonii de Μετεωρων; et Ptolomaei Geographia de klimatibus, et si quid utile nobis ex Astronomicis apparuit; Marcianique Periegesi, et Μετεωρων Arriani; Didymoque de Aristotele et ipsius scriptore dogmatum, et Dorothei Naturalium Aristotelis commento. aestimatus est autem et Theodotus nobis oportunas occasiones largiri ex Collectione Ammonii scholarum, et Porphyrius ex Com- 554 mixtis quaestionibus, Iamblichusque de Anima scribens, et Alexander et Themistius qui ea quae sunt Aristotelis narrant; Plotinus quoque magnus, et Proclus in omnibus differentes singulos libros componens et maxime de Tribus sermonibus, per quos apud Platonem animae immortale ostenditur.

Prima igitur quaestio composita multiformiter, ubi haec ait:

CAP. I.

DE ANIMA ET MAXIME HVMANA.

Primum quidem: quae est animae natura, et utrum in omnibus corporibus una atque eadem est, an differt? et an formae corporum differentia omnis animantis ab animae differentia sit, an sit animae

1 *ante* corruptione *duae litt. eras. G* (in *vel, ut Duebnero visum est,* de) ΜeΤΘeωΡωΝ *G*; *cum duabus glossis, antiquiore* caelestium speculationibus, *recentiore* de celestibus 3 theofrastus *G* 4 sermone] sermo- *G*[2] *in ras.* [*fuit fort.* ratione dignas, *i. e. graece* ἀξιολόγους] 5 dicit] dt *G*: dicunt *M*: sunt *H*: dixit *Duebner* 7 ad hoc perueniens] *i. e. graece* τὸ εἰς τοῦτο ἀνῆκον τῶν περὶ ἀέρων τόπων ὑδάτων 9 Lauini] *i. e.* Ἀλβίνου (*cf. Diels, Doxograph. graec. p.* 77; *Freudenthal, Hellenist. Stud.* 3 *p.* 246) scolis *G* 11 ΜeΤΘeωΡωΝ *G* (*cf. Blass, de Gemino et Posidonio p.* 3) ptholomei *G* 12 astronomicis *G*[1]: astronomiis *G*[2]*HM* martianique *G* 13 perigesi *G* ΜeΤΘeωΡωΝ *G* *i. e. graece* Διδύμῳ τε τῷ περὶ Ἀριστοτέλους καὶ τῶν αὐτοῦ γράψαντι δογμάτων 15 estimatus *G* 16 scolarum *G* 17 questionibus G 19 differentes *HM*: deferentes *G* [*graece fuit* ὁ τὰ ἐν πᾶσι διαφέροντα μονόβιβλα συνθείς] 21 anime inmortale *G* 22 *post* ait *elutae septem vel octo literae unciales, quarum cognosci possunt* EXPI .... (*Duebner*) 25 utrum *G*[2] *in ras.*

differentia ex corporis differentia. si enim una maxime humana per 554 simile genus ab una persona informata fuisse uidetur, attamen unusquisque eorum ad alterum differentiam quandam habet, et non similiter ad se ipsos habent. oportet autem scire et animae differentiam ex quali causa sit. si enim corpus conuertit animam ac per hoc unaquaeque anima ab altera differt, ecce uidetur quia corpus dominatur animae: si uero anima conuertit corpus et formae differentia ab hac eadem causa sit, ecce manifestum quia anima dominatur corpori. at si propter mixturam utrumque conuertitur, praeclarum quia mixtura utroque melior est, et restat uidere quae sit mixtura et quomodo miscentur corpus et anima.

His propositis oportet primum quaerere de anima, an quaedam essentia et a se subsistens et non in altero esse sortita; et si hoc ostensum fuerit, utrum incorporalis est simplexque et incomposita et insolubilis, ut uniformis: his necessario connectitur et immortalem eam et incorruptibilem et perdi non posse et segregatam esse corporibus; aut contraria horum accipienda sunt in anima.

VTRVM ANIMA ESSENTIA SIT AN ACCIDENS.

Igitur indulgenter assequentes et ueterum et potentum dogmata, nulla oportebat rationis uia * ad rationalem animam essentiam incorporalem esse et incorruptibilem et separatam corpore, cui quidem naturaliter coniuncta sit: quaestionibus autem per multum aeque auditum super hoc fideles adhortantibus, oportet interim essentiam eam a se ipsa subsistentem hinc ostendere. si enim proprium essentiae a se ipsa subsistentis, dico autem indiuiduae et singularis, dum sit id ipsum et carens numero, secundum suam mobilitatem in qualitate factam receptiuam esse contrariorum: sicut corpora receptiua

---

1 ex] e G^1 enim una] eni (una) * G^2 (*hoc est, omiserat* G^1 una: *Duebnero videtur* uel *esse erasum, ipsumque* una *ex* anima (ăĭa) *factum*) 1 per simile G^2 *in ras.* (11 *fere litt. eras.: fuit* pro ......) 2 attamen] at- G^2 *in ras.* 3 deferentiam G 4 habent] habet G^1 9 preclarum G 10 restat uidere G^2 *in ras.* (16 *fere litt. eras.*) 12 propositis] prae- G^1 *secundum Duebner.* 16 perdi non posse G^2 *in ras.* (10 *fere litt. eras.*) 19 indulgenter] indulgen- G^2 *in ras.* [*graece fort. fuit* τοὺς μὲν οὖν ἐπιεικῶς ἀκολουθοῦντας τοῖς τῶν καὶ ἀρχαίων καὶ κρατίστων δόγμασιν οὐδεμιᾷ ἔδει λογισμοῦ ὁδῷ (ἐπαχθῆναι) ἐπὶ τὸ τὴν λογικὴν ψυχὴν οὐσίαν ἀσώματον εἰδέναι καὶ ἄφθαρτον καὶ χωριστὴν τοῦ σώματος ᾧπερ ἂν φυσικῶς συνεζευγμένη ᾖ. τῶν δὲ ζητήσεων τοὺς διὰ πολλῆς ἴσως ἀκοῆς περὶ τοῦτο πιστεύοντας παρατρεπουσῶν χρὴ μεταξὺ οὐσίαν αὐτὴν ὑφ' ἑαυτῆς ὑφισταμένην ἐντεῦθεν ἀποδεῖξαι 20 nulla G^2 *in ras.* (7 *fere litt. eras.*) *lacunam cum Duebnero indicavi* rationalem] -nalem G^2 *in ras. extra versum* 25 indiuiduae] -ae G^2 *in ras.* singularis] -is G^2 *in ras.* dum sit *etc.*] *graece fuit* τὸ αὐτὸ οὖσαν καὶ ἐστερημένην ἀριθμοῦ 27 receptiuam *ex* receptiuum *factum* G

albi et nigri, sanitatis et aegritudinis, contraria uicissim accipiunt; et 554
anima quoque uicissim contrariorum est receptiua, iustitiae dico et intemperantiae, prudentiaeque et imprudentiae, et simpliciter dicendum uirtutis et malitiae: ostenditur aperte anima, contrariis qualitatibus mobilis, receptiua earum subsistendo essentia quaedam a se ipsa subsistens. dum sit receptiua horum subsistendo, essentia quaedam 555
a se ipsa subsistens est et non qualitas: neque enim consisteret, si qualitas, per se ipsam, sed in essentiis; neque qualitas fieret, si receptiua qualitatum contrariarum, quae neque per se ipsam prius substetit. contrariorum igitur esse receptiuum essentiam suggerit animam: essentiae vero indiuiduae est hoc proprium, non recipere per se ipsam magis et minus. per hoc ergo breuiter et plura alia essentia quaedam a se ipsa subsistens rationalis anima manifestata est. quia uero incorporalis, ex his ostendendum.

DE EO QVOD ANIMA INCORPOREA SIT.

Anima enim a se animato animali aut apponitur aut miscetur aut concreta est. sed si quidem quasi tangens apponitur, non fortassis esset animal totum animatum; impossibile enim est corpus totum corpori toto apponi: sed animal totum animatum: non igitur apponitur anima, ac per hoc corpus non est. si autem miscetur, non iam unum erit anima, sed quiddam diuisorum et partitorum: unum autem esse oportet animam: non igitur miscetur. si uero concreta est, corpus totum per corpus totum pertransiuit: impossibile autem hoc; duo enim in eodem corpora erunt. itaque neque apponitur neque miscetur neque concreta est: et necessario neque corpus est; sed peruenit ut essentia quaedam incorporalis: proprium uero incorporalis peruenire per totum corpus.

QVOD ANIMA SEPARATA A CORPORE SIT ET AD SE IPSAM CONVERSA

Et haec quidem responsa sunt ad ostendendum incorporalem esse animam. si quis uero ex irrationali anima et aliorum animalium

5 receptiua *etc.*] *graece fort. fuit* δεκτικὴ αὐτῶν τῷ ὑφίστασθαι οὐσία τις ὑφ' ἑαυτῆς ὑφισταμένη· οὖσα δὲ δεκτικὴ τούτων τῷ ὑφίστασθαι οὐσία τις ἀφ' ἑαυτῆς ὑφισταμένη ἐστὶ καὶ οὐ ποιότης 7 consisterent G^1 12 magis G^2H: maius G^1H [*graece fuit* μὴ ἐπιδέχεσθαι τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον] 19 toti *Duebner* 24 *legendum* pertransibit 29 QVOD—CONVERSA *om.* G^1 32 *seqq.*] *graece fort.* ἐὰν δέ τις ἀπὸ τῆς ἀλόγου ψυχῆς καὶ τῆς τῶν ἀλόγων ζῴων ψυχώσεως, τουτέστιν ἐνδελεχείας, ὡς εἰώθασι καλεῖν, ἐναντιώσεις ἐπιφέρῃ περὶ αὐτοῦ, ὅτι καὶ ἡ ἐν ἐκείνοις ζωὴ δι' ὅλου ἥκει τοῦ σώματος καὶ κινεῖσθαι ποιεῖ, ἀλλ' ἐννοείτω κτέ.

animatione, id est ενδελεχιας, sicut solent uocare, oppositiones adduxerit 555 de eo quod et in illis uita per totum ueniat corpus et moueri faciat, sed intelligat differentiam separatae et non separatae animae, et quomodo irrationalis non substeterit sine corpore, neque tamen operabitur per se ipsam, infert autem quandam corpori speciem siue spiritum connaturalem ad prouidentiam sui corporis ministrantem siue calorem naturalem, ut quidam nominant, et ad motum corporis et ad nutrimentum et ad mobilitatem subministrantem sibi. rationalem uero separatam esse dicimus: quod quidem si demonstratum fuerit, inde incorporalis essentiae manifestabitur, illo prius sumpto a nobis, quia si habet sine corpore operationem anima, omnino ibi et essentiam habebit separatam. si ergo proprium animae rationalis uirtus, per quam et irrationali dominabitur et principatur uitae: proprium autem eius diligens eorum quae sunt scientia, quod quidem est diuinorum et intelligibilium; per utrumque enim philosophi digni sunt et circa contemplationem et circa actum: philosophari autem nihil aliud quam et uitam mundam habere et incontaminatam materia et scientiam eorum quae uere sunt non errantem; scire autem ea quae sunt nescientes prius semet ipsos impossibile; necessarium autem est cognoscentes se ipsos naturam incorporalem habere familiariter ad id quod cognoscendum est habentem; nullum enim corporum se ipsum cognoscere consueuit neque omnino conuerti ad se ipsum; omnis autem cognoscentis est conuerti ad cognoscibile, et propterea se ipsum cognoscentis ad se ipsum cognitiuam operationem habere conuersam: clarum sic necessario separatam essentiam habere ab his quae appetimus purgando: quomodo enim purgatiuam uirtutem haberet unquam anima corporalium passionum, si in corpore essentiam haberet positam? nulla enim purgatio corruptionem uellet purgato accedere, dum sit ablatio eorum quae contra naturam sunt alienorum. si ergo phi- 556 losophans soluitur corporalibus uinculus anima, clarum sic et corpore secundum naturam alienari. inseparabile enim materia impossibile impassibile fieri ad materiam, nullo eorum quae sunt operationem habente meliorem propria essentia. ex his autem ambobus clarum quia philosophari et incorporales nos esse manifestat et materia segregatos, per cognoscibilem quidem speciem incorporales, per uero secun-

---

1 eNΔeΛeXIaC *G: in marg. glossa* perfecta aetas adduxerit] -xerit G^2 *in ras.* (3 *fere litt. eras.*) 4 substeterit] -teterit G^2 *in ras.* tamen *extra versum G: om. HM* 5 corporis G^1H 6 *fort.* corpori 7 nominant] -ominant G^2 *in litura vel lacuna* 8 ad mobilitatem subministrantem sibi] *graece* πρὸς μεταβολὴν ὑπουργοῦσαν αὐτῷ 13 principatus G^1 16 actuum G^1 18 non errantem] *i. e.* ἀπλανῆ 22 consueuit G^2 *in ras.* (11 *fere litt. eras.*) 26 purgando] -ndo G^2 *in ras.* (2 *fere litt. eras.*): *graece fuit* τῷ ἀπὸ τῶν ἐπιθυμητῶν καθαίρεσθαι 28 accedere G^2 *in ras.* 32 ad materiam] a materia G^1 35 cognoscibilem] -oscibilem G^2 *in ras.*

dum uirtutem uitale materia separatos; per utraque autem animam 556
uiuentem incorporalem uitam et corporibus separatam. sic ergo col- 20
ligendum: philosophans anima et se ipsam cognoscit et quae sunt
ante se separata corporibus: omne se ipsum cognoscens et corporibus
separata, per se ipsum quidem cognoscere incorporale est, per uero
separata corporibus est separatum: igitur philosophans anima et incor-
poralis est et separata corporibus, et consequenter neque soluitur
neque cum corporibus perit. quoniam itaque omne quod separata 1
cognoscit et se, id ipsum est et conversum: igitur in se ipsum om-
nino est separatum. non enim potest cum corpore eandem habere
operationem, dum non sit omnino ad se ipsum conversum. sic ergo
apertum: rationalis anima separata est ut ad se ipsam conuersa. et
per alia quoque plura ostenditur segregatas operationes corpore habere
animam, aliisque per somnum apparentibus et super futuro et omnino 10
aliis, et quia corpore uigilante illuminationes ei fiunt diuinarum ope-
rationum quasi familiariter habenti ad eas, et prophetiae futurorum
nihil sensus uel corporalium indigentes phantasmatum sed propriam
quandam et separatam omnino corpore operationem animae inde pro-
cedentis. si autem et essentia et intellectualibus operationibus sepa-
rata corpore anima, huic quoque omnino consequens est incompositum
et simplex et uniforme, eo quod corporum quidem compositio ex ma- 20
teria et forma, id est elementorum conformationis contemperantia, in-
corporalis uero substantia his superponitur et dum sit per se ipsam
uniformis et non mixta per essentiam aliis, pulchre incorruptibilis est.
si enim omne compositum solubile, quod autem solubile et corrupti-
bile, relinquitur animam incompositam existentem neque solubilem
esse neque corruptibilem, sed incorruptibilem ut simplicem: ex hac
autem necessitate rationis et immortalem. et id ipsum differentibus 30
quidem ostensum est ab his qui in haec sollicitui erant instrumentis.

---

25 cf. Plato Phaed. 78 C

---

4 *graece fuit* πᾶν τὸ ἑαυτὸ νοοῦν καὶ τὰ σωμάτων χωριστὰ κατὰ μὲν τὸ ἑαυτὸ νοεῖν ἀσώματόν ἐστι, κατὰ δὲ τὸ τὰ χωριστὰ σωμάτων ἐστὶ χωριστόν 8 *graece fuit* ἐπειδὴ οὖν πᾶν τὸ τὰ χωριστὰ νοοῦν καὶ ἑαυτό τὸ αὐτό ἐστι καὶ εἰς ἑαυτὸ ἐπιστρέφον, τὸ εἰς ἑαυτὸ ἄρα ἐπιστρέφον παντελῶς ἐστι χωριστόν 10 eandem G^2 *in ras.* 13 habere animam] -re animam G^2 *in ras.* 14 aliisque *in litura* G (3 *litt. elutae*): *graece fort. fuit* ἄλλων τε καθ' ὕπνον φαινομένων καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος καὶ ὅλως ἀδήλων 17 fantasmatum G 18 *nescio an graece fuerit* ἀλλ' οἰκείαν τινὰ καὶ χωριστὴν σώματος ἐνέργειαν τῆς ψυχῆς αὐτόθεν προϊείσης 19 essentia] ex essentia G^1 22 elimentorum G (*et sic passim*) 23 et *om.* G^1 24 incorruptibilis] -bi- G^2 *in ras.* 25 solubile, quod autem *om.* G *in textu* 27 ut G: et *HM* 28 *punctum post* immortalem *addidi* et id ipsum G^2 *in ras.*: *graece fort. fuit* καὶ τὸ αὐτὸ δὲ διαφόροις μὲν δέδεικται ὑπὸ τῶν εἰς ταῦτα ἀσχοληθέντων κατασκευαῖς. τρεῖς δ' εἰσὶν οἱ μάλιστα συνημμένοι λόγοι τῆς κατὰ ψυχὴν ἀθανασίας καὶ ἀφθαρσίας

Titulus deest. 556

Tres autem sunt maxime connexae rationes secundum animam immortalitatis et incorruptionis. et prima quidem quae ab operatione adquiritur animae habens sic: anima cuicumque adest corpori, uitam semper ei infert; omne autem uitam semper inferens non contrarium receperit uitae; etenim si semper eam infert, semper eam habet secundum essentiam et naturaliter; nullum autem eorum quae sunt quidem ab eo quod uere est potest accipere corruptiuum secundum essentiam et connaturaliter sibi unum existentis; contrarium uero omnino contrarii corruptiuum est: anima igitur contrarium eius quam semper infert uitae nunqnam receperit. contrarium autem uitae mors: non ergo recipit anima mortem; ac per hoc immortalis. addidit autem quidam quondam sapientum, magnus inquam Plotinus, et quod eo maius: si igitur neque ipsam quam infert uitam anima potest iterum recipere, multo magis contrarium uitae, ipsam mortem. habens enim eius causam connaturalem nihil indiget uitae quam corpori dat, 557 dum sit umbra eius quam in se ipsa secundum essentiam habet uitae. etenim omnino nihil causalium indigens est causatiui, meliores habens semper uirtutes his quas causatiuo largitur: quoniam et ignis non iterum receperit caliditatem quam a se calefactis infert (connaturale enim habet), ac per hoc multo magis neque frigiditatem quae est contraria et gravitate etiam connaturali caliditati: et omnino omne quod semper infert qualemcumque speciem neque quod infert receperit neque contrarium illius.

Secunda uero ratio: annon oportet tale proloquium prius accipere? omne quod sua malitia non corruperit, hoc ab alterius cuiusdam corrumpi impossibile est. non enim, ubi proprium bonum est, ipsum corruperit unumquodque: nam quod a continente est, ipsum salutare est, neque medium ambobus, quod quidem est neque bonum neque malum. relinquitur dicere sic: solummodo uniuscuiusque corruptiuum uniuscuiusque malum. et hoc autem accipiendum sic: animae malitia maior est morte corporis; malitiae autem animae sunt indisciplinatio, intemperantia, iniustitia, timor, et quodcumque

4 cf. Plato Phaed. 105D 26 cf. Plato Rep. X. 608E

1 *deest titulus spatio vacante G*: Que sint maxime connexe tres rationes secundum animam *HM* 4 cuicunque G^2 (*et sic passim* -mq- G^1; -nq- G^2 *usque ad p.* 77.16) 8 uere G^2 *in ras.* *graece fort. fuit* οὐδὲν δὲ τῶν ὄντων γε ἀπὸ τοῦ ὄντως ὄντος δύναται δέχεσθαι τὸ φθαρτικὸν τοῦ κατ' οὐσίαν καὶ συμφυῶς αὐτῷ ἐνυπάρχοντος 11 *ante* numquam *duae litt. eras. G* 12 DE PLOTINO *add. marg. G* 20 calefactis] factis G^1 24 *post* illius *rasura* (8 *fere litt. eras.*) *G*

tale; anima uero has habens malitias non corrumpitur ab eis, neque eius macerant uitam, quod quidem est in corporibus corruptibilibus: sed irrationale quidem magis in eis uiuit et tenetur; rationale uero uiuit quidem similiter in se, quae autem sunt propter indisciplinationem minus cognoscit. itaque qui omnem habent qualemcumque malitiam, non infirmantur, sed magis quasi a se ipsis infirmati et ad actiones commoti sunt magis contrariorum. non igitur animae malitiae corrumpunt eam. omne autem quod non corrumpitur a sua malitia, incorruptibile est. igitur anima incorruptibilis est.

Tertia autem ex causali circumfulsam approbationem habet. quod enim a se ipso mouetur, causale immortalitatis ostenditur animabus secundum essentiam in eis existens et quasi factiuum immortalitatis causale. quia uero a se mouetur anima ostendendum sic: anima et uita est quasi aliis eam tradens, et per totam se ipsam uiuit, quippe in se ipsam operans et ad se conuersa. quod enim aliis uitam praestat, illud prius per se ipsum uiuit et secundum quod est uita mouet (omnis enim hoc uitae proprium, quoquo modo mouere) secundum uero quod uiuit mouetur. omne enim participans uitae eo uiuere mouetur. ex utrisque ergo factum est anima mouens et motum, et ut totum ambo. per totam igitur se ipsam et uiuens est et uita. eandem enim essentiam habens et operationem totum est operatio prius in se ipsam operans; et tota in totam se ipsam intrans, dum sit ipsum quod per se mouetur et operans — et est sic simul utrumque operatio una; operatur enim in se ipsam et causa aliis est motus — se ipsam primo mouet: separato enim causalia primum suimet sunt causa, et sic causatiuorum. anima igitur uitalem habens motum simul mouet essendo uita et simul mouetur uiuendo. quod uero mouet se et mouetur a se ipso, pure est a se ipso motum: quod quidem in solis est incorporalibus et separatis essentiis, quale est anima; ipsa enim est ut uere quod a se mouetur. dat uero participanti corpori phantasiam per se motae uitae, ac per hoc animae nota figuratiua et ueluti quaedam diffinitio, ipsa per se motio, quippe per se subsistens et per se cognoscens. dicendum ergo in breui collec-

11 Plato Phaedr. 245C

6 non infirmantur] non i- G^2 *in ras.* (6 *fere litt. eras.*) infirm**ati *G*: firmati *coni. Duebner* [*graece fort.* οἱ πᾶσαν ἔχοντες οἱανδήποτε κακίαν οὐκ ἀσθενοῦσιν ἀλλὰ μᾶλλον οἷον ὑφ' ἑαυτῶν ἐρρωμένοι καὶ πρὸς πράξεις συγκινητοί εἰσι μᾶλλον τῶν ἐναντίων: *cf. Plato l. c.* 610E] 10 circumfulsam] *quid graece fuerit non dispicio* 15 quippe G^2 *in ras.* 17 *graece* καὶ καθὸ ζωὴ μὲν κινεῖ — καθὸ ζῶν δὲ κινεῖται 18 uita G^1: *graece fuit* πᾶν γὰρ τὸ μετέχον ζωῆς τῷ ζῆν κινεῖται 26 *graece* ἡ ψυχὴ ἄρα ζωτικὴν ἔχουσα κίνησιν ἅμα μὲν κινεῖ τῷ ζωὴ εἶναι ἅμα δὲ κινεῖται τῷ ζῆν 30 ut uere] *i. e.* ὡς ἀληθῶς. *Duebner* 32 quippe per G^2 *in rasura angustiore*

tiue: omne animae participans uiuens est; omne uiuens proprium 557
motum participat: omne igitur animae participans proprium motum
participat. sed quoniam animae ratio est praestare propriam mo- 30
tionem quibus assit; omne autem quod quandam formam efficit ipsum
primo est quod participantibus infert: anima igitur primo est quod
per se ipsum mouetur. hoc autem dicimus de sola rationali: irra-
tionalis enim, quasi phantasiam propriae motionis habens, cum alio
et non per semet ipsam est a se mota. si enim esset per se ipsam
a se mota nihil in mouendum se ipsam indigens corporis, haberet 40
separatam corporibus essentiam, sicut habet operationem separatam.
omne enim quod sine corpore operatur, et corpore est separatum, ut 558
non quod est inseparatum habeat meliorem operationem essentia.
non igitur per se ipsam irrationalis, sed cum corpore est a se mota:
et ex eo ergo quod mouet se ipsam rationalis anima et mouetur in
se ipsam, a se mota approbata est; et nota figuratiua sit et ueluti
quaedam diffinitio ipsius est, per se mota subsistentia. mouetur au- 50
tem et mouet et intelligens et tractans et aestimans. etenim motus
a se motus nullus passiuorum est motuum: illi enim eorum quae ab
alio mouentur sunt; hic uero subsistentiae incorporalis. mouetur qui-
dem et in motus corporales rationalis anima non corporaliter, sed et
eos per se mutabiliter, utpote in generationem et corruptionem, aug-
mentum et minorationem, et mutationem et eam quae secundum
locum est transmotationem: fieri enim uidetur ab eo quod non est, 60
quod quidem est sensibilium, in id quod est prolata per meliorum
et intelligibilium notitiam et susceptionem. uidetur quoque corrup-
tionem participare ab eo quod est in id quod non est translata: me-
liorum enim notitiam perdit infirmata, et corporalibus criminibus
data uidetur participare per hoc corruptionem. atqui et bono et
pulcro et sapienti dicimus augeri animae oculum conversum; malo
uero et turpi et contrariis corrumpi. et mutationibus subsistit, per 70
malitiam et uirtutem qualitatibus transmutata, locales etiam motus.
nunc quidem enim in terra corpori cum sit connaturalis alligatur; ab
eo uero alienata ad ordinatos ei locos redit. sic igitur facit et cor-
porales motus a se ipsa motata. sequitur autem propriae rationis
motionem et perfectum esse et per se sufficiens, quasi suimet solius
indigens, non autem alterius, ad motum.

---

7 proprie *G* 9 in mouendum se ipsam] *graece* εἰς τὸ κινεῖν ἑαυτήν 18 mo*tuum *G* 21 *ante* eos *duae litt. eras. G* 23 *graece fort.* γίνεσθαι γὰρ δοκεῖ ἀπὸ τοῦ μὴ ὄντος, τουτέστι τῶν αἰσθητῶν, εἰς τὸ ὂν προφερομένη διὰ τὴν τῶν κρειττόνων καὶ νοητῶν γνῶσιν καὶ ὑποδοχήν 25 corruptionem *Duebner*: corruptionum *GHM* 36 *vacat spatium unius versus G*

Titulus deest. 558

His igitur rationibus ostendentibus animam essentiam incorpora- 80
lem esse et simplicem, nullam quis recipiat differentiam in existen-
tibus animabus in corporibus. qualis enim fieret alteritas simplicis
et secundum essentiam qualitate carentis? animarum igitur ut per se
ipsas motarum secundum essentiam indiuerse habentium ad se inuicem
pulcre differentia in qualitatibus erit: ea quidem ex uirtute, ea uero
ex malitia cognoscitur: ac per hoc eas quidem maiores consequi dig-
nitates a deo, eas uero malitiam quae meliora sunt prohibendi. formae 90
quidem corporum differentiam habent non a rationali anima, sed ex
parentibus et ex locorum et aerum inaequalitate: quod quidem et in
aliis animalibus et omnino his quae sunt in generatione et corru-
ptione manifestatur ualere, quasi compositione corporum ad exteriores
uel etiam connaturales causas uariata. neque igitur anima conuertit
corpus ad differentes formas, neque ab ipso conuertitur, dum sit omni
conuersione superior propter propriam simplicitatem. etenim in om- 1
nibus animalibus forma quidem uniuscuiusque eadem est naturae,
sicut hominis et equi et leonis et aliorum, et non excesserit unquam
et uniformitate et connaturalitate; qualitates uero conuertunt per
singula eas quae sunt in parte differentias, ex quibus recipiuntur,
sicut homines inter se inuicem differunt et aliorum unumquodque
animantium et inanimantium, ita ut et compositorum mixtura causa 10
quodammodo sit diuersae corporum qualitatis.

Titulus deest.

Hinc inferre oportet et quod residuum est quaestionis: quomodo 559
anima cum corpore est et per qualem speciem adunationis siue mix-
turam siue compositionem seu etiam aliam quandam connaturalitatis
formam. uidemus enim omnem essentiam acceptam in unius cuius-

7 *oratio mutila videtur: graece fort. fuit* ⟨εἰ⟩ ἡ μὲν ἐξ ἀρετῆς ἡ δ' ἐκ κακίας γνωρίζεται. καὶ διὰ τοῦτο τὰς μὲν μείζονα λαγχάνειν ἀξιώματα παρὰ θεοῦ τὰς δὲ .... κακίαν τοῦ τὰ κρείττονα κωλύειν   *post* quidem *duae litt. eras. G*   ex uirtute] ex *add.* G^2 *extra versum* 9 deo] dō *G*   17 est *om.* G^1 naturae] *i. e.* φύσει   18 *graece fort.* καὶ οὐκ ἂν ἐκσταίη ποτὲ τῆς μονοειδείας καὶ συμφυΐας: *cetera intemptata relinquo (Duebnero videtur* in *ante* eas quae sunt *excidisse, et* ex quibus recipiuntur ἐξ ὧν καταλαμβάνονται *graece fuisse)*   24 *deest tit. spatio vacante G*: Quomodo anima cum corpore unitur et per qualem speciem adunacionis *H*: Quomodo anima cum corpore sit et per qualem speciem *M*   26 siue] siue * *G*: siue per *H*   28 *fuit fortasse graece* ὁρῶμεν γὰρ πᾶσαν οὐσίαν ἀνειλημμένην εἰς τὴν ἑνὸς ἑκάστου ὑπόστασιν, ζῴου τυχὸν ἢ σώματος, εἰ πρότερον ἄλλοθεν μεταβληθεῖσα καὶ φθαρεῖσα οὕτω δὴ ἐφαρμόζεται εἰς τὴν τοῦ ἑνὸς ὑπόστασιν

dam substantiam, animalis fortassis aut corporis, si prius ab alio 559 transmotata et corrupta, sic committitur in unius substantiam. non enim inest intellegere et simul saluatam incorruptam et ad substantiam alicuius unius commissam. si enim corrupta sint unita, unam perficiunt substantiam: si uero saluari possunt, etsi fortassis nos lateat, non uidetur connaturaliter in unam substantiam uniri sicut mixtum ex uino et aqua, siquidem olearis spongea repellit puram ex mixtura aquam, et papyrus similiter. per hoc coaptari aestimandum sibi inuicem, sed non uniri naturaliter. tale igitur mirabile in anima, quomodo id ipsum et miscetur alteri, sicut ea quae sunt concorrupta, et manet sui saluans essentiam, sicut ea quae sunt apposita. natura enim ista incorporalium: etenim eorum quae sunt immaterialia mixtura non efficitur cum corruptione, sed improhibite per omnia implent se habentia oportune recipiendo, et per totum perueniunt sicut incorrupta sibi inuicem, et manent incommixta et inconcorrupta. incorporalis enim essentia et sui est unifica in impertibilitatem et cuicumque proximauerit corpori ad contemperationem, ex qua et particulae corporis sibi inuicem uniuntur. manet ergo inconfuse unita; ac per hoc impertibilis quidem natura, partita uero connaturalitate quae est ad corpus. in his enim quae illuminant, utpote lucerna posita, solummodo lux aera quodam modo afficit, ipse uero ignis in candelabro tenetur: in essentiali autem incorporali uita animatum quidem corpus fit illuminatum ab ea, ueruntamen non miscetur in unum, sicut ignis, sed est ubique corporis, non ut aliud in alio per appositionem coaptatum, sed inconfuse unitur et per totum diffusa est, manens quidem perfectissime incorruptibilis ut incorporalis. si uero in corporibus non recipiunt talem unitatem fieri mixtorum, sed id ipsum ostendunt existentem mixturam, non est impossibile; sed, quia incorporalis, anima impassibilis est malis intrantibus obaudiendo corporibus in mixturis. incorporales enim essentiae corporibus uniuntur et manent inconfusae, unumque cum alio factae et per se ipsas unum saluatae; et tamen conuertunt illa in quibuscumque fiunt in operationem quae secundum eas est: sicut sol in lucem aera conuertit et ignis proxima calificat;

---

1 fortasis G^2 *in ras.* ab alio] ab *ex* al *factum*; alio *in ras.* G^2 (aliunde *Duebner*) 2 transmotata G^1: transmotatam G^2HM corrupta G^1: corruptam G^2HM in unius *Duebner*: * * unius *G* substantiam *Duebner:* substantiae (-e *in ras.*) *G* 8 papirus *GHM* 10 *i. e. graece* πῶς τὸ αὐτὸ καὶ μίγνυται ἑτέρῳ, καθάπερ τὰ σύμφθαρτα, καὶ μένει τὴν ἑαυτοῦ σῷζον οὐσίαν, καθάπερ τὰ παρακείμενα 14 habentia oportune recipiendo] *graece fort.* τὰ ἐπιτηδείως ἔχοντα ἐπιδέχεσθαι 15 inconcorrupta *G*: incorrupta *HM* 16 unifica *G*: uiuifica *HM* 18 inconfusae G^1M ac per hoc *etc.*] *graece* καὶ διὰ τοῦτο ἀμέριστος μὲν φύσει, μεριζομένη δὲ τῇ πρὸς τὸ σῶμα συμφυΐᾳ 25 defusa *GH* 29 inpassibilis *G* obaudiendo] ad obaudiendum G^1 30 inconfuse G^1 31 unumque *etc.*] *graece fort.* ἕν τε μετὰ θατέρου γινόμεναι καὶ τὸ καθ᾽ ἑαυτὰς ἓν σῳζόμεναι

lux uero unitur quidem aeri, sicut ea quae sunt concorrupta, et in- 559
confusa manet ad eum. propterea et incorporalium operatio essentia-
tur et roboratur in se ipsa implens facile ad totum quae se oportune
recipiunt. neque enim, sicut flamma accenditur θρυαλλίδε, ita et anima 70
corpore, sed unitur quidem ut alligata flamma, absoluta uero est ut
numerus numero appositus, et neque sicut tacta additur; caret enim
magnitudine; neque ut in sacco concluditur; plus enim quam men-
sura: sed quaedam ineffabilis est unitas eo qui secundum sensum est
sermone et phantasia; recipitur uero secundum solam intellegentiam.
huius enim uniuersitatis factor, qui etiam intellectuales substituit es- 80
sentias, id est natura eorum quae sunt ex eo occasiones accipit, creat
etiam animam per unumquodque corpus et eam uniuit ei ad illumi-
nandum et uitam. quia enim unitur, compassibilitas declarat: quia 560
uero non concorrumpitur, ostendit segregatio facta per somnos. redit
enim pulcre in se ipsam anima et solum ueluti per uaporem extenuatur
corpus uitaliter, sicut in cinere flamma occulta. incorporalia igitur
et corporibus et per eandam αναλογιαm incorporalibus aliis unita et 90
commisceri possunt et segregari. ac per hoc mixtura corporaliter non
facta, sed secundum compassionem et similitudinem, ad illud inclinat.
inclinatio enim aestimatur mixtura, sicut etiam inconsuta distantia,
non tamen essentiae corruptio. per hoc igitur anima corpori miscetur
saluans sui essentiam et operationem incorruptibilem.

CAP. II.

Titulus deest.

Secundum interrogatorum capitulorum de somno et eius natura; 1
et si secundum unam an secundum duplicem accidit animam; et utrum

1 concorrupta *G*: corrupta *HM* et inconfusa] δέ *hic reddi debebat* sed inconfusa. *Duebner* 2 essentiatur] -tur G^2 *in ras.* 3 quae] -ae G^2 *in ras* 4 recipiunt] -unt G^2 *in ras.* (*una lit. eras.*) ΘΡΥΑΛΛΙΔΕ G^2 *in ras. H*: ΘΡΥΑΛΛΙϹ *M*: *glossa in marg G*: ΘΡΥΑΛΛΙϹ est stuppei candelabri ardens summitas 5 alligata flamma] *graece fort.* ἀνημμένη φλόξ 6 sicut *scripsi*: sic *libri* (*graece fuit* οὐθ' ὡς τὰ ἁπτὰ προστίθεται) tacta additur G^2 *in ras.* 7 plus enim quam mensura] *graece fort.* μείζων γὰρ ἢ ⟨κατὰ⟩ μέτρον 8 *graece* τῷ κατ' αἴσθησιν λόγῳ καὶ φαντασίᾳ 9 intelligentiam G^2HM 10 *graece fort.* ὁ γὰρ τοῦδε τοῦ παντὸς ποιητής [*cf Plat. Tim.* 28c] ὁ καὶ τὰς νοερὰς ὑποστήσας οὐσίας — τουτέστιν ἡ φύσις τῶν ὄντων παρ' αὐτοῦ τὰς ἀφορμὰς λαμβάνει — γεννᾷ καὶ τὴν ψυχὴν τὴν καθ' ἕκαστον σῶμα καὶ αὐτὴν ἥνωσεν αὐτῷ πρὸς τὸ ἐλλάμπεσθαι καὶ τὴν ζωήν qui *om.* G^1 11 id est G^2 *in ras.* (3 *litt. eras.*) accipit] -t G^2 *in litura* 13 compasibilitas *G* 14 *graece fort.* ἄνεισι γὰρ [καλῶς] εἰς ἑαυτὴν ἡ ψυχή, καὶ μόνον οἷον δι' ἀτμίδος ἐκτείνεται τοῦ σώματος ζωτικῶς, ὥσπερ ἐν τέφρᾳ φλὸξ κεκρυμμένη 17 ΑΝΑΛΟΓΙΑΜ *G*: ΑΝΑΛΟΓΙΑ *H*: analogiam *M* 19 compasionem *G* 20 *graece ita fere fuisse suspicor*, ἡ μὲν γὰρ νεῦσις δηλοῦται τῇ μίξει [*cf. Simplic. in Aristot. de An. p.* 73,16 *Hayduck*], ὥσπερ καὶ τὰ ἀσύναπτα τῇ διαστάσει, οὐ μέντοι ἡ τῆς οὐσίας φθορά inconsueta G^1M: in consuta *Duebner*
24 *tit. add. H*: De somno et eius natura

calidus an frigidus est somnus. habet autem capitulum sic: et hoc 560 quoque, quid est somnus et qualis naturae? et quid dormire, quidque uigilare? quoniam enim, cum homines dormiunt, in ipsa soporationis hora uidetur in illo corpore anima per quasdam quidem partes actualis, et per quasdam silens et inactualis; et inactualitatis quidem est non sentire quid neque scire siue pedum et manuum actiones recipere; actionis uero partes sunt inspiratio et respiratio et uisiones et somnia et phantasmata uidere et digerere et corpus quietum facere: in eadam quidem hora sic apparet quasi duplicem habere animam, eo quod secundum quaedam quidem mortuo proxime sit, secundum uero quaedam uiuenti. et quomodo, si sit hoc, possibile dimidiam quidem partem animae uiuere et uigilare et agere, dimidiam uero mortalem et sopitam et inactualem? si autem animae hominum in corpore non simplices sed duplices, quomodo possibile duas animas in uno corpore esse? si enim possunt duae animae in uno corpore esse, tam praeclarum quia una ab altera segregata est et actione differunt: una quidem anima illa erit sopita et laxa et inactualis, altera uero semper uigilans et agens inspirans et respirans et digerens et corpus quiescere faciens: si uero non, praeclarum quia altera ab altera differt et natura et actu. et si actuale quidem unius animae in corpore inhabitationem ostendit, quam alterius animae aliquando quidem inactuale, aliquando uero actuale, deliberarit quis, utrum in tempore actuali in corpore erit an extra: siquidem sicut actionis tempus ostendit in corpore habitationem, sic tempus otii contrarium. cum his etiam hoc deliberandum, quia somnus calidus est aut frigidus. si enim calidus, ob quam causam sitim restringit et umiditatem auget? si uero frigidus, quare cibos in digestum ducit et corpus calificat et sudores recipit? et si somnus quidem unius cuiusdam naturae est, quare duo quaedam natura differentia a se inuicem facit? si uero duplicis naturae est, calidae et frigidae, deliberandum, quae partes 561 caliditatis et quae frigiditatis. et hoc autem oportet dicere, quare somno ex natura corpus soluente actum quendam ualidus facit. ueluti enim fortiori stomacho facto cibos habundantius digerit. hoc autem

2 dormire] dormi- G^2 *in ras.* 3 uigelare *G* (*et sic passim*) 4 quasdam] quaedam G^1 4. 5 quidem—quasdam *in marg. G* 5 quasdam] quaedam G^1 8 degerere G^2HM: degenere G^1 11 dimidiam G^1: dimediam G^2 12 dimediam *G* (*sic G passim*) 15 due *G* tam] tam * * *G*: tamen *Duebner* [*graece suspicor fuisse* οὕτως] 18 degerens *GHM* (*sic G passim*) 19 si uero non G^2 *in ras.* (5 *fere litt. eras*) 20 et si actuale *etc.*] *graece fort.* καὶ εἰ τὸ μὲν ἐνεργητικὸν τὴν τῆς μιᾶς ψυχῆς ἐν τῷ σώματι ἐνοίκησιν δηλοῖ, ὡς τὴν τῆς ἑτέρας ψυχῆς τὸ ποτὲ μὲν ἀνενέργητον ποτὲ δ' ἐνεργητικόν, ἀπορήσειεν ἄν τις κτέ. 21 quam G^2 *in ras.* 22 utrum G^2 *in ras. angustiore* 23 erit an extra] -t an extra G^2 *in ras.* (12 *fere litt. eras.*) 27 degestum *GM* 32 facit] -it G^2 *in ras.* (5 *litt. eras.*)

sic deliberandum, quia, si somnus omne corpus dissoluit, .itaque et stomachum simul dissoluit et mollificat, aut non: et si quidem soluit, quare cibos habundantius digerit; si uero non soluit, quomodo totum corpus soluit, stomachum autem non. 561

Titulus deest.

Oportet itaque nos et hic quae ueteribus sapientibus dicta sunt saepe et in multis congregare, et discernere, utrum passio est animae somnus an corporis, an communis utriusque. quod est uerum eo quod circa sensum efficitur, commune autem corporis animati sensus: et est quidem somnus in modum quendam sensus et immobilitas et uinculum. uigilia uero remissio et solutio. si itaque sensiuae partis passio est somnus; proprium autem αισθητηριον inest et commune genus per omnes sensus porrigens ipsis αισθητηριοις conuenientes uirtutes; primum autem et proprium αισθητηριον quasi spiritum materialem porrigens cor esse dicimus, ex quo principium motus et proprii sensus: manifestum quia circa ipsum utraque efficitur naturaliter passio somnique et uigiliae. non enim dixerimus somnum priuationem uigiliae esse, sicut sanitatis infirmitatem et caecitatem uisus et his similia. quae enim secundum priuationem inducta sunt, contra naturam sunt, nocentia et minorantia eorum quae secundum naturam sunt essentiam et operationem: somnus uero in salutem animalis a

---

8 Aristot. 453b11: περὶ δὲ ὕπνου καὶ ἐγρηγόρσεως σκεπτέον, τίνα τε τυγχάνει ὄντα, καὶ πότερον ἴδια τῆς ψυχῆς ἢ τοῦ σώματος ἢ κοινά 9 Id. 454b23: ὅτι μὲν οὖν ὕπνου κοινωνεῖ τὰ ζῷα πάντα φανερὸν ἐκ τούτων· τῷ γὰρ αἴσθησιν ἔχειν ὥρισται τὸ ζῷον, τῆς δ' αἰσθήσεως τρόπον τινὰ τὴν μὲν ἀκινησίαν καὶ οἷον δεσμὸν τὸν ὕπνον εἶναί φαμεν, την δὲ λύσιν καὶ τὴν ἄνεσιν ἐγρήγορσιν 15 Id. 456a4: πάντα γὰρ τὰ ἔναιμα καρδίαν ἔχει, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως καὶ τῆς αἰσθήσεως τῆς κυρίας ἐντεῦθέν ἐστιν κτέ. 16 cf. Aristot. 453b25: φανερὸν ὅτι τῷ αὐτῷ τοῦ ζῴου ἥ τε ἐγρήγορσις ὑπάρχει καὶ ὁ ὕπνος· ἀντίκεινται γάρ, καὶ φαίνεται στέρησίς τις ὁ ὕπνος τῆς ἐγρηγόρσεως. ἀεὶ γὰρ τὰ ἐναντία καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων καὶ ἐν τοῖς φυσικοῖς ἐν τῷ αὐτῷ δεκτικῷ φαίνεται γινόμενα καὶ τοῦ αὐτοῦ ὄντα πάθη, λέγω δ' οἷον ὑγίεια καὶ νόσος, καὶ κάλλος καὶ αἶσχος, καὶ ἰσχὺς καὶ ἀσθένεια, καὶ ὄψις καὶ τυφλότης, καὶ ἀκοὴ καὶ κωφότης

---

1 si *om.* G^1 desoluit (i *suprascr.*; -it *in ras.*, 4 *litt. eras.*) *G* 5 *tit. add. H*: Utrum passio est anime somnus an corporis an communis utriusque 12 aICΘHTHPION G^2 *in ras.* (15 *litt. eras.*); *glossa in marg. G*: AICΘHTHPION quasi AICΘaICeωC ΘHPION, id est sensus custodia. sunt enim speciales corporis partes in quibus ueluti propriis sedibus singuli inhabitant sensus, ut oculi auresque et id genus 13 AICΘHTHPIC G^2 *in ras. ampliore, HM* 14 et proprium *add.* G^2 *in marg.* (*fuisse uidetur in textu ubi nune* αισθητηριον *legitur a correctore illatum*) AICΘHTHPION G^2 *in ras. ampliore* 19 contra *om.* G^1 20 minora G^1 eorum quae secundum *etc.*] *i. e.* τὴν τῶν κατὰ φύσιν οὐσίαν καὶ ἐνέργειαν 21 salutem *Duebner*: salute *GHM*

natura inuentus non minus euigilatione secundum naturam est causa- 561
leque propter naturam faciendi. si autem bonum est requies omni
usitato quidem moueri, non ualenti autem continuatim et semper
motum habere, quippe si malorum non obliuisceretur, corrumperetur:
utilis itaque et necessarius in salutem somnus: igitur et naturalis. si
enim necessarium est animal esse et saluari secundum sui naturam,
cooperabitur ad salutem sibi omnino utrumque naturaliter et uicissim 90
euigilantia et somnus. ostenditur autem et aliter somnus esse naturalis cum delectatione essendo et neque nocendo aut contristando sicut priuationes habitudinum. nullum enim causale salutis naturae contra naturam, neque sic delectabiliter et utiliter sicut ea quae sunt secundum naturam. somnus itaque insensibilitas quaedam est naturalis et
communis passio animae et corporis, quoniam et communis eorum 1
proprii sensus motus. manifestum quoque et illud, posse praedictis ut conceditur particulis animae separari nutritiuum in habentibus animam corporibus, et quia hoc poterit extra esse alia sicut in surculis; eaque quae sunt sensuum et aliarum animatiuarum uirtutum quasi in corpore factarum nihil sine nutritiuo posse operari: ut hinc sit clarum quia sensibus per somnum silentibus somnus circa nutriti-
uam partem animae operatur non indigens ad hoc aistheteriorum motus. 10

Titulus deest. 562

Causa autem somni animalibus est extrinsecus intrans aesca, et intrinsecus umidorum et calidorum superhabundantia consistens ex quibusdam causis. ex tali enim aesca in receptiuis existente locis uaporatio efficitur in uenas et inde in caput emittitur. necessarium

---

2 cf. Aristot. 455 b 17: πρῶτον μὲν οὖν ἐπειδὴ λέγομεν τὴν φύσιν ἕνεκά του ποιεῖν, τοῦτο δ' ἀγαθόν τι, τὴν δ' ἀνάπαυσιν παντὶ τῷ πεφυκότι κινεῖσθαι, μὴ δυναμένῳ δ' ἀεὶ καὶ συνεχῶς κινεῖσθαι, μεθ' ἡδονῆς ἀναγκαῖον εἶναι καὶ ὠφέλιμον . . . ὥστε σωτηρίας ἕνεκα τῶν ζῴων ὑπάρχει   13 Id. 454 a 10: οὔτε τῆς ψυχῆς τὸ πάθος ἴδιον, οὔτε ἄψυχον σῶμα δυνατὸν αἰσθάνεσθαι. διωρισμένων δὲ πρότερον ἐν ἑτέροις περὶ τῶν λεγομένων μορίων τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ μὲν θρεπτικοῦ χωριζομένου τῶν ἄλλων ἐν τοῖς ἔχουσι σώμασι ζωήν, τῶν δ' ἄλλων οὐδενὸς ἄνευ τούτου, δῆλον ὡς ὅσα μὲν αὐξήσεως καὶ φθίσεως μετέχει μόνον τῶν ζώντων, ὅτι τούτοις οὐχ ὑπάρχει ὕπνος οὐδ' ἐγρήγορσις, οἷον τοῖς φυτοῖς   24 Id. 456 b 3: τῆς μὲν οὖν θύραθεν τροφῆς εἰσιούσης εἰς τοὺς δεκτικοὺς τόπους γίνεται ἡ ἀναθυμίασις εἰς τὰς φλέβας, ἐκεῖ δὲ μεταβάλλουσα ἐξαιματοῦται καὶ πορεύεται ἐπὶ τὴν ἀρχήν

---

2. 3 omni usitato] omnibusitato G^1 4 quippe – corrumperetur G^2 *in ras.* (25 *fere litt. eras.*)   9 cum delectatione *etc.*] *i. e.* τῷ μεθ' ἡδονῆς εἶναι καὶ τῷ μήτε βλάπτειν μήτε λυπεῖν ὥσπερ αἱ στερήσεις ἕξεων   15 particulis] -ticulis G^2 *in litura* (5 *fere litt. elutae*)   16 potuerit G^1 alia] -a G^2 *in ras.* (3 *litt. eras.*; *fuit fort.* aliorum)   18 nutriuiuo (with t written above) (*sic*) G 19 somnium G^1 20 aistheteriorum G^2 *in ras. ampliore*   21 *tit. add. HM*: Ubi sit animalibus causa somni   25 uaporatio G^2 *in ras.*

enim quod compellitur usque ad quoddam compelli, deinde reuerti et 562
transmitti: calidum quoque uniuscuiusque animalium ad superius con- 20
sueuit leuari, et ibi cumulatim grauatas materias ab ipso accidit
iterum reuerti et deorsum ferri et refrigerare calidum quod circa cor
est. tali autem refrigeratione facta somnus inducitur. umiditatis
enim uapores usque ad superiora implentes circa cerebrum in quod
cumulantur, quod est frigidissimum omnium quae sunt in corpore,
aggrauant caput et palpebras et dormire faciunt. cum uero fluxerint
deorsum et reuersione illud calidum in ipsum cor compulerint, tunc 30
habundantia umidae escae refrigerat calidum quod circa cor est, sicut
superposita multa ligna igni refrigerare faciunt, et tunc dormire prae-
parat. efficitur enim somnus corpulento subleuato a calore per uenas
ad caput; et dum superatur ex habundantia grauatum, iterum repel-
litur et deorsum fluendo gregatim infirmari facit naturalem cordis
calorem. digestione autem facta et somnus conquiescit: quamdiu enim
indiscretus est sanguis post aescae affectionem, somnus fit; discreto 40
uero sanguine et puriore ad superiora collocato, turbulentiore autem
partibus quae sunt deorsum insidente, resurgit animal ex aescae
grauitate absolutum. causale ergo dormiendi est a corpulento suble-
uato a connaturali calido pressura cumulata ad primum et proprium
αισθητηριον. somnus enim primi αισθητηρii defectus ad non ualendum
secundum propriam caliditatem operari, ex necessitate quidem animali
factus pro salute: saluat enim requies. sed sicut superintroducta 50

1 Aristot. 456b20: ἀναγκαῖον γὰρ τὸ ἀναθυμιώμενον μέχρι του ὠθεῖσθαι, εἶτ' ἀντιστρέφειν καὶ μεταβάλλειν καθάπερ εὔριπον. τὸ δὲ θερμὸν ἑκάστου τῶν ζῴων πρὸς τὸ ἄνω πέφυκε φέρεσθαι· ὅταν δὲ ἐν τοῖς ἄνω τόποις γένηται, ἀθρόον πάλιν ἀντιστρέφει καὶ καταφέρεται
6 cerebrum] Id. 457b29: πάντων δ' ἐστὶ τῶν ἐν τῷ σώματι ψυχρότατον ὁ ἐγκέφαλος.
8 aggrauant] Id. 456b32: ἀδυνατοῦσιν αἴρειν τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ βλέφαρα — 456b26: βαρύνει καὶ ποιεῖ νυστάζειν 10 Id. 457b17: ἔτι δὲ πολλῆς ἐμπιπτούσης τροφῆς, ἣν ἀνάγει τὸ θερμόν, ὥσπερ τὸ πῦρ ἐπιτιθεμένων τῶν ξύλων, καταψύχεται ἕως ἂν καταπεφθῇ. γίνεται γὰρ ὁ ὕπνος, ὥσπερ εἴρηται, τοῦ σωματώδους ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ θερμοῦ διὰ τῶν φλεβῶν πρὸς τὴν κεφαλήν. ὅταν δὲ μηκέτι δύνηται, ἀλλὰ τῷ πλήθει ὑπερβάλλῃ τὸ ἀναχθέν, πάλιν ἀνταπωθεῖται καὶ κάτω ῥεῖ 14 Id. 457b16: τὸ κατὰ φύσιν θερμὸν ποιεῖ ἐξαδυνατεῖν καὶ ὑποχωρεῖν 16 Id. 458a21: διὰ δὲ τὸ γίνεσθαι ἀδιακριτώτερον τὸ αἷμα μετὰ τὴν τῆς τροφῆς προσφορὰν ὁ ὕπνος γίνεται, ἕως ἂν διακριθῇ τοῦ αἵματος τὸ μὲν καθαρώτερον εἰς τὰ ἄνω, τὸ δὲ θολερώτερον εἰς τὰ κάτω. ὅταν δὲ τοῦτο συμβῇ, ἐγείρονται ἀπολυθέντα τοῦ ἐκ τῆς τροφῆς βάρους. τί μὲν οὖν τὸ αἴτιον τοῦ καθεύδειν εἴρηται, ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ σωματώδους τοῦ ἀναφερομένου ὑπὸ τοῦ συμφύτου θερμοῦ ἀντιπερίστασις ἀθρόως ἐπὶ τὸ πρῶτον αἰσθητήριον· καὶ τί ἐστιν ὁ ὕπνος, ὅτι τοῦ πρώτου αἰσθητηρίου κατάληψις πρὸς τὸ μὴ δύνασθαι ἐνεργεῖν, ἐξ ἀνάγκης μὲν γινόμενος (οὐ γὰρ ἐνδέχεται ζῷον εἶναι μὴ συμβαινόντων τῶν ἀπεργαζομένων αὐτό), ἕνεκα δὲ σωτηρίας· σώζει γὰρ ἡ ἀνάπαυσις

3 ibi *G² in ras.* (*5 litt eras.*) 10 escae *G¹*: aescae *G²* 12 enim *add. supra versum G* 14 facit] recepit facit *G¹* 20 praesura *G* 21 ΑΙϹΘΗΤΗΡΙΟΝ *G² in ras.* ΑΙϹΘΗΤΗΡΙΙ (*sic*) *G² in ras.*

aesca somnum facit habundantia umiditatis, sic et conceptio facta in- 562
terius siue a lassitudinibus siue etiam infirmitatibus: concipitur enim
ex labore ueluti quaedam aesca indigesta, nisi quaedam frigida sit
abundantia, quod et infirmitates quaedam faciunt, quaecumque ex
abundantia calidi et umidi fiunt. tali igitur indigesta aesca inflante
ex calore et repulsa deorsum cumulatim et calorem refrigerante effi-
citur dormire: eadem enim et ibi umidorum ascensio et iterum re- 60
fluxio. dormire igitur est refrigeratio; causalia autem dormiendi
calida, quia synodus quaedam est somnus intus calidi et compressura
naturalis. ac per hoc accidunt dormientibus corporalia quidem talia:
tunc equidem grauiora et umidiora esse corpora et algidiora, et tunc
solummodo corporis in similitudinem, neque fieri fluxum sanguinis
sed breuiorem et pigriorem, plus quoque quam euigilantes inspiratio-
nem et respirationem. spiritualia uero: tunc somniari et recordari 70
sine omni sensu uel intelligentia phantasmatum, et dormientes quam
uigilantes contemplantiores esse et inuenientiores uerorum. grauiora
igitur corpora fiunt dormientium propter quietem: ueluti enim defec-
tus spiritus ex membris fit concumulato calido ad id quod intus est:
spiritus enim et calor corpus extendunt, solutionem uero umiditas et 563
grauitas sequuntur, leuigantia dum deficiunt: spiritus enim et calor
inflans in toto corpore facit illud leuius. ex eadem quoque causa 80
algidiores fiunt dormientes: calore enim relinquente et concumulato
ad id quod intus est, necessarium refrigerari ea quae sunt extra, et
sic rigidiores fiunt, et ob hoc sanguis incrassatur. his consequens est
et digeri aescam facilius et somnolentos incrassari corpus: etenim
circumpressum calidum et totum interius cumulatum digerit facile et
cito, ita ut et nutribiliora et pinguiora corpora sint: hoc enim a nullo
euigilantium sensu impeditur. spiritus operans per suum naturalem 90
impetum facit motationem aescae: unde turbulenti somni ad digestio-

2 cf. Aristot. 456b34: ἔτι δ' ἐκ κόπων ἐνίων· ὁ μὲν γὰρ κόπος συντηκτικόν, τὸ δὲ σύντηγμα γίνεται ὥσπερ τροφὴ ἄπεπτος, ἂν μὴ ψυχρὸν ᾖ. καὶ νόσοι δέ τινες ταὐτὸ τοῦτο ποιοῦσιν, ὅσαι ἀπὸ περιττώματος ὑγροῦ καὶ θερμοῦ 9 Id. 457b1: ὁ ὕπνος ἐστὶ σύνοδός τις τοῦ θερμοῦ εἴσω καὶ ἀντιπερίστασις φυσική 10 cetera quae secuntur ex Theophrasto videntur desumpta 12 cf. Aristot. 521a15: τοῖς δὲ καθεύδουσιν ἐν τοῖς ἐκτὸς μέρεσιν ἔλαττον γίνεται τὸ αἷμα, ὥστε καὶ κεντουμένων μὴ ῥεῖν ὁμοίως

3 nisi G^1: si non G^2 *partim in ras.* 6 afficitur *G* 7 ibi] * ibi G^2 *ex emend.* (*fuisse* hic *Duebnero videtur*) 9 compraesura *G* 11 equidem *ex* quidem *fact. G* 12 in similitudinem] in *om.* G^1 neque fieri *etc.*] *fuit fort. graece* μηδὲ ⟨ὁμοίως⟩ γίνεσθαι τὴν τῆς αἵματος ῥοήν 15 fastamatum *G* 16 contemplatiores G^1H 17 ueluti *etc.*] *graece fort.* οἷον γὰρ κατάληψις πνεύματος γίνεται ἀπὸ τῶν μερῶν συναθροισθέντος τοῦ θερμοῦ εἰς τὸ ἔσω 18 menbris *G* 20 leuigantia dum deficiunt] *i. e.* ὅταν τὰ κουφίζοντα ἐπιλίπῃ 21 causam G^1 25 incrasari *G* [*graece fuit* τοὺς ὑπνωτικοὺς παχύνεσθαι τὸ σῶμα] 26 circumpraessum *G* 29 degestiores G^1

nes non sufficiunt. per uero in ea quae intus sunt caloris collectio- 563
nem pallidiores sunt dormientes: formositatis enim incrementum in
sanguine caliditas facit. per hoc uero et sudant magis dormientes:
refrigeratio enim eorum quae extra sunt facta est; calidum uero in
unum locum intus conglobatum cito soluit carnem et plus facit uapo-
rationem; soluta uero uaporatione umiditatis sudor demittitur factus 1
non ex toto corpore, sed circa pectus et collum et caput. pedes uero
calidi dormientium: caliditas enim intus impetum facit et in id quod
est deorsum. fit autem et solutio ex somnis caliditate intrinsecus
umidis similiter solutis: spiritus enim in dormientibus non distentus
in totum corpus soluit residuum. haec autem accidunt somnis dif-
ferenter ad aetates et naturas et tempora et horas, adhuc etiam a loco- 10
rum causa, sicut et ex aliis modis quos non est nunc opus enumerare,
quaestione ostensa, quia ad somnum umiditatem oportet calidam in-
esse et eandem cumulatam intus, ex qua facile aesca digeritur. utrum
uero calidus an frigidus accipiendus sit somnus, ex hoc est intellegen-
dum. digerendo enim et nutriendo magis est calidus: si uero refri-
gerari facit quod est extra, multo frigidus intellegendus sit, et quia 20
a dormiendo dum resurgimus, sapientes efficimur, procedente uero
hora minus: intelligentia enim per refrigerationem, remissio uero ex
caliditate, somnusque ex hoc frigidus, ita ut magis etiam corpus refri-
geratum in tempore post somnum sit. ueruntamen aeque est dicen-
dum quia, sicut ipse somnus discernitur per partes quasdam quidem
ex calidis, ut eae quae sunt intus, quasdam uero ex frigidis, ut
ipsae extrinsecus, talis attribuenda est ei natura. tanta igitur de na- 30
tura somni dicta ostendunt neque duplicem alligari animam dormien-
tibus animalibus, inactualem quidem actualemque, neque unam in
utrumque per medium diuisam. ex his uero occasionibus et tertium
discutietur capitulum habens sic:

---

2 cf. Aristot. 867ᵇ31: διὰ τί οἱ καθεύδοντες μᾶλλον ἱδροῦσιν; ἢ διὰ τὴν ἀντιπερίστασιν· ἀθροισθὲν γὰρ τὸ θερμὸν ἐντὸς ἐξελαύνει τὸ ὑγρόν (v. etiam 869ᵃ13)

---

1 per uero *etc.*] *i. e.* διὰ δὲ τὴν εἰς τὰ ἔσω τοῦ θερμοῦ συνάθροισιν   caliores G^1 2. 3 formositatis   dormientes *add. in marg.* *G*   2 formositatis enim incrementum] -tis enim incrementum G^2 *in ras.* (G^1 *omisisse videtur* incrementum)   5 uaporationem G^2 *in ras.*   6 uaporatione G^2 *in ras.*   umiditatis] -is G^2 *in ras.*   12 aetatis *G*   13 sicut et G^2: sic ēt (*i. e.* sic etiam) G^1 14 quaestio G^1 16 intellegendum G^1: intelligendum G^2 17 digerendo *etc.*] *fuit fort. graece* τῷ μὲν γὰρ πέττειν καὶ τρέφειν [μᾶλλον] ἐστὶ θερμός· εἰ δὲ ψύχεσθαι ποιεῖ τὸ ἔξω πολὺ ⟨μᾶλλον⟩ ψυχρὸς νοητέος ἂν εἴη   18 intellegendus G^1: intelligendus G^2 19 a dormiendo *Duebner*: * dormiendo *G*   22 aequ*e *G*   25 ipse G^1 [*graece fuit* ὡς αὐτὰ τὰ ἔξω]   26 alligari G^2 *in ras. ampliore*

CAP. III. 563

Titulus deest.

Et hoc autem: quid est uisio et unde fit? et, si notitia animae est, an dii an daemones ostendunt ei? si enim notitia animae est, quare in tempore uelut ignorantiae et insensibilitatis dum sit ipsa, circa ea quae futura sunt fortior et potentior est — unde et prophetias quasdam dicunt quidam — in uigilando uero ipsa animae notitia circa futura eandem firmitatem non habet neque prophetat? et si uisio ab animae notitia est, quare per somnium notitia ueluti auditus et uisus et gustandi sensus est, siquidem somniatim accidit comedere quaedam et ueluti sentire nos gustum uisibilium ciborum: ea uero uigilantis usque ad opinionem solummodo, extra uisionem uero nullum sensum adhibet notitia? in hunc modum et de auditu et uisu est di- 564 cendum. considerantes igitur quid est uisio et unde et quo modo somnia fiunt, dicimus sic: non est passio sensus somniari: impossibile enim dormientem et coniuentem uidere aut aliquid omnino sentire: sed neque intellegentis et opinantis partis est animae, quia nihil intellegi uel opinione coniici sine sensu possibile apparentium sensorum per somnos. igitur manifestum quia sensiuae partis est somnium, cuius quidem et ipse somnus. non enim alia quadam parte animalium est somnus, alia uero somniari, sed eadem, dum phantasia ex sensiua sit. est enim phantasia motus ex facto sensu secundum operationem. in somno uero phantasma somnium dicimus, apertum quia sensiuae quidem partis est somniari: illud itaque phantasticum

---

15 Aristot. 458b7: ἀδυνατεῖ δὲ πάντα μύοντα καὶ καθεύδοντα ὁρᾶν, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν, δῆλον ὅτι οὐκ αἰσθανόμεθα οὐδὲν ἐν τοῖς ὕπνοις. οὐκ ἄρα γε τῇ αἰσθήσει τὸ ἐνύπνιον αἰσθανόμεθα   17 Id. 459a8: ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστι τοῦ δοξάζοντος οὐδὲ τοῦ διανοουμένου τὸ πάθος τοῦτο ὃ καλοῦμεν ἐνυπνιάζειν φανερόν   19 Id. 459a12: ὑποκείσθω δ', ὅπερ ἐστὶ καὶ φανερόν, ὅτι τοῦ αἰσθητικοῦ τὸ πάθος, εἴπερ καὶ ὁ ὕπνος· οὐ γὰρ ἄλλῳ μέν τινι τῶν ζῴων ὑπάρχει ὁ ὕπνος, ἄλλῳ δὲ τὸ ἐνυπνιάζειν, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ   22 Id. 459a17: ἔστι δὲ φαντασία ἡ ὑπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσεως γινομένη κίνησις, τὸ δ' ἐνύπνιον φάντασμά τι φαίνεται εἶναι (τὸ γὰρ ἐν ὕπνῳ φάντασμα ἐνύπνιον λέγομεν, εἴθ' ἁπλῶς εἴτε τρόπον τινὰ γινόμενον), φανερὸν ὅτι τοῦ αἰσθητικοῦ μέν ἐστι τὸ ἐνυπνιάζειν, τούτου δ' ᾗ τὸ φανταστικόν

---

2 *tit. add. H*: Quid est uisio et unde fit?   5 insensibilitates G^1 9 ab *om.* G^1 9. 12 quare per somnium notitia — ea uero uigilantis] *i. e. graece* διὰ τί ἡ μὲν κατ' ἐνύπνιον ἔννοια — ἡ δὲ τοῦ ἐγρηγοροῦντος (*cetera non satis dispicio*)   12 extra uisionem uero G^2 *partim in ras., partim supra versum* (7 *litt. eras.*)   13 adhibet G^2 *in ras.*   14 quid est] quidē *G*   16 coniuentem G^2: conuenientem G^1 17 intellegi G^1: intelligi G^2 18 coniici *bis scriptum in G, et in textu et in marg.*   23 fastasma *G*   24 illud itaque G^2 *in ras.* (7 *litt. eras.*)   fantasticum *G*

est. clarum quoque quia sensibilia per unumquodque αισθητηριον 564 sensum inficiunt et facta ab eis passio non solum operantibus sensibus inest aistheteriis, sed etiam transeuntibus iam et cessantibus. ueluti si quid motum fuerit ab altero, non adhuc uero mouente tactum ipsum, manet motum ita ut mouebatur altero, et aliud iterum secundo 40 mouetur: in hunc modum et sensus secundum operationem motatio quaedam dum sit, praeparat passionem non solum sentientibus adhuc aistheteriis, sed etiam sentire cessantibus, inesse et multum et profunde: ueluti cum est color, uisum immittentes tempus multum deinde transmotantes in aliud, tale uidemus secundum in quodcumque transposuerimus uisum, qualis ante accepti erat color: et ad solem quoque aspicientes aut ad aliud quid clarum hoc patimur; coniuentes enim 50 oculos primum quidem colorem eundem uidemus, deinde quod apparet nobis in rubeum motatur, et iterum uisui fit purpureum, usque dum in nigrum ueniat colorem et sic euanescat. hoc autem accidit et circa auditum et aliorum aistheteriorum unumquodque. manifestum igitur quomodo extra sensibilibus recedentibus remanent quaedam sensorum in aistheteriis, et horum quaedam quidem confusa, quaedam uero magis discreta. per hoc ergo non solum uigilantium motus a 60

1 Aristot. 459a24: τὰ γὰρ αἰσθητὰ καθ' ἕκαστον αἰσθητήριον ἡμῖν ἐμποιοῦσιν αἴσθησιν, καὶ τὸ γινόμενον ὑπ' αὐτῶν πάθος οὐ μόνον ἐνυπάρχει ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ἐνεργουσῶν τῶν αἰσθήσεων, ἀλλὰ καὶ ἀπελθουσῶν 4 cf. Aristot. 459a29 6 sensus] Id. 459b4: ἐπειδὴ ἀλλοίωσίς τις ἡ κατ' ἐνέργειαν αἴσθησις, ἀνάγκη τοῦτο συμβαίνειν. διὸ τὸ πάθος ἐστὶν οὐ μόνον ἐν αἰσθανομένοις τοῖς αἰσθητηρίοις, ἀλλὰ καὶ ἐν πεπαυμένοις, καὶ ἐν βάθει καὶ ἐπιπολῆς 9 ueluti] Id. 459b11: κἂν πρὸς ἓν χρῶμα πολὺν χρόνον βλέψωμεν ἢ λευκὸν ἢ χλωρόν, τοιοῦτον φαίνεται ἐφ' ὅπερ ἂν τὴν ὄψιν μεταβάλωμεν. κἂν πρὸς τὸν ἥλιον βλέψαντες ἢ ἄλλο τι λαμπρὸν μύσωμεν, παρατηρήσασι φαίνεται κατ' εὐθυωρίαν, ᾗ συμβαίνει τὴν ὄψιν ὁρᾶν, πρῶτον μὲν τοιοῦτον τὴν χρόαν, εἶτα μεταβάλλει εἰς φοινικοῦν κἄπειτα πορφυροῦν, ἕως ἂν εἰς τὴν μέλαιναν ἔλθῃ χρόαν καὶ ἀφανισθῇ 17 Id. 460b1: ὑποκείσθω ἓν μέν, ὅπερ ἐκ τῶν εἰρημένων φανερόν, ὅτι καὶ ἀπελθόντος τοῦ θύραθεν αἰσθητοῦ ἐμμένει τὰ αἰσθήματα αἰσθητὰ ὄντα 19 Id. 460b28: ἐκ δὴ τούτων φανερὸν ὅτι οὐ μόνον ἐγρηγορότων αἱ κινήσεις αἱ ἀπὸ τῶν αἰσθημάτων γινόμεναι τῶν τε θύραθεν καὶ τῶν ἐκ τοῦ σώματος ἐνυπαρχουσῶν, ἀλλὰ καὶ ὅταν γένηται τὸ πάθος τοῦτο ὃ καλεῖται ὕπνος, καὶ μᾶλλον τότε φαίνονται. μεθ' ἡμέραν μὲν γὰρ ἐκκρούονται ἐνεργουσῶν τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς διανοίας, καὶ ἀφανίζονται ὥσπερ παρὰ πολὺ πῦρ ἔλαττον καὶ λῦπαι καὶ ἡδοναὶ μικραὶ παρὰ μεγάλας, παυσαμένων δ' ἐπιπολάζει καὶ τὰ μικρά· νύκτωρ δὲ δι' ἀργίαν τῶν κατὰ μόριον αἰσθήσεων καὶ ἀδυναμίαν τοῦ ἐνεργεῖν, διὰ τὸ ἐκ τῶν ἔξω εἰς τὸ ἐντὸς γίνεσθαι τὴν τοῦ θερμοῦ παλίρροιαν,

1 ΑΙϹΘΗΤΗΡΙΟΝ *G² in ras.* 2 sensum] sensus *G¹* 3 aistheteriis *G² in ras.*: ΑΥϹΘΗΤΗΡΙΙϹ *H* et *supra uers. G* ueluti *etc.*] *graece ita fere fuisse coniicio*: οἷον ἄν τι κινηθῇ ὑφ' ἑτέρου μηκέτι δὲ κινοῦντος τὸ θιχθὲν αὐτό, μένει κινούμενον ὥσπερ ἐκινεῖτο τῷ ἑτέρῳ, καὶ ἄλλο πάλιν αὖ κινεῖται 4 tactu *M Duebner* 5 motum *om. G¹* 8 aistheteriis *G² in ras. M*: ΑΥϹΘΗΤΗΡΙΙϹ *H* (*in mg.*: al' aistheriis) 9 dolor *G¹* 11 qualis ante accepti erat color] *i. e.* οἷον τὸ τοῦ πρὶν παραληφθέντος ἦν χρῶμα 14 porpureum *G* 16 aistheriorum (*sic*) *G² in ras.* (te *supra uers.*) 18 aistheteriis *G² in ras.*

sensibilibus facti qui extrinsecus et qui ex corpore insunt remanent 564
etiam sensibus iam transeuntibus, sed et cum dormimus: magis enim
tunc apparent eo quod interdiu quidem expellantur et euanescant in-
telligentia et sensibus operantibus, sicut minor ignis a maiore et
paruae passiones a magnis; noctu uero propter sensuum silentium et
infirmitatem operandi supercrescunt etiam parua, et accidit eosdem
motus fieri continuatim, saepe quidem similes, saepe uero dissolutos 70
in alias figuras per subiectae materiae resultationem. ac per hoc
neque post aescam continuo, sicut neque infantibus, somnia apparent.
quomodo in umido perturbato nulla umbra apparet uel etiam pertur-
bata uidetur, silente uero umido pura, apparent in dormiendo phan-
tasmata et reliqui motus qui a sensibilibus accidunt. itaque et me-
lancholicis et febricitantibus et inebriatis uisiones turbatae apparent;
inflatione uero sedente et sanguine discreto † tantus † salutaris sen- 80
sorum motus ex unoquoque sensibilium consequentia et ordinata facit 565
somnia. sciendum autem esse ex his quae per diem fiunt aut cau-
sam aut signum aut consequentiam et conueniens. causa quidem
sunt quaecumque ad iter agendum naturaliter insunt et ad intelligen-
tiam mouendi in operationem utiliter apparentia; signum uero quod
secundum motum nocturnalium phantasmatum factum; conueniens
autem cum ex quadam fortuna ea quae cum die fiunt consequuntur. 90
motus quoque per diem, parui quidam dum sint, maioribus euigilatiuis

ἐπὶ τὴν ἀρχὴν τῆς αἰσθήσεως καταφέρονται καὶ γίνονται φανεραὶ καθισταμένης τῆς ταραχῆς. δεῖ δ' ὑπολαβεῖν ὥσπερ τὰς μικρὰς δίνας τὰς ἐν τοῖς ποταμοῖς γινομένας, οὕτω τὴν κίνησιν ἑκάστην γίνεσθαι συνεχῶς, πολλάκις μὲν ὁμοίως, πολλάκις δὲ διαλυομένας εἰς ἄλλα σχήματα διὰ τὴν ἀντίκρουσιν. διὸ καὶ μετὰ τὴν τροφὴν καὶ πάμπαν νέοις οὖσιν, οἷον τοῖς παιδίοις, οὐ γίνεται ἐνύπνια· πολλὴ γὰρ ἡ κίνησις διὰ τὴν ἀπὸ τῆς τροφῆς θερμότητα. ὥστε καθάπερ ἐν ὑγρῷ, ἐὰν σφόδρα κινῇ τις, ὁτὲ μὲν οὐδὲν φαίνεται εἴδωλον ὁτὲ δὲ φαίνεται μὲν διεστραμμένον δὲ πάμπαν, ὥστε φαίνεσθαι ἀλλοῖον ἢ οἷόν ἐστιν, ἠρεμήσαντος δὲ καθαρὰ καὶ φανερά, οὕτω καὶ ἐν τῷ καθεύδειν τὰ φαντάσματα καὶ αἱ ὑπόλοιποι κινήσεις αἱ συμβαίνουσαι ἀπὸ τῶν αἰσθημάτων ὁτὲ μὲν ὑπὸ μείζονος οὔσης τῆς εἰρημένης κινήσεως ἀφανίζονται πάμπαν, ὁτὲ δὲ τεταραγμέναι φαίνονται αἱ ὄψεις καὶ τερατώδεις καὶ οὐκ ἐρρωμένα τὰ ἐνύπνια, οἷον τοῖς μελαγχολικοῖς καὶ πυρέττουσι καὶ οἰνωμένοις· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα πάθη πνευματώδη ὄντα πολλὴν ποιεῖ κίνησιν καὶ ταραχήν. καθισταμένου δὲ καὶ διακρινομένου τοῦ αἵματος ἐν τοῖς ἐναίμοις, σῳζομένη τῶν αἰσθημάτων ἡ κίνησις ἀφ' ἑκάστου τῶν αἰσθητηρίων ἐρρωμένα τε ποιεῖ τὰ ἐνύπνια, καὶ φαίνεσθαί τι καὶ δοκεῖν διὰ μὲν τὰ ἀπὸ τῆς ὄψεως καταφερόμενα ὁρᾶν, διὰ δὲ τὰ ἀπὸ τῆς ἀκοῆς ἀκούειν 17 cf. Aristot. 462b27, 463a22 22 Id. 463a7: αἱ γὰρ μεθ' ἡμέραν γινόμεναι κινήσεις, ἂν μὴ σφόδρα μεγάλαι ὦσι καὶ ἰσχυραί, λανθάνουσι παρὰ μείζους τὰς ἐγρηγορικὰς κινήσεις. ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὐναντίον· καὶ γὰρ αἱ μικραὶ μεγάλαι δοκοῦσιν εἶναι. δῆλον δ' ἐπὶ τῶν συμβαινόντων κατὰ τοὺς ὕπνους πολλάκις· οἴονται γὰρ κεραυνοῦσθαι καὶ βροντᾶσθαι μικρῶν ἤχων ἐν τοῖς ὠσὶ γινομένων, καὶ μέλιτος καὶ γλυκέων χυμῶν ἀπολαύειν ἀκαριαίου φλέγματος καταρρέοντος, καὶ βαδίζειν διὰ πυρὸς καὶ θερμαίνεσθαι σφόδρα μικρᾶς θερμασίας περί τινα μέρη γιγνομένης

4 minor G^2: minimus G^1 11 fantasmata *G* 14 tantus] *nihil respondet in graeca oratione* 15 ordinata] *fuit fort. graece* καθεστῶτα (*cf. Gloss. gr. lat. de Laon p. 193 Miller*) 20 fantasmatum *G* 21 furtuna *G*

motibus demoliuntur, sicut diximus; in dormiendo uero contrarium: 565 etenim parui magni uidentur esse, clareque in accidentibus per somnos; aestimant enim fulminare et tonare paruis sonitibus in corporibus factis; similiterque melle et dulcibus undis frui breui phlegmate defluente; et ingredi per ignem et calefieri (aut etiam in aquam immitti) parua nimis caliditate (aut etiam umiditate) facta circa quasdam partes. uidetur quoque esse mirabile quia eorum quidem quae in somnis fiunt phantasmatum resurgentes recordamur, eorum uero quae agimus uigilantes nullam in somnis phantasiam aut memoriam habemus. causa autem, quia memoriae fiunt aut eorum quae sentiuntur aut phantasia uidentur: neutrum autem per somnos accidit: dormientes enim non sentimus; et eorum quae secundum ueritatem aguntur nullum est phantasticum, itaque consequenter neque somnium. sunt autem eorum quae per somnos fiunt quaedam non solum ex phantasia quadam sed et passione alia: sicut esurientes aut sitientes aut etiam saturati aesca uidentur manducare. si uero phantasmatum aliquando memoriam habent dormientes, sed quae ab eis acta sunt ignorant: neque enim quoscumque alios motus euigilatiuos mouentur per somnum aut recordantur, utpote conuersiones mentis excessus afflictiones et alias motabilitates. multis namque particulis operantibus sentire apparent gustu et tactu et auditu, et aestimant sitientes ad fontes currere et consequenter aliis passionibus impetum facere. apte uero et secundum tempus aut corporis qualemcumque et positionem et recubitum somnia fiunt turbulentiora aut magis pura. circa enim uer et autumnum turbida et falsa, ueluti ab ipsa continuo aesca; matutina uero cessante iam perturbatione pura. et iterum qui sunt supini somniantur, proni uero dormientes bene collocantur, id est minus somniantur. et haec quidem et plura alia quisquis ostendere potest communioni animae et corporis tradens sensibilis phantasiam et omnino somniari, siquidem oportet haec quidem naturalibus rationibus de anima sic incorporali et diuiniori intelligere. etenim et uacantium naturalibus quidam ad hoc unum intendebant, non solum a sensibilium susceptionibus sed etiam ab ipsa anima causas esse somniorum, eo quod futura consueuit praeuidere et quae a se agenda 566 sunt aut aliter accessura praesignificare. separata enim corpore me-

7 quae secuntur fort. ex Theophrasto desumpta 25 cf. Aristot. fr. 232, 1519ᵇ30; Plin. N. H. 28. 54 28 ex alio fonte (Neoplatonico, ut uidetur) 35 cf. Cicero de Div. 1. 63

1 motibus] -ti- G^2 *partim in ras.* 2 clarumque *Duebner* 3 estimantur *G* 4 flegmate *G* 8 fantasmatum *G* 10 habemus G^2: habens G^1 15 fantasia *G* 16 uidentur *CHM*: uident *G* 18 moueutur *coni. Duebner*: mouent *G* 19 mentis excesus (*sic*) G^2 *in ras.* (8 *fere litt. eras.*) 26 cesante *G* 27 sopini *CGH* 29 et *ante* sensibilis *add.* G^1

lioribusque operationibus et uirtutibus cumulata, praeclarum quomodo **566** per se ipsam facta et a nullo corporalium perturbata contemplatur pure et prae oculis facit futurum. unde et prouida per somnos est: non autem hoc fieret, nisi etiam cum corpore unum esset animal, et sine corpore unum quiddam esset anima. saluat quidem suam essentiam, unita uero corpori, et consequenter separata, ad naturalem sic unitatem constituendam. si autem per somnos rigida membra tegimus et digitum stringimus, abstrahere quodam anulum uolente, uelocem oportet per hoc arbitrari ad illam partem consensum animae: plaga enim aut clamore insultante insilit tota corpori et induit illud pulcre propria uirtute, relicto eo quod paruum est, et per illam mouetur partem naturalis et tota operando, quasi non partita in ipso, et partitis quibusdam distinctionibus totius uirtutis utitur. dormit ergo uniuerso corpori, et digito uigilat ad tangentem et adtrahere festinantem, eoque timide tangente ad illam partem uigilauit. si igitur segregatur corpore in somnis, digna fieri potest deo missis uisionibus — et nunquid hoc uidetur Aristoteli et quibusdam ex illius schola — et a deo missas operationes et uirtutes accipit, quas pulcre habet et facile commixta intellectualibus. unde et sine somnis anima corporalibus purgata intellectuales habet receptiones et cum diuina quadam operatione praeuidet futurum.

CAP. IV.

Titulus deest.

Et hoc autem deliberandum, quare per unumquodque climatum sint IIII conuersiones solaris anni, uernalis et aestiua et autumnalis et hiemalis: et his in una distinctione temporis factis, diei et noctis magnitudo et breuitas et aeris perturbationes et nimbus et caliditas et frigiditas per unumquemque locum et clima differt et uariatur. plures enim pluuiae per boreas partes in hieme fiunt, in australibus uero partibus in aestate. est autem et in una regione aut loco cognoscendum, ubi altitudinis quidem aut profunditatis aut austri aut aquilonis nullam habet differentiam, aeris uero perturbationes et imbres

16 cf. Aristot. 463b13: θεόπεμπτα μὲν οὐκ ἂν εἴη τὰ ἐνύπνια, οὐδὲ γέγονε τούτου χάριν, δαιμόνια μέντοι

7 tegimus] *fort.* tangimus 9 consensum animae] *i. e.* τὴν τῆς ψυχῆς συναίσθησιν 10—13 *in his nihil satis dispicio, et intemptata relinquo* 14 degito G^2 *fort.* abstrahere 21 operationem G^1 23 *tit. add. H*: Quare per unumquodque climatum sint IIII conuersiones solaris anni 24 unumquoque climadum *G* 25 uernalis *ex* uersalis *fact. G* 32 nullam *CHM*: nulla *G*

in plus et minus caliditate aut frigiditate differunt. primum redarguere oportet de quaestione minus acute scribentes: neque enim IIII anni motationes dixerit quis conuersiones nominans, sed magis horas uocant ueteres sapientes, quamuis quidam in abusione conuersiones uocent eas non proprie: et per unumquodque septem climatum non inuenerit quis quattuor horarum alienationem et continuitatem per tempora factam. de approbatione autem horum haec oportet anticipare per contemplationem. conuersio enim est proprie tempus per quod sol ab aquilonalibus ad australia aut ab australibus ad aquilonalia incipit transmigrare; ac per hoc circulos facit qui dicuntur tropici. tropici enim sunt cycli in quos ueniens sol et oriri incipiens conuersiones facit: aestiuus quidem in quo factus sol et incipiens ab aestiuo ortu aestatem facit; hiemalis uero in quo hiemali oriens ortu facit hiemem; medius autem horum aequinoctialis cyclus in quo factus sol utrumque aequinoctium facit. est enim uernale aequinoctium quod sol perficit ab hiemali tropico particulatim in aequinoctialem ueniens; autumnale autem quod ex aestiuo tropico transcendens in aequinoctialem cyclum facit. duabus igitur, ut dixeram, existentibus conuersionibus et duobus tropicis cyclis, unus quidem est cyclus aequinoctialis, duo uero per eum aequinoctia fiunt. per hanc υποθεσιν, id est quaestionem finitam, dicimus duos quidem tropicos cyclos a conuersionibus denominatiue uocatos παραλληλους, id est similes siue consequentes, medium uero aequinoctialem.

(566 / 567 — margin page references of another edition: 566 at "primum redar-", 567 at "transcendens in")

Titulus deest.

Sciendum autem, quicumque terram rotundiformem dicunt esse quinque zonas in terra subponunt: duas quidem utrimque extremas inhabitabiles ab excellentia concretas et frigidas uocabant; sub ipsis enim sunt polis qui utrimque extremitates sphaerae obtinent, merito longe remotae sunt ex uia per quam sol iter facit: mediam uero harum quinque ardentem, quasi sub ustione flagranti inhabitabilem,

26 cf. Gemini Elem. ap. Petav. Uran. p. 49 E

1 frig(id)itate (*sic*) *G* 5 *graece fort.* καὶ καθ' ἓν ἕκαστον τῶν ἑπτὰ κλιμάτων οὐκ ἂν εὕροι τις τεττάρων ὡρῶν ἀλλαγὴν καὶ διαδοχὴν κατὰ χρόνους γινομένην 9. 10 aquilonia *G*[1] 12 conuersationes *G*[1] 14 ciclus *G*[1] 20 ΥΠΠΟΘeCIN *G* 22 ΠΑΡΑΛΛΗΛΟC *G* id est similes siue consequentes] *graece* τουτέστι παραπλησίους ἢ συμπαρακολουθοῦντας 24 *tit. add. M*: De quinque zonis quae caelum tenere a sapientibus seculi asseruntur 26 utrumque *G*[1]: utrunque *G*[2] 28 sunt] *fort.* dum sunt *i. e.* οὖσαι utrimque] utrūque *G*[1]: utri(n)que *G*[2] spere *G*[1]: sp(h)ere *G*[2] 29 longue *G*[1] 30 quinque *add. G*[2] *in marg.*: V *G in textu*

a tropico peruenientem in alterum tropicum; duas autem solas esse 567
habitabiles, quarum utraque ponitur παράλληλος inter unam gelidarum 60
et mediam ignitam, quasi extremitatibus accipientes concretum et
calidum aera qui in ipsis est temperando; et boream quidem habitari
a nobis, austrum uero ab aliis nobis oppositis. itaque ad positionem
zonae potest idem tropicus aliis quidem hiemalis esse, aliis uero
aestiuus. tropico ergo habente talem nominis proprietatem, id est
continente motationem secundum horas, dixerit quis quattuor discerni
et impleri annum. sunt autem solae IIII anni horae, quantum aiunt 70
plurimi, etsi quidam duas solas dixerunt uel III, alii uero etiam
plures quam IIII: qui autem IIII eas diffiniunt, duplas esse uirtutes
uniuscuiusque horae dicunt; et ueris quidem quod a zephyro ad
aequinoctium hiemale uer esse frigidum simul et umidum subsistens,
quod uero reliquum uer album, umidam et calidam habens uirtutem;
aestatis autem quoddam quidem quasi uernale usque ad aestiuam
conuersionem calidum esse et umidum, quoddam uero autumnale calidum et siccum; autumni uero aestiualior quidem portio sicca est et 80
calida, subhiemalis autem sicca et frigida: hiemis quoque prima quidem frigida et sicca, ultima uero frigida et humida. de horis quidem
tanta quisquis notare potest utiliter. his igitur ita diffinitis considerabimus etiam ea quae sunt de dierum differentia, primum quid
est dies manifestantes. dicitur enim dies tripliciter, aut secundum
corpus aer a sole illuminatus; aut secundum ab ortibus in occasus
tempus extentum in quo centrum solis ab ortu in occasum peruenit, 90
id est tempus a quo sol incipit superare orizontem usque dum totus
occidat: dicitur quoque diei et noctis tempus dies. annum itaque
unum sic CCC LXV dicimus dierum et partis alicuius ex ambobus
comprehendentes tempus. orizon autem dicitur circulus diuidens
manifestum mundi ab occulto, et extremus uisibilis hemisphaerii quod
supra nos est circularis finis in campum pelagi undique nihil omnino

5 cf. Geminus l. c. p. 18 E 20 cf. Gemin. l. c. p. 22 A. 28 cf. Gemin. l. c. p. 20 B

1 a *Duebner*: aut *G* 9 sole *G*[1] 10 dixerunt] dixer̄ *G* 12 *graece fort.* καὶ τοῦ μὲν ἔαρος τὸ μὲν ἀπὸ ζεφύρου ἐπὶ τὴν χειμερινὴν ἰσημερίαν ἔαρ * * εἶναι, ψυχρὸν ἅμα καὶ ὑγρὸν ὑφεστός, τὸ δὲ λοιπὸν ἔαρ λευκόν, ὑγρὰν καὶ θερμὴν ἔχον δύναμιν 21 etiam ea] etiam (• • • ea superscr.) *G* *add. G*[2] *in marg.* DE DIE 23 *graece fort.* κατὰ τὸν ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν ἐπὶ τὰς δύσεις χρόνον παρατεινόμενον (κατὰ χρόνον τὸ ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν εἰς τὰς δύσεις ἐκτεινόμενον. *Duebner*) 27 *post* alicuius 6 *fere litt. eras. G (fuit fort., ut Duebnero videtur,* alicunde*)* ex ambobus *etc.*] *i. e.* τὸν ἐξ ἀμφοῖν συνελόντες χρόνον 28 circulus *om. G*[1] *spatio vacante* 29 hemisperii (h superscr.) *G* 30 in campum pelagi] *i. e.* εἰς τὸ πεδίον τοῦ πελάγους [*aliter Duebner: 'Videatur hic Priscianus, ut Plotinus, imo Graeci omnes, homericis vocabulis usus esse. veluti* κατ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης, *quae virgilianis reddiderit interpres'*]

obsistente, ita ut in circulari plano ambiat et resecet mundi manifestam sectionem, ad ueritatem quidem minor hemisphaerio, ad uisum uero hemisphaerium. ad solem quoque ortus et occasus dicitur quadrupliciter. orizonte enim diuiso tropicis cyclis in ortus et occasus, aquilones et meridies, est quidem orientalis ad solem locus per orientale hemicyclium receptus transitus eius ab aestiuo ortu in hiemalem ortum diuisus ab aequinoctiali ortu: occasus autem per diametrum, cui locus ab aestiuo occasu in hiemalem, medium habens aequinoc- 568 tialem occasum. aquilonales uero partes orizontis sunt a manifesto polo, meridianae autem et australes e contrario ab occulto positae sunt polo. omnis enim sphaerae intelligunt duas extremitates quae dicuntur poli: unam quidem ad borealem partem, alteram uero ad australem positam: deinde accipientes quasi liniam inchoantem a centro borealis poli, et eandem in centrum australis poli oblique ducentes, axem nominant circa quem omnem circulariter dicunt uolui sphaeram, utroque polorum ueluti signo et centro quodam immobili manente. ac per hoc inclinatam faciunt axis lineam, quia aiunt borealem quidem polum sursum positum et nobis semper manifestum, australem uero deorsum et semper occultum; et ueluti ex superioribus partibus tractum axem usque inferiores flexum esse et non per rectam extendi liniam. borealibus itaque sursum positis, quoniam zodiacus cyclus obliquus per tropicos tangitur quidem utrisque per tropica signa, occasu uero et ortu bis aequinoctialem secat cyclum per aequinoctialia signa per utramque orizontis partem, orientalem scilicet et occidentalem: et hinc multum quidem borealibus distat, australibus uero appropinquat. propterea etiam inaequalitas locorum contraria fit: aiunt enim inclinari mundum ab arcturis ad meridiem, non inclinato secundum essentiam mundo et erecto sed a nobis secto orizonte aliter alios habitus iuxta ambitum astrorum accipiente. an magis dicendum quia inclinari dicitur mundus non secundum ueritatem sed secun-

11 cf. Gemin. l. c. p. 13 E, Achilles Tat. Isag. ap. Petav. Uran. p. 152 A 16 cf. Gemin. l. c. p. 25 A

2 hemisp(h)erio *G* 3 hemisp(h)erium *G* *fuit fort. graece* καὶ πρὸς τὸν ἥλιον δὲ ἀνατολὴ καὶ δύσις λέγεται τετραχῶς. τοῦ γὰρ ὁρίζοντος διῃρημένου τοῖς τροπικοῖς κύκλοις εἰς ἀνατολὰς καὶ δύσεις, βορρᾶς καὶ μεσημβρίας, ἀνατολικὸς μέν ἐστι πρὸς τὸν ἥλιον τόπος ἡ κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἡμικύκλιον ἀπειλημμένη πάροδος αὐτοῦ ἀπὸ τῆς θερινῆς ἀνατολῆς εἰς τὴν χειμερινὴν ἀνατολήν, διῃρημένη ὑπὸ τῆς ἰσημερινῆς ἀνατολῆς· δυσμικὸς δ' ἡ κατὰ διάμετρον, ἡ ἀπὸ τῆς θερινῆς δύσεως εἰς τὴν χειμερινήν, μέσην ἔχουσα τὴν ἰσημερινὴν δύσιν 10 *post* polo *spatium in G 4 literarum quod per hyphen additum m. pr. complevit* 11 sp(h)ere *G* 15 sp(h)eram *G* 28 *graece fort.* ἀλλὰ τοῦ ὑφ' ἡμῶν τετμημένου ὁρίζοντος ἄλλοτ' ἄλλας σχέσεις πρὸς τὴν περίοδον τῶν ἄστρων ἐπιδεχομένου 29 accipiente *Duebner*: accipientes *G*

dum phantasiam nobis? diuisum enim ab aspectu nostro hemisphaerium obliquam limitantem sectionem habet, ab arcturis ad meridiem inclinatam iuxta ambitum aetheris, quoniam tunc totum caelum rectum est et indeuexum. utriusque igitur poli positione sic apparente et dicta, quoniam et sol zodiacum transiens necessarie secundum illius obliquitatem etiam ipse obliquum facit meatum, ita ut et plus distet borealibus partibus — ac per hoc etiam diebus differentiam efficit: mensuratum enim noctis atque diei spatium totas XXIIII horas colligit; differenter uero secundum positionem locorum accipitur: apud enim quos est maxima dies horarum aequinoctialium XXIII — aquilonalior ordo solis in quinque uel sex dies super terram circum polum uehitur per aestiuum tropicum cyclum. dicitur autem nox eis fieri usque ad unam horam apud quos arcticus est aestiuus tropicus; sicut iuxta Thylen insulam scribunt per diem et noctem solem super terram ferri: eos enim qui dicunt semenstrem diem noctemque aequalem, aut etiam quaedam borealium partium numquam illuminari solaribus radiis, rationibus aliis demittimus. recurrendum autem ad ea quae contemplati sumus: extremitatibus enim, ut ostensum est, gelidis et media zona flagrante et ex necessitate inhabitabili manente, non dixerit quis per unumquodque clima quatuor horas anni saluari, etiamsi nostram habitabilem intelligat: primum enim et secundum clima per Meroen et Zoenen ardenti proximum, sicut et septimum frigidae et gelidae, tali priuantur quatuor horarum temperentia et motu: sed si quis, breuem dixerit fieri et apud eos alienationem, sole eam operante eo quod omnium motuum et alienationum quae sunt circa ornatum terrae ipse causalis est secundum rationem: ipsa enim ab eo caliditas propria quidem contemperans, aliena uero discernens, et totum mouens, omnia transfert. quoniam itaque ostensum est solem distare a polo borealium partium, colligitur omnino et frigidissimum esse quod continetur in ipsis locis, ut congelari aera et neque aquam pluuialem descendere neque spiritum fieri: frigore enim ualde aera incrassante, sine flatu et serenus aer efficitur et congelata pluuiarum multitudine in silentio defertur nix. et hoc accipiendum est ex Ponto et aliis locis in quibus sunt regiones frigidae. propter enim nimietatem rigiditatis spiritus quidem hieme non fiunt neque

15 cf. Blass, de Gemino et Posidonio p. 21 n.

1 hemisp*h*erium *G* 8 spacium *G* 16 nunquam *G*[2] 17 '*scribam* dimittimus: ἄλλοις λόγοις ἀφίεμεν, *quod Posidonium sapit*'. *Duebner* 20 *graece fort.* οὐκ ἂν φαίη τις καθ' ἓν ἕκαστον κλίμα τὰς τέτταρας ὥρας σῴζεσθαι, κἂν εἰ τὴν ἡμετέραν οἰκουμένην νοοῖ 21 et *om.* *G*[1] 24 *graece fort.* ἀλλ' εἴ τις, βραχεῖαν φαίη ἂν γίνεσθαι καὶ τὴν παρ' αὐτοῖς ἀλλαγήν 30 ipsis] -psis *G*[2] *in lit.*: illis *H* ut congelari] *i. e.* ὥστε συμπήγνυσθαι 34 *post* est *punctum* *G*

aquae multae, nix uero et maxime per locos in interiore aere perpetua efficitur. 568 breui aere iam tonat et fulgorat et spirituum multitudine quasi fixa quiescente et umiditate deficiente a solis caliditate. 569 uirtus enim frigoris ad imbrium descensionem et collectionem spirituum indiget cuiusdam commensurationis ex calore ad eorum generationem; frigidum uero summe, sicut et igneum, neque ad uentos neque ad pluuias oportunum. non igitur borealibus partibus pluuias quis in hieme, et australibus et ualde igneis in aestate distribuerit; iuxta uero solis distantiam aut propinquitatem tales discerni dixerit motationes. itaque in una atque in eadem regione consequens est inuenire parua distantia frigoris atque caloris statum.

CAP. V.

Titulus deest.

Quintum capitulum habet sic: et hoc: quare, infirmitate aut passione ex frigiditate aut caliditate facta, qui patientem uisitant medici consone ex frigiditate aut caliditate pronuntiant esse, in curando uero et in medicaminum temperantia dissone habent; et alter alterius medicaminis oblationem corrumpentem et contrariam arbitratur esse, alter uero opinionis suae auxilium afferens curat patientem? et si quidem medicamenta contraria sunt sibimet et non resecant infirmitatem, quare illorum auxilio laborans sanus efficitur? si uero patienti medicamenta causa sanitatis non sunt facta, sed per euentum, quae utilitas medicinae? si autem medicamina causa sanitatis fuerunt, quaerendum quia medicamina et auxilium contraria fuerunt sibimit, aut non. si enim contraria erant, quare auxilio contrario oblato non contraria perficiuntur? et hoc: quodam medicamine ualde frigido existente et cum altero minus frigido mixto, quae in frigiditate debet facere, mixtum minori frigido plus facit? si enim, quando semel substitit eodem pondere uel etiam mensura medicaminis, aequali frigiditate et pondere. hoc ipsum autem et de calidis medicamentis rationem habet deliberandi. uidetur autem nobis non multo dignum praecepto. si enim confitemur omnes huius medicinae artis regulas sane habere, et in ipsa rationum consonantiam immotabilem esse, accipimus quoque et medicinae disciplinatum aequaliter habentem secundum artem omnes adunare et discernere diligenter in se ipso

1 aquae] -que (s subscr.) G^2 *in lit. vel lac.* aera G^1 ['*Ignoro quid sibi velit* interior aer: *suspicor* per locos in interiore terra, *procul a mari, ad quod nix rarior.*' *Duebner*]
15 frigitate (di suprascr.) G (*sic etiam v.* 16) 18 et G^2 *in ras.* (4 *litt. eras.*: *fuit fort.* et ei)
28—30 *locum obscuriorem cum Duebnero intemptatum relinquo* 28 quando G^2 *in ras. angustiore* 29 substitit G^1: substetit G^2 aequali G^2 *in ras.*

rationes disciplinae et ex ea aduersus medicorum dissonantiam. disce 569 quidem multitudinem, sed unum et eundem intellige artificalem, sicut etiam unam esse medicinae disciplinam. non amplius de differentia sanitatum aut etiam adhibitione medicaminum conuenientium et consequentia cum laborantibus disceptabis undique extincta, ut aestimamus: sed artificalis medicus diligenti cognitione per se ipsum utens disciplina et experimento medicaminum cognoscet differentiam, sicut etiam unamquamque intelligentiarum: quandoquidem aera et locos, aquarum alteritatem cognoscit, et proficit infirmitatibus naturaliter et qualitatem calificantium et refrigerantium et mediam temperantiam habentium noscens et quantitatem uniuscuiusque ponderans et quae sit uirtus armorum mixtorum ad alia et per se ipsa datorum: et per nullum tempus aut modum propriis obstabit et ad semper fluentem corporum materiam et motabilem coaptans uniformes curationes aut etiam speciebus commixtas in mensura quadam et pondere diffinito indigentibus addens.

CAP. VI.

Titulus deest.

Et hoc quoque: quare Rubrum mare per singulas noctes diesque est quidem quando redundat estque quando recessum expectat, et redundantia quidem lunaliter quantum differt in plus et minus, et 570 neque in redundantia augetur, neque in minoratione priuationem aquarum dicunt fieri; neque iterum redundantia uentorum necessitate neque recessus illorum silentio efficitur: et hoc quoque manifestum, quia maximis fluminibus semper influentibus et refluxu non existente nulla adiectio maris aquarum apparet. de accessu per Rubrum mare et recessu, et per exteriorem Oceanum talibus factis passionibus uel in aliis maris nostri partibus, multa quidem differenter dicta sunt a ueteribus: qui autem uidentur ex omnibus collegisse talis passionis causas, Stoicus est Posidonius Assyrius et ei consentientes, quorum et Arrianus approbat sententiam. dicunt enim moueri exteriorem Oceanum ad lunae ambitum, compati uero interius mare: iuxta colum-

---

30 cf. Posidonii rel. p. 103 sqq. ed. Bake, Mueller F. H. G. 3 p. 291 sqq.

---

5 cum *om.* G^1 6 deligenti *G* 8 *post* etiam *una litera eras. G* (*compendium pro Duebner vidit*) intelligentiarum] -telligentiarum G^2 *in ras.* 9 et *ante* aquarum *add. Duebner* 12 armorum] ὅπλων *et* ὁπῶν *confusa esse susp. Duebner, sed* ἁπλῶν *in graecis fuisse contextus ipse docet* 16 adducens G^1: addens G^2 20 est quidem *etc.*] *graece fort.* ἔστι μὲν ὅτε πλημμυρεῖ, ἔστι δ' ὅτε ἄμπωτιν ἐπιδέχεται 27 occeanum *CGHM* (*et sic ubique*) 30 pasidonius *G* assirius *CGHM*

nas ⟨enim⟩ ei Herculis solummodo coniunctum quasi portus pelago compassione afficitur et alios motus speciales accipit. declarat quoque Oceani passionem iuxta Siceliam fretum quater motum ad lunam: oriente enim ipsa luna usque ad medium caeli terminum fertur ab occasu in ortum et dicitur κατιων; a Tyrrhenico enim pelago in Sicelicum defertur usque ad Taurominium Κοπριαe. luna uero a medietate caeli descendente reuertitur termino ipse orientis in occasum fluens, et dicitur εξιων; est autem infirmior primo * * etenim ille cum multo fertur fluxu, ut consequens, ab Herculeis columnis Oceani cum multa uelocitate propter strictam uiam regione imprimente. iterum uero luna ab occasu in contrariam caeli subterraneam medietatem progrediente eleuatur accessus cationtis; ab opposita autem caeli medietate ad ortum abeunte redit iterum termino εξιων factus. hoc autem et circa exterius mare fit motatum quater in toto ambitu lunae: et quidem circa caeli medietates et processiones eius accessus, circa uero demissiones et descensiones lunae in orizontem recessus accidit. obseruata uero est eadem passio in sinibus et per Rubrum mare meridiei et aquilonis Hyrcanii maris et adhuc apud Gadiros. non solum uero circa lunae caelestes medietates generatio accessuum obseruata est, sed etiam quia circa plenilunia et coitus ualidissimi fiunt in menstruo tempore; circa uero dimidietates minimi. mouent quoque et alia umida impetum, non quidem ab eadem causa neque iuxta compassionem astrorum. Chalcidicus enim ευριπος, id est aquaeductus, septies in die impetum facit: Hellespontus quoque propter multitudinem in Euxinum pontum intrantium fluminum aliquando aliter mouetur: in Syracusis autem Siceliae fons Arethussa ex quin-

1 ei *G*: *om. HM* (*C incert.*): enim *Duebner* (*quod addendum duxi*): *graece fort.* κατὰ τὰς στήλας γὰρ αὐτῷ τὰς Ἡρακλέους μόνον συνημμένη, καθάπερ λιμὴν πελάγει, συμπαθείᾳ χρῆται   hercolis *G*   2 afficitur *Duebner*: efficitur *G*   2—13 *graece fort.* δηλοῖ δὲ καὶ τὸ τοῦ ὠκεανοῦ πάθος ὁ κατὰ Σικελίαν πορθμὸς τετράκις κινούμενος πρὸς τὴν σελήνην. ἐπιτελλούσης γὰρ αὐτῆς [τῆς σελήνης] μέχρι τοῦ μεσουρανήματος ὁ ῥοῦς (*v. ad p.* 72.3) φέρεται ἀπὸ δύσεως ἐπ' ἀνατολὴν καὶ καλεῖται κατιών· ἐκ τοῦ Τυρρηνικοῦ γὰρ πελάγους εἰς τὸ Σικελικὸν καταφέρεται μέχρι τῆς πρὸς Ταυρομένιον κοπρίας. τῆς δὲ σελήνης ἀπὸ τοῦ μεσουρανήματος κατιούσης ἀναστρέφεται ὁ ῥοῦς (*v. ad p.* 72.3) αὐτὸς ἀπ' ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν ῥέων καὶ καλεῖται ἐξιών (ἔστι δ' ἀσθενέστερος τὸ πρῶτον * * * καὶ γὰρ ἐκεῖνος μετὰ πολλῆς φέρεται ῥοῆς, ὡς εἰκός, τῆς ἀπὸ τῶν Ἡρακλείων ὠκεανοῦ στηλῶν μετὰ πολλοῦ τάχους διὰ τὴν στενοπορίαν τῆς χώρας εἰσβιαζομένης). πάλιν δὲ τῆς σελήνης ἀπὸ δύσεως ἐπὶ τὸ ἐναντίον τὸ ὑπὸ γῆν μεσουράνημα προχωρούσης ἐξαίρεται ἡ τοῦ κατιόντος πλήμη, ἀπὸ δὲ τοῦ ἀντικειμένου μεσουρανήματος ἐπ' ἀνατολὴν ἀπιούσης ἀναχωρεῖ πάλιν ὁ ῥοῦς (*v. ad p.* 72.3) ἐξιὼν γινόμενος   3 fretum G^2 *in ras.* (*fuisse* porthmus *iure susp. Duebner*)   motus G^1 4 luna *om.* G^2 medii G^1 terminum G^2 *in ras.*   5 in ortum] mortum G^1 terrenico *CGHM*   6 ΚΟΠριαe *G*: κοπριαc *H*, κοπρίας *Duebner*   7 ipse G^1: ipsum G^2 8 *lacunam notavi*   ille G^1: illud G^2 15 *graece fort.* καὶ περὶ μὲν τὰς μεσουρανήσεις καὶ παρόδους αὐτῆς ἡ ἐπίβασις, περὶ δὲ τὰς ἀφέσεις καὶ τὰς καταδύσεις τῆς σελήνης εἰς τὸν ὁρίζοντα ἡ ἀναχώρησις συμβαίνει   18 meridei *G*   hircanii *G*   21 demedietates *G*   mouet G^1 23 calcidicus *G*   ευριΠΠΟC *G*   24 hellispontus *G*   26 siracusis *G*

quennio, ut arbitrantur quidam, iuxta olympiadum positionem moue- 570
tur. fit quoque exterius etiam magni maris passio, ita ut accessus in multum epiri et insularum egrediatur usque stadia septingenta, sicut scriptor ait Strabon ab ipso Posidonio accipiens, in tantum ut etiam in mari campis in XXX stadia in profundum coopertis ex redundantia iam ibi etiam insulae recipiantur; redeuntem uero relinquere cito loca sicca occupata interim ab aqua et internauigata. per singulos 571
itaque dies duplices recessus et accessus, ut diximus, in ordine respondentes fiunt. accessus uero qui per singulos menses fiunt multo eos qui per singulos dies fiunt supergrediuntur: in dimidiata enim luna aqua minus intrat, et similiter minus egreditur; coeunte autem ea soli et iterum plenilunio tunc in magnum mare exaltatur et cum uelocitate multa apparet affluens et in multum terrae egreditur. habet quoque ratio et in unoquoque anno hoc ipsum significare sic: circa utrasque quidem conuersiones minus aqua et tardiori fluxu intrat; circa uero aequinoctia tale quid pati, sicut et circa plenilunia et coitus uidetur factum: neque quidem ad ipsum lunae ortum continuo principium fit accessus, sed paululum luna ascendente; neque iterum cum eadem diligenti caelesti medietate acumen accessus, sed paululum inclinante in aliam partem luna; et paulo post iterum redit usque dum signum occasus luna superet; deinde manet tantum temporis in ipsa statione quantum luna contingat ad ipsum occasum; et adhuc magis tantum quantum mota sub terram signum transcenderit orizontis. idem quoque habitus sub terra sideris motus et fluxus redundantiae et recessus obseruatur iuxta lunae excellentiam ab uno signo orizontis;

4 Strabo p. 175 Cas.: τότε δ' ὑπεργεῖσθαι τὸ ὕδωρ ὥσθ' ὑδρεύεσθαι τοὺς στρατιώτας αὐτόθι (διέχει δ' Ἰλίπα τῆς θαλάττης περὶ ἑπτακοσίους σταδίους)· τῶν δ' ἐπὶ θαλάττῃ πεδίων καὶ ἐπὶ τριάκοντα σταδίους εἰς βάθος καλυπτομένων ὑπὸ τῆς πλημμυρίδος ὥστε καὶ νήσους ἀπολαμβάνεσθαι   20 cf. Posidon. ap. Strab. p. 173 Cas.

1 *graece fort.* διὰ πενταετηρίδος, ὡς οἴονταί τινες, κατὰ τὴν τῶν ὀλυμπιάδων τάξιν κινεῖται   olimpiadum *G*   4 possidonio *G*   7 per singulos itaque dies] *i. e.* αἱ μὲν οὖν ἡμερήσιοι   9 *graece fort.* αἱ δὲ μηνιαῖαι ἐπιβάσεις πολὺ τὰς ἡμερησίους γινομένας ὑπερβαίνουσιν. ἐν διχοτόμῳ μὲν γὰρ σελήνῃ τὸ ὕδωρ ἔλαττον εἰσέρχεται καὶ ὁμοίως ἔλαττον ἐξέρχεται· συνιούσης δ' αὐτῆς τῷ ἡλίῳ, καὶ πάλιν τῇ πανσελήνῳ, τότε ἐπὶ πλεῖστον ἡ θάλαττα ἐξαίρεται καὶ μετὰ τάχους πολλοῦ φαίνεται ἐπιρρέουσα καὶ ἐπὶ πολὺ τῆς γῆς ἐπιβαίνουσα

10 demediata *G*   16 pleniluna (*sic*) *G*   18 neque iterum *etc.*] *graece fort.* οὔτ' αὖ σὺν αὐτῇ τῇ ἀτρεκεῖ μεσουρανήσει ἡ τῆς ἐπιβάσεως ἀκμή, ἀλλ' ὀλίγον ἐγκλινούσης εἰς τὸ ἕτερον μέρος τῆς σελήνης· καὶ μετ' ὀλίγον πάλιν ἀναχωρεῖ ἕως ἂν ζῴδιον τῆς δύσεως ἡ σελήνη ὑπερέχῃ εἶτα. μένει τοσοῦτον χρόνου ἐν τῇ αὐτῇ καταστάσει ὅσον ἂν ἡ σελήνη συνάπτῃ πρὸς αὐτὴν τὴν δύσιν, καὶ ἔτι μᾶλλον τοσοῦτον ὅσον ἂν κινηθεῖσα ὑπὸ γῆς ζῴδιον ὑπέρσχῃ τοῦ ὁρίζοντος   cum G^2 *in ras.*   19 deligenti G^2: deligentia G^1 caelestis medietatis G^1 21 signum G^1: sigillum G^2 ipsa statione] ipsa stati- G^2 *in ras.* (6 *fere litt. eras.*)   25 iuxta lunae *etc.*] *i. e.* παρὰ τὴν τῆς σελήνης ὑπεροχὴν ⟨ἀπεχούσης⟩ ἀφ' ἑνὸς ζῳδίου τοῦ ὁρίζοντος· ἀλλὰ τῇ νουμηνίᾳ καὶ τῇ πανσελήνῳ ἐπὶ πλεῖστον αἱ ἐπιβάσεις γίνονται· δεύτεραι δ' αἱ ἀπὸ τῆς συνόδου ἢ πανσελήνου

sed nouilunio et plenilunio in magnum accessus fiunt, sed secundi a coitu uel plenilunio. in id ipsum in eis annualis fit ratio. sicque quae sunt accessus in ordine proueniunt, ita ut etiam terminos reditus aquae ingrediatur in se incipiens refluere et consequenter regredi in terram. in tantum uero aqua egreditur, ut etiam magna flumina in aliam partem conuertat. et hoc aiunt Rhenum a Celtis currentem fluuium, et alios iterum in Hiberia et Bretaniis sustinere. in Bretania enim fluuium qui dicitur Tamessa in quattuor dies a mari repletum ex redundantia conuerti dicunt, ut et uideatur a mari fluens redire in alias partes. horum igitur causas requirens Stoicus Posidonius, ut et per se ipsum explorator factus huiusmodi reciprocationis, discernit magis causam esse eius lunam et non solem. solis quidem enim ignem sincerum esse et summae uirtutis; itaque uapores quantoscumque a terra et mari subleuat, eosdem mox ab igne demolitur: lunae uero ignem non sincerum sed infirmiorem esse et imbecillem ac per hoc fertiliorem quidem in ea quae sunt in terra; consumere autem quaecumque infert non potest, sed solummodo eleuare umida et fluctificare, submouentem quidem ea a caliditate, non autem minorantem et infirmitate caloris et maiori umiditate — unde etiam putrescunt magis quaecumque a luna calificantur: quoniam et aqua in lebete calefacta mensurate primum intumescit et extollitur fusa, imposito uero igne incessanter consummata subsidit: atqui et magnum mare a sole quidem aequaliter pati quaecumque in lebete aqua a nimio igne; a luna uero quaecumque ab infirma et prima caliditate: sic quoque circuire cum luna undam maris, ueluti ab ipsa exaltata et sic infirmata re- 571

---

2 *post* plenilunio *distinxit Duebner; nulla distinctio in G* 3 *graece fort.* οὕτως τε τὰ τῆς ἐπιβάσεως ἐν τάξει προχωρεῖ, ὥστε καὶ ὁ ῥοῦς [ὁ ῥοῦς *et* ὅρους *confudisse uidetur interpres*] παλιρροίας ἐνάρχεται [?] εἰς ἑαυτὸν ἀρχόμενος ἀναρρεῖν καὶ ἐφεξῆς ἀναβαίνειν ἐπὶ γῆν. ἐπὶ τοσοῦτον δὲ τὸ ὕδωρ ἐκβαίνει ὥστε καὶ μεγάλους ποταμοὺς ἐπὶ τὸ ἕτερον μέρος ἐπιστρέφειν. καὶ τοῦτό φασι Ῥῆνον τὸν ἀπὸ τῶν Κελτῶν ποταμὸν ῥέοντα καὶ ἄλλους αὖ τινας ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ ταῖς Βρετανίαις ὄντας ὑπέχειν. τὸν γὰρ ἐν Βρετανίᾳ ποταμὸν τὸν Τάμεσσαν λεγόμενον ἐπὶ τέτταρας ἡμέρας [*fort.* ἐπὶ τὸ τεταρτημόριον] ἀπὸ τῆς θαλάττης ἀναπληρωθέντα ὑπὸ τῆς πλημμυρίδος ἐπιστρέφεσθαι λέγουσιν, ὥστε καὶ δοκεῖν ἀπὸ θαλάττης ῥέοντα ἀνιέναι ἐπὶ τὰ ἕτερα μέρη 7 hibernia *CHM* bretaniis (*sic*) *G*: britanniis *HMC* 9 *post* redire *commate distinxit Duebner* 10 possidonius *G* 11 descernit *G*[2] 15 imbicilem *G* 17 eliuare *G* 20 *graece fort.* ἐπειδὴ καὶ ὕδωρ ἐν λέβητι θερμαινόμενον μὲν μετρίως τὸ πρῶτον ἀνοιδεῖ καὶ ἐξαίρεται ὑπερχεόμενον, ἐπικειμένου δὲ πυρὸς εὐθὺς καταναλισκόμενον ὑφιζάνει. καίτοι καὶ τὴν μεγάλην θάλατταν ὑπὸ τοῦ ἡλίου μὲν ἴσως πάσχειν ὅσα τὸ ἐν λέβητι ὕδωρ ὑπὸ τοῦ πυρὸς πλεονάζοντος, ὑπὸ τῆς σελήνης δ' ὅσα ὑπὸ τῆς ἀσθενοῦς καὶ πρώτης θερμότητος· ὥστε καὶ συμπεριοδεύειν τῇ σελήνῃ τὸ τῆς θαλάττης κῦμα — οἷον ὑπ' αὐτῆς μετεωριζομένης μὲν καὶ οὕτως ἀσθενούσης πλημμυρεῖν, βλεπούσης δ' εἰς δύσιν συνεγκλίνειν· τό τε αὐτὸ ποιεῖν καὶ ὑπὸ γῆς ἀπιούσης τῆς σελήνης καθ' ἡμέραν ἑκάστην 21 intumescit] -escit *G*[2] *in ras.* impositā (*sic*) *G* 23 a nimio *scripsi*: animo *G*[1]: nimio *G*[2] 25 exaltatam *H* infirmatam *H*: *adscripsit m. antiq. in marg. G*: infirmitta (*sic*)

dundare: respiciente autem in occasum coinclinare: hocque ipsum 571 facere et sub terram luna abeunte per singulos dies. menstrualis quoque uerbi gratia influxionis in magnum procedentis causa eo quod 572 et lunae respondent quae sunt uirtutis. unde in plenilunio et coitu extollitur maxime unda, quoniam et lunae tunc magna adest uirtus: in plenilunio enim totum eius in terram conuersum a sole illustratur; in coitu autem illuminata desuper a sole aequalem in ea quae sunt in terra uirtutem plenitudini praestat; dimidiatae uero obscurae ad maris passionem. similiterque et sub terram abeunte unaquaque luna nihil minus adest fluctus in ordine, et quidem a luna eadem ratione exertus. et causam esse ait confluxum fieri etiam circularem aquae naturam: itaque unda quasi in figura semicyclii elata sequitur lunam. similiterque per annum uenientis accessus luna in aequinoctiis causa est: in utrisque enim sole existente in Ariete aut Brachiis et lunae in eadem hora magna est uirtus coeuntis soli; ac per hoc, si in alterutra aequinoctialium formarum sit plenilunium, ducente in ea quae est e contrario. Magnum quoque mare aequinoctiali maxime diffundi cyclo confitetur. luna namque tunc coeunte soli aut plena existente et super uerticem pelago imposita unda maxime eleuatur: quando uero alia signa obtinet sol, tunc ueniens in Arietem aut Brachia luna neque plena est neque soli coit. posse autem hoc ipsum et horam anni ex natura lunae: calida enim est et umida, et hac uirtute extollitur unda. iuxta hoc quoque hiems quidem umidum sequitur, aestas uero umido contrarium; uer autem et autumnus umidum mensurate et calidum. itaque et luna his simillima. atqui adulta redundantia meridiante luna, addeturque adhuc magis terminum supergressa medium: utrinque enim statione magis copula lunae fortiores sunt. unde

3 uerbi gratia G^1, *ut perspexit Duebner*: grate G^2 (-e *in ras. et* 4 *litt. ante* grate *eras.*). *fuisse suspicor in graeca oratione* μηνιαίου λόγου (*eodem pacto ac supra p.* 72.2 annualis ratio = ἐνιαύσιος λόγος); *cetera non expedio* 4 luna G^1 respondent G^2 *in ras.* 7 desuper] *adscripsit m. antiq. in marg. G* nouae 8 prestat *G* demediate G^2: demedietate G^1 obscurae G^2 *in ras.* 9 unaquaque *Duebner*: unaquaeque *G* 11 exertus] excerptus G^2 *in ras.*: ex*er*tus *corrector* [*graece fuisse uidetur* πλήμμη ... ἐξαιρομένη] et causam *etc.*] *graece fort.* καὶ αἰτίαν εἶναί φησι τοῦ σύρρουν γίνεσθαι τὴν κυκλικὴν καὶ τοῦ ὕδατος φύσιν, ὥστε τὸ κῦμα οἷον ἐν ἡμικυκλίου σχήματι ἐξαιρόμενον συνακολουθεῖν τῇ σελήνῃ 14 in utrisque] utraque G^1 15 coeuntis soli *etc.*] *graece fort.* συνιούσης τῷ ἡλίῳ, καὶ διὰ τοῦτο, ἐὰν ἐν ὁποτέρῳ τῶν ἰσημερινῶν σχημάτων ᾖ πανσέληνος, ἡγουμένης εἰς τὰ ἐξ ἐναντίας ac *om. G* si in alterutra G^2 *in ras.* 16 formarum sit G^2 *in ras.* (*retinuisse* G^1 schemata *coni. Duebner*) ea quae G^2: eo quod G^1 18 nanque G^2 *in ras.* 19 imposito *G* 21 posse] potest G^1 horam] in hora G^1 25 atqui *etc.*] *graece fort.* καίτοι ἀκμαία ἡ πλημμυρὶς μεσουρανούσης τῆς σελήνης, ἐπαύξεται δ' ἔτι μᾶλλον ὁ ῥοῦς (*v. ad p.* 72.3) ὑπερβάσης τὸ μέσον 26 *post* luna *distinctio in G* addeturque] adde- G^2 *in ras.* (6 *fere litt. eras.*) 27 *intemptata relinquo in tanta caligine nihil satis dispiciens* enim statione G^2 *in ras.* (6 *fere litt. eras.*) copula G^2 *in ras.*

et secundam a coitu luna ducens, et aequaliter a plenilunio maior 572 unda extollitur magis quam priusquam moueretur in noua utrisque intulit eo quod nondum quidem alienatur longe in magnum mota uirtute. ipsa autem in id ipsum statio causali fortior in magnitudinem operis nouae constituta est: hanc itaque quantum aduenit ueris cau- 80 sam ueteres et accessus et recessus pertransibant. quare uero per singulos dies fluminibus ruentibus innumerabilibus et magnitudine ingentibus nullo modo mare efficitur plus, neque hoc quidem inconsequens ignorasse quosdam, non tamen difficile inspicienti uidere. ipsa enim multitudo aquae in latitudinem disposita et in cumulum non pari tempore exsiccatur, sed differt tantum ita ut illa quidem per totum diem lunarem, illa uero in mare inmissa euanescat ueluti si 90 quis super mensam magnam distenderet aquae cyathum: simul enim sentientibus euanescet. hoc autem et circa flumina accidit: continu- 573 atim enim fluentibus et cumulatim semper quod aduenit in silentium et latum locum cito exsiccatur ei occulte: multis enim uaporibus sursum ductis de mari et aliis sideribus et sole, adueniens aqua ex fluminibus non est maior euaporata; eo magis et influens siccatur multitudine et calidissima uirtute salsitatis. salsum enim esse mare 1 causae quidem dictae sunt crebrae differenter: plures autem aiunt minutissimum quidem eius et dulcissimum sursum duci per leuitatem per singulos dies, et ferri discretum et uaporatum in superiorem lo-

---

7 Aristot. 355 b 20: τὸ δὲ ζητεῖν τὴν ἀρχαίαν ἀπορίαν, διὰ τί τοσοῦτον πλῆθος ὕδατος οὐδαμοῦ φαίνεται (καθ' ἑκάστην γὰρ ἡμέραν ποταμῶν ῥεόντων ἀναριθμήτων καὶ τὸ μέγεθος ἀπλέτων οὐθὲν ἡ θάλαττα γίνεται πλείων), τοῦτο οὐθὲν μὲν ἄτοπον ἀπορῆσαί τινας, οὐ μὴν ἐπιβλέψαντί γε χαλεπὸν ἰδεῖν. τὸ γὰρ αὐτὸ πλῆθος ὕδατος εἰς πλάτος τε διαταθὲν καὶ ἀθρόον οὐκ ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἀναξηραίνεται, ἀλλὰ διαφέρει τοσοῦτον ὥστε τὸ μὲν διαμεῖναι ἂν ὅλην τὴν ἡμέραν, τὸ δ' ὥσπερ εἴ τις ἐπὶ τράπεζαν μεγάλην περιτείνειεν ὕδατος κύαθον, ἅμα διανοουμένοις ἂν ἀφανισθείη πᾶν. ὃ δὴ καὶ περὶ τοὺς ποταμοὺς συμβαίνει· συνεχῶς γὰρ ῥεόντων ἀθρόων ἀεὶ τὸ ἀφικνούμενον εἰς ἀχανῆ καὶ πλατὺν τόπον ἀναξηραίνεται ταχὺ καὶ ἀδήλως
21 Id. 354 b 28: τὸ μὲν λεπτότατόν τε καὶ γλυκύτατον ἀνάγεται καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ φέρεται διακρινόμενον καὶ ἀτμίζον εἰς τὸν ἄνω τόπον, ἐκεῖ δὲ πάλιν συστὰν διὰ τὴν ψῦξιν κάτω φέρεται πάλιν πρὸς τὴν γῆν

1—6 *locum desperatum coniecturis sollicitare supersedeo* 1 maior] -ior G^2 *in ras.* (5 *litt. eras.*) 2 *ante* priusquam *litt. fere* 15 *eras. in* G moueretur in noua utrisque intulit G^2 *partim in ras.* (13 *litt. eras.*), *partim in marg.* 3 mota] -ta G^2 *in ras.* (5 *litt. eras.*: *fuit fort.* mouetur) 4 statio G^2 *in ras.* 5 nouae G^2 *in ras.* aduenit ueris G^2 *in ras.* ueris] *graece fort.* ταῖς ἀληθείαις 6 pertransibat (*sic*) G 8 inconsequens] consequens G^1 11 illa] illud G^1 12 lunarem G^2 *in ras.* (9 *fere litt. eras.*): *excidisse vocula videtur* illa] illud G^1 inmissum G^1 13 destenderet G^1 15 aduenit in silentium G^2 *in ras.* 17 adueniens *etc.*] *fuit fort. graece* τὸ παραγινόμενον ὕδωρ ἐκ τῶν ποταμῶν οὐκ ἔστι πλεῖον τοῦ ἀναθυμιωμένου· τοσούτῳ μᾶλλον καὶ τὸ ἐπιρρέον ξηραίνεται τῷ πλήθει καὶ τῇ ὑπερθέρμῳ δυνάμει τῆς ἁλμυρότητος 18 euaporato G^1 22 descretum G^1

cum, ibique iterum consistere per frigiditatem, iterumque deferri ad 573 terram: salsum uero remanere propter grauitatem, sicut in corporibus animalium. etenim in eis esca intrante dulcedine escae umida substantia et quod superfluum apparet amarum et salsum, ita ut etiam sudores tales sint: dulce enim et potabile ab insita caliditate tractum in carnes et aliam constructionem uenit partium, ut unaquaeque consueuit. quia uero est in mixtura dulcedinis salsum, potest etiam hinc accipi: si enim quis saccum formans caereum in mare immiserit prius circumligans os tantum ut non infundatur mari, tunc intrans aqua per caereos parietes fit potabilis, et ueluti per colatorium quod crassum et terrenum secernitur et quod facit salsuginem per commixtionem: et si iuxta mare in litore foderit quis fossam, omnis in ea percolata aqua ex mari per occultas terrae uenas potabilis efficitur. satius uero dicere ipsum sic creatum fuisse a deo, sicut et aliorum elementorum unumquodque propriam habet naturam: itaque etiam mari connaturale esse salsum pro omnium salute in terra animalium ut non putresceret omnino: quod quidem uidemus euenire in quibusdam lacubus et aliis consistentibus potabilibus aquis. quod enim circumstat facile ab umidiori uapore corrumpitur spiritibus in plus conuecta putredine; et mare quoque partim quidem separatum cito putrescit, omne autem nequaquam. itaque et hoc prouide in mari factum est. natura autem aquarum est talis, et non solum in Magno mari sed etiam in aliis pluribus locis. declarat hoc et lacum talem

---

2 Aristot. 355 b 4: τὸ μὲν ἁλμυρὸν ὑπομένει διὰ τὸ βάρος, τὸ δὲ γλυκὺ καὶ πότιμον ἀνάγεται διὰ τὴν κουφότητα, καθάπερ ἐν τοῖς τῶν ζῴων σώμασιν. καὶ γὰρ ἐν τούτοις τῆς τροφῆς εἰσελθούσης γλυκείας ἡ τῆς ὑγρᾶς τροφῆς ὑπόστασις καὶ τὸ περίττωμα φαίνεται πικρὸν ὂν καὶ ἁλμυρόν· τὸ γὰρ γλυκὺ καὶ πότιμον ὑπὸ τῆς ἐμφύτου θερμότητος ἑλκυσθὲν εἰς τὰς σάρκας καὶ τὴν ἄλλην σύνταξιν ἦλθε τῶν μερῶν, ὡς ἕκαστον πέφυκεν 7 Id. 358 b 34: ὅτι δ' ἐστὶν ἐν μίξει τινὸς τὸ ἁλμυρόν, δῆλον οὐ μόνον ἐκ τῶν εἰρημένων, ἀλλὰ καὶ ἐάν τις ἀγγεῖον πλάσας θῇ κήρινον εἰς τὴν θάλατταν, περιδήσας τὸ στόμα τοιούτοις ὥστε μὴ παρεγχεῖσθαι τῆς θαλάττης· τὸ γὰρ εἰσιὸν διὰ τῶν τοίχων τῶν κηρίνων γίνεται πότιμον ὕδωρ· ὥσπερ γὰρ δι' ἠθμοῦ τὸ γεῶδες ἀποκρίνεται καὶ τὸ ποιοῦν τὴν ἁλμυρότητα διὰ τὴν σύμμιξιν 12 cf. Aristot. 935 b 3: διὰ τί ἐνιαχοῦ, ἐάν τις ὀρύξῃ παρὰ τὴν θάλατταν, τὸ μὲν πρῶτον πότιμόν ἐστιν ὕδωρ, εἶθ' ἁλμυρὸν γίνεται; ἢ ὅτι αὐτῆς ἐστὶ τῆς θαλάττης τῆς διηθούσης ὑπὸ τὴν γῆν τὸ ὕδωρ; .... εἴτ' οὖν οὕτως εἴτε κατὰ τὰς φλέβας ἐκ τῆς ἠπείρου ῥεῖ ἐπὶ τὴν θάλατταν τὸ γλυκὺ ὕδωρ, εἰκότως ἂν ἐπιπολῆς εἴη τῆς θαλάττης, ἢ μίγνυται αὐτῇ
20 Id. 379 b 4: διὸ καὶ ἡ θάλαττα κατὰ μέρος μὲν διαιρουμένη ταχὺ σήπεται, ἅπασα δ' οὔ

---

3 dulcedine] dulci- G^1; -dinē G^2 *in ras.* (*uoluit* dulcedine) aesce G^2 *in ras*: esce *corrector* *post* umida *tres fere litt. eras.* 5 ab insita G^2 *in ras.* (13 *fere litt. eras.*) 7 in mixtura] -ixtura G *in ras.* (*fuit* inmixta) dulcedine G^1 9 circūligans G^1: circunligans G^2 infundaηtur (*sic*) G 10 crasum G (*et sic passim*) 12 si] quasi G^1 fosam G 14 et G^2 *in ras.* 15 elimentorum G habens G^1 itaque] -que G^2 *ex em.* (*fuit fort.* ita ut) 17 putresceret omnino G^2 *in ras.* 23 lacus G talem narrando G *in ras.*

narrando, in quem si quis immiserit ligans hominem seu iumentum, 573
supernatare hoc, inquit, non tamen mergi aut etiam discindere aquam: esse autem amarum sic lacum et salsum, ut nullum nutriat piscem; uestimenta uero lauare, si quis excusserit umectans. manifestum itaque quia salsugo facit quoddam corpus crassum, et terreum est quod inest. est autem lacus quidam alter in regione Palaestinorum qui dicitur a multis Asphaltitis, quem etiam Mortuum uocant mare, 574
quasi nihil uiuificans in se: ab eo bitumen nascitur. et circa locos alios ubique terrae fluxus naturaliter sunt salsi fluminum seu fontium, quidam uero calidi et cursiles. horum igitur omnium causam dixerit quis connaturalem et unitam seu ingenitam naturam ignis: ardens enim terra eo magis et minus uarias recipit formas fusionum * * * et quibusdam talibus impletur uirtutibus, per quas aquae colatae siue dulces sint motantur, siue etiam per se naturaliter ex talibus nascuntur fusionibus, et quaedam quidem acetae fiunt, quaedam uero amarae, et iterum aliae feruentes igne et cursu. et horum historia plena ex differentiis testata locorum, sicut et ille puteus qui dicitur esse in regione Cisia Persicae talis: quod eo exhalat uariam effert speciem: est enim bituminatum oleum quod uocant νεφθαν, aqua uero; ita ut tales differentes sint haustus.

---

1 Aristot. 359a16: εἰ δ' ἔστιν ὥσπερ μυθολογοῦσί τινες ἐν Παλαιστίνῃ τοιαύτη λίμνη εἰς ἣν ἐάν τις ἐμβάλῃ συνδήσας ἄνθρωπον ἢ ὑποζύγιον ἐπιπλεῖν καὶ οὐ καταδύεσθαι κατὰ τοῦ ὕδατος, μαρτύριον ἂν εἴη τοῖς εἰρημένοις· λέγουσι γὰρ πικρὰν οὕτως εἶναι τὴν λίμνην καὶ ἁλμυρὰν ὥστε μηθένα ἰχθὺν ἐγγίνεσθαι, τὰ δ' ἱμάτια ῥύπτειν, ἐάν τις διασείσῃ βρέξας. ἔστι δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα σημεῖα πάντα τῶν εἰρημένων, ὅτι τὸ ἁλμυρὸν ποιεῖ σῶμά τι, καὶ γεῶδές ἐστι τὸ ἐνυπάρχον 9 Id. 359b8: εἰσὶ δὲ πολλαχοῦ καὶ κρῆναι καὶ ῥεύματα ποταμῶν παντοδαποὺς ἔχοντα χυμούς, ὧν πάντων αἰτιατέον τὴν ἐνοῦσαν ἢ ἐγγινομένην δύναμιν πυρός· καομένη γὰρ ἡ γῆ τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον παντοδαπὰς λαμβάνει μορφὰς καὶ χρόας χυμῶν· στυπτηρίας γὰρ καὶ κονίας καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων γίνεται πλήρης δυνάμεων, δι' ὧν τὰ ἠθούμενα ὕδατα ὄντα γλυκέα μεταβάλλει, καὶ τὰ μὲν ὀξέα γίνεται καθάπερ ἐν τῇ Σικανικῇ τῆς Σικελίας .... ἔστι δὲ καὶ περὶ Λύγκον κρήνη τις ὕδατος ὀξέος· περὶ δὲ τὴν Σκυθικὴν πικρά· τὸ δ' ἀπορρέον αὐτῆς τὸν ποταμὸν εἰς ὃν εἰσβάλλει ποιεῖ πικρὸν ὅλον · 17 cf. Herodot. VI. 119: Posidon. rel. p. 115 Bake, Mueller F. H. G. 3 p. 276

---

2 supernatare] -re G^2 *in ras.* inquit G^2 *in ras.* 4 *fort.* uestimento G^1 excuserit G^1 6 alter *add.* G^2 *in marg.* parestinorum G 7 asfaltistis G 12 *lacunam indicavi* 13 impletur *coni. Duebner*: implentur *codd.* 14 nascantur *H* 17 differentiis] 'διαφόρων *potius quam* διαφορῶν *uoluisse uidetur Priscianus*'. *Duebner* 18 exalat G^1 19 *locus manifeste corruptus* ['*ex Posidonio sua ducens Priscianus*: ἔστι δὲ τὸ μὲν ἀσφαλτῶδες ἔλαιον ὃ καλοῦσι νάφθαν, τὸ δὲ ὕδωρ, ὥστε *etc.*, *ut uideatur in his uerbis*, τὰς μὲν εἶναι θείου ὑγροῦ (*apud Strabonem*), *transilivisse* θείου, *aut alio modo in hunc errorem incidit*'. *Duebner*] ΝΕΦΘΑΝ G uero G^1: quoque G^2 20 ita ut G^1: itaque G^2 (-que *in ras.*)

CAP. VII. 574

Titulus deest.

Et hoc quoque: quare graue in aere et ignis in humiditate subsistit et receptionem habet? uidetur enim in aere ignis cum umiditate, et casus cuiusdam grauis ex aere fit et hoc ipsum ambiente in aere solida crassitudine. per aera enim purum et uacuum solida crassitudine esse potest unumquodque animal, inspirationem et respirationem habendo et a loco in locum transeundo: et omne quodcumque a terra in aera proicitur iterum in terram resoluitur; et non uidetur quid in aere quod potest graue quid aut crassitudinem sustinere: saepe uero et puro aere nubs subito uidetur, ex qua pluuia multa descendit; et ignes de caelo aut fulmina aut graue quid saepe cadit ad terram. et in aere intus nubibus et pluuia ignis effulgorat, et lux uidetur, et sonitus magni et terribiles, quasi quaedam grauia et firma cum multa et supereminenti uirtute inter se inuicem collisa ex aere audiuntur. et in circuitu quoque nubium, tanquam a quadam parua distantia, sol et purus aer et neque connebulatio, sed neque spirituum motus, sic est ut possit cognosci quia nubes et pluuiam non ex alio loco spirituum necessitas intulit, sed ex ipso aere uelociter turbato apparuerunt, et ipse grauis cuiusdam casus et crepitus ex ipso aere facti sunt: et hoc quidem praeclarum, quia nubes talem soliditatem et uirtutem uel crassitudinem non habent ita ut gracili saltem cuidam graui in aere resistat et deprehendat. argumentum quoque etiam ex hoc, quia in montanis sunt loci ita ut saepe quidem supra montium cacumen sole existente et puro aere et nubibus ibi non existentibus inferius et in planis connebulatio et pluuia in eadem hora sit: cum uero a cacumine montis in illo loco quo principium connebulationis est apparuerit quidam uapor, id est umiditas, inuenitur nubs illa; quantumque progreditur quis interius connebulationis illius partem obscuriorem inueniet. est autem quando et guttulae ex ipsa cadunt. cum autem quis adhuc longe pertransit connebulationem illam et ab ipsa caligine et uapore deorsum montis mouetur, tunc uapor

---

1 *CAP. VII*] SEPTIMUM CAPITULUM HABENS SIC *manus antiqua (non prima) in G: om. CHM spatio vacante* *tit. add. M* Quare graue in aere et ignis in humiditate subsistit 5 et hoc ipsum *etc.*] *excidit fortasse nescioquid.* 8 a terra] a *del G²* 9 proiicitur *G²* *graece fort.* οὐχ ὁρᾶταί τι ἐν τῷ ἀέρι τὸ δυνάμενον βάρος τι ἢ πάχος ὑποβαστάζειν 16 quoque] *quae sequuntur scripsit manus altera in G* 17 connebulationis *G¹* 18 ut] sicut *G¹* 22 cuiusdam *G¹* 23 resistat et deprehendat] *graece fort.* ἀντιστῆναι καὶ κατασχεῖν deprahendat *G* 26 *post* inferius *quinque litt. eras. G (fuisse videtur* autem) 29 interius con-] *quae sequuntur usque ad* -sura ipsa *p.* 85.24 *desiderantur in G foliis ut videtur octo amissis* 32 dehorsum *H passim*

ille, id est humiditas per quam pertransierat, in aere apparet crassa nubs. est autem quando et pluuia grauis fit et ex hominum aliorumque animalium in aere et in nubibus meatu, id est afflatu. per hoc ostenditur quod non talem uirtutem aut crassitudinem habeant nubes ut etiam minutissimum quid graue possint sustinere in aere aut ex terra retrahere. uenti enim multam uirtutem habentes potenterque et nimis spirantes non possunt lapidem paruum in aere deprehendere. nubibus autem et uentis talem uirtutem non habere ostensis, itaque graue tale in aere quod cadit ex aere, unde fit formare illam naturam et ignem et similia, et quis ex terra haec subleuat, et quis in aere continet? et si quidem non ex ea tracta subuehebantur, quis factor eorum in aere? si enim ille qui deorsum cadit ignis graue non habet, uerum tamen deorsum fertur, manifestum est quia natura differt hic ab eo qui in terra est igne. terreni enim ignis flamma sursum in aere exaltata in diametrum eius flectitur. si uero in aere ignis graue habet et per illud graue deorsum cadit, deliberandum hoc: unde eius erit graue, et quis sustinet in aere, et quare in humiditate lucet atque fulgorat, et quousque ad terram mittitur, neque spiritus neque pluuia illum extinguet? per hoc autem capitulum quae dubia sunt multis quidem perhibentur rationibus; unam uero atque breuem habet speculationem de graui et leui et his quae sursum fiunt in aere crassioribus corporibus, seu etiam omnino sursum tractis ex terra, et quomodo subsistunt, et a quo ea sustinentur siue feruntur. itaque si in solutionem pro his quae quaesita sunt oportet illa prius accipere et dicere, quia grauium et leuium quoddam quidem simpliciter et ad se dicitur, quoddam uero ad aliorum comparationem per quam grauius aut leuius altero dicimus; ipsum autem omnino graue et leue quod quidem semper consueuit a medio uehi sursum quodque ad medium deduci: ignis igitur proprie et simpliciter et semper leuis natura sursum facit euectionem, terra uero et terrena omnia deorsum ad medium ac si natura grauia locantur. diffiniendum enim fortassis

---

24 Aristot. 308a7: λέγεται δὴ τὸ μὲν ἁπλῶς βαρὺ καὶ κοῦφον, τὸ δὲ πρὸς ἕτερον· τῶν γὰρ ἐχόντων βάρος φαμὲν τὸ μὲν εἶναι κουφότερον τὸ δὲ βαρύτερον, οἷον ξύλου χαλκόν 28 Id. 308a29: ἁπλῶς μὲν οὖν κοῦφον λέγομεν τὸ ἄνω φερόμενον καὶ πρὸς τὸ ἔσχατον, βαρὺ δὲ τὸ ἁπλῶς κάτω καὶ πρὸς τὸ μέσον (cf. 312a28) 29 Id. 308b13: νῦν γὰρ τὸ μὲν πῦρ ἀεὶ κοῦφον καὶ ἄνω φέρεται, ἡ δὲ γῆ καὶ τὰ γεηρὰ πάντα κάτω καὶ πρὸς τὸ μέσον 31 Id. 311a16: πρῶτον μὲν οὖν διωρίσθω, καθάπερ φαίνεται πᾶσι, βαρὺ μὲν ἁπλῶς τὸ πᾶσιν ὑφιστάμενον, κοῦφον δὲ τὸ πᾶσιν ἐπιπολάζον. ἁπλῶς δὲ λέγω εἴς τε τὸ γένος βλέπων καὶ ὅσοις μὴ ἀμφότερα ὑπάρχει

---

1 id est] i. *H passim* 2 et (*alterum*) *om. CM* 3 in aere] aere *H* 6 potentesque *H* 8 non *om. CM* 11 tracta *om. CM* subuehantur *CM* 14 differt hic ab eo *H*: defertur cabeo *C*: differtur in cabeo *M* flamma *om. CM* 17 quid *M* 18 mittatur *CM* 20 quidem *CM*: enim *H* 23 siue ferunter *HM*: i. sũferuntur *C* 24 si *om. CM* 26 ad se *H*: a se *CM*

sit secundum communem opinionem sic: graue quidem simpliciter quod omnibus subsistit, leue uero quod omnia superminet. simpliciter autem dicimus et secundum genus diffinientes et uniformiter utrique horum subesse unum, et igni quidem leue, terrae uero graue: ignis enim nihil habet graue, neque terra qualemcunque leuitatem. aliter autem graue et leue quibus duo insunt. per hoc etiam quibusdam aliis superferuntur et substituuntur, sicut aer et aqua. simpliciter enim neutrum horum leue aut graue, eo quod terra quidem ambo leuiora (superuehitur enim ei consequenter eorum particula), igne uero grauiora (subicitur enim eorum quantulacumque sit particula), et ad se inuicem: quantulacumque enim sit particula aeris superuehitur aquae, aqua uero quantulacumque sit aeri subicitur. quoniam uero et aliorum quaedam quidem habent grauitatem, quaedam uero leuitatem, clarum quia horum causa omnium sit in extremis et non compositis differentia: ab illis enim participando eo quidem plus eo autem minus, erunt quaedam quidem leuia corporum, quaedam uero grauia. et ut graue habentia deorsum locantur ad medium quasi diffinitum, sic et quod sursum fertur non in infinitum sed usque ad proprium fertur summum et terminum: unius cuiusque enim proprius finis species est quasi consummatiua; quia omnino nihil in infinitum fertur. et illud quoque oportet cognoscere quomodo connexorum corporum quaedam quidem bene discreta per eundem modum (bene discretum enim est bene diffinitum) sicut aer magis aqua, aqua uero terra: aer enim magis bene discretior est aqua quoniam magis humidus est et exilis, ac per hoc neque congelatur; aqua uero terra bene discretior quasi humida et opulentissima: dicitur autem horum unum quodque bene diffinitum quasi affectabile configuratum et com-

---

5 Aristot. 311b27: τὸ ἄρα πῦρ οὐδὲν ἔχει βάρος, οὐδὲ ἡ γῆ κουφότητα οὐδεμίαν 6 Id. 311a22: ἄλλως δὲ βαρὺ καὶ κοῦφον οἷς ἀμφότερα ὑπάρχει· καὶ γὰρ ἐπιπολάζουσί τισι καὶ ὑφίστανται, καθάπερ ἀὴρ καὶ ὕδωρ· ἁπλῶς μὲν γὰρ οὐδέτερον τούτων κοῦφον ἢ βαρύ· γῆς μὲν γὰρ ἄμφω κουφότερα (ἐπιπολάζει γὰρ αὐτῇ τὸ τυχὸν αὐτῶν μόριον), πυρὸς δὲ βαρύτερα (ὑφίσταται γὰρ αὐτῶν ὁπόσον ἂν ᾖ μόριον), πρὸς ἑαυτὰ δὲ ἁπλῶς τὸ μὲν βαρὺ τὸ δὲ κοῦφον· ἀὴρ μὲν γὰρ ὁπόσος ἂν ᾖ, ἐπιπολάζει ὕδατι, ὕδωρ δὲ ὁπόσον ἂν ᾖ, ἀέρι ὑφίσταται. ἐπεὶ δὲ καὶ τῶν ἄλλων τὰ μὲν ἔχει βάρος τὰ δὲ κουφότητα, δῆλον ὅτι τούτων μὲν αἰτία πάντων ἡ ἐν τοῖς ἀσυνθέτοις διαφορά· κατὰ γὰρ τὸ ἐκείνων τετυχηκέναι τοῦ μὲν πλεῖον τοῦ δ' ἔλαττον ἔσται τὰ μὲν κοῦφα τὰ δὲ βαρέα τῶν σωμάτων 17 cf. Aristot. 311b20, 312a4
21 Id. 313b6: ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὰ μὲν εὐδιαίρετα τῶν συνεχῶν τὰ δ' ἧττον, καὶ διαιρετικὰ δὲ τὸν αὐτὸν τρόπον τὰ μὲν μᾶλλον τὰ δ' ἧττον, ταύτας εἶναι νομιστέον αἰτίας. εὐδιαίρετον μὲν οὖν τὸ εὐόριστον, καὶ μᾶλλον τὸ μᾶλλον· ἀὴρ δὲ μᾶλλον ὕδατος τοιοῦτον, ὕδωρ δὲ γῆς
27 bene diffinitum] cf. Aristot. 378b24 et Ideler ad loc.

---

4 et *H*: ut *CM* 5 levitatem *H*: grauitatem *CM* 8 enim *CM*: autem *H* 11 ad se] a se *CHM* (πρός ἑαυτὰ *Aristot.*) enim *om. CM* superuehitur *H*: superfertur *CM* 12 aqua] aq̄ *H*: aque *CM* quantulumcumque *CM*. 16 quidem] enim *CHM* 18 in *om. H* 19 et *om. H* 20 omnino *M*: omni modo *CH* 26 quasi humida et opulentissima] *graece fort.* ὡς ὑγρὸν καὶ εὐπορώτατον

prehendenti et comprehenso ab eis: terra uero non bene diffinitum; solidum enim est et siccum: affectabilior autem multo aere est paruus aer, et multa aqua similiter minor. unde latum quidem corpus, utpote ligneum aut alicuius materiae multum comprehendens aquae, non facile fertur; acutum uero ut paruam comprehendens aquam fertur cito. quoniam itaque grauia habent quandam fortitudinem separandi subiectum et ferri deorsum, at uero connexa habent quandam uirtutem non separari, per quam connexa sunt, oportet eas uirtutes ad se inuicem committere et superantem dominari. si enim grauis fortitudo, per quam uim facit et separat subiectum, superauerit connexi uirtutem, discindet et descendet per ipsum: si uero iterum connexi superauerit uirtus segregatiuam grauis uirtutem, non superabitur connexum neque graue deorsum feretur: unde glaciei crustae superuehuntur aquae, et festuca et si quid tale superfertur aeri. et illud uide deinceps ex his quae sumpta sunt quia simplicibus corporibus, quae etiam elementa uocamus, quattuor existentibus quattuor sunt generalissimae eorum differentiae, calidum et frigidum, humidum et aridum: harum uero quaedam sunt actiuae, quaedam uero passiuae: per has enim elementa mutantur in semet ipsa. calidum enim est quod comparat similia genere — discernere enim, quod quidem aiunt facere ignem, comparare est similia genere; accidit enim auferre aliena: frigidum uero quod congregat et comparat similiter congenita et quae sunt dissimilia genere: humidum quoque quod infinitum quidem proprio termino, bene uero finitum est: aridum quoque bene diffinitum quidem proprio termino, infinitum uero. subtile autem et crassum et graue et leue et omnes aliae differentiae in has quat-

3 Aristot. 313b11: τὰ μὲν οὖν ἔχοντα πλάτος διὰ τὸ πολὺ περιλαμβάνειν ἐπιμένει, διὰ τὸ μὴ διασπᾶσθαι τὸ πλεῖον ῥᾳδίως· τὰ δ' ἐναντίως ἔχοντα τοῖς σχήμασι διὰ τὸ ὀλίγον περιλαμβάνειν φέρεται κάτω, διὰ τὸ διαιρεῖν ῥᾳδίως. καὶ ἐν ἀέρι πολὺ μᾶλλον, ὅσῳ εὐδιαιρετώτερος ὕδατός ἐστιν. ἐπεὶ δὲ τό τε βάρος ἔχει τινὰ ἰσχὺν καθ' ἣν φέρεται κάτω, καὶ τὰ συνεχῆ πρὸς τὸ μὴ διασπᾶσθαι, ταῦτα δεῖ πρὸς ἄλληλα συμβάλλειν· ἐὰν γὰρ ὑπερβάλλῃ ἡ ἰσχὺς ἡ τοῦ βάρους τῆς ἐν τῷ συνεχεῖ πρὸς τὴν διάσπασιν καὶ διαίρεσιν, βιάσεται κάτω θᾶττον, ἐὰν δὲ ἀσθενεστέρα ᾖ, ἐπιπολάσει 17 Id. 329b24: θερμὸν δὲ καὶ ψυχρὸν καὶ ὑγρὸν καὶ ξηρὸν τὰ μὲν τῷ ποιητικὰ εἶναι τὰ δὲ τῷ παθητικὰ λέγεται· θερμὸν γάρ ἐστι τὸ συγκρῖνον τὰ ὁμογενῆ (τὸ γὰρ διακρίνειν, ὅπερ φασὶ ποιεῖν τὸ πῦρ, συγκρίνειν ἐστὶ τὰ ὁμόφυλα· συμβαίνει γὰρ ἐξαιρεῖν τὰ ἀλλότρια), ψυχρὸν δὲ τὸ συνάγον καὶ συγκρῖνον ὁμοίως τά τε συγγενῆ καὶ τὰ μὴ ὁμόφυλα, ὑγρὸν δὲ τὸ ἀόριστον οἰκείῳ ὅρῳ εὐόριστον ὄν, ξηρὸν δὲ τὸ εὐόριστον μὲν οἰκείῳ ὅρῳ, δυσόριστον δέ. τὸ δὲ λεπτὸν καὶ παχὺ καὶ γλίσχρον καὶ κραῦρον καὶ σκληρὸν καὶ μαλακὸν καὶ αἱ ἄλλαι διαφοραὶ ἐκ τούτων 26 Id. 330a24: πᾶσαι αἱ ἄλλαι διαφοραὶ ἀνάγονται εἰς τὰς πρώτας τέτταρας

5 aquam] aq̄ *H*: aqua *CM* 10 subiectum] sub'm *H* 11 superauit *H* 12 connexi *H*: connexium *C*: connexum *M* superavit *H* 13 fertur *CM* 15 quia] qui *CM*: que *H* 19 motantur *CHM* 23 congenita *H* que sunt cogentia *CM* 24—25 bene uero—termino *om. C* 24 uero *H*: alio *M* 25 uero *H*: alio *M* 26 alie *CM*: aliorum *H*

tuor quasi primas reducuntur. harum quoque differentiarum quattuor sex quidem sunt copulationes; uerum tamen, quoniam contraria non inest naturaliter coniungi, merito spernendae sunt duae. calidum enim et frigidum esse id ipsum, et iterum humidum et aridum impossibile. itaque elementorum quattuor existentium quattuor sunt copulationes; calido quippe et sicco facientibus ignem, calido uero et humido aera, etsi quidam eum frigidum et humidum esse dicant sursum gelatis attendentes, et iterum frigido et humido constituentibus aquam, sic deinde terram arido et frigido; facileque distribui primis corporibus differentias, et multitudinem earum esse secundum rationem in illis. horum autem quaedam actiua sunt, ut dictum est, duo, calidum et frigidum, passiua uero humidum et aridum: in eis enim actiuorum uirtus genitiua compositorum est. actiua quidem accipienda non quae per excellentiam summa sunt sed quae ueluti immixta. neque enim caliditatis excellentia et feruor ut ignis, neque frigiditatis excellentia sicut in humido glacies perficiunt ad generationem. sicut enim glacies adhuc fixura humidi et frigidi, praeclarum sic nihil ex glacie nasci; neque ex igne puro et summo. apparet itaque caliditas et frigiditas terminantes et copulantes et ad se ipsas transferentes et similia genere et genere dissimilia, et humefacere et arefacere et indurare et mollificare: arida uero et humida magis terminata et patientia passionum per unum quodque; bene enim dif-

2 Aristot. 330a30: ἐπεὶ δὲ τέτταρα τὰ στοιχεῖα, τῶν δὲ τεττάρων ἓξ αἱ συζεύξεις, τὰ δ' ἐναντία οὐ πέφυκε συνδυάζεσθαι (θερμὸν γὰρ καὶ ψυχρὸν εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ πάλιν ξηρὸν καὶ ὑγρὸν ἀδύνατον), φανερὸν ὅτι τέτταρες ἔσονται αἱ τῶν στοιχείων συζεύξεις, θερμοῦ καὶ ξηροῦ, καὶ θερμοῦ καὶ ὑγροῦ, καὶ πάλιν ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ, καὶ ψυχροῦ καὶ ξηροῦ. καὶ ἠκολούθηκε κατὰ λόγον τοῖς ἁπλοῖς φαινομένοις σώμασι, πυρὶ καὶ ἀέρι καὶ ὕδατι καὶ γῇ· τὸ μὲν γὰρ πῦρ θερμὸν καὶ ξηρόν, ὁ δὲ ἀὴρ θερμὸν καὶ ὑγρόν (οἷον ἀτμὶς γὰρ ὁ ἀήρ), τὸ δ' ὕδωρ ψυχρὸν καὶ ὑγρόν, ἡ δὲ γῆ ψυχρὸν καὶ ξηρόν· ὥστ' εὐλόγως διανέμεσθαι τὰς διαφορὰς τοῖς πρώτοις σώμασι, καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν εἶναι κατὰ λόγον 15 cf. Aristot. 330b25: τὸ δὲ πῦρ ἐστιν ὑπερβολὴ θερμότητος, ὥσπερ καὶ κρύσταλλος ψυχρότητος· ἡ γὰρ πῆξις καὶ ἡ ζέσις ὑπερβολαί τινές εἰσιν, ἡ μὲν ψυχρότητος, ἡ δὲ θερμότητος. εἰ οὖν ὁ κρύσταλλός ἐστι πῆξις ὑγροῦ ψυχροῦ, καὶ τὸ πῦρ ἔσται ζέσις ξηροῦ θερμοῦ. διὸ καὶ οὐδὲν οὔτ' ἐκ κρυστάλλου γίγνεται οὔτ' ἐκ πυρός 19 Id. 378b14: φαίνεται γὰρ ἐν πᾶσιν ἡ μὲν θερμότης καὶ ψυχρότης ὁρίζουσαι καὶ συμφύουσαι καὶ μεταβάλλουσαι τὰ ὁμογενῆ καὶ τὰ μὴ ὁμογενῆ, καὶ ὑγραίνουσαι καὶ ξηραίνουσαι καὶ σκληρύνουσαι καὶ μαλάττουσαι, τὰ δὲ ξηρὰ καὶ ὑγρὰ ὁριζόμενα καὶ τἆλλα τὰ εἰρημένα πάθη πάσχοντα αὐτά τε καθ' αὑτὰ καὶ ὅσα κοινὰ ἐξ ἀμφοῖν σώματα συνέστηκεν. ἔτι δ' ἐκ τῶν λόγων δῆλον, οἷς ὁριζόμεθα τὰς φύσεις αὐτῶν· τὸ μὲν γὰρ θερμὸν καὶ ψυχρὸν ὡς ποιητικὰ λέγομεν (τὸ γὰρ συγκριτικὸν ὥσπερ ποιητικόν τι ἐστί), τὸ δὲ ὑγρὸν καὶ ξηρὸν παθητικὸν (τὸ γὰρ εὐόριστον καὶ δυσόριστον τῷ πάσχειν τι λέγεται τὴν φύσιν αὐτῶν)

9 facileque] ὥστ' εὐλόγως *Aristot.* 16 ad *om.* *CM* 17 sicut *M*: sic *H*: si *C* 22 bene enim *H*: enim bene *CM*

finitum dicitur in patiendo quid naturam eorum. simplicibus quoque corporibus quattuor existentibus summa quidem et sincerissima terra et ignis; media uero et mixta magis aqua et aer: contraria autem igni quidem aqua, aeri uero terra; haec enim ex contrariis passionibus constituta sunt. igne enim calido et sicco existente nullam aqua communionem habet ad ignem; humida enim est et frigida; sicut et terra, frigida et arida dum sit, communionem nullam habet ad aera, calidum existentem et humidum secundum multos. in uno quoque autem elementorum duae quidem sunt differentiae, sed ex duabus una elementi dominatur. ignis enim magis est calidus quam siccus; aer autem humidus est magis quam calidus; et aqua frigida est magis quam humida, sicut et terra magis arida est quam frigida. mouentur autem et in se ipsa facile quidem cum per unum communicant et per unum opponuntur; difficulter uero quando per duas differentias contradicunt. ignis enim in aera et iterum aer in ignem facile mouetur, ut communem habentia caliditatem, circa uero aridum et umidum contraria. aer quoque et aqua similiter; est enim commune eis humidum, quamuis frigidum calido contrarium. et aqua iterum et terra quasi communi existente in ambobus frigiditate, quamis siccum humido contrarium. cum ergo in his contrarium a contrario superatur, efficitur facile horum in se inuicem mutatio. cum uero mutatur ignis in aquam aut aqua in ignem aut aer in terram aut iterum in aera terra, difficilis horum fit mutatio. nihil enim commune eis ad se inuicem, utpote igni ad aquam aut aeri ad terram, sed duae qualitates opponuntur duabus. communione ergo non subsistente mutari quidem in se inuicem possunt, uerumtamen difficulter. his igitur praediffinitis dicendum quomodo in medio et circa medium discreta sunt. terra quidem stat, aqua uero circumposita circa terram: haec autem continet aeris amictus terram et superpositam aquam ambiens, et circa aeris sphaeram ea quae dicitur ignis. ipse enim est quattuor extremum, sicut medium terra. humidorum autem et aridorum ex terra et circa terram inflationis

2 Aristot. 330b30: ὄντων δὲ τεττάρων τῶν ἁπλῶν σωμάτων ... καὶ ἄκρα μὲν καὶ εἰλικρινέστατα πῦρ καὶ γῆ, μέσα δὲ καὶ μεμιγμένα μᾶλλον ὕδωρ καὶ ἀήρ. καὶ ἑκάτερα ἑκατέροις ἐναντία· πυρὶ μὲν γὰρ ἐναντίον ὕδωρ, ἀέρι δὲ γῆ· ταῦτα γὰρ ἐκ τῶν ἐναντίων παθημάτων συνέστηκεν 10 cf. Aristot. 331a3: οὐ μὴν ἀλλ' ἁπλῶς γε τέτταρα ὄντα ἑνὸς ἕκαστόν ἐστι, γῆ μὲν ξηροῦ μᾶλλον ἢ ψυχροῦ, ὕδωρ δὲ ψυχροῦ μᾶλλον ἢ ὑγροῦ, ἀὴρ δ' ὑγροῦ μᾶλλον ἢ θερμοῦ, πῦρ δὲ θερμοῦ μᾶλλον ἢ ξηροῦ 13 cf. Aristot. 331a24 sqq. 28 Aristot. 354b23: τοῦ γὰρ ὕδατος περὶ τὴν γῆν περιτεταμένου, καθάπερ περὶ τοῦτο ἡ τοῦ ἀέρος σφαῖρα καὶ περὶ ταύτην ἡ λεγομένη πυρός (τοῦτο γάρ ἐστι πάντων ἔσχατον, εἴθ' ὡς οἱ πλεῖστοι λέγουσιν εἴθ' ὡς ἡμεῖς) κτέ.

18 calido *CM*: humido *H* 25 non *om.* *CM.* 30 speram *CHM*

duae sunt species: una quidem est humida, altera uero arida; uocaturque humida quidem uapor, altera uero omnino quidem non habens nomen, in parte autem utentes uniuerso eam appellamus ueluti fumum. est enim uaporis quidem natura humidum et calidum * * * et siccum: et est uapor quidum uirtute ueluti aqua, inflatio uero uirtute ueluti ignis. neque uero humidum neque aridum sine se inuicem sunt, sed haec omnia dicuntur secundum eminentiam et habundantiam in altero. et saepe quidem uaporeæ inflatio multiplicior sicciore est et fumea, et sic in imbrem esse tempus illud et plenitudinem multarum aquarum: quas contrario ex fumeae inflationis habundantia siccitas superat et puluerulentia. hoc autem obseruatur accidere aut per multam et contiguam regionem aut per partes. saepe enim regio quidem quae in circuitu est accipit temporales imbres; in quadam uero parte eiusdem est puluerulentia, sicut e contrario. causa autem duarum harum inflationum est sol. circulariter enim et oblique faciens per zodiacum meatum, tunc superuectum humidum a terra ad superiorem meatum trahit; ipsam uero terram caliditate siccatis fumeae inflationis facit fieri respirationem. ipse itaque habens humidi plenitudinem uapor in superiorem locum reducitur, qui est super solarium radiorum repercussionem, et ibi propter frigus constituitur iterum in aquam, longius facto sole per obliqui circuli distantiam. sicque ex eodem nubes et pluuiam et niuem et gelu et unum quodque aliorum humidorum in aere et circa terram consistere manifestum; aridam uero inflationem copiosam spirituum principium et naturam fieri, et aliorum quaecumque igneae sunt essentiae. quoniam itaque duplex quidam motus est utrorumque, et eorum quae sursum et eorum quae deorsum feruntur, unus quidem iuxta naturam, alter uero contra naturam et uiolentus, oportebat inflationem utramque accipere, humidam

1 Aristot. 359b28: ἔστι γὰρ δύο εἴδη τῆς ἀναθυμιάσεως, ὥς φαμεν, ἡ μὲν ὑγρὰ ἡ δὲ ξηρά. καλεῖται δ' ἡ μὲν ἀτμίς, ἡ δὲ τὸ μὲν ὅλον ἀνώνυμος, τῷ δ' ἐπὶ μέρους ἀνάγκη χρωμένους καθόλου προσαγορεύειν αὐτὴν οἷον καπνόν 4 Id. 340b27: ἔστι γὰρ ἀτμίδος μὲν φύσις ὑγρὸν καὶ θερμόν. ἀναθυμιάσεως δὲ θερμὸν καὶ ξηρόν· καὶ ἔστιν ἀτμὶς μὲν δυνάμει οἷον ὕδωρ, ἀναθυμίασις δὲ δυνάμει οἷον πῦρ 6 Id. 359b32: ἔστι δ' οὔτε τὸ ὑγρὸν ἄνευ τοῦ ξηροῦ οὔτε τὸ ξηρὸν ἄνευ τοῦ ὑγροῦ, ἀλλὰ πάντα ταῦτα λέγεται κατὰ τὴν ὑπεροχήν 8 Id. 360b2: διὰ δὲ τὸ ἐνίοτε μὲν τὴν ἀτμιδώδη γίνεσθαι πολλαπλασίαν ὅτε δὲ τὴν ξηρὰν καὶ καπνώδη, ὅτε μὲν ἔπομβρα τὰ ἔτη γίνεται καὶ ὑγρά, ὁτὲ δὲ ἀνεμώδη καὶ αὐχμοί. ὁτὲ μὲν οὖν συμβαίνει καὶ τοὺς αὐχμοὺς καὶ τὰς ἐπομβρίας πολλοὺς ἅμα καὶ κατὰ συνεχῆ γίνεσθαι χώραν, ὁτὲ δὲ καὶ κατὰ μέρη. πολλάκις γὰρ ἡ μὲν κύκλῳ χώρα λαμβάνει τοὺς ὡραίους ὄμβρους ἢ καὶ πλείους, ἐν δέ τινι μέρει ταύτης αὐχμός ἐστιν· ὁτὲ δὲ τοὐναντίον τῆς κύκλῳ πάσης ἢ μετρίοις χρωμένης ὕδασιν ἢ καὶ μᾶλλον αὐχμώσης, ἕν τι μόριον ὕδατος ἄφθονον λαμβάνει πλῆθος 15 cf. Aristot. 346b20 24 Id. 360a12: ἡ δὲ ξηρὰ [scil. ἀναθυμίασις] τῶν πνευμάτων ἀρχὴ καὶ φύσις πάντων

3 nomen] non *CHM* 4 *excidit* inflationis uero calidum 9 et sic in imbrem esse tempus illud] *graece fort.* ὥστε ἔπομβρον τὴν ὥραν γίνεσθαι 14 sicut *CM*: sic *H*

uidelicet et fumeam, et illis accidentia pertransire summatim. ipsa enim humiditas subleuata per solis caliditatem et partim relinquente eam calido propter longiorem distantiam maxime solis facta per frigidiorem aeris locum densatur et mutatur per rigiditatem in nubem: in qua transmissa ex uapore aqua constat et refrigescit, aliquando quidem in guttationem exilem, aliquando uero in imbrem et pluuiam propter ualidiorem nubis densitatem. habet quoque imbrea aqua etiam lutum eo quod multum consubleuatur terrenum humidioribus uaporibus. non omnis autem ex continenti aqua meatus imber est, sed qui per mutationem uaporis in nubem constitutus. saepe enim uenti uiolentior tempestas et turbo humidum ex fluminibus uel stagnis uel mari rapiens subleuat in altum, deinde intermittit. propter hoc etiam apparuerunt aliquando cum pluuia ranae et pisces ueluti sursum alicubi nascentes descendere, sicut etiam in Aegos fluminibus circa Hellespontum cecidit lapis ex aere, ex spiritu quidem raptus uiolentiore, descendens uero ad proprium. saepe quoque guttae sanguineae et pici similes fiunt ex igneo commixto nubibus simulque terreno συρφετο, id est ex uentis collecto fimo. haec itaque omnia uiolenter et contra naturam sursum compulsa naturali meatu iterum fiunt deorsum. uaporis qualitas humida quidem et infirma neque in multum elata a terra, cum neque a spiritibus neque a calore effertur, primum nebulam constituit, hoc est nubem infirmam; concreta uero paululum et expulsa ros dicitur, multum quidem aereum habens, paruam uero humiditatem. uaporis autem in superioribus locis concretio efficitur nix, ex humida inflatione in altum rapta nondum uero transmutata in aquam, sed priusquam moueatur circumgelata sursum et deorsum deducta, ita ut sit nix et gelu, aut in hora hiemali, aut loco gelido frigore tantum superante ita ut etiam in terra calorem uincat, quem quidem ex ignea inflatione habuit. tanta concretionis est uirtus propter aeris densitatem, ut in boreis locis et gelida zona propter eminentiam pagi neque imbres sint neque uenti, serenitas uero uniuersaliter dominatur, et solius niuis descensio fit et glaciei concretio. ex talium quoque congelatione causarum grandines et aliorum unum quodque gelascentium humidorum fiunt et ad propriam deferuntur regionem,

---

2 ex alio fonte (Theophrasto) 15 cf. Aristot. 344b32: ὅτε ὁ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ἔπεσε λίθος ἐκ τοῦ ἀέρος, ὑπὸ πνεύματος ἀρθεὶς ἐξέπεσε μεθ' ἡμέραν

---

1 illis] ill' *H*: eis *CM* 2 relinquentem *CM* 4 motatur *CHM* (*et sic saepius*) 5 constat *H*: consteterat *CM* refrigescit *H*: rigescit *CM* 7 imbra *H* 10 motacionem *CHM* 14 fluminibus *CM*: fluctibus *H* 15 hellispontum *CH* ex spiritu *CM*: et spiritu *H* 16 quoque *CH*: uero *M* 17 pici similes] *graece* πιττώδεις 18 συρφετο *sic CHM* 27. 28 fulgore gelido *ordo in H* 29 tante *CM* concretionis *M*: creationis *H*: cretionis *C* 30 ut *om.* *M*

uiolenter quidem et contra naturam humido subleuato uapore, naturaliter autem ad propriam inclinato. quia uero usque ad superiorem locum et gelidum aera, eo quod superat solarium radiorem repercussionem deserens solis caliditatem, humidum subleuatum in aquam mutatur et alias concretiones; non apparet autem depelli per superexcellentem aeris locum igneo meatu appropinquantem; ostendunt manifeste haec excelsa montium super nubila esse et serena, eo quod concursus nubium et uentorum principium ex talibus duabus inflationibus factus non longe usque ad aerem ducitur: circa gelidum terminata locum mouentur in uentos et igneos concursus et aquae fluentis et rigentis differentias. locus enim ipse, ut diximus, aeris est frigidus, eo quod non est propinquus meatui ignis neque a terra repercussis radiis, qui prope terram prohibent consistere nubes segregantes caliditate concursus. itaque de inflationibus humidis in superiores locos et naturaliter iterum descendentibus post concursum, sufficiant tanta. de his uero quae ex fumea inflatione fiunt et mutantur in igneos concursus, et haec in ea quae deorsum sunt uiolenter expelluntur et proici uidentur contra naturam, diffiniendum breuiter. calido enim et sicco coeuntibus quidem continuo et tendentibus sub circularem meatum comprehendentibusque aera, occidit paruo motu et maiori consequenter facto ardere aera saepe ueluti fumum. si ergo latitudinem habet et longitudinem sufflagrantia, apparet ardens flamma, sicut in aruo ardentis stipulae. si uero secundum longitudinem tantummodo sit, et quaedam cadunt ex arsura ipsa scintillae, tunc fiunt 575 quae uocantur faces et lampades, et iterum quae uidentur extentae

19 Aristot. 341 b 13: πρῶτον μὲν γὰρ ὑπὸ τὴν ἐγκύκλιον φοράν ἐστι τὸ θερμὸν καὶ ξηρόν, ὃ λέγομεν πῦρ ... ὑπὸ δὲ ταύτην τὴν φύσιν ἀήρ. δεῖ δὲ νοῆσαι οἷον ὑπέκκαυμα τοῦτο ὃ νῦν εἴπομεν πῦρ περιτετάσθαι τῆς περὶ τὴν γῆν σφαίρας ἔσχατον, ὥστε μικρᾶς κινήσεως τυχὸν ἐκκάεσθαι πολλάκις ὥσπερ τὸν καπνόν 22 Id. 341 b 25: ἂν μὲν γὰρ πλάτος ἔχῃ καὶ μῆκος τὸ ὑπέκκαυμα, πολλάκις ὁρᾶται καιομένη φλὸξ ὥσπερ ἐν ἀρούρᾳ καιομένης καλάμης· ἂν δὲ κατὰ μῆκος μόνον, οἱ καλούμενοι δαλοὶ καὶ αἶγες καὶ ἀστέρες 25 Id. 341 b 32: ἐὰν δὲ τὰ μήκη τῆς ἀναθυμιάσεως κατὰ μικρά τε καὶ πολλαχῇ διεσπαρμένα ᾖ καὶ ὁμοίως κατὰ πλάτος καὶ βάθος, οἱ δοκοῦντες ἀστέρες διάττειν γίνονται. ὁτὲ μὲν οὖν ὑπὸ τῆς κινήσεως ἡ ἀναθυμίασις ἐκκαιομένη γεννᾷ αὐτά· ὁτὲ δὲ ὑπὸ τοῦ διὰ τὴν ψῦξιν συνισταμένου ἀέρος ἐκθλίβεται καὶ ἐκθλίβεται τὸ θερμόν· διὸ καὶ ἔοικεν ἡ φορὰ ῥίψει μᾶλλον αὐτῶν ἀλλ' οὐκ ἐκκαύσει. ἀπορήσειε γὰρ ἄν τις πότερον ὥσπερ ἡ ὑπὸ τοὺς λύχνους τιθεμένη ἀναθυμίασις ἀπὸ τῆς ἄνωθεν φλογὸς ἅπτει τὸν κάτωθεν λύχνον (θαυμαστὴ γὰρ καὶ τούτου ἡ ταχυτής ἐστι καὶ ὁμοία ῥίψει, ἀλλ' οὐχ ὡς ἄλλου καὶ ἄλλου γιγνομένου πυρός), ἢ ῥίψεις τοῦ αὐτοῦ σώματός εἰσιν αἱ διαδρομαί. ἔοικε δὲ δὴ δι' ἄμφω· καὶ γὰρ οὕτως ὡς ἡ ἀπὸ τοῦ λύχνου γίνεται, καὶ ἔνια διὰ τὸ ἐκθλίβεσθαι ῥιπτεῖται, ὥσπερ οἱ ἐκ τῶν δακτύλων πυρῆνες

3 aera *CM*: aere *H* 9 ad *om.* *H* 12 eo quod *CM*: eoque *H* 13 qui prope terram *etc*] *graece fort. fuit* οἳ ἐγγὺς τῆς γῆς κωλύουσι συνίστασθαι νέφη, διακρίνοντες τῇ θερμότητι τὰς συνδρομάς 14 caliditate *H*: calide *CM* 16 sufficiant *CH*: sufficiunt *M* 20 comprehendentibusque *CM*: comprehendentibus *H* 22 sufflagrancia *H*: suffraganti *CM* 23 ardentes *CHM* 24 arsura] *v. ad p.* 77.29

stellae ex quibusdam talibus arsuris: inflatio enim ex motu ardens 575
uidetur haec gignere: quando uero a consistente per geliditatem aere comprimitur et expellitur calidum, est horum meatus proiectione quadam magis, sed non exarsura. sicut enim sub lucernas posita inflatio a flamma quae desursum est accendit deorsum lucernam, et
cito ignis attrahitur fumo accensae summitatis candelabri uiolenter 50
attractus; sic quoque et sursum factas efflagrationes aestimandum compressas proiici deorsum cum ui, sicut ex digitis nuclei oliuae compressi uiolenter proiiciuntur: etenim ipsi graue habentes uidentur saepe sursum uiolenter ex digitis pulsi: deorsum uero proiiciuntur exusta in aere, eo quod densitate compelluntur ea et deorsum proiiciuntur uiolentius. per hoc etiam fulmina et qui dicuntur ex nubibus uenti et talia omnia ferunter deorsum. etenim naturaliter sur-
sum fertur omne calidum: contra naturam itaque ignea arsura repel- 60
litur deorsum. per positionem uero inflationis, utcunque euentus sit positus latitudinis et profundi, sic fertur aliquando quidem sursum, aliquando autem deorsum aut etiam oblique; maxime uero in obliquum depelluntur. per hoc duobus meatibus feruntur quae feruntur, ui quidem deorsum, natura uero sursum. per hoc etiam discurren-
tium stellarum meatus plurimus obliquus fit, eo quod uero iuxta ter- 70
ram sint, et uelocitas eorum similis his quae nobis proiiciuntur est ita ut etiam uideantur multa uelocitate praeterire tunc solem et reliqua astra. hoc quoque ipsum accidit et circa eos qui dicuntur turbines. fit enim turbo cum segregatus spiritus ab aliqua nube offenditur et circumuoluitur circa nubem circulum faciens et circa illam corrobora-

9 Aristot. 369a21: εἰς τοὐναντίον τῆς πυκνότητος ἀναγκαῖον γίγνεσθαι τὴν ἔκθλιψιν, οἷον οἱ πυρῆνες οἱ ἐκ τῶν δακτύλων πηδῶντες· καὶ γὰρ ταῦτα βάρος ἔχοντα φέρεται πολλάκις ἄνω 10 Id. 342a12: κάτω δὲ ῥιπτεῖται διὰ τὸ τὴν πύκνωσιν εἰς τὸ κάτω ῥέπειν τὴν ἀπωθοῦσαν. διὸ καὶ οἱ κεραυνοὶ κάτω πίπτουσιν 12 Id. 369a19: διὸ καὶ οἱ κεραυνοὶ καὶ οἱ ἐκνεφίαι καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα φέρεται κάτω, καίτοι πεφυκότος ἄνω τοῦ θερμοῦ φέρεσθαι παντός 15 Id. 342a21: διὰ δὲ τὴν θέσιν τῆς ἀναθυμιάσεως ὅπως ἂν τύχῃ κειμένη τοῦ πλάτους καὶ τοῦ βάθους, οὕτω φέρεται ἢ ἄνω ἢ κάτω ἢ εἰς τὸ πλάγιον· τὰ πλεῖστα δὲ εἰς τὸ πλάγιον διὰ τὸ δύο φέρεσθαι φοράς, βίᾳ μὲν κάτω, φύσει δ᾽ ἄνω· πάντα γὰρ κατὰ τὴν διάμετρον φέρεται τὰ τοιαῦτα. διὸ καὶ τῶν διαθεόντων ἀστέρων ἡ πλείστη λοξὴ γίνεται φορά... πάντα δὲ κάτω σελήνης ταῦτα γίνεται. σημεῖον δ᾽ ἡ φαινομένη αὐτῶν ταχυτὴς ὁμοία οὖσα τοῖς ὑφ᾽ ἡμῶν ῥιπτουμένοις, ἃ διὰ τὸ πλησίον εἶναι ἡμῶν πολὺ δοκεῖ τῷ τάχει παραλλάττειν ἄστρα τε καὶ ἥλιον καὶ σελήνην 24 cf. Aristot. 371a9: Nic. Blemmid. Epit. phys. p. 148—50 ed. Wegelin

3 est G^2 *in ras.* (5 *fere litt. eras.*) 4 sed non ex- G^2 *in ras.* 7 estimandum *G* 8 digitis G^1: degitis G^2 (*sic etiam infra, v.* 10) 21 et] et *an* etiam, *incertum in G* 23 quoque ipsum G^2: ipsum quoque G^1 24 *fuit fort. graece* γίνεται γὰρ τυφὼν ὅταν τὸ ἐκ νέφους ἐκκρινόμενον πνεῦμα ἑτέρῳ τινὶ νέφει ἀντικρούῃ καὶ περιστρέφηται περὶ τὸ νέφος ἕλικα ποιοῦν καὶ περὶ ἐκεῖνο ἐρρωμένον οὕτως ὥστε καί τι μέρος ἀναρπάζειν τοῦ νέφους, τῷ μὴ δύνασθαι ἀπ᾽ ἀλλήλων διακρίνεσθαι

tus ita ut et quandam partem arripiat nubis, eo quod non possunt a se inuicem segregari. per hanc igitur collisionem euectus oblique in terram fertur, et quae mouentur ab eo conuertens in circuitu mouet. propterea etiam saepe conuertens quaedam eorum quae in terra seu in mari sunt in altum subleuat, exitum non inueniendo in se ipsum iterum reflectens. unde ex mari saepe quidem aquam abstrahit; iam uero ibi naues aduenientes subleuat aquarum tractu accipiens in altitudinem; ex terra quoque lapides et alia, saepe etiam animalia subleuat. haec autem ad paululum erepta deferuntur iterum sicciora facta propter ariditatem sustollentis ea spiritus. quia uero ignis de caelo et cometae et unumquodque ignitorum ex arida inflatione fiunt circa nostrum aera, demonstrat uisibium aspectus et maxime fulminum differentiam habentium et concursum et impetum, sicut etiam nomina: tanta enim quaedam eorum utuntur nimietate uelocitatis, ut quaedam quidem repercutientia et solida urant, quaedam uero rariora et subtiliora transgressione custodiant illaesa: etenim aliquando per parmam ueniens aes quidem eius propter repercussionem conflauit, lignum uero illaesum custodiuit: spiritus enim urens fulmen. et aliarum quoque passionum in aere consistentium inest uidere substantias ex spirituali inflatione, utpote sit de tonitru dicendum et fulgoratione. nubibus frequentibus et conuenientibus euecta inflatio offendens uiolentur in eis facit plagam, cuius sonus uocatur tonitru; collisione uero facta contritum in eis igneum exprimit fulgorationem. sic prius quidem tonitru fulgoratione fieri; apparere autem priorem fulgorationem, eo quod uisus auditum praecedit

2 cf. Nic. Blemmid l. c. p. 149: φερόμενος οὖν ὁ τυφὼν κάτω καὶ διὰ τὴν ἀντίκρουσιν κύκλῳ περιαγόμενος καὶ οὕτω συστρεφόμενος καὶ ποιῶν ἕλικα· οἷς ἂν προσπέσῃ, ταῦτα κύκλῳ στρέφων κινεῖ. διό καί τινα πολλάκις τῶν ἐπὶ γῆς ἢ θαλάττης στρέψας εἰς ὕψος ἀνέλκει, ὡς ἐπὶ τὸ αὐτὸ πάλιν ἀνακάμπτων τῷ μὴ ἔχειν διέξοδον. ἐκ μὲν οὖν θαλάσσης ὕδωρ ἀνασπᾷ πολλάκις· ἤδη δὲ καὶ πλοῖον ἐμετεώρισε τῇ δίνῃ περιλαβών· ἐκ δὲ τῆς γῆς καὶ ξύλα καὶ λίθους, ἤδη δὲ καὶ ζῷα, τὸν αὐτὸν τρόπον ἀνήνεγκεν. ὅσα δ' ὑπ' αὐτοῦ ἀναφέρονται, ὀλίγον μετεωρισθέντα καταφέρονται πάλιν, ξηρότατα γενόμενα διὰ τὴν ξηρότητα τοῦ ἀνάγοντος ταῦτα πνεύματος 15 cf. Aristot. 371 a 24: διὸ καὶ τὰ μὲν ἀντιτυπήσαντα πάσχει τι, τὰ δὲ μὴ οὐθέν, οἷον ἀσπίδος ἤδη τὸ μὲν χάλκωμα ἐτάκη, το δὲ ξύλον οὐθὲν ἔπαθεν — Nic. Blemmid. l. c. p. 151 21 cf. Aristot. 369 a 27: αὕτη [scil. ἡ ἀναθυμίασις] συνιόντων τῶν νεφῶν ἐκκρίνεται, βίᾳ δὲ φερομένη καὶ προσπίπτουσα τοῖς περιεχομένοις νέφεσι ποιεῖ πληγήν, ἧς ὁ ψόφος καλεῖται βροντή 24 cf. Aristot. 369 b 7: γίνεται δὲ μετὰ τὴν πληγὴν καὶ ὕστερον τῆς βροντῆς· ἀλλὰ φαίνεται πρότερον διὰ τὸ τὴν ὄψιν προτερεῖν τῆς ἀκοῆς — Nic. Blemmid. l. c. p. 147: γίνεται δὲ μετὰ τὴν βροντὴν καὶ ὕστερον τῆς πληγῆς. ἡ βίαιος γὰρ κίνησις καὶ ἡ πληγὴ αἰτία ἐστὶν αὐτῷ τῆς ἐκπυρώσεως· διὰ μέντοι τὸ τὴν ὄψιν ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἰδίων αἰσθητῶν πρώτην τῆς ἀκοῆς, διὰ τοῦτο πρὸ τοῦ ἀκουσθῆναι τὴν βροντὴν ὁρᾶται ἡ ἀστραπή.

10 propter G^2 *in marg.; in textu una litera erasa, fort. compend.* per 13 differentiam *etc.] graece fort.* διάφορον ἐχόντων καὶ τὴν συνδρομὴν καὶ ὁρμὴν ὥσπερ καὶ τὰ ὀνόματα [*Duebnero* διαφορώτατα *scripsisse Priscianus uidetur*] 21 dicendum G^2 *in ras.*

circa propriorum sensibilium assumptionem. anomale igitur factis sonitibus sinuositate nubium constat quidem ex his tonitru, spiritus uero igneus et infirma quadam flagrantia utens deinde cadens facit fulgorem. ex his itaque omnibus collectis unumquodque in terra seu aere consistentium habet quidem suum naturale momentum sursum uersus, et deorsum uim patiens contra naturam opprimitur, et iterum, siquidem permanserit, ad proprium refertur. 576

CAP. VIII.

Titulus deest.

Et hoc quoque: quare omne animal aut animatum aut aliud quoddam sicuti germinum uel seminum translatorum a regione in regionem aut locos quosdam, aut nascentium ibi, post tempus et ex generatione degressionem conuertuntur ueluti in plurimum in illam naturam seu formam illius terrae in quam transducta sunt? et si quidem illorum conuersionis causa aer aut terra ibi regionis facta est, ob quam causam semper ibi habitantes aut ibi nascentia, etsi similia genere sint, differunt forma et similitudine et aliis quibusdam? uniuersaliter enim natura hominum secundum clima et regionem habitans manifesta est qualis coloris et formae sit. constat enim cognoscere homines orientales partes habitantes et anima et corporibus per occasum degentibus magis similes secundum animam habitantibus orientem. similiterque de habitantibus alias partes deliberandum. in praesentis kapituli inquisitionem illa praeponenda quae dicta sunt prius de immortalitate et simplicitate et in corporalitate animae et secundum essentiam immutabilitate, qualitatibus quidem irrationalis uitae et corporalibus materiis et passionibus proprias operationes et uirtutes immutantis, ueluti uerbi gratia conformatae materiali et circumstantibus extrinsecus, non tamen secundum naturam propriam uariatae. his itaque in omnibus praeordinatis,

1 cf. Aristot. 369b1: παντοδαποὶ δ' οἱ ψόφοι διὰ τὴν ἀνωμαλίαν τε γίνονται τῶν νεφῶν καὶ διὰ τὰς μεταξὺ κοιλίας, ᾗ τὸ συνεχὲς ἐκλείπει τῆς πυκνότητος. ἡ μὲν οὖν βροντὴ τοῦτ' ἔστι καὶ γίνεται διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἐκθλιβόμενον τὰ πολλὰ μὲν ἐκπυροῦται λεπτῇ καὶ ἀσθενεῖ πυρώσει, καὶ τοῦτ' ἔστιν ἣν καλοῦμεν ἀστραπήν, ᾗ ἂν ὥσπερ ἐκπῖπτον τὸ πνεῦμα χρωματισθὲν ὀφθῇ 10 cf. Plato Rep. VI. 497B: Theophrastus H. P. 8.8

1 propriorum] priorum G^1 9 *deest titulus, spatio vacante in GH* 11 translatorum] translat-( )-r-( ) *G* 12 post tempus *etc.*] *graece fort.* μετὰ χρόνον καὶ τὴν ἐκ γενετῆς μετάστασιν 13 digressionem *H* plurimum] plus G^1 14 si *CM*: sic *G*: *om. H* 18 regionem habitans] -nem habitans G^2 *in litura vel lacuna* 19—21 *locus vitiosus fortasse etiam in ipso graeco codice* 19—20 constat—orientales] -stat—orientales G^2 *in litura vel lacuna* 21 magis similes G^2 *in litura vel lacuna post* similes *fort. 3 litt. eras. G* 25 immotabilitate G^2 27 immotantis G^2

considerare oportet quae sint causae inaequalitatis morum simul etiam 576 formarum hominibus, et in unoquoque loco formae, siue ad maximas terrae partes diuidat quis rationem, utpote Europam et Asiam et Libyam, siue ad aquilonem et meridiem locis ortumque et occasum, siue per gentes et regiones singulas, et breuius dicendum per ciuitates et uillas similiterque ibi et domus. omnium enim horum est sicut est sic dicendum differentia et in formis et moribus et magnitudinibus corporum, sicut et in aliis animalibus et ex terra nascentibus. horum autem sicut in similitudine accipitur causas esse ponendum et aescas et aera continentem et tertium disciplinas. quia enim aescae et continens formant, manifestum etiam ex factis transmutationibus: aduenticia enim mouentur secundum regionales formas similiter animalium et germinum, sed quaedam quidem in pluribus, quaedam uero in minoribus temporibus iuxta figurantis consequentiam: quaedam autem omnino accidit neque fieri per quosdam locos animalia neque germina propter terrae et continentis affectum, sicut maxime in inhabitabilibus sub ardenti ustione aut frigiditate superante et glacie. horum enim nihil enutrire aut fecundare possunt, eo quod non habent alimentum; sed et continens temperies contraria est: quaerit enim haec duo animal et quaecunque ex terra germinantur; sicut enim 577 materia per unumquodque germen et animal propria, sic et aesca et principium est. fere enim utpote connaturalia sunt haec sibimet; conuersationes uero et formas differentes sic omnino regiones faciunt, dum non sint similes, et quae extrinsecus superueniunt, etsi quaedam saluant prioris similitudinis uestigia et magnitudinis. quia uero plus aesca et disciplinae mos simul cum natura aeris perficiunt magna ad uirtutem et furorem et corporum formas, adhuc etiam ad intellectum et prudentiam, signum fortassis sit naturaliter continuo differre per regiones, et quosdam quidem sapientes et dextros, quosdam uero uasorum quorundam repertores. proficiunt quoque et urbanitates et leges ad disciplinam uitae: etenim qualibuscunque quis moribus nutritus fuerit, talis erit consuetudo per singulas ciuitates et uicos; quaedam uero et per proprias naturas priorum. similes enim faciunt imitatio et connutritura superuenientes anti-

3 eyropam *G* 6 similiterque] simi- *G*[2] *in ras.* 6. 7 sicut est sic dicendum] *quid graece fuerit non video* 9 sicut in similitudine] *i. e. graece* ὥσπερ ἐπὶ τῆς ὁμοιότητος 11 etiam] ( ) *G* 12 mouentur secundum] mouent-( ) *G* 13 sed *G*[2] *in ras.* 19 continens temperies] *i. e. graece* ἡ περιέχουσα κρᾶσις 21 et (*ante* principium) *om.* *G*[1] 26 cum] ( ) *G* 27 furorem et] furo-( )-t *G* 28 fortassit (*sic*) *G* (is *superscr.*) 30 uasorum (*sic*) G (s *superscr.*) uasorum quorundam repertores] *i. e. graece* σκευῶν τινων εὑρεταί 34 *sqq. graece fort.* ὁμοίους γὰρ ποιοῦσιν ἡ μίμησις καὶ ἡ συντροφία τοὺς ἐπιγινομένους τοῖς φθάσασιν, ἐπειδὴ καὶ ἐν οἰκίᾳ τοῦτο τάχ' ἂν εἴη τῇ μὴ συμμιγνυμένῃ ἑτέραις. αὕτη γὰρ μόνα ἕξει τὰ φύσει καὶ ὅσα παρὰ τῶν γονέων εἴληφεν ἕκαστος, κἂν εἴ τινες τούτων ἀρχαιότεροι εἶεν * * * καὶ πολ-

cipantibus, quoniam et in domu hoc fortasse sit non commixta aliis: ea enim solummodo habebit quae sunt naturae et quaecunque a parentibus accepit unusquisque, et si quidam horum sint uetustiores * * et multi originem inde habent, solam regionem aut etiam disciplinam nominantes quasi hinc occasionum et seminum naturales eis insitorum motus et formas. itaque causae mutationum naturales sunt et politicae, ad uarietatem sufficientes per se ipsam quidem utraque, adhuc uero magis una in mixtura inter se ipsas. acceperit et hoc quis ibi ad differentiam: alimenta quidem enim in montanis aridiora et minus terrena siue bene spirantia consistunt et densant corpora et partium unumquodque rectum faciunt et non peruersum neque ab ulla aliena uirtute prohibitum. propria enim est ad singulos quosque commoderatio per horas oppositas et simpliciter angulares. respirans enim aer qui est purus maximum in hoc dat momentum, quanto quidem eo et plurimo utimur et ad potentissima uitae. adhuc quoque et efficaciora et mobiliora accidit in montanis esse animalia et differentiam habere circa corpus et animam: fortiora enim sunt et furoris magnitudinem simul aeris mixtura per circumstantiam recipiunt: coauget uero quoquo modo et labor et quod non indigent aescae multae; in planis autem e contrario haec habent contra qualemcunque causarum effectum. homines itaque et reliqua animalia transferentes in locos alios continuo differentiam habemus: alii enim in quibusdam locis agrestiores et stulti, et aesca grauiori non facile perfecti fiunt et * * mediocriores et mansueti et plus ad aescam oportuni: talia autem cooperantur et ad fortitudinem, et iterum ad formidinem uel timorem, aut ad mobilitatem et pigriorem statum: anomalum enim naturales faciunt causae adiecta etiam disciplina. itaque liberales esse uidentur etiam otiosi, ad lucrum et negotia ineruditi, et statum in anima firmum habent; ferociores uero et duri et ad iter agendum oportuni, habentes simul ingeniosum et uelox ad motum. per hoc etiam seniores magis stabiles sunt et rationabiliores cum prudentia; mores uero iuuenum

---

λοὶ τὴν ἀρχὴν αὐτόθεν ἔχουσιν, οἱ μόνην τὴν χώραν ἢ καὶ τὴν παιδείαν ὀνομάζοντες. ὡς ἐντεῦθεν τῶν ἀφορμῶν οὐσῶν καὶ σπερμάτων τινῶν φυσικὰς αὐτοῖς ἐμφυόντων κινήσεις καὶ εἴδη. αἱ μὲν οὖν αἰτίαι τῶν μεταβολῶν φυσικαί εἰσι καὶ πολιτικαί, πρὸς τὴν ἐξαλλαγὴν ἀρκοῦσαι καθ' ἑαυτὴν μὲν ἑκατέρα, ἔτι δὲ μᾶλλον τῆς μιᾶς ἐν μίξει τῇ πρὸς ἀλλήλας

3 *lacunam indicavi* 6 motationum *G²* politicae *G² in ras.* 8 una *CHM*: *om. G, sed fuisse olim in margine videtur* mixtura] mi-( ) *G* 9 differentiam alimenta] different-( )-ta *G* *graece fort.* τροφαὶ μὲν γὰρ αἱ ἐν τοῖς ὀρεινοῖς ξηρότεραι, καὶ τὰ ἧττον πεδινά, ἤτοι τὰ εὔπνοα, συνίστησι καὶ πυκνοῖ τὰ σώματα 15 efficatiora *G* 16 differentiam] different-( ) *G* 18 *post* mixtura *duae litt. eras. G* 22 continuo] con-( ) *G* agrestiores] ( )-ores *G* 23 aesca grauiori] *i. e.* τῆς τροφῆς βαρυτέρας οὔσης mediocres *G¹* [*lacunam indicavi; graece enim* καὶ ἄλλοι δὲ μετριώτεροι καὶ πρᾶοι *fuisse videtur: cetera non satis expedio*] 29 ferociores uero] *i. e.* οἱ δὲ θυμοειδέστεροι 30 *post* motum *vacat spatiolum in versus fine in G* Per] ( )-er *G*

mobiles et ueloeiores. facit quoque quiddam ad transmutationem et 577
corporum uelocitatem aut motum et paupertatis indigentiam et diuitias.
ex naturalibus uero causis color et formae speciositas comparatur.
etenim quidam ex albis nigri fiunt, alii uero ad ruborem et nigrum 578
transmutantur; et alii quidem extentos capillos, alii uero crispos et
si qua alia corporalis speciositatis uarietas. dicit quoque et Strabon 30
geometricus in Italia circa Thurion ciuitatem duo flumina esse Sybarim et Crathim: unum quidem Subaris bibentes equos ex eo rauiosos
esse facit (propterea et greges abigunt ex eo); Crathis uero homines
lauantes rubeos crines et albos crines facit habere et alias multas passiones sanat. dicunt autem et in Euboia insula Graeciae duo flumina
esse, quorum unum quidem Cerces, alterum uero Neileus uocatur:
quorum ab uno quidem bibentes oues albae fiunt, ab altero uero 40
nigrae. et apud alios plurimos per unumquemque historiographorum
inueniet quis differentias: sed superfluum fortasse sit eas per partes enarrare, et quomodo hoc superiores quidem partes corporis disponantur ad fortitudinem, inferioribus uero magis subuehitur. itaque generationem omnibus gentibus significat talis ex locis differentia. ipsae enim maxime cum comprehendente, id est aere, propriae et naturarum
et alteritatis causae. itaque plus inuenerit quis et animalium et 50
germinum inaequalitatem in Europa, per Libyam uero ut omnino similia quodammodo sibimit. causa autem quia similis aer: non enim multum facit aestas ibi et hiems. in Asia uero et adhuc magis in Europa magnae et dissimiles distantiae: causa autem positio uniuscuiusque ad solis circulum assumpta. eadem uero causa et quae sunt

---

6 Strabon] p. 263 Cas.: τὴν δὲ πόλιν εἰς ἕτερον τόπον μετέθηκαν πλησίον καὶ Θουρίους προσηγόρευσαν ἀπὸ κρήνης ὁμωνύμου. ὁ μὲν οὖν Σύβαρις τοὺς πίνοντας ἵππους ἀπ' αὐτοῦ πτυρτικοὺς ποιεῖ· διὸ καὶ τὰς ἀγέλας ἀπείργουσιν ἀπ' αὐτοῦ· ὁ δὲ Κρᾶθις τοὺς ἀνθρώπους ξανθοτριχεῖν καὶ λευκοτριχεῖν ποιεῖ λουομένους καὶ ἄλλα πολλὰ πάθη ἰᾶται (cf. Aristot. 846^{b}33) 11 cf. Strabo 449 Cas.: εἰσὶ δὲ νῦν Εὐβοῖται ποταμοὶ Κηρεὺς καὶ Νηλεύς, ὧν ἀφ' οὗ μὲν πίνοντα τὰ πρόβατα λευκὰ γίνεται, ἀφ' οὗ δὲ μέλανα (cf. Aristot. 846^{b}36)

---

1 transmotationes G^2 2 *locus vitiosus; frustra Duebner coni.* paupertatis indigentia et diuitiae 5 transmotantur G^2 et alii quidem *etc.*] *graece fort.* καὶ ἄλλοι μὲν τετανοτριχοῦσιν ἄλλοι δὲ οὐλοτριχοῦσι, κἂν εἴ τις ἄλλη τοῦ σωματικοῦ εἴδους διαφορά 6 corporalis] corpo-( )-lis *G* 7 geo-( )-tricus *G* thurionum *CGHM* (Θούριον *Aristot.* 846^{b}33) 8 rauiosos *scripsi*: ramosos *GHM*: rauosos (*ni fallor*) *C* (πτυρτικοὺς *Strabo*) 11 greciae *G* 14 hi-( )-ograforum G^1: hi-( )-agraphorum G^2 16 *graece fort.* καὶ τίνι τρόπῳ τοῦτο... (*excidisse nonnihil videtur*) τὰ μὲν ἀνώτερα μέρη τοῦ σώματος διατίθεται πρὸς ἀνδρείαν, τοῖς δὲ κατωτέροις μᾶλλον ὑποβαστάζεται 18 ipsae] *i. e.* αὗται. *Duebner* 19 maxime G^1: maximae G^2 id est aere *CM*: *om. G (in textu) H, sed in margine G olim vestigia eius additamenti invenit Duebner* et (*ante* naturarum)] ( ) *G* 20 et animalium] ( )-nimalium *G* 21 eyropa *G* 24 eyropa *G* 25 *graece fort.* τῇ αὐτῇ δ' αἰτίᾳ καὶ τὰ μὲν κατ' Εὐρώπην οὐχ ὅμοια ὑφίσταται τοῖς γεννῶσι οὐδ' ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, τὰ δὲ περὶ Λιβύην καὶ Αἴγυπτον ὡς πάντῃ καὶ πόρρω διεστηκότα

quidem per Europam non similiter subsistunt parentibus neque in 578 eadem ciuitate, circa uero Libyam et Aegyptum ut omnino et longe distantia. locorum quoque speculationis et aerum causae quod non omnia animalia et germina per omnes deinceps fiunt locos, sed unumquodque in quibus continetur naturaliter et proprie: neque enim elephantes neque grifae neque genera aliorum animalium quaecunque peregrina et naturam habentia rariorem extra consueta est loca accipere; sed et habundantium quaedam et communiorum neque principium in quibusdam inueniuntur locis, ut leones et lupi seu quodcunque tale: multae enim regiones horum nesciunt statum. uidemus autem et per horam anni quia quaedam omnino exalienantur regione et uolatilium et aquatilium, quaedam uero non apparent et foueas habent, eo quod non possunt temperantiam sustinere; et quaedam quidem hieme, quaedam uero aestate. Unumquodque autem animal ad suam naturaliter inducitur salutem: cum uero quae sunt communi causa deficiunt, tunc et quaedam latentes et speciales connaturaliter subsistunt causae per quas possunt; et genus unum animalis saepe in quodam loco non inhabitat, sicut lepus in Ithace insula Graeciae et in altera insula quae est in illo mari. ibi enim si quis dimiserit leporem, inuenitur ad extrema tendere usque dum ad mare consistat, quasi in hunc ultimum confugiens locum: tum circa ciuitates aut alios locos nullo modo stare et manere eum posse dicunt, sed circumcurrere insulam quasi dolentem et compulsum et neque experientem omnino pastum quendam aut aescam. simile quoque et quod circa 579 Cretam est: illic enim circa Cyloniam ciuitatem usque Eleuthernen fiunt solummodo cerui et singulares et uiperae et attagines: uide aliam † omorynyson † nullum horum ingreditur, sed alia nutrit animalia,

18 cf. Aristot. 606a2: ἐν Ἰθάκῃ δ' οἱ δασύποδες, ἐάν τις ἀφῇ κομίσας, οὐ δύνανται ζῆν, ἀλλὰ φαίνονται τεθνεῶτες πρὸς τῇ θαλάττῃ ἐστραμμένοι, ᾗπερ ἂν εἰσαχθῶσιν (cf. Rosei Aristot. pseudep. p. 331) 24 cf. Plin. N. H. 8.227: In Olympo Macedoniae monte non sunt lupi, nec in Creta insula. ibi quidem nec uulpes ursiue atque omnino nullum maleficum animal praeter phalangium. araneos id genus dicemus suo loco. mirabilius in eadem insula ceruos praeterquam in Cydoneatarum regione non esse, item apros et attagenas irenaceos (v. Meursii Creta, 2.8; Rosei Aristot. pseudep. p 331)

1 eyropam *G* 2 aegiptum *G*[1] 6 elifantes *G* grifae] grypes *Duebner* 7 rariorem] rario- *G*[2] *in ras.* 9 inueniuntur *Duebner*: inueniunt *CGHM* (*cf. ad p.* 41.11) 10 multae] ( )-tae *G* uidemus] ui-( ) *G* 11 exali-( )-nantur *G* [*graece fuit* ἀπαλλάττεται τῆς χώρας] 12 quaedam] quaed-( ) *G* 18 in-( )-tat *G* 19 demiserit *G*[1] 23 dolentem] ( )-entem *G* 24 quendam] ( )-dam *G* 25 est] ( )-st *G* Cyloniam] *i. e.* Κυδωνίαν 26 fiunt] ( )-nt *G* attagines] *add. gloss. in marg. G* auium species 27 omorynyson *GM*: omorynyson *C*: omorinsion *H*: *add. gloss. in marg. G* insula graece nysos dicitur [*graece fortasse fuit* ἰδοὺ ἑτέραν ὅμορον οὖσαν οὐδὲν τούτων εἰσέρχεται, ἀλλ' ἄλλα μὲν τρέφει ζῷα λύκους δ' ἢ ἀλώπεκας ἢ τι τῶν μειζόνων καὶ κακούργων οὐδαμῇ]

lupos uero aut uulpes aut quid maiorum et malefactorum nullo modo, 579
neque mordacium et nociuorum reptilium praeter φαλλαγγια, id est
araneas morsu nociuas. translata autem quaedam animalium in alias 1
regiones aequaliter quidem permanent et nutriuntur, fortassis uero de-
ficiunt non administrantia mutationis superfluitate: superabundantia
enim corruptrix est omnium. si uero omnino transmutata potuerint
manere, non iam saluificant eandem sic per omnia membrorum aug-
mentationem neque totius formae affectum. propterea etiam hanc qui-
dam occasionem inueniunt qui habitant in extremis transmutati locis,
utpote aquilonem et meridiem, ortum et occasum. itaque singuli qui- 10
que eorum similes fiunt his ad quos transmutati sunt. magna enim
distantia Aethiopis et Scythi, et iterum Celti et Libyis Indique et Ara-
bis: sed mutat et transfert tempus naturas etsi Graecos ubique habitan-
tes: etenim hic mutatio non prius sinitur ad conuersationes fieri. ex
his itaque omnibus manifestum quomodo natura bene formata et se-
cundum corpora et animae operationes et uirtutes, transmutationes 20
uero per regiones singulas temporis quidem indigent conuenientis locis
non tantum, sed et resessionis in locorum propria: ob hoc etiam qui-
dam priorum in eis manent et saluant formas. optimus autem om-
nium Hippocrates, sapiens medicinae notitiarum, disserit de talibus
in his quae ait de aere, locis, aquis, causam esse dicens differentiae
morum et modorum magnitudinisque et formae et corporum crassitu-
dinis, eorumque quae sunt per unumquenque aera, et mixturam ho- 30
rarum, locosque et aquarum qualitatem et circa homines et reliqua
animalia et germina et semina et omnino nascentium unumquodque:
ex mixtura enim aeris et locorum et aquarum paruae aut magnae
fiunt mutationes.

---

21 cf. Hippocrates περὶ ἀέρων ὑδάτων τόπων c. 12sqq. (t. 2 p. 52sqq. Littré)

---

1 aut *prius*] et G^1 3 *graece fort.* μεταβληθέντα δέ τινα τῶν ζῴων εἰς ἑτέρας χώρας ἴσως μὲν διαμένει καὶ τρέφεται, ἴσως δ' ἐνδίδωσιν οὐκέτι ἀρκοῦντα τῇ τῆς μεταβολῆς περισσότητι ⟨ἀντίσχειν⟩ 4 permanent] perma-( ) G 5 mutationis superfluitate] ad mutationis superfluitatem G^1 superabundantia (h superscr.) G 7 saluiuificant G 8 propterea *etc.*] *graece fort.* διὸ καὶ ταύτην τινὲς τὴν αἰτίαν εὑρίσκονται 10 meridiem] meridie-( ) G 11 simil-( )-unt G 12 distantia] distan-( ) G Scythi] *i. e.* Σκύθου Celti] *i. e.* Κελτοῦ *vel* Κέλτου Libyis] libes G^1: lybics G^2: libies H: libiis CM Arabis] arab-( ) G 13 etsi Graecos *etc.*] *graece fort.* κἂν εἰ Ἕλληνας ὁπουδήποτε οἰκοῦντας ⟨καλοῦμεν αὐτούς⟩: *cetera non expedio* grecos G 18 recessionis CHM propria] pro-( ) G 19 optimas G^1 20 hyppocrates G^1 medicinae] me-( )-e G 21 aquis causam esse dicens] ( )-icens G 22 magnitudinisque et formae] mag-( )-ormae G 24 locosque G^2: locisque G^1CHM qualitatem] ( )-alitatem G 25 germina] ger-( ) G 26 mix-( )-ra G magnae fiunt] mag-( )-e ( )-nt G

CAP. IX.

Titulus deest.

Et hoc autem: quare omni corpore animato ex IIII. elementis composito solummodo in reptilibus animalibus quaedam mortifera uenena inueniuntur, et in ipsis quoque dum sint, similia genere non habent? haec de reptilium differentia generationis quaestio. et hoc: cuius gratia creata sunt haec ad mortem aliorum et impedimentum? nihil aliud est fortassis scrutandum praeter causas ex quibus, uolens huius uniuersitatis constitutor animalibus uariis terrenis et uolatilibus et aquatilibus, adhuc etiam germinibus et herbis et lapidibus differenter compositis habentibus uirtutes, omnem sensibilem ornauit locum; causae enim singulorum nascentium sunt. et unde horum quaedam quidem sibi inuicem compassibilia et connaturaliter potentia esse iterumque aduersantur et corrumpentia factum est haec et aliter pugnant; et omnino qualem uniuersitati praestant utilitatem? similiter quid faciunt deliberare nos qualiter etiam ibi hoc quaerendum: quare iste quidem ignis urit qui est calidus et siccus alia elementa quali quadam consecutus est mixtura? rationes enim uarie unum quodque enasci et talem substantiam habere ineffabiles sunt, et soli notae componenti et naturam substituenti talium secundum ordinem quendam et armoniam genitiuam. impossibile est partibili animo et sensu accipere uarietatem concursus et formae et utilitatis seu etiam ad se inuicem connaturalitatis et habitudinis animalium et germinum et inanimalium, a maximis usque ad minima perspiciendam. et quare uolatilium non eadem omnium neque uirtus et uelocitas neque esca, sicut neque modus suspicandi per inimicitiam seu amicitiam seu medio quodam habitu ad se inuicem? hoc ipsum fortassis sit et circa alia animalia. sic itaque et de germinibus et seminibus et lapidibus disserendum. horum etenim quaedam quidem inter se inuicem praeliantur et corrumpuntur contrario impetu confusionibusque et mixturis; quaedam uero congerminantur et consistunt. et omnino multiforme et differens materia incausale quidem ad nos; raticnes uero unius

1 VIIII kap *m. recentior in G in lacuna* 3 elymentis *G* 5 et in ipsis *etc.*] *i. e. graece* καὶ ἐν αὐτοῖς δὲ ὄντα, τὰ ὁμογενῆ οὐκ ἔχει 8 est] ( ) *G* 11 uirt-( )-nem *G* 12 causae enim singulorum] causa-( ) *G* 13 inuicem compassi-] ( ) *G*: *cetera desunt in G* 14 factum est] *i. e.* γεγένηται 15 pugnat *H*: pugna *CM* praestat *CHM* 18 uarie *etc.*] *graece fort.* τοῦ παντοδαπῶς τὸ ἓν ἕκαστον ἐκγίνεσθαι 19 note çomponenti *H*: nocte compacienti *CM* 20 naturam substituenti] *i. e.* τὴν φύσιν ὑποστήσαντι 23 connaturalitatis *H*: connaturalis *CM* 27 animalia alia *ordo in H* 31 congerminantur et consistunt] *graece fort.* συμφυτεύεται καὶ συνίσταται

cuiusque productionis insunt ei naturaliter componentes et formantes genera iuxta ordinem proprietatis uni cuique attributum. connexiuam quidem omnium causam et uirtutem omnium nobis manifestam esse hanc quis dixerit et solam, quomodo factor uniuersitatis bonus est, et non existentibus adducit existentia, et naturis uariis exornat quaedam quidem simpla et intelligibilia, quaedam uero composita et uisibilia, formans unam ipsis inuicem et uniuersitati utilitatem et connaturalitatem, ueluti ex una coniunctione concatenationis praestantiam. optimi uero factura omnino eadem. et si quibusdam partium contrarietates introducantur et pugna ex mixtura et differentia qualitatum (et hoc enim non sine artificiali constitutum est ratione); sed itaque rationalis forma et composita, quae quidem sola ex omnibus segregatur, hoc habet, ex duobus contrariis substantiam (sensibili dico et intelligibili) regalem quidem imaginem consequendo. et si quidem hanc custodierit et proprium principium et dignitatem, superior essendo sensibilibus et a nullo nocentium insidias patiendo eorum dominari ordinata: si uero proprio perdita fuerit ordine, ordine nosse deficientia lapsa et quomodo ipsa se ipsam supponeret ferens subiectis. et haec quidem ut in communibus notionibus ineffabilium speculantes dixerimus. non oportet autem haec de solis proponere reptilibus, quoniam et in aliis et aereis et terrenis et aquatilibus inest animalibus et inuenire mortifera et nociua, sicut et in germinibus et herbis seminibusque et radicibus et lapidibus corruptiuae quaedam sunt uirtutes et qualitates, et iterum utiles et salutares. itaque et de his ueteres quaerunt reptilibus utrum in morsibus uenenum et quandam saniem proiciunt, an spiritum et uirtutem immittunt. morsus enim uiperarum et quorundam aliorum reptilium ostendunt saniem quandam atrociorem prodere ex qua putrefaciunt partim incisos cito. at etiam uenenum exsugentes non moriuntur, si reliquum corpus non dolet, quasi non distributa putredine cumulatim. itaque et Scythicum uenenum quo tingunt sagittas ex uiperae sanie et hominis composi-

---

25 ueteres] i. e. Theophrastus in libro de animalibus tertio, περὶ τῶν δακετῶν καὶ βλητικῶν (v. Rosei Aristot. pseudep. p. 338) 29 cf. Aristot. 607a29 31 cf. Aristot. 845a1: φασὶ τὸ Σκυθικὸν φάρμακον, ᾧ ἀποβάπτουσι τοὺς οἰστούς, συντίθεσθαι ἐξ ἐχίδνης κτέ (cf. Beckmann. ad loc., Rosei Aristot. pseudep. p. 342)

---

2 proprietatis *H*: proprium *CM* 3 omnium *post* uirtutem *om. CM* 4 quis *CM*: qui *H* 6 uisibilia *CM*: inuisibilia *H* 10 qualitatum differentia *ordo in CM* 13 hoc *CH*: haec *M* 14 regalem *H*: regula *CM* quidem] *fort. legendum* quandam 17—18 *orationem obscuram illustrare nequeo* 18 supponeret *H*: suppone et *CM* 19 nocionibus *C*: noticionibus *HM* 22 sicut *H*: sic *CM* 28 prodere *H*: prodire *CM* at *H*: aut *CM* 30 cumulatim putredine *ordo in CM* sciticum *H*

tionem habet ad interfectionem. accipitur enim ex homine sanies de sanguine et ei quae est ex uipera componentes intingunt sagittas ad uelocitatem mortiferae plagae, sicque putrefacit carnes adiectio illius; itaque ut neque carnes eorum tangant neque quid aliorum carnes comedentium, sed et ipsum fugiunt odorem. quaedam uero mordentium et nocentium uirtute quadam implent et spiritu, sicut scorpius et apes et uespes et phalaggium. itaque et uespes cum apparent extra mortuum, amica enim eis caro, fere ipsis uiperis sunt saeuiores, dum feriunt. saeuae quoque et quarundam spinarum compunctiones et arborum, sicut acherdi in ciuitate quae dicitur Coete: tendit enim ea compunctum, sicut et marina trugon. declarant quoque et caninos morsus et luporum cum rabiant: ab alio enim affectu et nimietate sunt nociui. dicunt autem et per regionem Persarum a rabiantibus morsos canibus in prima quidem uel in secunda curatione constitutos posse sanari; tertia uero accipiente iam superatos a passione: aquam enim nunquam implorant neque eius gustum recipiunt omnino. in differentias autem speciales melancholici affectus efferuntur. lacrimant enim et plorant et contristantur ridentque indiscrete interpellantibus; itaque et erigunt se in domuncula et de cetero maeste habent per unam fenestram eos qui assunt interpellantes, tales ostendendo passiones: quadragesimo uero die instante pereunt omnino. quia enim uirtutes sine corporalibus molibus multa possunt facere, manifestum est et ex aliis et ex ceruis: educunt enim uiperas ex sepibus. quaedam quoque reptilium non solum mordendo sed sufflatione etiam utentes nocent et interimunt per media quaedam ligna aut lapides, ut hinc etiam interemptos occidant. tantam enim habent uirtutem, ita ut etiam per arma et ligna quibuscunque quis nitatur, reptile infirmet illius uirtutem: et quaedam quidem putrefaciunt, quibusdam

7 cf. Aristot. 844^{b}32, Aelian. N. A. 5.16 (v. Rosei Aristot. pseudep. p. 342) 11 cf. Aristot. 845^{a}15: ἐν Κέῳ φασὶν εἶναί τι γένος ἀχέρδου, ὑφ' ἧς ἐάν τις πληγῇ τῇ ἀκάνθῃ, ἀποθνήσκει (v. Rosei Aristot. pseudep. p. 343)

1 ad interfectionem *H*: infectionem *CM* accipitur *etc.*] *i. e.* λαμβάνεται γὰρ ὁ ἐξ ἀνθρώπου ἰχὼρ ἀπὸ τοῦ αἵματος, καὶ τῷ ἐξ ἐχίδνης συνθέντες ἐμβάπτουσι τοὺς οἰστοὺς πρὸς τὸ τάχος τῆς θανασίμου πληγῆς 3 illius *C*: lius *vel* bus *HM* 7 falaggium *H* 8 *post* mortuum *excidisse videtur* serpentem 9 feriunt *C*: ferunt *HM* 10 Coete] *graecum* ἐν Κέῳ τῇ νήσῳ *male intellexit interpres* 12 affectu *H*: effectu *CM* 13 rabiantibus *H*: rabientibus *CM* 14 in *post* uel *om. CM* 15 occipiente *Rose* [*graece fort.* διαδεχομένης] 17 melancolici *CHM* affectus *M*: effectus *H* 18 interpellantibus] *graece fort.* τοῖς ἐντυγχάνουσιν: *sequebatur fortasse* ⟨καὶ ἄλλως ἀνιαρῶς ἔχουσιν⟩· ὥστε καὶ ἐκκύπτουσιν ἐν τῷ οἰκίσκῳ [καὶ ἄλλως ἀνιαρῶς ἔχουσι] διὰ τῆς μιᾶς θυρίδος τοὺς παριόντας παρενοχλοῦντες τῷ τὰ τοιαῦτα φαίνεσθαι πάθη 21 pereunt *H*: reperiunt *CM* 23 educunt enim *H*: et ducunt *CM* 25 utentes *H*: utentia *CM* media *M*: medici *C*: medium *H* 27 ut etiam *CM*: etiam ut *H* quibuscunque quis nitatur] *i. e.* οἷστισιν ἂν τις ἐπερείδηται

uero labores praestant magnos. oportet uero hoc simile esse emittentibus ex semet uirtutem per media ligna et funes, et faciunt torpere continentes. quoniam et loca quaedam sunt et hiatus terrae ex quibus circumuolantia quaedam uolatilium et proximantium animalium unum quodque uiolenter raptum euanescit per redhibitos spiritus. talis autem mordentium uirtus quia, et si arboris radicem momorderit, proiciet folia omnis arbor; et si quis inuentus fuerit refugiens homo, desuper pilos cumulatim deponit omni corpore; similiterque nocet tangentibus uirtute. dicunt autem et serpentem qui uocatur ieros — apparet raro circa Thessaliam — non solum si mordeat sed etiam in terra exiliter, interimit ueluti sola uoce utens. et quidem magnitudine non est magnus sed mensuratus: dum uero apparet, fugiunt uiperae et serpentes et alia omnia. sciendum quoque quomodo et loca et tempora et escae differentem faciunt morsuum uarietatem siue saeuam siue temperatam. hieme enim cum foueas intrant aut continuo post foueam, infirmantur morsus et fere sunt innocui. in montanis uero et asperis locis, sicut in aridis et calidioribus, omnes mordaciores eo quod magis fortes; in altera uero parte humidi sunt et dissoluti. per hoc etiam circa coitum plurimum saeui et erga escarum differentiam: a qualicunque enim esca argumentari potest quis impetum horum et fortitudinem. aiunt autem et galioti circa Siciliam et Italiam mortiferum esse morsum, in aliis uero omnino innocuum. non omnibus autem animalibus nociua sunt reptilia. etenim cerui et sues comedunt serpentes, et alii ab aliis innocue deuorantur. causa uero quia corpora per mixturas differunt et, sicut escae multiformes, in eundem sunt modum nocentia et interimentia; secundum enim habitudines unius cuiusque eorum in alimenta etiam suci et odores: et omnino multa eorum quae sunt inanimantia hoc ipsum

2 cf. Athen. 314C: ἐν δὲ τῷ περὶ τῶν δακετῶν καὶ βλητικῶν διαπέμπεσθαί φησι (scil. Theophrastus) τὴν νάρκην τὴν ἀφ' αὑτῆς δύναμιν καὶ διὰ τῶν ξύλων καὶ διὰ τῶν τριοδόντων, ποιοῦσαν ναρκᾶν τοὺς ἐν χερσὶν ἔχοντας (v. Rosei Aristot. pseudep. p. 347) 9 Aristot. 845b16: ἐν Θεσσαλίᾳ φασὶ τὸν ἱερὸν καλούμενον ὄφιν πάντας ἀπολλύειν, οὐ μόνον ἐὰν δάκῃ ἀλλὰ καὶ ἐὰν θίγῃ. διὸ καὶ ὅταν φανῇ καὶ τὴν φωνὴν ἀκούσωσι (φαίνεται δὲ σπανίως), φεύγουσι καὶ οἱ ὄφεις καὶ οἱ ἔχεις καὶ τἄλλα πάντα θηρία. τῷ δὲ μεγέθει οὐκ ἔστι μέγας ἀλλὰ μέτριος 17 cf. Aristot. 607a9 22 Aristot. 845b4: καὶ ἐν Σικελίᾳ δέ φασι καὶ ἐν Ἰταλίᾳ τοὺς γαλεώτας θανάσιμον ἔχειν τὸ δῆγμα, καὶ οὐχ ὥσπερ τοὺς παρ' ἡμῖν ἀσθενὲς καὶ μαλακόν (v. Rosei Aristot. pseudep. p. 349) 24 Aristot. 609b30: ἡ δ' ὗς ἐσθίει τοὺς ὄφεις

2 semet *H*: se *CM* et *ante* per media *add.* *C* faciunt] *i. e.* ποιοῦσι (= *facientibus*) 5 redibitos *H*: credibitos *CM* [*graece fort.* διὰ τὰ ἀποδιδόμενα πνεύματα] 7 proiciat *CM* 10 ieros *Rose*: ieronos *CHM* (*fuisse conicias* ieron with os written above) 11 in terra] *i. e.* ἐὰν θίγῃ *in* ἐν τῇ γῇ *corruptum* (*cf. Aristot.* 845b17) 14 esca *H* 16 intrat *H* 20 argumentari *HM*: augmentari *C* 21 galioti] *i. e.* γαλεῶτοι 26 modum sunt *ordo in* *CM*

possunt agere; sicut quaedam animalium comedentia tales carnes aut herbas continuo interimuntur, et omne incisum ab oleo corrumpitur, et uultores ab unguentorum odore, scarabei quoque a rosis, serpentesque et omnino haec per omnia ab odore ceruinorum cornuum: propterea etiam redolentia fugiunt. et omnino si quis ingrediatur his per partes, multa inuenerit quorundam quidem salutaria, quorundam uero nociua, et talem quandam ad se inuicem habitudinem habentia et connaturalitatis et fugae; quoniam et mortalium et germinum et herbarum et lapidum quaedam quidem animalibus quibusdam nociua, prodentia uero aliis, et hominum morsus multi sunt nociui. superfluae igitur est approbationis horum unius cuiusque recordatio. et quaedam quidem per morsum uenenum inserunt, quaedam uero per punctionem uelociter aut per solam exputionem aut etiam per quandam occultam relationem et uirtutem seu spiritum uocemue et aspectum, sicut in quibusdam aliis animalibus et fascinantibus hominibus accidit. et quia quaedam quidem ex natura sunt uenenosa, quaedam uero ex translatione, et quaedam quidem praecipitium inferunt, quaedam passionem, quaedam uero periculum; et quaedam quaecunque consuescunt facere cito ferunt, quaedam uero postea magisque et minus; talem itaque superfluam moram dimittentes et causas dicentes iam horum corrumpentis et ad aliquid ferentis substantiae et materiae, in decimum transcendamus capitulum sic habens: —

CAP. X.

Titulus deest.

Et hoc quoque: ex quo spiritus et unde eius motus, et quare corpore et principio eius et fine non apparente magnitudo uirtutis eius manifesta est? quoniam enim magnitudine uirtutis suae corporalia

---

2 Aristot. 605b19: πάντα δὲ τὰ ἔντομα ἀποθνήσκει ἐλαιούμενα (cf. Rosei Aristot. pseudep. p. 230) 3 Aristot. 845a35: λέγεται καὶ τοὺς γῦπας ὑπὸ τῆς τῶν μύρων ὀσμῆς ἀποθνήσκειν, ἐάν τις αὐτοὺς χρίσῃ ἢ δῷ τι μεμυρισμένον φαγεῖν. ὡσαύτως δὲ καὶ τοὺς κανθάρους ὑπὸ τῆς τῶν ῥόδων ὀσμῆς (cf. Rosei Aristot. pseudep. p. 351) 5 cf. Aristot. 534b23: καὶ ἐλαφείου κέρατος θυμιωμένου τὰ πλεῖστα φεύγει τῶν τοιούτων

---

2 interimuntur *H*: interimunt *CM* 3 uultures *Rose*: tumores *CHM* odore *H*: ordine *CM* scarabei *Rose*: scabies *CHM* 8 et *ante* germinum *om. CM* 10 prudentia *CM* 12 uero *om. H* 15 et *om. H* 17 quidem] uero *H* 21 iam *om. H* 22 habens sic *ordo in CM* 24 *titulus add. in H* Ex quo spiritus et unde eius motus 26 *v. Rosei Anecd. Gr.* I *p.* 53—58 27 non *om. H*

commouet, et repellit ea et extendit et motus eius et silentium subito. est quidem quando in paruum locum, est uero quando in multum; et est quando in parte quadam terrae in anno, in quantos menses, similiter est quando conuertitur cito; et est quando silet, est uero quando nimis; et ibidem iterum est quando minus, et quando silentium: de uentorum et aliorum spirituum concursu eisdem utentes sumptis dicimus sic: — Inflatione duplici existente, humida quidem et calida uocatur ατμις, id est uapor, sicca uero et calida καπνωδης, id est fumea. neutra autem harum sine altera est, sed simul quidem sunt, ex habundante uero insimul utroque totum uocatur. duplicem autem inflationem hanc sol faciens quibus quidem appropinquat locos supergrediens uaporem facit, longius uero absistens frigiditatis causa fit, et iterum consistens aqua in terram defertur. per hoc enim hieme magis aquae fiunt et noctu quam per diem: gelidiores enim noctes diebus. accidit autem saepe inflationem siccam desursum esse, deorsum uero humidam; iterum e contrario fieri ex spiritibus quibusdam compulsas eas propria commutare loca et ad alteras partes transferri, aridam quidem ubi erat humida transductam, humidam uero in aridae locum compulsam. at similis passio inest animalium corporibus. in nobis enim dum sit desuper uterus siccus humefieri eum deorsum

7 Aristot. 359 b 28: ἔστι γὰρ δύο εἴδη τῆς ἀναθυμιάσεως, ὥς φαμεν, ἡ μὲν ὑγρὰ ἡ δὲ ξηρά. καλεῖται δ' ἡ μὲν ἀτμίς, ἡ δὲ τὸ μὲν ὅλον ἀνώνυμος, τῷ δ' ἐπὶ μέρους ἀνάγκη χρωμένους καθόλου προσαγορεύειν αὐτὴν οἷον καπνόν. ἔστι δ' οὔτε τὸ ὑγρὸν ἄνευ τοῦ ξηροῦ οὔτε τὸ ξηρὸν ἄνευ τοῦ ὑγροῦ, ἀλλὰ πάντα ταῦτα λέγεται κατὰ τὴν ὑπεροχήν (cf. 360 a 9) — Nic. Blemmid. Epit. phys. p. 131: διττῆς οὔσης τῆς ἀναθυμιάσεως, τῆς μὲν ἀτμιδώδους καὶ ὑγρᾶς, τῆς δὲ καπνώδους καὶ ξηρᾶς, οὐδετέρα τούτων χωρὶς τῆς ἑτέρας εὑρίσκεται, ἀλλ' ὁμοῦ μὲν καὶ ἄμφω, ἐκ δὲ τοῦ πλεονάζοντος καλεῖται τὸ ὅλον 11 Aristot. 359 b 34: φερομένου δὴ τοῦ ἡλίου κύκλῳ, καὶ ὅταν μὲν πλησιάζῃ, τῇ θερμότητι ἀνάγοντος τὸ ὑγρόν, πορρωτέρω δὲ γιγνομένου διὰ τὴν ψῦξιν συνισταμένης πάλιν τῆς ἀναχθείσης ἀτμίδος εἰς ὕδωρ· διὸ χειμῶνός τε μᾶλλον γίγνεται τὰ ὕδατα, καὶ νύκτωρ ἢ μεθ' ἡμέραν ... τὸ δὴ κατιὸν ὕδωρ διαδίδοται πᾶν εἰς τὴν γῆν 15 cf. Aristot. 360 b 15 — Nic. Blemmid. l. c. p. 132: οὐ μὴν ἀλλ' ἐνίοτε κατὰ μὲν τόδε τὸ μέρος τὴν ξηρὰν ἀναθυμίασιν συμβαίνει πλεονεκτεῖν, κατὰ δὲ τὸ παρακείμενον τὴν ὑγράν· καὶ ἀνάπαλιν. οὗπερ αἴτιον ἂν εἴη τὸ ποτὲ μὲν ἀφ' ἧς ἀναφέρεται χώρας ἡ ξηρά, κατὰ ταύτην καὶ μένειν ῥέουσαν αὐτήν· ὁμοίως καὶ ἀφ' ἧς ἡ ὑγρά, τὴν ὑγράν· ὁτὲ δ' ὑπαλλάσσεσθαι καὶ ἀπωθεῖσθαι ὑπὸ πνευμάτων τινῶν τὴν μὲν ὑγράν, ὅθεν ἡ ξηρά, τὴν δὲ ξηράν, ὅθεν ἡ ὑγρά. 19 Aristot. 360 b 23: ὥσπερ ἐπὶ τοῦ σώματος, ἐὰν ἡ ἄνω κοιλία ξηρὰ ᾖ, τὴν κάτω ἐναντίως διακεῖσθαι, καὶ ταύτης ξηρᾶς οὔσης ὑγρὰν εἶναι τὴν ἄνω καὶ ψυχράν

2 multum *CM*: magnum *H* 3 in quantos menses] *i. e.* ἐφ' ὁπόσους δήποτε μῆνας 4 cito *om.* *H* 5 et ibidem iterum *CM*: ibidem. Iterum *H* est quando *CM*: quando est *H* minus *M*: nimis *CH* et quando] *fort.* est quando 8 καπνωαεε *H* 11 hanc inflationem *ordo in CM* 13 enim *H*: igitur *CM* 17 commutare *CM*: communitate *H* 20 eum *CM*: enim *H*

accidit et e contrario. signum uero et uentum et aquam ex utraque fieri inflationum, non tamen ambo ab eadem esse, quod et utrumque ab eodem compescitur. in multum enim uenti a pluuiis compescuntur, et iterum post pluuias uenti. hoc autem accidit quando non extinguitur ab ea quae in terra est caliditate subsistens inflatio a solis caliditate incensa. hanc autem dicimus desuper inflationem, quae est uenti corpus et materies. cum uero aqua dominata fuerit et extinguit fumeam inflationem, tunc uenti quiescunt. tali itaque alternatione et mutatione utrarumque existente ostenditur aperte ex arida inflatione fieri uentos; huius autem argumentum esse spiritus boreales fieri quidem ab arcturo, austrinos uero a meridie. hos enim solos non intrat sol locos, sed ad eos et ab eis: ab ortu enim in occiduas locatur has habens obliquitates. est autem talium uentorum meatus obliquus: flant enim circa terram inflatione in rectum facta. per hoc etiam omnis in circuitu aer sequitur meatum. quoniam itaque est uentus multitudo quaedam aridae ex terra inflationis mota circa terram, clarum quia motus quidem principium desursum, materiae uero et generationis deorsum. quia uero ex multis inflationibus paulo post coeuntibus principia uentorum fiunt apertum est. inchoantes enim singuli quique spirare minimi omnes sunt, procedentes uero longius clari fiunt, etsi uideatur quibusdam libs continuo inchoans ualidiorem facere exitum. sol etiam mouet, et simul impetum faciunt spiritus;

1 cf. Aristot. 367 b 27 11 Id. 361 a 4: ἔτι δὲ τοῦ γίνεσθαι μάλιστα πνεύματα ἀπ' αὐτῆς τε τῆς ἄρκτου καὶ μεσημβρίας τὸ αὐτὸ αἴτιον· πλεῖστοι γὰρ βορέαι καὶ νότοι γίγνονται τῶν ἀνέμων· ὁ γὰρ ἥλιος τούτους μόνους οὐκ ἐπέρχεται τοὺς τόπους, ἀλλὰ πρὸς τούτους καὶ ἀπὸ τούτων, ἐπὶ δυσμὰς δὲ καὶ ἐπ' ἀνατολὰς ἀεὶ φέρεται. διὸ τὰ νέφη συνίσταται ἐν τοῖς πλαγίοις 14 Id. 361 a 22: ἡ δὲ φορὰ λοξὴ αὐτῶν ἐστί· περὶ γὰρ τὴν γῆν πνέουσιν εἰς ὀρθὸν γινομένης τῆς ἀναθυμιάσεως, ὅτι πᾶς ὁ κύκλῳ ἀὴρ συνέπεται τῇ φορᾷ 16 Id. 361 a 30: ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἄνεμος πλῆθός τι τῆς ἐκ γῆς ξηρᾶς ἀναθυμιάσεως κινούμενον περὶ τὴν γῆν, δῆλον ὅτι τῆς μὲν κινήσεως ἡ ἀρχὴ ἄνωθεν, τῆς δ' ὕλης καὶ τῆς γενέσεως κάτωθεν 18 Id. 361 b 1: ὅτι δ' ἐκ πολλῶν ἀναθυμιάσεων συνιουσῶν κατὰ μικρόν, ὥσπερ αἱ τῶν ποταμῶν ἀρχαὶ γίγνονται νοτιζούσης τῆς γῆς, δῆλον καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων· ὅθεν γὰρ ἑκάστοτε πνέουσιν, ἐλάχιστοι πάντες εἰσί, προϊόντες δὲ καὶ πόρρω λαμπροὶ πνέουσιν 22 Id. 361 b 14: ὁ δ' ἥλιος καὶ παύει καὶ συνεξορμᾷ τὰ πνεύματα. ἀσθενεῖς μὲν γὰρ καὶ ὀλίγας οὔσας τὰς ἀναθυμιάσεις μαραίνει τῷ πλέονι θερμῷ τὸ ἐν τῇ ἀναθυμιάσει ἔλαττον ὄν, καὶ διακρίνει. ἔτι δ' αὐτὴν τὴν γῆν φθάνει ξηραίνων πρὶν γενέσθαι ἔκκρισιν ἀθρόαν, ὥσπερ εἰς πολὺ πῦρ ἐὰν ὀλίγον ἐμπέσῃ ὑπέκκαυμα, φθάνει πολλάκις πρὶν καπνὸν ποιῆσαι κατακαυθέν

1—3 *graece fort.* σημεῖον δὲ τοῦ καὶ ἄνεμον καὶ ὕδωρ ἐξ ἑκατέρας μὲν γίνεσθαι ἀναθυμιάσεως, οὐ μέντοι ἄμφω ἐκ τῆς αὐτῆς εἶναι, ὅτι καὶ ἑκάτερον ὑφ' ἑκατέρου κατέχεται 8 et *H*: *om. CM* 11 fieri quidem] *fort.* quidem fieri 12 occiduas] occiduas partes *M* (occiduas = δυσμάς *ut mox infra p.* 103.3) 16 multitudo] *post hoc sequitur in M* non sunt contrarii spiritus *etc.*, *in C* sunt contrarii spiritus *etc.* = *p.* 102.5; *quae exciderunt* quaedam aridae *etc. usque ad* alii autem sunt per quos, *infra post* aestimatum eo quod = *p.* 103.20, *inserta habent CM* 17 desursum *CM*: deorsum *H Rose* 18 deorsum] desursum *Rose* 20 quique *H*: quoque *CM* 21 lybs *H*: lupis *C*: *om. M*

infirmae enim et paruae dum sint inflationes marcescunt plurimo calore; et segregat quod minus est in inflatione; praeoccupat quoque eam siccans terram priusquam in coitum fiat cumulatum, sicut in multum ignem si inciderit quid ardens, praeoccupat saepe priusquam fumum faciat cessare. uniuersaliter autem accidit fieri serenitates aut gelido superante extincta quae in inflatione est caliditate, sicut in fortibus congelationibus, aut suffocato et ualidiore caliditate macerata, quae in inflatione est, frigiditate dum sit minor. in mediis uero horis et ualidae hiemis et superantis caliditatis fiunt serenitates, aut nondum ascendente tali inflatione, aut priori quidem consummata factis spiritibus aliaque nondum influente. duae enim sunt sectiones illius quae habitari potest regionis, quarum una quidem ad superiorem polum qui est aquilonis uersus nos, altera uero ad alterum meridianum. secundum hoc oportet accipere et orizontis circulum et in sectionem quae apud nos est inque eam quae est alterius partis. et huic attendentes diuisioni haec de positione uentorum dicenda sunt. ipsi enim attribuuntur locis et per diametrum sibi inuicem sunt contrarii. aequinoctiali enim ortu απηλιωτην, id est subsolanum, habente zephyrus contrarius est ex diametro, aequinoctialis occasus dum sit.

5 Aristot. 361ᵇ24: ὅλως δὲ γίγνονται αἱ νηνεμίαι διὰ δύ' αἰτίας· ἢ γὰρ διὰ ψῦχος ἀποσβεννυμένης τῆς ἀναθυμιάσεως, οἷον ὅταν γένηται πάγος ἰσχυρός, ἢ καταμαραινομένης ὑπὸ τοῦ πνίγους. αἱ δὲ πλεῖσται καὶ ἐν ταῖς ἀνὰ μέσον ὥραις, ἢ τῷ μήπω ἀναθυμιᾶσθαι, ἢ τῷ ἤδη ἐξεληλυθέναι τὴν ἀναθυμίασιν καὶ ἄλλην μήπω ἐπιρρεῖν 11 Id. 362ᵃ32: δύο γὰρ ὄντων τμημάτων τῆς δυνατῆς οἰκεῖσθαι χώρας, τῆς μὲν πρὸς τὸν ἄνω πόλον τὸν καθ' ἡμᾶς, τῆς δὲ πρὸς τὸν ἕτερον καὶ πρὸς μεσημβρίαν κτέ. 14 Id. 363ᵃ25: δεῖ δὲ περὶ τῆς θέσεως ἅμα τοὺς λόγους ἐκ τῆς ὑπογραφῆς θεωρεῖν. γέγραπται μὲν οὖν, τοῦ μᾶλλον εὐσήμως ἔχειν, ὁ τοῦ ὁρίζοντος κύκλος· διὸ καὶ στρογγύλος. δεῖ δὲ νοεῖν αὐτοῦ τὸ ἕτερον ἔκτμημα τὸ ὑφ' ἡμῶν οἰκούμενον· ἔσται γὰρ κἀκεῖνο διελεῖν τὸν αὐτὸν τρόπον 16 Id. 363ᵇ7: ἐπεὶ οὖν τὰ μὲν πλεῖστον ἀπέχοντα κατὰ τόπον ἐναντία κατὰ τόπον, πλεῖστον δ' ἀπέχει τὰ κατὰ διάμετρον, ἀναγκαῖον καὶ τῶν πνευμάτων ταῦτα ἀλλήλοις ἐναντία εἶναι ὅσα κατὰ διάμετρόν ἐστιν. καλεῖται δὲ κατὰ τὴν θέσιν τῶν τόπων τὰ πνεύματα ὧδε, ζέφυρος μὲν τὸ ἀπὸ τοῦ Α· τοῦτο γὰρ δυσμὴ ἰσημερινή. ἐναντίος δὲ τούτῳ ἀπηλιώτης ἀπὸ τοῦ Β· τοῦτο γὰρ ἀνατολὴ ἰσημερινή. βορέας δὲ καὶ ἀπαρκτίας ἀπὸ τοῦ Η· ἐνταῦθα γὰρ ἡ ἄρκτος. ἐναντίος δὲ τούτῳ νότος ἀπὸ τοῦ Θ· μεσημβρία τε γὰρ αὕτη ἀφ' ἧς πνεῖ, καὶ τὸ Θ τῷ Η ἐναντίον· κατὰ διάμετρον γάρ. ἀπὸ δὲ τοῦ Ζ καικίας· αὕτη γὰρ ἀνατολὴ θερινή ..... ἐναντίος δὲ τούτῳ οὐχ ὁ ἀπὸ τοῦ Γ λίψ, ἀλλ' ὁ ἀπὸ τοῦ Ε, ὃν καλοῦσιν οἱ μὲν ἀργέστην, οἱ δ' ὀλυμπίαν, οἱ δὲ σκίρωνα· οὗτος γὰρ ἀπὸ δυσμῆς θερινῆς πνεῖ καὶ κατὰ διάμετρον αὐτῷ κεῖται μόνος. οὗτοι μὲν οὖν οἱ κατὰ διάμετρόν τε κείμενοι ἄνεμοι καὶ οἷς εἰσὶν ἐναντίοι. ἕτεροι δ' εἰσὶ καθ' οὓς οὐκ· ἔστιν ἐναντία πνεύματα. ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ Ι ὃν καλοῦσι θρασκίαν· οὗτος γὰρ μέσος ἀργέστου καὶ ἀπαρκτίου· ἀπὸ δὲ τοῦ Κ ὃν καλοῦσι μέσην· οὗτος γὰρ μέσος καικίου καὶ ἀπαρκτίου κτέ. Aristotelis 'expositio ad vulgare certumque duodecim ventorum systema suppletur a philosopho alienum'. ROSE.

3—4 priusquam—saepe *om.* *H* 6 in *om.* *H* 7 suffocato] *fort.* suffocatione, *i. e.* ὑπὸ τοῦ πνίγους 12 habitari *H*: *om.* *CM* 17 locis *om.* *H* 18 απηλωτεν *H*: απηαιωτην *C*: απηλλωτην *M* habentem *H* 19 zephiro *CM* equinoctiali *H* occasus *H*: casus *CM*

borea uero flante ab arcturo per diametrum contrarius est notus ei exspirans ex meridie. aestiuo autem ortu eum qui dicitur kaecias habente contrarius est ei qui dicitur argestes spiranti ab occasu aestiuo. isti itaque sunt positi per diametrum uenti e contrario. alii autem sunt per quos non sunt contrarii spiritus, uerumtamen sic ex necessitate intelliguntur. etenim threscias, cum sit medius argesti et boreae, per simile diametrum habet euronotum contrarium. et iterum meses inter kaeciam et boream positus opponitur per diametrum libonoto, qui est inter notum et libem, sicut et medius est euri et noti euronotos. sic igitur in sex duplicationes aut coniugationes uenti diuisi omnes sunt, etsi ueterum quidam diuisiones alias et uocationes generalium uentorum faciunt. sunt autem quidam particulariores per locos uenti et aurae, hoc quidem a lacubus et fluminibus, hoc uero sinibus marinis aut etiam locis differentibus terrae, ex eisdem causis consistentes, solis caliditate et sursum tracta inflatione, ex locis uero singuli quique conuenienter uocati. esse uero plures uentos ab arcturis quam meridiem uersus a locis causa haec, orbem terrarum ad hunc subiectum esse locum, et quod multo plus aqua et hiems in illam partem reponitur propter solis meatum. spirituum

12 cf. Nic. Blemmid. l. c. p. 138: τινές δὲ καὶ ἰδιοτρόπως ἐπικρατοῦσιν ἐν τόποις τισὶν ἐκεῖθεν τὴν γένεσιν ἔχοντες. καὶ τούτων ὅσοιπερ ἐκ νενοτισμένης πνέουσι γῆς ἀπόγειοι λέγονται, ὅσοι δ' ἐκ κόλπων ἐξάττουσιν ἐκκολπίαι· τούτοις δ' ἀνάλογόν τι ἔχουσιν οἱ ἐκ ποταμῶν καὶ λιμνῶν (ex Aristot. 394 b 14) 16 Aristot. 364 a 5: τοῦ δ' εἶναι πλείους ἀνέμους ἀπὸ τῶν πρὸς ἄρκτον τόπων ἢ τῶν πρὸς μεσημβρίαν αἴτιον τό τε τὴν οἰκουμένην ὑποκεῖσθαι πρὸς τοῦτον τὸν τόπον, καὶ ὅτι πολλῷ πλεῖον ὕδωρ καὶ χιὼν ἀπωθεῖται εἰς τοῦτο τὸ μέρος διὰ τὸ ἐκεῖν' ὑπὸ τὸν ἥλιον εἶναι καὶ τὴν ἐκείνου φοράν 19 Id. 364 a 19: ὅλως δὲ τὰ μὲν βόρεια τούτων καλεῖται, τὰ δὲ νότια. προστίθεται δὲ τὰ μὲν ζεφυρικὰ τῷ βορέᾳ (ψυχρότερα γὰρ διὰ τὸ ἀπὸ δυσμῶν πνεῖν), νότῳ δὲ τὰ ἀπηλιωτικά (θερμότερα γὰρ τῷ ἀπ' ἀνατολῆς πνεῖν) ... θερμότερα δὲ τὰ ἀπὸ τῆς ἕω τῶν ἀπὸ δυσμῆς, ὅτι πλείω χρόνον ὑπὸ τὸν ἥλιόν ἐστι τὰ ἀπ' ἀνατολῆς· τὰ δ' ἀπὸ δυσμῆς ἀπολείπει τε θᾶττον καὶ πλησιάζει τῷ τόπῳ ὀψιαίτερον. οὕτω δὲ τεταγμένων τῶν ἀνέμων δῆλον ὅτι ἅμα πνεῖν τοὺς μὲν ἐναντίους οὐχ' οἷόν τε (κατὰ διάμετρον γάρ· ἅτερος οὖν παύσεται ἀποβιασθείς), τοὺς δὲ μὴ οὕτω κειμένους πρὸς ἀλλήλους οὐθὲν κωλύει, οἷον τὸ Z καὶ Δ. διὰ τοῦτο ἅμα πνέουσιν ἐνίοτε ἀμφότεροι οὔριοι, ἐπὶ τὸ αὐτὸ σημεῖον, οὐκ ἐκ τοῦ αὐτοῦ οὐδὲ τῷ αὐτῷ πνεύματι. κατὰ δὲ τὰς ὥρας τὰς ἐναντίας οἱ ἐναντίοι μάλιστα πνέουσιν, οἷον περὶ ἰσημερίαν τὴν μὲν ἐαρινὴν καικίας καὶ ὅλως τὰ ἐπέκεινα τροπῆς θερινῆς, περὶ δὲ τὴν μετοπωρινὴν λίβες, περὶ δὲ τροπὰς θερινὰς μὲν ζέφυρος, χειμαρινὰς δ' εὖρος. ἐπιπίπτουσι δὲ τοῖς ἄλλοις μάλιστα καὶ παύουσιν ἀπαρκτίαι καὶ θρασκίαι καὶ ἀργέσται· διὰ τὸ ἐγγυτάτω γὰρ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν εἶναι πολλοί τε καὶ ἰσχυροὶ πνέουσι μάλιστα οὗτοι

1 boreo *CM* 2 exspirans *H*: spirans *CM* kecia *CHM* 3 *ante* argestes *lacunae signum add. Rose* spirans *Rose* 5 non *om. C*: *v. ad p.* 100.16

6 thresciant *H*: tresciant *CM* argesti] *i. e.* ἀργέστου: argestie [= argesti] *CHM* 7 borei *CM* 8 messes *CHM* keciam *CHM* boreum *CM* diametrum *H*: directum *CM* 12 generaliorum *C* 13 uenti *H*: uenienti *CM* 14 hoc] h. *H* (*sic utroque loco*) 17 arcturo *Rose*

quidem omnino quidam boreales uocantur, quidam vero australes: adduntur quoque quidam zephyrici boreae — frigidiores enim eo quod spirant ab occiduis; noto uero apeliotici — calidiores enim utpote ab ortu spirantes, eo quod plurimo tempore sub sole sunt qui ab ortu prodeunt, occasum vero relinquunt cito et serius appropinquant loco. et hoc quoque manifestum sic simul spirare contrarios non posse; per diametrum enim alter repulsus quiescit; eos uero non sic positos nihil prohibet per idem moueri: ac per hoc simul spirant utrique. per horas autem contrarias contrarii maxime perflant, utputa circa aequinoctium uernale kacciae et omnino summa conuersionis aestiuae, circa uero autumnale libes, circa quoque conuersiones aestiuas zephyrus, hiemales autem eurus. incumbunt uero aliis et omnino sistunt aparctiae et thresciae et argestae: eo enim quod illorum impetus ex proximo fit, multi et fortes spirant maxime hi. inest autem et saepe ex locorum positione uentos in contrarium sibi existere borea enim forte in aestiua flante et offendente monti cuidam maximo et pleno niuium ex hiemali hora repostarum in eo, factam repercussionem ex eo accidit flantem notum esse uideri, utpote his qui sunt in regionibus, aut secundum esse et oportuniorem in hora aestiua talem uentum notum esse aestimatum, eo quod per repercussionem ex meridianis ipse egrediatur partibus. quibusdam quoque uentorum opposita edita loca praeparant eos supergredi uerticis altitudinem non ualentes aut quiescere flatu aut circumspirantes in circuitu recipientium se locorum uideri ex altera positione impetum facere, et non ex propriis locis spirantes per rectam lineam prodire. et aliae quoque uentorum sunt proprietates, quibusdam quidem aridioribus existentibus, quibusdam uero humidis, et quibusdam quidem exiles descendentes niues et grandines aut etiam grauiores niues facientibus, et

---

14 cf. Theophrastus de ventis 27: γίνεται δὲ καὶ ἀνάκλασίς τις τῶν ἀνέμων ὥστε ἀντιπνεῖν αὐτοῖς, ὅταν ὑψηλοτέροις τόποις προσπνεύσαντες ὑπεράραι μὴ δύνωνται. διὸ ἐνιαχοῦ τὰ νέφη τοῖς πνεύμασιν ὑπεναντία φέρεται καθάπερ περὶ Αἰγειὰς τῆς Μακεδονίας βορέου πνέοντος πρὸς τὸν βορέαν. αἴτιον δ' ὅτι τῶν ὀρῶν ὄντων ὑψηλῶν τῶν τε περὶ τὸν Ὄλυμπον καὶ τὴν Ὄσσαν τὰ πνεύματα προσπίπτοντα καὶ οὐχ ὑπεραίροντα τούτων ἀνακλᾶται πρὸς τοὐναντίον, ὥστε καὶ τὰ νέφη κατώτερα ὄντα φέρουσιν ἐναντίως. συμβαίνει δὲ καὶ αὐτὸ τοῦτο παρ' ἄλλοις. ἐνιαχοῦ δὲ καὶ ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ἐτησίας ἀντίπνοιαι γίνονται τῷ βορέᾳ διὰ τὴν περίκλασιν ὥστε καὶ ἐναντιοδρομεῖν τὰ πλοῖα, καθάπερ καὶ περὶ τὸν πόρον τὸν ἐκ Χαλκίδος εἰς Ὠρωπόν, οὓς δὴ καλοῦσι παλιμβορέας. γίνεται δὲ τοῦτο σχεδὸν ὅταν ὦσι λαμπρότατοι· τότε γὰρ μάλιστα δύνανται ὡς πορρωτάτω διατείνειν ὅταν πλῆθος ᾖ τὸ ἀντικόπτον

---

2 boreae] boreo *CHM* 8 utrique] utri *H* 10 keciae *H*: kecie *CM* 12 sistunt *Rose*: sunt *CHM* 13 apractie *CHM* thresie *H* enim *om.* *CM* 15 boreo *CM* 17 per *ante* factum *add.* *Rose* 18 utpote *etc.*] *graece fort.* ἅτε τοῖς ἐπιχωρίοις, ἤτοι κατὰ τὸ καὶ ὡραιότερον εἶναι ἐν ὥρᾳ θερινῇ τὸν τοιοῦτον ἄνεμον νότον εἶναι δεδοξασμένον 20 eo quod] *v. ad p.* 100.16 20 per *om.* *HM* 22 superegredi *CM* 27 descendentibus *Rose*

quibusdam contraria. et omnino non mihi oportunum uidetur unius cuiusque motiones et conuersiones disserere. superfluum etiam etesias et ornithias dicere quomodo fiunt, et unde. haec enim sunt ex multis scriptoribus accepta approbatione nobis sollicita de uentorum generatione et in quantum mouentur et quomodo aera commouent proprio motu.

---

2 etesias] et tessias *CM*: et threscias *H*: et etesias *Rose* 6 *post* motu *add. C colophonem* EXPLICIT LIBER PRISCIANI PHYLOSOPHI DE HIS IN QUIBUS DUBITAUIT COSROE REX PERSARUM

INDICES

I INDEX VERBORUM GRAECORUM

Verba asterisco notata desiderantur in lexicis

II INDEX VERBORUM LATINORUM

III INDEX GEOGRAPHICUS

IV INDEX SCRIPTORUM A PRISCIANO CITATORUM

V INDEX SCRIPTORUM IN TESTIMONIIS CITATORUM

SUPPLEMENTUM ARISTOTELICUM

†I. 1. Excerptorum Constantini de natura animalium libri duo. Aristophanis Historiae animalium Epitome subiunctis Aeliani Timothei aliorumque eclogis ed. Spyridon P. Lambros . . . . Mark 10.

†I. 2. Prisciani Lydi quae extant Metaphrasis in Theophrastum et Solutionum ad Chosroem liber ed. I. Bywater . . . . Mark 5.

**II. Alexandri Aphrodisiensis praeter commentaria Scripta minora ed. Ivo Bruns.